IOAN BOZAC

O ALTĂ LUME

Ed. Criterion Publishing, Bucureşti
2004

24 iunie 2001

Cînd eram medic de circumscripție rurală la Petrova – Maramureş, începusem să scriu cîte ceva, dar am crezut că totul s-a pierdut. Acum vreo 10 zile însă, căutînd cu totul altceva, am dat – tocmai într-unul dintre dulapurile fiului meu – de mai multe mărturii concrete ale aşa-numitei „epoci de aur". Pe lîngă carnetul de membru P.C.R. şi cartelele care erau de ruşine, am găsit şi lucruri care mi-au făcut plăcere. Printre ele se numără şi caietele care conțin ce am scris în 1989. Mă gîndeam că acum aceste impresii nu mai prezintă interes, avînd în vedere că a trecut multă vreme (chiar un mileniu – ne-ar spune un raționament ieftin), dar soția mea Camelia – care este muză pentru mine în domeniul literar – mă încurajează să public ce am scris (şi voi continua, căci romanul se opreşte – după cum am văzut în caiete – curînd după sosirea în Petrova), fiindcă – spune ea-ar mai fi cine să citească nişte rînduri care redau aspecte ce n-au fost îngropate o dată cu Ceauşescu. Eu nu sînt aşa de entuziast, dar îmi pun speranța în faptul că oamenii adevărați nu doresc să uite întîmplările care le-au marcat viața. Chiar dacă mă bazez în opinii tot pe literatură, ştiu că aceasta este şi ea inspirată din realități. Ca să n-o mai lungesc, voi argumenta prin citate celebre: „Să nu uiți, Darie!" şi "Remember!".

O altă zicală cunoscută este „Vorba lungă, sărăcia omului", aşa că e cazul să trecem la fapte. Descrierile din prima parte le-am făcut inspirat de ce scria – la

vremea ei – mama mea. Am de la cine să iau exemplu; este profesoară de română. Marele necaz e însă că vremea trece: ea descria Săcătura (actualmente Vadul Moților) ca soție de medic de țară, pe cînd era studentă la filologie în primul an (şi existam şi eu, dar într-un mediu mult mai comod), iar acum este pensionară.

29 august 2002

Se poate vedea uşor, după datele din acest prolog, că am avut multe ezitări în a-mi continua treaba. Poate la fel de greu ca şi a completa partea romanțată mi-a fost să găsesc o formă adecvată de redactare, dacă tot nu am abandonat ideea publicării. Intenționînd să separ partea descriptivă de ceea ce aş vrea să fie un roman, m-am pus să o completez şi pe aceasta, dar n-am avut nici un spor – cum era normal, după atîția ani. (Probabil subconştientul mi-a spus că ar fi ieşit un hibrid.) Am avut ezitări şi în legătură cu partea a doua, care este ficțiune numai în măsura în care sînt schimbate numele participanților la evenimente – asta pentru că nu-mi stă în obicei să-mi etalez sufletul şi gîndurile în piața publică. Prin urmare se părea că povestea va rămîne neterminată, mai ales că între timp m-am apucat de altceva – mai puțin intim şi totodată mai puțin răscolitor pentru soție, dar şi legat de o pasiune constantă a mea: istorisirea campionatelor mondiale de fotbal pe care le-am urmărit, şi care anul acesta au ajuns să fie zece.

A fost însă un şir de coincidențe – să le spunem aşa, chiar dacă eu sînt convins că aproape totul se leagă

– care m-au hotărît să termin ce vreau să scriu. Săptămîna trecută am povestit în mai multe locuri cum a fost pentru mine ultimul 23 august ca sărbătoare națională, şi m-am gîndit că tocmai acolo rămăsesem cu istorisirea. În plus, ziua de azi este legată de patronul meu – întocmai ca şi data în care am scris prima notiță introductivă.[*] Sper să-mi aducă avînt şi noroc acest lucru, chiar dacă încă mă îndoiesc de receptivitatea celor din jur la cele scrise aici, deci implicit de şansa de publicare.

Ar mai fi ceva de precizat: am lăsat în esență nemodificat ce am scris acum mulți ani, dar în unele cazuri – şi va fi simplu de sesizat de ce – am simțit nevoia să adaug notițe de subsol.

15 mai 2003

Cu toate neajunsurile datorate lipsei de timp sau de inspirație, am ajuns azi să termin ce îmi propusesem. Din păcate, situația din ultimele luni face tot mai actuale cele povestite, iar noi toți sîntem cu vreo 15 ani mai în vîrstă, şi trecuți prin toate variantele posibile de guvernare, cu rezultatul care se vede. Aceasta e partea cea mai tragică: în 1989 aşteptam să cadă Ceauşescu – pe care îl identificam cu sursa primară a tuturor necazurilor, iar acum nu mai avem ce să aşteptăm. Răul este atît de adînc înrădăcinat în viața noastră, încît ar fi

[*] Poate părea superfluu, dar – pentru că m-am convins de multe ori că multora le scapă lucruri elementare – voi preciza că la 24 iunie se sărbătoreşte Naşterea Sf. Ioan Botezătorul, iar la 29 august este Tăierea capului celui care L-a botezat pe Isus.

minunat – dar aproape utopic – ca rîndurile ce le-am scris să îşi atingă scopul: o contribuție la crearea unei societăți cît de cît sănătoase.

Doresc să închei reliefînd încă o contribuție a soției mele. Relatarea primelor ei senzații din Petrova m-a făcut să găsesc cuvîntul neaoş pentru titlul romanului, pe care inițial îl botezasem „Exilul".

IMPRESIILE UNUI MEDIC DE TARA

EXPLICAŢIE

Se împlinesc astăzi 3 luni de cînd mi-am luat postul în primire, şi în acest timp am trecut prin destule momente de deprimare, în care aş fi făcut orice altceva decît activitatea obişnuită. Cum nu mă pricep să cînt la pian (ceea ce mi-ar fi plăcut cel mai mult), şi nici să desenez sau să pictez, şi cum soţia mea Camelia spune că mă exprim frumos în scris, m-am hotărît să-mi aştern gîndurile pe hîrtie. Nu pretind că am talent literar, dar am experienţă în domeniu, întrucît am început să ţin un jurnal intim la 18 ani (tot într-o duminică, aşa cum e şi azi), jurnal care a continuat – cu mici întreruperi – pînă la sfîrşitul anului trecut[I]*. Mai mult decît atît, şi fiul meu are un „hronic" al isprăvilor sale, ţinut tot de mine*[II]*. Acestea fiind zise, mă apuc să redau cîteva din amintirile cele mai pregnante dintr-o viaţă nouă, nu numai pentru mine, dar pentru o întreagă promoţie. Nu sper să fiu publicat şi să ajung cunoscut ca scriitor (deşi nu mi-ar strica, fiindcă am cam eşuat cu medicina), dar poate că într-o zi cineva din cei apropiaţi îşi va arunca ochii peste aces-*

[I] 1988

[II] Continuă şi în prezent, şi va fi urmat de redarea isprăvilor copiilor lui, dacă îmi va ajuta Dumnezeu.

te rînduri şi nu le va zvîrli imediat la o parte, cu scîrbă.

Am mai cunoscut singurătatea, şi chiar îmi plăcea uneori, dar aici la Petrova ea este aproape absolută. Dispensarul se află în vîrful unui deluşor şi îţi dă o senzaţie de izolare, chiar dacă pe geam vezi o sumedenie de case. Pînă cînd m-am obişnuit să fiu singur[III]*, tresăream la fiecare zgomot, mai ales noaptea – nu de frică, ci mai mult la ideea că ar putea fi ceva urgent şi oamenii nu ştiu că dispensarul are o sonerie care te scoală şi din morţi, mai ales cînd o apeşi cu sălbăticie, aşa cum fac mulţi dintre ei.*

Să trec la ce voiam să spun. Comuna Petrova, din judeţul Maramureş, situată între Vişeu şi Sighet, la cîţiva kilometri în linie dreaptă de graniţa de nord a ţării, este locul unde am fost literalmente aruncat împreună cu soţia mea. Urmez astfel soarta străbunicului şi tatălui meu, cu deosebirea că ei şi-au dorit acest lucru, sau în orice caz nu au ales cea mai bună variantă posibilă atunci cînd se punea problema opţiunii. Şi eu – ca şi ei – am fost şi sînt de părere că pretutindeni există oameni, dar aceste idei riscă actualmente să te facă ridicol în ochii majorităţii, în primul rînd ai celor care le propovăduiesc (desigur, pentru alţii). Ar mai fi şi faptul că ascendenţii mei nu au pierdut 3 ani după terminarea facultăţii, timp în care legătura cu locul unde ţi-ai pus bazele unei familii şi a unei cariere a devenit tot mai strînsă, şi

[III] Soţia era repartizată împreună cu mine, după cum se va vedea mai încolo, dar preferam să o las să stea cît mai mult acasă, din două motive: dorul de copil şi incapacitatea de adaptare la aceste condiţii cu totul noi.

că generația dinainte avea posibilitatea ca la vîrsta mea să aibă deja făcută intrarea într-o specialitate, deci făgașul vieții oarecum aranjat.

Ruperea noastră de Cluj – orașul pe care nu l-am părăsit vreme de 28 de ani decît în vacanțe – s-a făcut în mod brutal în toamna anului trecut, cînd s-au blocat pur și simplu posturile în județele cele mai căutate. În această situație a fost și Clujul, care are la un medic mai puțini locuitori decît media pe țară. Se pare că acei care au elaborat ideea unei juste repartiții a cadrelor medicale în profil teritorial s-au bazat pe o interpretare îngustă și absurdă a unor statistici, asemănătoare cu aceea care spune că, dacă stai cu un picior în apă fierbinte și cu unul în frigider, statistic te simți bine. Așa a fost și cu statistica de care vorbeam: Clujul și alte centre universitare au multe cadre didactice de la disciplinele preclinice care nu au intrat niciodată în contact cu bolnavul și nu știu să facă injecție decît la animalele de experiență, dar sînt absolvenți de medicină, deci se cuprind în statistici în chip de medici. Așa s-a ajuns ca mai multe dispensare rurale din județul Cluj să fie descompletate, iar în Maramureș sau în Suceava noii medici să fie primiți cu reținere, în cel mai bun caz, dacă nu chiar cu ostilitate. Ar mai fi un aspect: unde este profitul din faptul că munceşti şi te străduieşti să fii mai bun decît alții? Din promoția noastră, fruntașii (care au fost în Cluj în timpul stagiaturii) au ajuns în comune pe care le căutau febril pe hartă și în mersul trenurilor, iar cei modești, care au „prins" locurile de baștină datorită buletinelor, au ajuns în cel mai rău caz să facă o navetă comodă, dacă nu chiar cu

post de dispensar urban.

Nu sînt un om care fuge de greu, și n-am dorit să scap de activitatea din mediul rural, care te oțelește, după cum îmi dau tot mai bine seama. N-aș fi dorit însă să ajung departe de fiul meu Vlad, acum în vîrstă de 2 ani și 3 luni, deoarece greul legat de creșterea lui trecuse, și începusem să ne înțelegem bine în engleză. Înțelege engleza în continuare, dar răspunde în românește, și poate că – dacă am fi rămas împreună – ar fi vorbit și englezește[IV]*. Cel de-al doilea mare regret al meu este despărțirea de Clinica Medicală III a Clujului, de care m-am legat foarte tare timp de peste 1 an de zile, și unde – de cîte ori mă întorc ca să fac gărzi – figurile oamenilor simpli sînt cu colțurile ridicate în sus cînd apar eu, pentru ca aceleași colțuri să se lase în jos cînd le spun că n-am reușit detașarea. Profesorul e indiferent față de mine, și sînt convins că n-ar vrea să mă ajute să mă întorc, căci comparația dintre fiul său și mine nu-i este favorabilă lui. Ceilalți șefi ar vrea să mă ajute, dar directoarea direcției sanitare județene se opune categoric la detașări.*

Cam aceasta ar fi conjunctura care a determinat ca eu să stau acum și să scriu, în loc să mă plimb cu cel mic. Voi încerca toate mijloacele pentru a mă reîntoarce acasă, chiar și concursul de secundariat, în care nu mai am încredere, deoarece mi-am pierdut capacitatea de a

[IV] „N-ai bai!" – vorba ardeleanului; la el se simte accent american, nu latin ca la mine. De altfel a luat testul Cambridge la cel mai înalt nivel, și acolo nu prea se încumetă decît cei care au engleza ca limbă maternă.

învăţa, şi – chiar dacă nu mi-aş fi pierdut-o – şi acest concurs merge pe principiul „omul şi postul“. Aceasta nu exclude însă simpatia mea pentru petroveni, simpatie pe care o voi exprima şi în scris. Paralel, mi-am pus şi îmi voi pune toată priceperea şi seriozitatea în slujba sănătăţii lor, căci nu ei sînt vinovaţi pentru ceea ce s-a întîmplat unei întregi generaţii.

* * *

IMPARATIA ZAPEZII

Cînd vii la Petrova cu trenul dinspre Cluj, după Salva intri parcă într-o altă lume. Pînă atunci puteai vedea succesiunea monotonă a deluşoarelor şi micilor şesuri ale podişului transilvănean, rareori acoperite cu cîteva petice de zăpadă în această iarnă blîndă şi secetoasă. Şi în Cluj, chiar dacă ningea cîte puţin, zăpada nu se depunea decît pentru o zi sau două şi, invariabil, în zonele mai circulate se forma gheţuş pe trotuare, iar pe drum apărea noroiul, datorat şantierelor. În zonele mai puţin circulate rămînea cîte un strat de zăpadă mai gros, spre bucuria copiilor, care imediat îşi amenajau derdeluşuri, chiar cu lungimi de numai 3 sau 5 metri.

Despre satele de pe arhicunoscutul traseu spre Dej, parcurse şi în multele drumuri cu maşina – în rodaj sau nu – nu sînt prea multe de spus. Afară de Apahida, care este o comună mare şi are cîteva case moderne, aşa cum se şi cuvine în locul unde se întîlnesc două din marile căi

ferate ale ţării: a nordului şi a sudului, deci afară de Apahida, restul satelor au destule căsuţe mai mult sau mai puţin părăginite, cu gospodării destul de mici şi rufe puse la uscat în curte.

Situaţia se schimbă în bine o dată ce ai trecut de Dej. Apar bogatele comune bistriţene şi oamenii par mai civilizaţi. Se pot vedea case mari, din cărămidă sau beton, cu mai multe încăperi şi gospodării mai mari. Cîmpurile sînt mai mult sau mai puţin acoperite cu zăpadă şi doar în zare apar munţii, ca nişte bătrîni cu un rest de păr alb pe creştet.

Se schimbă şi aspectul tovarăşilor de drum. Nu se mai aude limba maghiară, ci începe să predomine dialectul bistriţean, care abundă în „s“. În Beclean se dau jos cele mai multe femei tinere, drăguţe şi aranjate, îmbrăcate aproape totdeauna cu gust. Nu am găsit explicaţia acestui fenomen, căci Becleanul nu este aşa de mare încît să aibă persoane cu aspect intelectual în proporţie de masă. Spun asta fiindcă mi se pare că totuşi pasagerii dintr-un tren sînt şi ei o microsocietate, care reflectă destul de bine compoziţia socială din locul lor de baştină. S-ar putea ca unii dintre ei să fie studenţi sau s-ar putea să meargă la Bistriţa, sau şi una şi alta. Oricum, Becleanul lasă o impresie bună unui iubitor de civilizaţie.

După Beclean, calea ferată descrie o curbă amplă spre nord, mergînd în întîmpinarea zăpezii, care mărgineşte şinele cu dîre tot mai groase, ce confluează o dată cu progresiunea drumului spre Salva. Drumurile şi haturile, care pînă atunci ieşeau în evidenţă prin culoarea lor datorată noroiului, încep să nu se mai distingă clar sau să

ofere privirii antipatica oglindă a poleiului. Şoseaua, care pînă aici era în cel mai rău caz udă, începe să aibă porţiuni albe sau cenuşii-fleşcăite. Acoperişurile caselor sînt parcă spoite cu un strat subţire de zăpadă, pe vîrf sau în întregime. Casele devin tot mai mici, cu potecuţe abrupte între ele, iar oamenii sînt şi ei mai aspri, ca şi natura.

Comuna Salva este unul din locurile care ar trebui să fie iubite şi respectate de toţi românii. Dacă n-ar fi decît numele ei, şi ne-ar aminti că existenţa noastră ca popor şi ca urmaşi ai romanilor era considerată un fapt cunoscut şi indiscutabil în Europa cu mult înainte de memorandişti. Aici sîntem la numai 4 km de Năsăud, centrul unei zone cu rezonanţă în literatura şi istoria României cum puţine regiuni ale ţării au. Pe lîngă faptul că a dat naştere în proporţie de masă unor oameni care erau cît pe-aci să-l scoată pe Napoleon din istorie încă de la Arcole[1], această regiune de graniţă a imperiului austriac a dat pe cel mai talentat versificator şi pe cel mai mare romancier (după mine) al literaturii noastre, care au bucurat copilăria, apoi adolescenţa şi maturitatea multora dintre noi. Trenul nu trece decît prin Hordou, care acum poartă numele celui mai de seamă om originar de acolo. Nu vreau să-mi jignesc cititorii; în caz de nelămurire se poate citi în „Mersul trenurilor“ care e prima staţie după

[1] Poate că nu toată lumea ştie că în această luptă din 1796 francezii, conduşi de tînărul general Bonaparte, s-au temut cel mai mult, dintre trupele Austriei, de soldaţii „Dayma“. Aceştia erau năsăudenii, care îşi foloseau puştile şi ca pari, strigînd: „Dă-i, mă!“ – şi nu mult a fost să-i arunce pe francezi în apă de pe cunoscutul – pentru ei – pod de la Arcole.

Salva[2]. Mi-ar fi plăcut ca trenul să treacă prin Tîrlişiua sau Maieru, căci Liviu Rebreanu este idolul meu, şi degeaba mulţi dintre noi abuzăm de cafea şi ţigări, căci nu vom reuşi să producem ceva cît de cît comparabil cu ce-a făcut el.

Cu excepţia şoselei (şi asta numai uneori), zăpada devine aici în Salva pe deplin stăpînă, dînd uneori un aspect de basm – mai ales cînd te uiţi la dealuri, unde o ferestruică luminată îţi dă plăcuta senzaţie de triumf al civilizaţiei asupra adversităţilor inerente ale naturii. Din păcate, nu se vede decît o mică parte a localităţii, dar dacă ajungi în dosul gării poţi observa şi aici case frumoase, care denotă civilizaţie şi bunăstare. Şi gara este destul de impozantă, deşi aspectul ei este stricat de culoarea anostă şi de desenul de un gust aproximativ care tronează deasupra listei cu traficul feroviar. Este interesantă imaginea celor două mari căi ferate: a nordului şi a răsăritului, care merg paralel pînă aproape de orizont, şi numai acolo este cotitura drumului spre Moldova, care intră în munte ceva mai tîrziu decît drumul nostru spre Vişeu.

Din fericire, prima dată cînd am parcurs drumul omagiat printr-un vestit cîntec, căruia ulterior i s-a făcut şi un text obscen, savurat şi de mine pe vremuri, adică prima dată cînd am mers „de la Salva – Vişeú“, era ziuă şi – mai mult decît atît – era o zi însorită de sfîrşit de decembrie. Astfel am putut avea fără efort imaginea uneia din

[2] Tot din dorinţa de a nu scrie lucruri banale, n-am pomenit cum i-a salutat Maria Tereza pe localnicii de aici, cînd a fost în vizită. Şi acum voi spune doar că Romuli este pe ambele căi (rutieră şi ferată) dintre Salva şi Vişeu, în timp ce Nepos este mai spre răsărit.

cele mai utile şi mai măreţe realizări ale socialismului la noi, realizare a unei generaţii care avea în plus faţă de a noastră entuziasmul în faţa unor idei nobile, dar mai ales speranţa că numai de ei depinde ca într-o zi aceste idei să se materializeze[3]. Actualmente această realizare este pe nedrept lăsată la o parte, deşi este cel puţin comparabilă din orice punct de vedere cu oricare din marile construcţii recente.

Ar putea fi scrisă o carte întreagă numai despre această linie ferată, dar asta a făcut-o sau o va face cineva cu mai mult talent în descrierea naturii. Totuşi, nu se poate ca un asemenea drum să nu producă o impresie puternică încă de la prima călătorie. Nici nu simţi cum urci, căci peisajul este la fel de alb, însă îţi dai seama la un moment dat că şoseaua rămîne undeva în vale. Imaginea dealurilor cu căsuţe răsfirate, a şoselei (care acum este şi ea albă) şi a caselor mai adunate din comunele Hordou şi Telciu, case care formează ansambluri mari, cu aspect plăcut, şi faţă de care calea ferată urcă tot mai tare, este o imagine demnă de un pliant turistic. Singurul lucru care-ţi scade impresia favorabilă despre tot ce te înconjoară este prăpastia situată la cîţiva metri, prăpastie care nu oferă o perspectivă entuziasmantă în cazul că mecanicul ar face o greşeală. De-abia acum se vede, mai ales după o succesiune de tunele şi viaducte, ce realizare a

[3] După cum am spus şi voi spune mai jos, anumite pasaje trădează tinereţea (eufemistic spus) de atunci a autorului. Totuşi, bine că măcar îmi dădeam seama că nu-ţi poţi face speranţe în legătură cu comunismul. Mai tragic este că şi azi e la fel, şi nu se ştie cît va dura (mai probabil la infinit, după cum a fost istoria noastră).

fost această construcţie, care se fundamentează pe o buză de pămînt de cîţiva metri, cu loc pentru o singură linie. Numai gările au cîte două linii, şi nu ştiu dacă totdeauna natura a oferit acest loc plat mai mare sau l-au mai creat şi oamenii, efectiv cu mîinile lor, căci de utilaje nu putea fi vorba, fiindcă nu aveau cum să ajungă acolo.

Am făcut şi pe şosea acest drum, şi aş minţi dacă aş spune că a fost uşor: cînd am ajuns în Salva eram amîndoi palizi la faţă, cu uşoare tente pastelat-cadaverice de verde şi mov. Totuşi, construcţia unei şosele nu ridică atîtea probleme, fiindcă serpentinele (unele extrem de dure) sînt o modalitate de adaptare la specificul reliefului. Trenul, însă, nu poate să meargă prin curbe în ac de păr.

Şi pe noapte drumul Salva – Vişeu este frumos, iar dacă mergi în sens invers poţi admira răsăritul de soare, cînd eşti încă la înălţime (călătorii – numai la propriu; cei care au avut sau au legătură cu acest drum – şi la figurat). Mersul trenurilor este însă de aşa natură încît iarna e întuneric cînd treci pe aici, şi nu vezi decît albul zăpezii, care aici e împărătească absolută. Chiar şi pe întuneric se pot observa însă viaductul urmat de tunel care marchează ieşirea din zona Năsăudului şi care reprezintă culmea (ca înălţime, dar nu numai atît a) acestei căi ferate.

După un coborîş pe care iarăşi nici nu-l simţi, te trezeşti că satele şi şoseaua se apropie tot mai mult de tine, şi aştepţi cu nerăbdare o nouă schimbare de direcţie – de data asta către vest. Şi populaţia se schimbă: încep să a-

pară vişeuanii[4]: înalţi, blonzi (ucrainenii) sau şateni, puternici şi duri. Discuţiile despre fizică şi diferenţiale încetează încă din Salva, iar aici se aud rostite răspicat cuvinte fragmentate sau fraze într-o limbă care cuprinde ceva asemănător cu rusa, amestecat cu cuvinte româneşti.

Există impresia falsă că Vişeu-de-Jos este foarte aproape de Petrova. De fapt, numai trecerea prin Leordina, marea comună dintre cele două de mai sus, pare nesfîrşită, căci Leordina parcă balansează în jurul căii ferate, casele fiind cînd pe o parte, cînd pe alta. Dealurile acoperite cu zăpadă, ca de altfel şi cîmpiile, pădurile bogate de brad (care dau o pată de culoare închisă, nu prea vizibilă), drumurile pe care se formează cel mai des polei şi sticlesc periculos – sînt toate aici baza peisajului. Apariţia caselor mai adunate şi – s-ar putea spune – mai frumoase şi mai mari, ca şi negura care nu poate fi alungată de soare decît rar şi episodic, sînt indicii că am ajuns la noua noastră reşedinţă, care merită însă o descriere separată.

PETROVA

Prima dată cînd am luat contact cu denumirea aces-

[4] Îşi spun vişovani, dar la data aceea refuzam să le adopt dialectul şi denumirile.

tei comune a fost în ziua de tristă amintire[5] cînd am văzut afişat faptul că nu există posturi în judeţul nostru. Mi-a sărit în ochi numele, fiindcă am avut o colegă pe care o chema Petrovai şi care era din Sighet, deci pe aproape. Am văzut apoi în „Mersul trenurilor“ că aici opresc şi acceleratele care trec şi prin Cluj, deci am avut un argument de bază (în lipsa altora) în a lua în considerare această comună în vederea alegerii posturilor (căci erau două). Buna mea prietenă de la Medicală III, asistenta Irina, care e ucraincă din Rona-de-Sus, comună apropiată de Petrova, a pus actuala noastră „parohie“ pe locul 2 în lista preferinţelor, şi tot aşa mătuşa mea, care este maramureşeancă şi ea.

Eu însă nu mai speram să apuc această comună la repartiţie, fiindcă nu mai eram în situaţia să aleg exact ce vreau, ceea ce pe mulţi i-a şocat la vremea respectivă. Povestea ar fi mai lungă, dar rezultatul a fost că am ajuns de pe locul 3 – între cei care au făcut stagiatura în Cluj – exact pe locul 11. Asta i-o datorez profesorului de pediatrie, care a făcut ce-a făcut şi a adus-o pe fiică-sa (care era departe de mine la terminarea facultăţii) fix pe locul 4. Dîndu-ne note mai mici decît 10, atît nouă (mie şi soţiei mele Camelia) cît şi unui coleg de-al nostru, care era şi el între primii la sfîrşitul facultăţii, acest profesor a anulat toate eforturile noastre din studenţie. I-a venit în ajutor sistemul care permite ca media a 2 examene din anii de stagiatură să aibă aceeaşi greutate cu media a peste

[5] Pentru că nu am cum să dovedesc altfel, voi spune că Dumnezeu mi-e martor că n-am modificat rîndurile scrise cu vreo 10 luni înainte ca tot vechii profitori să lanseze sintagma „regimul de tristă amintire“.

45 de examene şi colocvii din 6 ani întregi şi 12 sesiuni. Fapt este că am măcar satisfacţia că n-am făcut nici o zi de pediatrie şi că l-am făcut să demonstreze că nu cunoaşte nici măcar lucruri elementare, cum ar fi semnele celsiene din inflamaţie, descrise de vreo 2000 de ani.

În seara cînd am fost anunţaţi despre rezultatele de la pediatrie, Camelia a făcut o criză de plîns din care de-abia a putut fi oprită, iar eu am strîns din dinţi şi am jurat răzbunare pentru afrontul adus orgoliului meu. Nici nu bănuiam că nu va fi numai orgoliul atins, dar am intrat la idei cînd am aflat că a ajuns înaintea mea un coleg pe care eu l-am îndrumat cînd eram în clinică.

De cînd am auzit că nu stau prea bine – era cam cu o lună înainte de repartiţie – am început să mă pregătesc sufleteşte să părăsesc judeţul Cluj şi mi-am fixat ochii asupra Maramureşului sau a judeţului Alba, unde nu sînt chiar orfan, căci asta contează mai mult decît meritele personale. De aceea nu a fost chiar aşa o mare dezamăgire „şotia“ de la repartiţie, ci, dimpotrivă, am avut satisfacţia că nici unul din cei împinşi înaintea mea de o soartă defavorabilă mie nu îmi ia locul la care aş fi avut dreptul.

Pentru repartiţie, socoteala era că vom ajunge la Ruscova[6] şi îmi părea rău că nu învăţasem ucraineana în anul petrecut alături de asistenta Irina. De unde era însă să ştiu ce mă aşteaptă? După atîtea vicisitudini a venit totuşi şi ceva bun: fruntaşii au ales post în Moisei, din motive pe care aveam să le aflu ulterior, cînd am auzit că au de fapt dispensar urban în Borşa, unde stau în spitalul bine utilat de acolo, care beneficiază permanent de lumină electrică. Astfel s-a făcut că am luat post în Petrova, cea mai bună alegere pe care o puteam face.

[6] Prima comună după Leordina, spre nord. De fapt, între Sighet şi Vişeu-de-Sus, doar Petrova, Leordina şi Vişeu-de-Jos erau majoritar româneşti; celelalte aveau practic în totalitate ucraineni.

Comuna am văzut-o prima dată a doua zi după ce ni s-a spus că nu se poate face nimic în legătură cu detaşarea, deoarece Clujul nu vrea sau nu poate să ne plătească; altfel am fi putut pleca imediat de aici, fiindcă există maramureşeni răspîndiţi prin ţară care ar vrea să se adune pe la casele lor. Prin urmare, am plecat să ne facem angajarea la spitalul din Vişeu. Eram cu maşina, aşa că prima impresie despre Petrova am avut-o de pe şosea. Ştiam de pe hartă că urma să apară satul, şi nu mai aveam răbdare. În fine, după un şir de serpentine care înconjoară dealul numit Hera, am avut vederea de ansamblu a comunei, cu majoritatea covîrşitoare a caselor adunate în jurul şoselei naţionale. Ulterior am urcat pe Hera şi pe jos, şi am văzut şi cătunele comunei – cîteva grupuri de case presărate pe dealuri sau văi, multe foarte greu accesibile. Prin urmare nu e chiar aşa roză situaţia cum reieşea din afirmaţia că Petrova nu are sate. N-o fi avînd ea sate, dar poţi să faci 15 km dus-întors ca să ajungi la cîte o căsuţă izolată, unde există cîte-un nou-născut care trebuie să trăiască şi să crească viguros, căci altfel viitorul medicului e compromis. Situaţia e de aşa natură că medicul este de vină pentru tot: lipsa de curent electric şi de igienă, depărtarea faţă de posibilităţile de comunicaţie şi traficul slab, inconştienţa sau reaua-voinţă a mamelor (de taţi nu poate fi vorba, căci vara sînt la muncă şi iarna

beau), şi altele aşijderea.

Revenind la subiect, îmi amintesc că din goana maşinii am văzut că majoritatea caselor sînt de beton, în general îngrijite, dar există şi destul case de lemn, unele chiar dărăpănate. Primăria, unde ne-am oprit după ce am trecut pe la dispensar, este o clădire fără etaj, vopsită în roz, cu 4 sau 5 ferestre la înălțime destul de mică. La cîteva sute de metri este centrul propriu-zis al comunei, unde am cunoscut-o pe colega noastră şi unde se află nişte clădiri mai moderne, care găzduiesc căminul cultural, bufetul şi un magazin aşa-zis de mărfuri industriale, unde nu se prea găseşte ce cauți. Pe partea cealaltă se află magazinul alimentar, iar dacă te întorci din nou spre Sighet, treci printre cofetărie şi poştă, care sînt față în față. Poşta arată destul de rău, şi va fi mutată la parterul blocului specialiştilor, care este construit, dar n-are nici canalizare, nici lumină electrică, şi se speră că va fi racordat la acestea în decurs de două luni[7]. Nu dorim să ne mutăm acolo, şi se pare că nici n-am putea, deoarece profesorii din sat aşteaptă de ani de zile să aibă locuința lor, ca să nu mai stea în gazdă.

Drumul nostru ajunge acum la locul unde se desparte în stînga calea spre Crasna, iar la dreapta – mica pantă spre dispensar. Înainte de a vorbi despre acestea, trebuie însă să divagăm şi să redăm încă două obiective importante: gara şi şcoala (cu 10 clase).

Dacă vii cu trenul la Petrova, vii – evident – din

[7] Nu era gata nici în 1991, cînd am fost ultima dată acolo, şi cred că nu a fost terminat nici acum.

cealaltă parte. Calea ferată e destul de departe de şosea, aşa că nu se vede mare lucru, dacă nu faci un efort de concentrare. Gara din Petrova este de fapt haltă, şi nu nod feroviar, aşa cum auzisem în Cluj, deşi aici opresc acceleratele. E o clădire mică, de culoare alb-gălbuie, cu o sală de aşteptare neîncăpătoare, mai ales pentru cei care pleacă spre Timişoara cu acceleratul şi care sînt în număr atît de mare încît şi culoarele trenului sînt arhipline. Lîngă gară există o fîntînă, care are anexată o cană pentru băut, evident comună pentru toată lumea. Ceva mai încolo există brutăria, unde igiena preparării pîinii este respectată doar în mare.

Drumul de la gară pînă în şosea nu este lung, dar iarna este acoperit aproape totdeauna cu polei. După ce ajungi în şosea intact, poți să mergi mai repede, şi pe partea dreaptă apare şcoala, care are şi un teren de fotbal, folosit în orice anotimp. În fața şcolii este şi o bornă kilometrică, următoarea fiind în stația de autobuz care este reperul că trebuie s-o faci în sus şi la dreapta spre dispensar. Aproximativ la jumătatea drumului dinspre gară se află casa uncheşului Ion Petrovai, primul nostru prieten din comună. Fiind foarte aproape de primărie, cam totdeauna trec pe acolo, la o țigară, cînd am probleme la consiliu.

Lăsînd dispensarul la o parte deocamdată şi mergînd spre Leordina şi Vişeu, mai avem cam un kilometru de drum aproape rectiliniu, care trece pe lîngă biserică (singura clădire uşor de remarcat şi din tren) şi pe lîngă casa directorului şcolii, care – împreună cu familia lui – ne-a oferit multă simpatie, introducîndu-ne în societatea

intelectualilor din Petrova.

De ambele părți ale porțiunii principale a comunei se găsesc dealuri acoperite cu un strat gros de zăpadă. Fereastra camerei noastre dă aproximativ spre nord, oferind, pe lîngă imaginea aproape banală a unor culmi blînde şi în mare parte acoperite cu păduri care nu totdeauna realizează contrastul cu albul fondului, imaginea unor munți în zare, munți care formează parcă un piedestal cu dealurile din Crasna, aspect care este cu atît mai uşor vizibil cu cît dealurile din Petrova sînt parcă despicate în locul acela, pentru a permite perspectiva. Mergînd pe drumul spre satul Crasna, unde colega noastră Reli are postul, treci peste rîul Vişeu, care are un debit destul de mare chiar şi în perioadele secetoase, cum a fost această iarnă. Drumul este foarte accidentat şi acoperit în cel mai bun caz cu zăpadă, dacă nu cu gheață, aşa că e destul de dificil de parcurs, deşi are numai 1 km. Se zice că dacă ai picioare bune şi poți trece muntele care se vede la orizont (pe poteci cunoscute de oamenii locului), ajungi în U.R.S.S. Mai important este că în munții din Crasna se găsesc plăcute locuri de popas, şi chiar ape minerale, pe care probabil le vom vedea la vară[8].

Dacă se coboară în partea cealaltă deluşorul în a cărui culme este dispensarul, se ajunge la un pîrîiaş denumit simplu „Valea“, care face mai multe cotituri. Pornind din dealurile dinspre sudul comunei, devine paralel cu şoseaua în dreptul dispensarului, iar mai tîrziu perpendicular pe ea pe cea mai lungă porțiune.

[8] Aşa am şi făcut, chiar în perioada în care a stat cu noi şi copilul (v. partea romanțată).

Partea dinspre vale a comunei se poate observa de pe terasa dispensarului[9], care este suficientă ca să permită perspectiva aproape a întregii comune. În această parte se găseşte linia ferată şi o porțiune relativ mare de teren plat, desigur arabil. Pe dealuri există destule case, iar drumurile de acces nu sînt dificile, deşi par. Mai există un grupuleț de case în preajma gării, dincolo de linia de tren, ca şi de-a lungul rîulețului. Ulicioarele sînt aici înguste şi se formează rapid poleiul, aşa că trebuie să te ții bine pe picioare ca să nu cazi în apă, mai ales că ieşirea ulicioarelor acestora în şosea este cam abruptă.

Ar mai trebui vorbit despre un alt grup de case, situat sub Chiceră – cum zic localnicii. Chicera este un deal care merge paralel cu linia ferată spre Valea Vişeului şi Sighet, ca şi cu şoseaua spre Valea Vişeului, care se desprinde din şoseaua principală cînd aceasta din urmă face o curbă strînsă, înainte de a urca pe dealul Hera. Atît calea ferată cît şi drumul spre Valea Vişeului intră practic rectiliniu şi paralel în munte undeva la orizont, dar acolo e deja comuna Bistra. Pentru a ajunge la grupurile de case de sub Chiceră trebuie să treci linia ferată şi să parcurgi potecuțe de zăpadă bătută, lucru nu totdeauna uşor.

Nu putem spune că ne place prea tare Petrova iarna, în zăpadă şi negură, căci noi sîntem mai ales iubitori de vară şi de soare. De aceea, cînd iese soarele, renunțăm la tot şi mergem să ne plimbăm. Din păcate însă, perioadele acestea frumoase sînt rare şi limitate la 2-3 ore după

[9] Terasa era cu fața spre vest.

prînz. Cînd ninge este mai frumos şi mai plăcut, fiindcă poleiul omniprezent şi periculos se acoperă cu zăpadă, care însă se întinează rapid din cauza căruţelor care trec permanent pe lîngă dispensarul nostru.

Cam aceasta este Petrova în perioada de iarnă. E bine totuşi că sîntem sub munte, căci avem lemne de foc şi surse de apă. La cîmpie ar fi mai rău şi mai deprimant, din cauza crivăţului. Oamenii de aici s-au obişnuit cu clima şi cu iarna care ţine de la mijlocul lui octombrie pînă la mijlocul lui aprilie, aşa că nu ne mai rămîne decît să aşteptăm cu răbdare venirea primăverii.

PRIMAVARA LA PETROVA

Încă nu se sfîrşise luna februarie şi, aproape fără să-mi dau seama, soarele a învins negura şi a cucerit împărăţia zăpezii. În sfîrşit a trecut şi aici senzaţia de apăsare şi pesimism pe care ţi-o dădeau frigul, întunecimea şi gheaţa. Mă gîndeam cu nostalgie la faptul că la Cluj, dar mai ales în Bihor şi Banat, e parcă alt continent, nu numai altă ţară. Pe cînd aici natura încremenise dinainte de mijlocul lui noiembrie, acolo parcă nici nu se auzise de zăpadă, şi temperatura de afară mă obliga – pe mine, petroveanul prin adopţiune – să stau în haină şi fără căciulă. La Ciacova[10], lîngă Timişoara, a fost un ger zdravăn

[10] Acolo a fost înmormîntat bunicul meu dinspre mamă, în februarie 1989.

seara, şi mai ales în dimineaţa următoare – ca să nu uităm că era totuşi început de februarie – dar asta a pus şi mai mult în valoare căldura de la prînz. Şi la Cluj era soare sau ploaie, dar în orice caz nu era iarnă adevărată decît dincolo de Salva.

Iată însă că, în decurs de 3 zile, zăpada s-a topit aproape de tot, fapt frapant, pentru că nu apucasem să-l remarc în progresia lui. Stînd numai şi învăţînd, nu-mi dădeam seama cît de cald se făcuse afară, dar transformarea imaginii oferită de fereastra camerei şi consumul tot mai mic de lemne în sobă îmi spuneau că se întîmpla ceva. Cînd în fine am ieşit să mă aerisesc puţin, am constatat cît era de plăcut afară, deşi tocmai atunci nu era soare. Era duminică la amiază şi şoseaua – aproape uscată – era înţesată de fete şi băieţi, surprinşi poate şi ei de această primăvară prea timpurie aici. Pe lîngă drum era destul noroi şi unele bălţi, şi doar pe uliţa dispensarului mai exista un pic de zloată şi polei, pe lîngă noroi, paie şi alte resturi de la căruţele cu cai. Zăpada de pe acoperişuri s-a dus şi ea de tot, şi numai pe cîmpuri mai există dreptunghiuri albe care demonstrează că este totuşi început de martie. Tot de iarnă ne vorbeşte poleiul de dimineaţă de pe uliţa noastră, care apare din îngheţarea peste noapte a apelor care vin şuvoi din zăpada topită. De fapt, toate rîuleţele s-au umflat şi curg cu viteză mare, ameninţînd cu inundaţia.

S-a transformat şi imaginea care ne apare de cîte ori stăm la masă. Dimineaţa, în lumina zorilor, dealurile apar într-o culoare uniformă, albastră-închis. Apoi, pe măsură ce soarele urcă şi lumina devine tot mai puternică,

iar cerul – tot mai senin, cu nori albi, dar şi cîţiva cenuşii, parcă se ridică o cortină şi apare armonia de culori a naturii: un fond de un verde şters (nu crud, căci iarba proaspătă nu se vede încă) peste care apar din loc în loc pîlcuri de copaci de un roşu-maroniu tomnatic, dar şi brazi de culoare închisă. Peisajul este completat în mod plăcut de nota de viaţă dată de căsuţele presărate pe aceste dealuri, majoritatea de culori deschise, cu acoperişuri de tablă zincată, case pe care nu le remarcasem în timpul iernii. Foarte bine se vede biserica din Crasna, care parcă atrage un grup de case ce reprezintă porţiunea principală a satului. Numai muntele din fund a rămas acoperit de zăpadă, consecvent parcă faţă de sine însuşi, dar chiar şi aici pădurile albăstrii de brad au înlăturat mare parte din fondul alb.

De pe dealul Hera imaginea este şi mai frumoasă, aşa că deplasările pe teren devin adevărate excursii, şi nu simţi oboseala drumului. Pe lîngă faptul că se vede toată Petrova şi toată Crasna – un sat extrem de risipit – mai apare în zare şi o mică parte din comuna vecină Bistra. Apare şi priveliştea pîclei dintre dealurile Bistrei, care parcă este un hamac de vată ce nu cedează aşa de uşor la ofensiva soarelui.

În fine, pămîntul încă nu miroase a primăvară, dar a primit deja culoarea verde. Copacii sînt goi, dar mîţişorii au apărut deja, după cum încep să apară şi brîndușele. Oamenii locului spun că această primăvară atît de timpurie este neobişnuită, dar noi sperăm ca ea să se întroneze definitiv, ca şi cum ar vrea ca nişte bieţi clujeni să se simtă bine departe de casa lor. Atîta favoare poate să ne

facă natura, dar din păcate nu de ea depinde ca sezonul trecut să fie prima şi ultima[11] iarnă petrecută de noi în Petrova. Fără discuţie că aici e foarte frumos ca loc turistic sau de retragere, căci la privelişti se adaugă aerul şi liniştea, şi desigur că vom fi încîntaţi să mai venim aici chiar şi la bătrîneţe, dar numai ca turişti!

DISPENSARUL

Nu mai ştiu unde am citit că un scriitor şi-a exersat talentul descriindu-şi camera. A rezultat o lucrare cu titlul „Călătorie în jurul camerei mele“. Este exact ceea ce vreau şi eu să fac, dar a copia şi titlul, nu numai ideea, aduce bine a plagiat. Prin urmare, ar trebui să fac o descriere mai largă a ceea ce este totodată şi locuinţă şi loc de muncă pentru noi.

După cum am mai spus, dispensarul este situat pe o ulicioară în pantă, chiar în vîrful deluşorului. Se poate vedea de la distanţă această clădire înaltă (cu un etaj şi pod), de culoare roz, cu acoperiş asimetric deasupra celor patru laturi lungi (paralele cu drumeagul). Cînd intri dinspre ulicioară, pe poarta pentru pietoni, căci cea pentru maşini este aproximativ închisă[12], observi în faţă do-

[11] Pentru soţia mea într-adevăr a fost ultima iarnă acolo, iar eu am am mai stat pînă la sfîrşitul lui noiembrie 1989, deci e clar că am trăit încă o dată „deliciile“ descrise.

[12] Era blocată în poziţia închis pe trei sferturi. De aceea ne ţineam maşina într-o curte care dădea în şosea.

uă magazii (numite aici coleşne) pentru lemne, în care stau şi găinile, sau cîte un porc. Alături de magazii există un şopron în care de asemenea se găsesc buşteni netăiaţi (în zilele bune, căci de obicei lemnele sînt foarte drămuite). Dacă eşti foarte curios, şi vrei să ocoleşti dispensarul, observi două latrine şi, pe partea dinspre vale, două aşa-zise mese, făcute din fragmente de buştean puse pe patru lemne, nu totdeauna egale ca dimensiuni. Înainte de a intra pe uşa principală a dispensarului, treci pe lîngă fîntînă şi peste chepengul de tablă care acoperă pompa electrică cu care se trage apa într-un cazan din pod.

Deasupra uşii principale se găseşte tăblia albastră cu litere albe şi galbene din plastic care reprezintă firma clădirii. Şi mai sus se găsesc ferestrele camerei noastre şi ale bucătăriei colegei noastre, care sînt ferestre obişnuite de bloc. După ce ai intrat, treci printr-un culoar îngust, de unde o uşă la stînga dă spre magazia în care poate fi conectată pompa electrică, iar uşa din faţă dă în holul unde se găseşte aşa-zisa sală de tratamente. De aici poţi intra fie în cabinetul asistentelor, fie în celălalt hol (mergînd tot înainte), fie în magazia de instrumentar medical, detergenţi, lapte praf, etc., a cărei uşă este vecină cu uşa dinspre culoar.

Pătrunzînd – aşa cum fac bolnavii – în al doilea hol, imediat la stînga dai de cabinetul medical, iar a doua uşă de pe această direcţie este a bucătăriei. Drept înainte este uşa din dos a dispensarului, încuiată cu zăvor, spre deosebire de cea principală, care are cheie. La uşa din dos este teroarea noastră – o sonerie puternică, prin care sîntem convocaţi pentru urgenţe după terminarea orelor de

program. Revenind la hol, se poate observa în faţa uşii cabinetului medical o scară în spirală[13] care permite accesul la „apartamentele“ noastre. Sub scară se găseşte un mic depozit, mai ales pentru petrol (de unde şi mirosul), iar de la depozit pînă la uşă se întinde o bancă, pe care nu stă aproape nimeni.

La etajul dispensarului este fosta casă de naşteri, anunţată ca atare printr-o firmă de la capătul scării în spirală. Şi aici există un holişor, care are şi pe celelalte trei laturi cîte o uşă. Spre dreapta se intră în fosta sală de travaliu, care are ieşire spre terasa dispensarului şi unde ne ţinem proviziile, căci iarna este un adevărat frigider, „congelatorul“ fiind pe terasă. Din această cameră se intră în cea mai mică încăpere, unde am vrut să ne mutăm iniţial, dar am renunţat fiindcă soba lasă mult fum şi, în plus, nici posibilităţi de spălare nu aveam[14].

Chiar în faţa treptelor se găseşte uşa camerei colegei noastre, cameră mare şi prost încălzită[15], din cauza sobei de slabă calitate şi a ferestrelor mari (semirotunde în partea superioară). Din camera ei se poate intra în baie, apoi în bucătărie, ambele dotate cu un minimum necesar pentru un orăşean.

Cineva a dat jos firma „Lăuze“ de pe uşa camerei pe care o locuim noi şi care merită o descriere mai amănunţită.

[13] Am încercat să înfrumuseţăm peretele atîrnînd capace de cutii de bomboane.

[14] Exista o chiuvetă cu pedală, dar trebuia umplută cu ligheanul.

[15] Acolo aveam să mă mut eu, după ce s-a măritat în sat.

CAMERA NOASTRA

Camera are o formă asemănătoare cu o pipă, cu muştiucul scurt şi rezervorul de tutun gros. Bineînţeles însă că toate liniile sînt drepte şi – ca într-un joc de copii – camera se îmbucă cu dreptunghiul mai mic format din baie pentru a forma un dreptunghi mare. Peretele comun al celor două încăperi este pe jumătate alcătuit din latura din spate a sobei camerei, care astfel încălzeşte şi baia. Acesta a fost încă un motiv pentru a alege această cameră.

Mobilierul este extrem de simplu, dar suficient. În partea îngustă se găseşte un fost pat de spital pediatric, transformat în masă de gătit şi dulap de vase. După ce treci printre uşa băii şi o fereastră mai mult lată decît înaltă, ajungi în camera propriu-zisă, de formă pătrată, în care se mai găsesc un dulap de lemn vopsit în alb şi flancat de două noptiere de spital, o masă pusă diagonal pe colţ, cu două scaune cu vagi motive populare, şi două paturi de spital – pentru noi. După colţ se mai află încă un scaun, lada pentru lemne şi soba de teracotă. Pe pereţi am pus două tablouri aduse de acasă (dintre care unul ne aminteşte de pasiunea fiului nostru pentru cai), precum şi surse de lumină pentru toate eventualităţile. În spatele patului dinspre fereastră se găseşte o uşă care dă spre bucătăria colegei noastre, uşă acoperită cu un cearşaf peste care este lipită cu bandă o fotografie-tapet cu imaginea unui copil blond.

Pe podea este aplicat linoleum, cu model care sugerează parchetul care ar trebui să existe. În chip de covoare avem două pături şi o rogojină, pe care ne străduim să le păstrăm curate. Pereţii sînt vopsiţi pînă pe la jumătate în ulei albastru, iar apoi sînt zugrăviţi în roz, în timp ce plafonul şi cîţiva centimetri din pereţii laterali au o zugrăveală care a fost albă înainte de a fi atacată de funingine şi pînze de păianjen. Mai există o sumedenie de cuie (sau numai amintirea lor), ca şi urmele locurilor unde se zice că au fost lipite afişe indecente de către cel care a locuit aici acum 2 ani.

Baia este mică, dar are vană cu duş, o chiuvetă pe care n-o poţi folosi din cauza că e spartă conducta, şi o toaletă ca la oraş – dar la care nu funcţionează cazanul. Situaţia ar fi roză dacă boilerul ar funcţiona cumsecade şi dacă furtunul de la duş nu s-ar colaba din cauza poziţiei în care stă. Ne-am adaptat însă la aceste mici neajunsuri, aşa că nu avem probleme cu curăţenia. Singurul necaz este că nu poţi lăsa apa să curgă ca acasă, deoarece aceasta vine din cazan[16] şi se poate epuiza tocmai atunci cînd şi curentul electric este întrerupt. Problema bărbieritului am rezolvat-o prin aceea că am lăsat să-mi crească părul în zonele cele mai dificil de ras, astfel că acum am mustaţă şi cioc. Aş fi avut şi barbă, dacă nu mi-aş fi ras obrajii cînd a murit bunicul meu dinspre mamă[17].

[16] Cazanul din pod, unde se trăgea apa cu pompa electrică.

[17] Totdeauna am considerat că un om civilizat şi integrat în societate nu poartă păr pe faţă, aşa că am avut barbă cînd m-am simţit ostracizat (sau "outlaw" – ceea ce s-ar traduce literalmente prin „înafara legii", chiar dacă în general se acceptă sensul „haiduc"). Acum port din nou

Cam acestea sînt condiţiile de locuit aici. Camera a fost extrem de rece la început, de mă dureau şi fălcile cînd mă culcam. Cîteva zile m-am mai culcat într-un pat rece, dar apoi am constatat că soba e bună şi reuşeşte să încălzească pereţii – în primul rînd. De atunci, pe cît de uşor se încălzeşte camera – datorită sobei – pe atît de uşor se şi răceşte, din cauza pereţilor şi frigului de afară. De cînd a venit primăvara însă, nu mai e problemă cu temperatura, care acum vine şi din interior – de la sufletul încălzit de peisajul oferit de fereastră.

PETROVENII

„Oare a si mod?“ – iată întrebarea pe care mi-o pun şi eu în legătură cu realizările mele literare. Este întrebarea pusă de o funcţionară la telefoane referitor la o internare la Cluj, şi din acest context se poate deduce că femeia se întreba dacă totul va fi în regulă.

Acesta este dialectul vişeuan, cu care m-am obişnuit în aşa măsură încît trebuie să fac un efort ca să vorbesc limba cît de cît literară – asta după ce la început mă distram folosind termeni ca „picioci“ (cartofi), „coconi“ (copii), „jîp“ (rău), „tăte-huc“ (absolut toate), etc., sau folosind verbele la persoana a III-a fără terminaţia „-eşte“. În legătură cu conjugarea cu totul particulară de la

mustaţă şi cioc din ziua de Sf. Nicolae a anului 1992, şi concluziile nu vreau să le trag eu.

Petrova, îmi amintesc că am reţinut-o pe vremea cînd eram singur şi aveam un sugar bolnav, care – după afirmaţia părinţilor – era permanent febril. Cum actualmente medicul este exclusiv de vină în caz de mortalitate infantilă, deşi este ultimul vinovat – în condiţiile în care copiii mici nu au nici mîncare, nici medicamente şi nici îngrijiri corespunzătoare, m-am agitat, neştiind că mama copilului urmăreşte să capete concediu prin orice mijloace. Aşa s-a făcut că am ajuns la Cloramfenicol, de care un om cu oarecare cultură medicală se fereşte. Într-un tîrziu, am întrebat pe asistenta care-i făcea vizite sugarului cum se simte acesta. Răspunsul a fost edificator: „N-are febră, ci numai tuşé.“.

Petrovenii sînt oameni aspri, învăţaţi cu greul. Bărbaţii muncesc în agricultură prin alte părţi sau taie lemne, iar femeile, pe lîngă casă şi copii, au şi gospodăria cu animale, aşa că au mult mai multă treabă decît gospodinele de la oraş. De aceea nu e de mirare că şi limba lor e drămuită şi, pe lîngă cele descrise mai sus, remarci şi prescurtări ca „mătú“ (mătuşă, adică lele în Ardeal), „unché“ (uncheşule, respectiv moşule) sau „nevá“ (nevastă)[18]. Tot munca grea face ca femeile de aici să aibă forţă egală cu bărbaţii de la oraş, iar de bărbaţi ce să mai vorbim? Noroc că nu se bat prea des.

Portul este format la bărbaţi din pantaloni de lînă (negri – în mod obişnuit, albi – în ţinuta de gală), pulovere încheiate cu fermoar sau sarici de lînă şi un laibăr de lînă deasupra. Femeile poartă bluză şi fustă, laibăr şi

[18] Apelativ pentru femeile măritate.

pulover, iar peste fusta de obicei neagră se poartă o fotă cu dungi de culoare neagră, alternativ cu roşu sau galben, numită aici zaghe. Fetele tinere poartă fuste cu flori. Toţi au în picioare cizme de cauciuc, iar bărbaţii nu lasă cuşma din cap decît eventual pentru a o înlocui cu pălăria. Deşi majoritatea îşi iau apa din fîntîni, nu de aceasta depinde să se menţină curaţi – şi ei, şi hainele.

Zona este numai parţial cooperativizată, aşa că există diferenţe de stare socială între oameni, ceea ce-i face să se împartă în nemeşi[19] şi porţieşi. Ciudat este însă că această împărţire se face după strămoşi, aşa că există nemeşi care n-au cu ce să plătească introducerea curentului electric în casă, dar ar considera o mezalianţă căsătoria cu un individ bogat, însă din famile de porţieşi. Mai există şi ţiganii[20], ca şi rarele „zînituri“[21], printre care ne numărăm şi noi. Bine că sîntem căsătoriţi şi că nu vrem să rămînem aici, căci asta ne-a deschis drumul spre sufletul oamenilor.

Există un puternic spirit de familie, cel puţin teoretic. După căsătorie, tînăra soţie se mută în casa soacrei şi ulterior au grijă împreună de copii, de care taţii se ocupă numai în mod excepţional. Tot teoretic se pune mult preţ pe moralitatea miresei, ceea ce e un impediment pentru

[19] Unul din clanurile de nemeşi este Bilaşcu, care l-a dat pe fondatorul învăţămîntului stomatologic din Cluj.

[20] Cel mai adesea ţiganii – ca şi casele lor – erau mai îngrijiţi decît românii, după cum aveam să constat făcînd recensămîntul. La fel era şi cu ucrainencele din Crasna, chiar dacă petrovencele le făceau „ruşte împuţite“.

[21] alogeni (în Ardeal s-ar zice „vinituri“)

noi în depistarea la timp a gravidelor[22]. Şi religia se bucură aici de un mare respect; jumătate sînt pocăiţi, iar jumătate sînt greco-catolici (inclusiv preotul), deşi nu vor s-o recunoască[23]. Sînt respectate cu străşnicie toate sărbătorile şi posturile, ca şi tradiţiile legate de ele. Salutul lor nu este „Bună ziua“ – adresat numai străinilor, ci „Lăudăm pă Isus!“, cu răspunsul „În veci, amin!“, ceea ce i-ar confirma soacrei mele părerea că am ajuns în Polonia[24]. Acest salut adresat mie mi-a dat pentru prima dată senzaţia că sînt simpatizat aici.

Ca peste tot, există ţărani despre care s-ar putea scrie laudativ, dar şi cîţiva cărora li se potrivesc cele spuse la începutul romanului „Răscoala“. Un om despre care aş scrie frumos este cel mai vechi prieten al nostru de aici, uncheşul Ion, fostul preşedinte al C.A.P. Bărbat înalt, bine făcut, cu trăsături şi mîini puternice, este totodată extrem de blînd şi respectuos. Se vede însă că ştie ce vrea, ceea ce se poate deduce şi din poveştile lui. Fiu şi ginere de chiabur, a trăit naţionalizarea pămîntului chiar după căsătorie, dar nu s-a lăsat doborît. Împreună cu mătuşa Iulişca, soţia lui, au muncit din greu şi s-au refăcut, căci chiaburii – se vede treaba – au ajuns la starea res-

[22] Pentru a satisface obsesia lui Ceauşescu de a avea „carne de tun“, şi în cadrul „respectului pentru om“, femeile la vîrsta fertilă erau considerate vaci, judecînd după termenul generic pentru ele: „lotul 16-45“. Prin urmare, în atribuţiile medicilor de circumscripţie rurală sau urbană intra – alături de evitarea cu orice preţ a mortalităţii infantile – depistarea gravidelor, chiar prin mijloace poliţieneşti.

[23] Era şi firesc, avînd în vedere statutul de atunci al acestei confesiuni.

[24] Acest salut l-am întîlnit în filmul „Vraciul“, pe care aş vrea să-l revăd.

pectivă în principal prin muncă, iar aşa-zisa exploatare a ţăranilor săraci era de fapt pentru aceştia din urmă o modalitate de a avea şi ei un cîştig. În prezent, uncheşul Ion are o casă frumoasă şi mai construieşte una, ca să aibă amîndoi copiii săi. Sînt singurii oameni pe care i-am auzit declarînd că au tot ce le trebuie, şi într-adevăr aşa este, căci se descurcă bine şi mai şi ajută pe alţii, inclusiv pe noi.

Pentru ei este o mare mîndrie că sînt buni prieteni cu doctorii de la Cluj, şi mai ales că au stat la noi două nopţi atunci cînd au venit să se caute de beteşuguri. Cît au fost aici erau extrem de ruşinoşi, şi aproape că nu au mîncat nimic. Venind înapoi, probabil că s-au lăudat în sat – mai ales mătuşa, căci el vorbeşte numai cu miez – şi ne-au atras pacientură, povestindu-le tuturor despre modul cum au fost trataţi la Clinica Medicală III.

La ei în casă am pătruns cultul pe care-l are ţăranul pentru pămînt, cult pe care-l cunoşteam numai din cărţi, şi pe care se bazează capodopere de literatură. Una este însă să cunoşti viaţa la ţară din lecturi (şi să te mai pretinzi şi expert) şi cu totul altceva să trăieşti în mijlocul lor şi, dobîndindu-le încrederea, să le devii părtaş la bucurii şi necazuri. De aceea pot spune că am făcut un mare pas înainte în cunoaşterea vieţii reale a ţăranului atunci cînd am aflat că şi acum, cînd fostele lor proprietăţi sînt colectivizate, oamenii de aici se simt mîndri chiar şi pentru motivul că toţi ştiu că într-un anumit loc a fost pămîntul lor. Şi colectivizarea este aici cu totul particulară; e mai mult un fel de întovărăşire în care oamenii continuă să lucreze şi să culeagă roadele de pe pămînturile

pe care le-au adus în cadrul C.A.P. Ba mai mult, vînd şi cumpără pămînturi fără să-şi pună problema că într-o zi s-ar putea să intervină statul, problemă care practic nu se pune aici. Oricîţi bani ar lua pe pămînturi, sufleteşte nu se simt despăgubiţi, şi li se strînge inima cînd trec pe lîngă fostele lor parcele, fiind permanent convinşi că au făcut o mare greşeală. În completarea acestui tablou, care nu se pretinde a fi exhaustiv, intră şi refuzul de a-şi vinde pămîntul – chiar dacă nu-l lucrează personal, fiindcă nu le e la îndemînă. Nu spun eu primul că pămîntul este însăşi raţiunea de-a fi a ţăranului, deci colhozul de tip stalinist a fost un eşec răsunător – şi abia acum încep să-mi dau seama de asta[25].

[25] V.din nou notiţa nr.7.

SURGHIUNUL

LĂMURIRE

Ceea ce urmează este o poveste adevărată, încercînd să redea soarta unei întregi generaţii, care trăieşte drama opoziţiei diametrale între ceea ce vede şi ceea ce trebuie să spună şi să creadă. Este totodată o scriitură izvorîtă din tristeţe şi furie neputincioasă, şi care se doreşte o răzbunare la adresa celor care se înfruptă fără merite şi fără ruşine din tot ceea ce le poate oferi viaţa, fără să ţină cont de cei mulţi. Poate că un număr mare din cei daţi la o parte astăzi ar face la fel ca şi cei pe care-i înjură, dacă ar ajunge în locul acestora la bucăţile bune ale festinului, însă mai există speranţa că majoritatea oamenilor sînt de bună-credinţă[1].

Acestora din urmă – şi în viaţă, şi în fraza de mai sus – le este dedicată această povestire, cu speranţa că într-o zi ea va fi doar o poveste. Dacă aceste rînduri vor fi tipărite vreodată – năzuinţa secretă a autorului – sper ca ele să fie o frînă în calea repetării celor descrise aici.

* * *

[1] Am lăsat exact ce am scris atunci, după cum am spus în introducere. Concluziile vin de la sine.

I

De cîteva zile se zvonea insistent, în acel sfîrşit de 1988, că nu vor exista locuri pentru repartiţie în circumscripţiile rurale din judeţele cele mai căutate, inclusiv cele ale căror reşedinţe erau centre universitare, dar – ca totdeauna – Bogdan Ardeleanu nu credea pînă nu vedea cu ochii lui. În drum spre Direcţia sanitară se întîlnise cu vechea lui prietenă Corina, care – ţinîndu-se de braţul tatălui ei, mai mult moartă decît vie – îi confirmă că inimaginabilul se produsese. De aceea nu a fost o lovitură grozavă cuprinsul listelor cu posturi oferite absolvenţilor de stagiatură din marele oraş de pe Someş. Fără discuţie că era stupid, dar în ultima vreme Bogdan se obişnuise cu asemenea treburi. Fiind pasionat de fotbal, luase din acest domeniu un exemplu pentru a-i explica soţiei sale, chiar cu o zi înainte de afişarea „surprizelor“, că totul era posibil. Tovarăşa de viaţă îi fusese şi colegă de facultate, iar apoi în stagiatură, aşa că era direct interesată de ceea ce urma să se întîmple. Ea spusese că ar fi absurd să nu existe circumscripţii rurale în judeţul Cluj, prilej cu care Ardeleanu a găsit că tot absurd este să se transmită la televizor un meci de la Moscova, în timp ce unul de la Bucureşti să nu-l poţi vedea[26], dar acestea sînt faptele.

Pînă atunci, tînărul medic Bogdan Ardeleanu avuse-

[26] Este vorba despre dubla manşă Steaua – Spartak Moscova, care a făcut ca echipa noastră să meargă spre a doua finală a Cupei Campionilor Europeni.

se parte de o viaţă calmă, reuşind în toate lucrurile importante. Cu fetele nu prea se descurcase el, dar pe cea pe care o curtase mai intens reuşise s-o ducă la starea civilă, şi în acel moment avea o căsnicie fericită, luminată de un voinic în vîrstă de 2 ani, care moştenise tot ce era mai bun pe ambele linii. Fiu de intelectuali, Bogdan se născuse şi trăise toată viaţa în Cluj. Avusese parte de o copilărie frumoasă, petrecută în casa bunicilor dinspre mamă, pe care ajunsese să-i considere a doua pereche de părinţi. După plecarea de la bunici, i s-a născut şi o surioară, pe cînd era deja elev, aşa că la naşterea propriului copil nu era nici pe departe nepregătit ca părinte.

Fără să fie un geniu, cariera profesională i-a fost punctată numai de succese. Premiantul clasei în şcoala primară şi gimnaziu (cu excepţia anului cînd avusese nota scăzută la purtare din cauza că înjura de mama focului, obicei păstrat de-a lungul timpului), Bogdan Ardeleanu a fost înlăturat de pe primul loc o dată cu mutarea la un liceu mai central, unde era practic un necunoscut. Cel mai mult l-a supărat faptul – care nu l-a uitat nici peste ani, fiind ranchiunos de felul lui – că, deşi ştia istorie cam cît toată clasa la un loc şi avusese înainte media 10 la acest obiect la un profesor renumit prin severitatea lui, profesoara, altfel incompetentă, i-a administrat un 9 pe vremea cînd mediile nu se făceau prin rotunjire. Asta în timp ce toţi cei care aveau media 10 veneau la el înaintea orelor de istorie, să le explice subtilităţile lecţiilor.

Cei din jur se agitau pentru obstrucţiile făcute lui Bogdan, dar el şi-a continuat existenţa modestă şi timidă în cadrul clasei, fără să se necăjească prea tare şi fără să

se omoare cu învăţătura. Niciodată nu-i plăcuseră onorurile şi poziţiile de frunte, dar fusese mişcat cînd părinţii colegilor îi făcuseră o manifestaţie de simpatie la concursul de intrare în clasa a XI-a, fiindcă – pentru prima dată de 2 ani de cînd era la noul liceu – era şi el în frunte, adică locul pe care-l merita, după opinia părinţilor lui şi ai colegilor mai modeşti, care nu fuseseră acceptaţi în "high-life".

Deşi era apreciat la matematică, Bogdan s-a orientat spre medicină cînd a dat de materiile tehnice. Romantic cum era, a pus totul pe seama unui vis, care reda celebra scenă din mitologia greacă (pe care o iubea şi o cunoştea încă înainte de a merge la şcoală), scenă în care Heracle, alias Hercule, alege între desfrînare şi virtute. Dimineaţa a rememorat visul şi a ales şi el drumul virtuţii. După un an şi jumătate de pregătiri, a intrat din prima încercare la facultatea de medicină, pe un loc care putea fi şi mai bun dacă la proba de fizică nu uita să împartă un rezultat la 2. Aşa ceva era însă tipic pentru el: fiind influenţabil, era inhibat de teama părinţilor în legătură cu pregătirea la acea materie, şi în astfel de situaţii greşea stupid.

Facultatea a absolvit-o printre primii, cu numai două note de 9: una la o disciplină renumită prin îngustimea cadrelor didactice, iar cealaltă – la un examinator care-i purta o veche pică unchiului lui Bogdan, cu care rivalizase în liceu şi la facultate şi faţă de care avea un complex de inferioritate.

Tot de perioada studenţiei era legată cunoştinţa cu Ileana, care venea după 3 ani petrecuţi cu o fată care nu l-a înţeles, şi nici el pe ea. Cu Ileana – o fată înaltă, sub-

ţire, frumoasă şi comunicativă – Bogdan a trăit o dragoste aşa cum o ştia din romane şi o voia şi pentru el, dar nu-şi închipuia că o va trăi vreodată, deoarece nu prea ştia cum să abordeze sexul opus şi nici fizic de actor de cinema nu avea. Înăltuţ, subţirel, uşor adus de spate, trist majoritatea timpului, singura sa trăsătură cu adevărat deosebită era un păr care reflecta lumina de negru ce era. După ce a cunoscut-o mai bine pe Ileana, parcă a înflorit, şi i-a făcut nişte declaraţii surprinzătoare pentru el, care nu era expansiv. Ea i-a răspuns cu aceeaşi monedă, aşa încît partea reală a acestui roman de dragoste a fost, în mod firesc, căsătoria. În căsnicie dragostea se manifestă altfel, şi femeia cînd devine mamă îşi trece soţul pe al doilea plan, dar acesta n-avea de ce să se plîngă din nici un punct de vedere, mai ales de cînd se mutaseră la casa lor.

Aveau şi fecior, aşa cum îşi doriseră, căci Bogdan voia să ducă mai departe tradiţia familiei, atestată încă din sec. XVII. Micuţul Vlaicu se bucurase pînă la data aceea de tot ce era mai bun, şi era ataşat de părinţi, care-l crescuseră efectiv. Bunicul patern, un apreciat medic, dorise să facă din nepotul său o chintesenţă a tuturor calităţilor intelectuale, fizice şi morale posibile. Cu toţii au trecut la fapte, şi Bogdan a început prin a-i vorbi copilului numai în limba engleză. Ulterior a căpătat antrenament şi în chestiuni considerate de el aprioric ca feminine, pentru că şi el – ca orice tată – voia ca fiul lui să-i împlinească idealurile şi să-i răzbune neîmplinirile, iar pentru asta trebuia ca micuţului să nu-i lipsească nimic încă din scutece. Vlaicu l-a răsplătit încă din vremea cînd

nu putea nici să şeadă, cu o afecţiune cum rar se vede între tată şi fiu. Avea însă cu cine semăna, căci şi taică-său era la fel, cu vreun sfert de veac în urmă.

Naşterea fiului i-a mărit orgoliul şi ambiţia lui Bogdan Ardeleanu, care, deşi părea un om modest şi la locul lui şi nu avusese conflicte cu cei mici sau cu bolnavii, devenea foarte bătăios în momentul cînd şefii încercau să-l escaladeze. În cei 3 ani de prelungire a facultăţii, tînărul doctor reuşise să se facă oarecum apreciat în domeniul chirurgiei, ambiţionîndu-se şi reuşind să stăpînească o serie de manopere care la început i se păreau grele. Fusese apostrofat de cîţiva tineri ceva mai vechi în meserie, dar strînsese din dinţi şi se gîndise cum ajunsese să conducă maşina bine, deşi ratase de trei ori examenul de conducere auto, din cauza emotivităţii excesive.

A fost regretat la plecarea din secţia de chirurgie, dar marea lui dragoste era medicina internă. Mai era şi cam neîdemînatic, în special cînd se grăbea, şi unde mai pui că medicina internă îi oferea un cîmp vast pentru filozofie şi asociaţii. Din studenţie se specializase oarecum în cardiologie, iar în timpul stagiului în clinică a avut norocul să întîlnească oameni pricepuţi şi de caracter, care i-au dat aripi. Şeful secţiei, conferenţiarul Someşan, i-a dat posibilitatea să se simtă egal cu medicii specialişti ai clinicii, punîndu-l chiar pe post de şef peste unul din cele 5 etaje ale clădirii, în perioada de concedii. Bogdan s-a achitat cu entuziasm de noua lui sarcină şi a predat etajul cu plînsul în vîrful nasului cînd s-au întors medicii titulari. Reuşise să se facă iubit şi de bolnavi, căci ştia să se apropie de ei, crezînd în puterea cuvîntului – mai ales în

condițiile crizei de medicamente – și se mîndrea cu faptul că nu prea avusese decese printre pacienți. Fostul său șef direct, doctorul Iorgu, nu fusese la început prea încîntat că Ardeleanu își luase zborul, dar mai apoi au reînceput să se înțeleagă, celui mai tînăr plăcîndu-i să-l asculte povestind pe colegul mai în vîrstă, un om de mare respirație.

Prima lovitură sub centură a primit-o Bogdan cu o lună înainte de terminarea stagiaturii, cînd conferențiarul Someșan a fost pensionat și scos din șefia clinicii. L-a urmat conferențiarul Doljescu, bun prieten cu rectorul. Și acesta era un tip competent, dar păcătuia prin inconstanța atitudinii, ceea ce-l făcea greu de suportat. Ca stagiar lucrase pe vremuri și cu Doljescu, fusese apreciat, dar se despărțiseră, fiindcă ambii erau iuți la mînie.

……...

Rememorîndu-și în cîteva minute viața, Bogdan Ardeleanu stătea în fața listelor și se gîndea că începuse să-l urmărească ghinionul. Nu avea la el nimic să-și noteze posturile, dar mai era timp. Repartiția urma să aibă loc peste două zile, iar prezentarea la post – peste o săptămînă. Ileana era în pat, afectată de o viroză, dar nu-și făcea probleme în privința modului în care îi va anunța vestea. Putea să-i spună totul direct; cel puțin el se pregătise psihic de vreo două săptămîni să părăsească județul.

II

— Asta este, iubito! – zise Bogdan Ardeleanu, intrînd în casă. Treaba s-a confirmat. Nu există posturi în județ.

— Nu se poate! – exclamă Ileana, care se întoarse cu greu spre el, din cauza durerii de cap care o chinuia.

— Și totuși am văzut cu ochii mei. Noroc că sînt o groază de posturi în Maramureș, așa că acolo ne vom duce, cum ți-am spus.

Într-adevăr, cei doi soți începuseră să discute problema plecării din județ cu vreo lună înainte de repartiție, și Bogdan se gîndea insistent la Maramureș, unde avea un unchi în comitetul județean de partid. Știau prea bine că în lumea în care trăiesc nu se vor putea impune numai prin muncă cinstită și, dacă nu voiau să fie distruși, trebuiau să aibă și ei pe cineva sus-pus. Mai exista varianta județului Alba, de unde era Ileana originară, și unde soțul ei avea foști pacienți cu funcții înalte în securitate și în partid. Prietenul său, colonelul de securitate, îl mai ajutase cînd avusese dificultăți cu înscrierea în circulație a mașinii, dar n-a putut face nimic la PECO, atunci cînd cei de acolo n-au vrut să-i dea Ilenei adeverință că nu ia benzină din Alba. Mașina era a ei, și a trebuit înmatriculată în acest județ, deoarece proprietara nu a primit buletin de Cluj, fiind doctoriță. După ce a primit totuși buletinul. a reînmatriculat mașina și – simplu – urma ca tinerii să se servească în continuare de tichetele de acasă. Directorului PECO de la Alba-Iulia i-a fost însă teamă ca

statul să nu fie păgubit; de aceea s-a încăpățînat ca un catîr în ideea ca Ileana să predea bonurile de benzină la Cluj (obținînd implicit și negația), și abia apoi să obțină negația și din Alba (deși acolo nu li se dăduse nimic), urmînd să se reîntoarcă și să primească alte bonuri. Probabil se gîndeau ca nu cumva ea să ceară benzină și pe noul număr, ca să se aleagă cu 20 de litri în plus pe lună – asta în condițiile cînd potentații reduceau la un sfert rația de combustbil pentru cei de rînd, în timp ce ei erau duși și aduși cu mașini oficiale.

Povestea cu benzina era însă de domeniul trecutului, și acum viitorul era destul de sumbru. Bogdan începu să caute în mersul trenurilor și pe harta turistică a țării, și își aminti astfel că văzuse pe liste cîteva localități pe care le găsise și pe traseul căii ferate. Spuse din nou:

— Aceste comune le-am văzut și pe liste, și sper să ajungem la ele. Din păcate, nu mai sîntem în situația să alegem, dar trebuie să ne fixăm preferințele.

— Vai, porcul acela de Buhăeș! – se răscoli din nou Ileana. N-o să-l uit pînă în mormînt, și sper să ne mai reîntîlnim.

— Știi că fiică-sa este pe locul 4? Numai Scînteianu este înaintea ei, afară de cei cu media 10.

— Fantastic! Vezi, avea dreptate Sorin atunci cînd spunea că Buhăeș l-a luxat fiindcă era înaintea fiică-si. Credeam că vorbește în dodii, fiindcă-i place sticla, dar acum am dovada. Din același motiv ți-a făcut-o și ție.

— Scumpa mea, e drept că am ajuns de pe locul 3 pe 11, dar măcar știu că nu sînt locuri în județ. Dacă erau 10 loculri?

— Îl omoram pe Buhăeș – răspunse Ileana fără ezitare.

Buhăeș era profesorul de pediatrie, cu care dăduseră examenul de sfîrșit de stagiu. Numai el știa cum ajunsese profesor – ca și alții de altfel, care se ridicaseră prin activitatea politică. Fusese ani de zile secretar pe institut, apoi – deși îl dăduseră jos – avea clinica lui, pe care o conducea cu duritate, neputînd fi suportat de nimeni. Bogdan știa bine cu cine are de-a face cînd s-a prezentat la examen, deși tatăl său îi spusese să stea liniștit, căci cu Buhăeș era în relații bune, adică îl avusese pe profesor ca pacient. Tînărul nu putea fi totuși calm, căci nu făcuse nici o zi de pediatrie, preferînd să ia un post fictiv și să facă medicină internă. În schimb, Ileana se plictisise copios timp de 6 luni într-o clinică de pediatrie.

Înainte de examen, Buhăeș a ținut să afle unde făcuse fiecare stagiul de pediatrie. Cînd a răspuns și Bogdan la întrebare, au avut un schimb lung de priviri, după care tînărul și-a dat seama că nu-i va fi ușor. A examinat copilul (proba fiind practică, în principiu), nu i-a șoptit nimeni diagnosticul de pe foaia de observație (cum s-a făcut cu ceilalți), și a fost pus în situația de a-și formula propriul diagnostic, de altfel identic în principiu cu cel de pe foaie. Profesorul atît a așteptat; avînd în față diagnosticul respectiv, a negat pur și simplu ce zicea Bogdan. Acesta din urmă – ca de obicei – nu a tăcut, ci și-a argumentat părerea în fața membrilor comisiei, dar dreptatea a fost de partea celui mai sus-pus, deși acesta enunțase un pleonasm ridicol: „laringită edematoasă“ – cînd și un student de anul II știa de la Celsus, adică de vreo 2000

de ani, că nu există inflamație fără edem. Laringita fiind inflamație (fapt indicat de sufixul „-ită"), nu putea fi decît edematoasă[27].

Ileana avea același caz cu soțul ei, și a formulat un diagnostic identic cu el, deoarece avuseseră timp cîteva secunde să se consfătuiască. Din acest motiv, profesorul a apreciat-o și pe ea cu nota 9 și n-a vrut să cedeze, în ciuda insistențelor celorlalți doi examinatori (care, desigur, i-au dat 10 și ei și soțului). Se baza mai ales pe faptul că Bogdan nu voise să cedeze în fața lui, simțind probabil că i se demonstrase că este incompetent. Cu grijă pentru poleiala de principialitate, a stăruit în a afirma că soții Ardeleanu nu cunosc materie de nota 10, dar că are satisfacția că nu a stricat media nimănui.

Notele au fost comunicate tinerilor – aproape plîngînd – de către fostul șef al Ilenei[28], care nu-l putea suferi nici el pe Buhăeș, fiindcă acesta din urmă încerca să-i stopeze ascensiunea, știindu-l mai bun și mai căutat. Cînd au rămas singuri, Ileana a izbucnit într-o criză teri-

[27] Deoarece această povestire se va termina în Ajunul Crăciunului lui 1989 și deoarece autorul consideră că lucrurile e bine să fie cîntărite cu aceeași balanță, trebuie neapărat relatat ceva și mai șocant, întîmplat după 10 ani de la acest examen. Am fost picat în 1998 la examenul de primariat în anestezie – terapie intensivă de către profesorul Iurie Acalovschi, după ce făcusem timp de 6 ani gărzi pe secția „lui" (cum le place tuturor să spună) și toată lumea, încă de la început, nu avea nimic de obiectat în privința mea. Același Acalovschi se opusese la intrarea mea în partid, pe vremea cînd era secretar de organizație de bază, dar mai interesant este că, la examen, a afirmat cu seninătate că se flambează fiola închisă.

[28] A rămas același om de mare suprafață și caracter, care a ajuns unde merita: în fruntea Colegiului județean al medicilor.

bilă de plîns din cauza modului cum fusese lovit Bogdan pe la spate. Acesta nu s-a necăjit atît pentru el – deși învățase mult pentru examen, bănuind cum va fi, măcar făcuse ce-i plăcea în perioada aferentă stagiului de pediatrie – cît pentru soția lui, singura stagiară din Cluj care făcuse efectiv pediatrie și se alesese cu notă sub 10 (cel puțin așa știa atunci). Fără discuție că orgoliul îi era afectat, văzînd că de data asta cei care-i erau net inferiori – fapt recunoscut și de ei înșiși – aveau 10, iar el nu, dar media îi scăzuse numai cu 4 sutimi.

De-abia cînd, după mult timp, a stat de vorbă în clinică referitor la medii cu un coleg pe care îl inițiase în medicina internă, și-a dat seama Bogdan Ardeleanu cît de mult contau cele 4 sutimi. Colegul respectiv, Marin Cîmpeanu, venea dintr-un sat din sudul țării și avusese note mediocre în primii ani de facultate, așa că o terminase cu o medie bună, dar nu strălucită. Acum era cu o sutime înaintea lui Bogdan, deoarece avusese numai 10 în timpul stagiului. Acesta era sistemul, făcut tot în detrimentul celor buni și corecți, ca mai toate deciziile din acea vreme: media a două examene de stagiu, care erau cel mai des o formalitate[29], conta în aceeași măsură cu media de la absolvirea facultății, care rezulta din vreo 50 de note, acestea din urmă fiind măcar mult mai multe, dacă nu mai meritate.

Aceasta a fost conjunctura în care Ardeleanu a ajuns pe locul 11. Cînd a văzut-o pe fata profesorului pe

[29] Așa este și primariatul, fiindcă nu-ți oferă responsabilitate sau competență în plus, ci doar un salariu ceva mai mare.

locul 4, şi-a dat imediat seama de dreptatea prietenului său Sorin. Acesta, deşi făcuse stagiu în clinica lui Buhăeş, acont altminteri sigur pentru nota 10, primise tot 9,66, cu argumentul că a greşit grav la calculul raţiei alimentare a unui copil diabetic. De fapt greşise cu un ordin de mărime, ceea ce se corecta pe loc cel mai adesea, dar Buhăeş nu putuse să lase să-i scape ocazia. Sorin era imediat în urma lui Bogdan la sfîrşitul facultăţii, cu aceeaşi medie cu colegul lor Scînteianu. Acesta din urmă ajunsese acum pe locul 3, şi Buhăeş nu putuse să-i facă nimic, deoarece Scînteianu-senior avea un spate tare, ţinînd în mînă un sector important al medicinii clujene şi demonstrîndu-şi influenţa prin primirea fiului să în partid în timpul stagiaturii, fapt contrar statutului. Bogdan fusese la şedinţă şi auzise cum colegul lui era coautor la cărţi şi la lucrări ale tăticului, după care l-a auzit avînd dificultăţi în a lega două fraze cînd a trebuit să vorbească. Maliţia era acum inutilă:el era pe locul 3, după cei doi cu media 10, iar celălalt se uita de jos în sus la oameni pe care-i ştia cît plătesc şi care nu o dată îi recunoscuseră superioritatea.

III

De mult se gîndea Bogdan Ardeleanu la viaţa de medic de ţară, dar şi cei din jur şi el socoteau că va face o navetă cît de cît comodă într-una din comunele învecinate, de preferinţă aparţinătoare de spitalul teritorial, ca

să poată obţine cu uşurinţă detaşarea în clinica unde lucrase. De fapt putea să lucreze în clinică majoritatea timpului, chiar fără detaşare, căci dispensarele rurale din jurul Clujului erau înţesate de medici care făceau cu schimbul şi stăteau la post două zile pe săptămînă – cu noaptea dintre ele, în cel mai rău caz.

Nu-i părea rău că se va duce la ţară; peste tot există oameni, şi el făcuse această facultate ca să fie de folos semenilor lui. Cînd unchiul său – un apreciat cercetător – îi propusese să lucreze împreună încă din anii mici de facultate, Bogdan respinsese vehement ideea, căci nu alesese medicina ca să stea printre microscoape şi substanţe. Simţea că nu este un Pasteur sau un Koch, ca să descopere ceva care să-l facă nemuritor – singurul caz în care ar fi meritat să se ocupe de cercetare. De aceea preferase ţelul mai modest, dar şi cu satisfacţii imediate, de a aduce alinare celor suferinzi. Nu i se oferise nici ocazia de a figura formal pe lista cercetătorilor de la Institutul de igienă, aşa cum erau unii colegi mai mari din clinică. Aceasta ar fi însemnat ocolirea atît a stagiului la ţară cît şi a concursului de secundariat, dar nu era pentru el, ci pentru copiii de profesori universitari şi de alţi indivizi cu pondere. Pentru el nu numai că nu se pusese problema admiterii într-un post de cercetare (pe care, de altfel, l-ar fi refuzat, fiindcă nu-l tenta igiena alimentară sau comunală), dar nici măcar nu i se oferise bonificaţia celor 50 de sutimi care să-l scutească de contestaţiile colegilor aflaţi cu zeci de locuri în urmă, dar care avuseseră prevederea să se bage într-o muncă obştească. Comisia de acordare a bonificaţiilor a decis că merită un premiu de 50 de sutimi

la medie indivizi care se ocupaseră în facultate de cerc foto, de dansuri populare, sau făcuseră figurație în diverse comisii; în schimb nu merita acest lucru Bogdan Ardeleanu, care luase premiul III pe țară la sesiunea cercurilor științifice studențești. De, doar era școală de dans, nu facultate de medicină.

Nici în I.M.F. nu putuse intra, căci rectorul îi pretextase aceluiași unchi al lui că nu poate interveni peste capul șefilor de disciplină. Totul depindea de secretarul de partid al institutului, care însă deja era la cuțite cu familia Ardeleanu, de cînd tînărul intrase la medicină, iar fiul său – coleg de școală primară – trebuise să se lase păgubaș. De aceea, în anul III refuzase să-l ajute pe Bogdan să intre în partid. (Pînă la urmă tot a intrat, și tot prin intervenții. Acesta a fost singurul fapt de care i-a fost rușine pe parcursul facultății, fiindcă i-a stricat imaginea de martir și om dintr-o bucată pe care o avea între colegi.)

La toate acestea se gîndea tînărul medic atunci cînd a pornit-o de acasă, căci simțea că nu mai poate sta locului. Mergînd spre policlinica unde lucra tatăl său, îl văzu de la distanță pe acesta venind spre casă. Destul de surprins, tatăl îl întrebă:

— Ce-i cu tine aici?

— Veneam la tine, căci trebuie să mai aud și părerea altcuiva. S-a confirmat știrea că nu sînt locuri în județ; am văzut asta cu ochii mei. Nu știu ce ar trebui făcut mai departe.

— Chiar nu sînt locuri în județ?

— Absolut deloc.

— Fantastic! Știi, eu bănuiam că or să vă facă ăștia

ceva porcărie, dar la așa ceva nu m-am așteptat.

— Eu mă bucur într-un fel că nu intră nimeni în județ. Știi că Buhăeș m-a proiectat fix pe locul 11?

— Las'că-l mai întîlnim noi. Unde sînt posturile?

— Numai în județele din nord. Am de gînd să mă duc în Maramureș. Ce zici, n-ar trebui să vorbesc și cu conferențiarul Someșan? Poate are el pe cineva care ne-ar favoriza o detașare.

— Încearcă și asta. Ia-o pe Ileana și mergeți după-masă pînă la el.

Discuția a continuat în mașina tinerilor, pe care Bogdan o luase ca să împrumute niște benzină. El întrebă:

— Unde vrei să mergi, la noi sau la voi?

— Hai la noi, căci poate vine și maică-ta acasă.

Într-adevăr, în ușa blocului se întîlniră cu doamna Ardeleanu, care deja auzise despre ineditul repartiției din acea toamnă. Mama lui Bogdan era o distinsă profesoară care, ajungînd secretară de partid pe liceu, încercase să instaureze corectitudinea, echitatea și simțul datoriei în care crezuse totdeauna – bineînțeles fără să aibă vreun profit de pe urma funcției. Reușise doar să-și atragă antipatii, căci chiulangiii tot nu făceau nimic, așijderea cei cu proptele, dar în schimb mulți o priveau drept unealta unui sistem care se compunea aproape exclusiv din interdicții. Rada Ardeleanu era însă în primul rînd mamă, și nu muma lui Ștefan cel Mare, așa că prima ei idee a fost ca Bogdan și Ileana să refuze repartiția. Așa ceva nu era de luat în considerare, deoarece i-ar fi pus pe cei doi în imposibilitatea de a se mai angaja, iar un refuz în bloc al

posturilor din partea tinerilor medici i-ar fi dus probabil pe toți în pușcărie.

— De unde ai aflat, mamă, despre repartiție? – întrebă Bogdan.

— De la bibliotecara noastră, care este prietenă cu mama lui Răzvan Căpeșteanu.

Acest Răzvan fusese coleg cu Bogdan în primele două clase, apoi se dezvoltase ca un strălucit matematician, depășindu-l net pe colegul de școală primară. Se hotărîse și el în clasa a XI-a pentru medicină și reușise primul la admitere, după care avusese numai 10 în facultate. Era extrem de citit, și nu prea avea ce discuta cu nimeni dintre colegi, căci cultura generală nu prea era la ea acasă între viitorii medici. Tot ceea ce făcuse Răzvan pînă atunci îl recomanda – fără discuție – pentru șefia de promoție. Și totuși…

Tatăl său, care nu era un necunoscut în Cluj, murise de vreo 2 ani, sfîrșitul fiindu-i precipitat de profesorul și de adversarul său la titlul de conferențiar din clinica unde lucra. Chiar rămas fără acest sprijin puternic, era, în ochii tuturor, viitorul șef de promoție. Iată însă că în ultimul an de facultate s-a aflat că mai existau doi „decarișți“, dintre care unul nu conta, fiind de origine modestă și orfan de tată și el. Despre celălalt se știa că vine dintr-un orășel din centrul Transilvaniei și că nu este simpatizat deloc. Din punct de vedere profesional nu strălucise niciodată, dar acum concura la șefia de promoție.

S-a făcut în așa fel încît să voteze numai cei neutri –

deci din alte serii[30] decît cei doi – cum erau Bogdan și Ileana, fiindcă se știa că toți colegii lui Răzvan vor vota pentru el și toți colegii lui Nicolae Bojan (așa se numea contracandidatul) vor vota contra acestuia. Chiar și în aceste condiții, covîrșitoarea majoritate l-a ales pe Răzvan Căpeșteanu. Ce a urmat este demn de Eugen Ionescu sau de Kafka: celălalt a fost desemnat în mod oficial șeful de promoție în anul respectiv. Pe soții Ardeleanu – logodiți la vremea aceea – i-a cuprins greața și revolta, și Bogdan nu s-a lăsat pînă nu a cerut lămuriri. Așa a aflat că „învingătorul“ era omul secretarului de partid pe institut, argument în fața căruia cădeau și valoarea concurentului său, și votul colegilor. Șefia de promoție nu l-a ajutat însă pe Bojan decît să se facă de rîs cu discursul rostit – și cu toate acestea a fost superior șefilor de promoție care i-au urmat. Deși a lucrat în clinica protectorului său, și el trebuia acum să plece din Cluj, în rînd cu ceilalți. Astfel, conform principiului negării negației, o ticăloșie îl împiedica să se bucure de avantajele șefiei de promoție, dobîndită printr-o altă ticăloșie.

— Și colegul tău Bojan pleacă la țară? – întrebă doctorul Corneliu Ardeleanu, după ce se făcuse că mănîncă.

— Și el, bineînțeles.

— Dar Răzvan unde vrea să se ducă?

— Pe undeva prin nord-vest – răspunse doamna Ardeleanu.

[30] E posibil ca unii să nu știe că – din cauza numărului mare de studenți – un an la medicină era format din mai multe serii, cu cîte 6-7 grupe.

— Şi eu am stat la ţară acum 30 de ani, şi v-am povestit cum a fost, dar aveam numai 24 de ani[31] şi speranţa că se dau concursuri de intrare în oraş în fiecare an.

— Tu l-ai influenţat să facă medicina, şi acum uite rezultatul. Mi-e groază că asta mică îl urmează – îşi luă Rada Ardeleanu în primire soţul.

— Repet a nu ştiu cîta oară că nu tata m-a influenţat, şi, dacă aş avea încă o dată 19 ani, tot medicina aş face-o. Necazul cel mare este că m-am zbătut să ajung apreciat, mi-am făcut o familie, şi acum trebuie să las tot şi să plec cine ştie unde. În concluzie, învaţă, Bogdana scumpă, că o să ajungi departe – se întoarse către sora sa, studentă la secţia de pediatrie şi extrem de conştiincioasă în îndeplinirea sarcinilor profesionale şi extraprofesionale.

— Las-o în pace pe soră-ta şi du-te cu Ileana în vizită la Someşan. Între timp eu voi vorbi cu colegii mei din Maramureş, să văd ce se poate face – hotărî doctorul Ardeleanu planul de acţiune, ca un pasionat de militărie ce era.

Revenind acasă, tînărul avu plăcuta surpriză de a o întîlni pe prietena lor Lia Dolha. Aceasta, alături de mama ei, îi adoptase într-un fel pe soţii Ardeleanu împreună cu cel mic, fiind pătrunse de admiraţie faţă de toţi trei. Se vedea că Lia este o fiinţă educată şi cultă, şi de aici îi provenea şi emanciparea, în sensul că nu voise niciodată să se mărite. Fapt este că, deşi era cu vreo 20 de ani mai în vîrstă, le propusese imediat celor doi tineri să se tutuiască, şi ajunseseră să povestească despre cîte-n lună şi-n stele. Venea destul de des pe la ei, şi se purtau lungi conversaţii, cu ceştile de cafea (sau păhărelele – dacă era vreo aniversare, de care ea nu uita niciodată) în faţă.

[31] Protagoniştii aveau cel puţin 28.

Acum cele două femei discutau aprins marele eveniment. Lia afirmase că va muri, şi ea şi mama ei, dacă Ileana şi Bogdan pleacă din Cluj. Admiraţia lor faţă de doctorul Corneliu Ardeleanu se extinsese şi asupra fiului său, după ce acesta le consultase în cîteva rînduri. Bogdan considera că nu făcuse ceva strălucitor, dar oamenii sînt subiectivi în dragoste, ca şi în ură.

— Ce zic ai tăi despre treaba asta? – întrebă Lia, pe cînd el nici nu apucase să-şi ia papucii de casă.

— Ce să zică? Taică-meu înjură, iar maică-mea e de părere să refuzăm repartiţia. Mai bine daţi-mi şi mie o cafea, că mi s-a uscat gîtul de atîtea ţigări.

— Să nu faceţi prostia de a refuza repartiţia!

— Nici nu te gîndi la aşa ceva! Sper că-ţi dai seama că maică-mea a vorbit fără să gîndească, în durerea ei. Noroc că noi încă ne păstrăm calmul. Şi acum te rog să ne scuzi, dar avem de făcut o vizită importantă – şi Bogdan îi explică despre ce era vorba.

Degeaba se duseră la conferenţiarul Someşan, căci acesta nu avea influenţă în Maramureş, care era „teritoriul“ profesorului Filipescu. Era absurd însă să crezi că profesorul îl va ajuta pe Bogdan, deoarece avea şi el un fiu şi – cu toate că Filipescu-junior urma să-şi susţină examenul de specialist – era oarecum prudent faţă de Ardeleanu cel tînăr, care era mai apreciat de personalul clinicii şi de bolnavi, chiar dacă aceste lucruri se spuneau

numai în şoaptă.

Se întoarseră la părinţi cu coada între picioare. Nici Corneliu Ardeleanu nu avusese mai mult succes, căci nu reuşise s-o găsească pe doctoriţa Ludmila Oroianu, colega lui din Baia-Mare. Rada Ardeleanu se puse să observe:

— Iar e agitat Bogdan, ca pe vremea cînd era în armată.

— Nu sînt agitat – sări acesta – dar trebuie să acţionez într-un fel; nu pot să stau pasiv cînd mi se face o nedreptate. De altfel, ştii bine că în armată eram agitat nu pentru că nu-mi plăcea viaţa la cazarmă, ci pentru că eram conştient că sînt medic şi mă enerva să fiu pus pe acelaşi plan cu răcanii. Era un fel de demonstraţie de forţă, parte din lupta pentru viaţă, pe care o vezi şi tu cum se înăspreşte.

Tatăl le făcu semn să tacă, fiindcă reuşise să prindă legătura cu colega lui. Aceasta l-a asigurat că o cunoaşte bine pe directoarea Direcţiei sanitare şi că va face tot posibilul spre a-i ajuta pe tineri. Nu era mare lucru, dar totuşi era ceva.

A doua zi, la clinică, Bogdan a încercat să-şi vadă de treabă ca de obicei, mai ales că era ziua despărţirii. Nimeni n-avea însă chef de lucru. Cel mai revoltat era colegul Marin Cîmpeanu, care se vede că era nemulţumit că nu putea să aibă loc în judeţul Cluj, cu „meritele“ lui. Desigur că uitase care era diferenţa între Ardeleanu şi el în facultate sau după aceea, inclusiv îndrumările primite în timpul stagiului, şi nu se gîndea decît la faptul că e între primii.

— Să vezi tu – spunea – cîţi vor fugi în străinătate după chestia asta.

„Ecce homo!“ – gîndea Bogdan. „Uite cum gîndeşte un presupus român adevărat, venit dintr-un mediu nealterat de concepţiile putrede ale intelectualilor, şi devenit mare medic. Din nou am fost fraier cînd mi s-a înmuiat sufletul la gîndul că bietul băiat n-are tată. Are în schimb socri, care au pămînt pe-aici, aşa că nu cred că-şi numără banii înainte de fiecare chenzină ca noi, şi nici nu stă la cozi inteminabile şi nu mănîncă toate porcăriile de la «Gospodina». Totuşi, el înjură statul şi se gîndeşte la fugă, şi nu eu. Păcat că nu l-am luat în coarne, cînd cu Eliza Buhăeş.“

Fiica cea mai mică a profesorului de pediatrie lucrase şi ea împreună cu doctorul Iorgu, pe aceeaşi secţie cu Bogdan Ardeleanu, şi nu se mişcase de acolo atunci cînd unul dintre cei trei medici stagiari de pe acea secţie trebuise să se ducă temporar pe altă secţie, sub conducerea unui om mai dificil. Plecase Marin Cîmpeanu, căci atît Bogdan cît şi Eliza erau sub oblăduirea şefului, şi – oricum – Bogdan era cel mai vechi. El apucase să-i povestească şefului său – ca şi colegului Cîmpeanu – ce păţise la examenul de pediatrie, dar conferenţiarul Someşan– fiind în bune relaţii cu profesorul Buhăeş – o repartizase pe Eliza la cel mai bun colaborator al său, fără să ştie nimic despre necazul lui Bogdan. Nici dacă ar fi ştiut, n-ar fi trebuit să procedeze altfel, căci tînărul îşi meritase soarta – doar conferenţiarul îi propusese să-i pună o pilă (unealta fundamentală în acea perioadă) pe lîngă Buhăeş, şi refuzase cu indignare, fiindcă niciodată nu folosise aşa

ceva, din mîndrie. (După ce a văzut ce s-a întîmplat, s-a jurat să nu se mai dea în lături de la nimic, în jungla în care trăia.)

Cert este că toţi aşteptau cu sufletul la gură să vadă cum va decurge colaborarea între Bogdan Ardeleanu şi Eliza Buhăeş, mai ales după ce doctorul Iorgu plecase în concediu şi rămăseseră numai ei doi pe secţie, cu Bogdan în chip de şef. Amatorii de senzaţii tari au fost dezamăgiţi, căci colaborarea a fost foarte bună. Eliza îl întreba tot timpul ce să facă, de multe ori chiar în faţa bolnavilor, ceea ce l-a făcut pe tînărul doctor să acţioneze energic pentru a salva prestigiul colegei, pe care şi-l afectase singură.

Totul a mers perfect deci, pînă cînd, după aproape două luni – cînd deja se întorsese şi doctorul Iorgu – Eliza îl luase prin surprindere pe Bogdan, pe cînd îl ajuta la nişte forme:

— De ce nu mi-ai spus niciodată ce ai împotriva mea şi nu mi-ai făcut nimic rău?

— Dar ce am eu împotriva ta? – căută el să cîştige timp.

— Păi, povestea cu examenul de pediatrie.

— Cine ţi-a spus?

— Marin Cîmpeanu.

— Nu ştiu cine l-a rugat să se amestece în treburile mele – zise, gîndindu-se cum s-a transformat – după epocă – ţăranul român, idealizat în literatură. Oricum – continuă el – un bărbat nu poartă război cu bătrînii, femeile şi copiii, şi copiii nu răspund pentru faptele părinţilor, ci eventual invers. Într-un cuvînt, **cu tine** eu n-am nimic,

dar voi răzbuna afrontul suferit.

— Ştii, aşa e tata, foarte principial, şi nu-l interesează dacă cineva are probleme sau copii, sau altele. E foarte rigid în aprecieri, şi ne-a neglijat şi pe noi, fetele lui, în favoarea nevesti-si. (Bogdan le ştia toate astea de la Ileana, căci Eliza se destăinuise colegelor; acasă nu prea mai avea ce spune de cînd tatăl ei se recăsătorise cu o doctoriţă pe care tinerii o cunoşteau de cînd erau studenţi, şi nu o simpatizau deloc.)

— Nu-mi pasă deloc. Important e că n-am nimic cu tine şi că voi găsi eu ocazia să mă revanşez.

— Auzi ce zvon a lansat Sorin. Cică taică-meu i-ar fi dat lui notă mai mică pentru ca să mă propulseze pe mine, cînd de mine nu-i pasă.

— Nu cred aşa ceva – a replicat cu naivitate, căci atunci era convins că Eliza Buhăeş e foarte departe de el.

Acum ea nu mai era pe secţie, căci îşi luase în mod strategic concediu, aşa că nu mai avea ocazia să-i spună că totuşi Sorin Popescu avusese dreptate. Jocurile erau oricum făcute, şi Bogdan dădu o fugă pînă la Direcţia sanitară şi se întoarse cu lista posturilor, pe care o analiză împreună cu asistenta lui preferată, ucraineancă din nordul Maramureşului. Fixară împreună o listă a priorităţilor, după care el se grăbi acasă, să-i arate şi Ilenei lista.

De obicei, Bogdan stătea după-amiaza întins pe un pat pliant în camera unde copilul nu avea acces. Acolo avea vreo două ceasuri libere pentru activităţile lui preferate: fumat, citit (istorie sau beletristică) şi dormit. Uneori renunţa şi la somn pentru citit, aşa că nu era de mirare că în perioada aceea se scula de multe ori înainte de 5 di-

mineața, își făcea o cafea mare (cît un ceai, cum îi plăcea să spună) și, folosind din plin scrumiera, citea pînă cînd se sculau ceilalți. Acum însă nu-i mai ardea de odihna de după-amiază și, împreună cu Ileana, stăteau aplecați deasupra hărții, asistați de micuțul Vlaicu, pe care nu mai știau cum să-l potolească.

Spre seară se duse la unchiul său dinspre mamă, apreciatul cercetător Mircea Vlădescu, a cărui soție era maramureșeancă. Se uitară mult timp pe un ghid detaliat al țării, după care stabiliră împreună o listă definitivă de priorități, pe care i-a comunicat-o Bogdan și prietenei lor Lia, aflată din nou în vizită. Ca să epuizeze toate posibilitățile, tînărul a telefonat și la Baia-Mare, la părinții unei vechi prietene – și totodată colegă de promoție – Ileana Crișan, știind că aceștia cunoșteau multe prin Maramureș. Fiica lor se măritase cu cu un coleg și fusese dusă de acesta la părinții lui. După ce se stabiliseră și făcuseră și o fetiță, acum și județul lor era închis, așa că trebuiau să se ducă în Moldova. Acestea le-a aflat Bogdan de la Bubu Lăzăreanu, soțul Ilenei. Cam așa stătea treaba pentru toți, și singurul lucru ce-l aveau de făcut era să aștepte ziua următoare.

IV

Bogdan se sculă din nou devreme, după o noapte surprinzător de bine dormită pentru el, care era totdeauna agitat înainte de zilele importante. (Ileana nu avea pro-

bleme cu somnul, fiind de principiul că merită să te consumi doar cînd apare ceva concret.) Cei doi soți plecară spre Direcția sanitară, împreună cu colega lor Cornelia Bancu, zisă Cora, veche prietenă a Ilenei din primii ani de facultate, care stătea peste drum de ei, la niște rude. Cora, ca și în studenție, se chinuia să învețe mult și se consuma pentru toate zvonurile. Își neglijase viața personală și acum se vedea nemăritată, ceea ce n-ar fi fost atît de grav dacă n-ar fi trebuit să plece departe de casă, absolut singură, căci tatăl ei murise, iar mama – bolnavă – locuia într-un sat din sudul Ardealului. Nici măcar nu avea o poziție de invidiat pe lista absolvenților, căci și ea fusese „atinsă“ cu un 9,66 în timpul stagiaturii.

Cei trei mergeau repede, fiindcă afară era frig – deși soare – și discutau aprins. Cele două femei își luau colegele în colimator, iar Bogdan se făcea că nu le aude sau intervenea uneori ca să le mai tempereze. Ca de obicei, mai mult fuma decît vorbea, și-și dădea seama că nu i-ar aduce nici un folos să-și răscolească nemulțumirile, ci dimpotrivă. A simțit un ghimpe în suflet atunci cînd, ajuns la locul unde se făcea repartiția, a văzut că nimeni nu-i mai dădea atenție, pentru simplul și bunul motiv că nu mai inspira teamă. Vechea lui prietenă Tamara Onea îi adresă cîteva cuvinte, dar în aerul ei se simțea disprețul – manifestat pînă atunci numai față de Ileana. Eliza Buhăeș, care în cursul verii umbla tot timpul după sfaturile lui, abia îi răspunse la salut, din vîrful nasului. Nu spuse însă nici măcar Ilenei ce simțea, și se așezară împreună cu Cora și cu gazda ei din Cluj, inginerul Timiș, care adusese cu el și o hartă.

În sfîrşit începu şi „solemnitatea“. Directoarea le ţinu tinerilor medici o cuvîntare cu accente patriotarde, care-l făcu pe Bogdan să se întrebe dacă aşa îi vorbea şi fiului ei, tot medic, dar cu 2 ani mai mic. Soţii Ardeleanu ascultau cu răbdare ce favoare le-a făcut ministerul trimiţîndu-i departe de casă, şi erau mai-mai să plîngă de emoţie şi recunoştinţă cînd directoarea Zăpîrţan sublinie caracterul uman al repartizării, care urmărea ca soţii să nu fie despărţiţi. Ea explică încă o dată pe scurt regulamentul, dar, după modul în care majoritatea s-au repezit la masa prezidiului să ceară lămuriri, s-a dovedit că nu se înţelesese mare lucru.

Cînd a început alegerea posturilor, Bogdan a fost surprins să constate că fruntaşii alegeau o comună care nu avea tren direct cu Clujul, ci cu schimb în Vişeu-de-Jos. Era important să ai legătură cu trenul, căci iarna este aspră în Maramureş, aşa că autobuzele de multe ori nu circulau. Tamara alese o localitate în Moldova, unde putea face o navetă comodă stînd acasă la părinţii ei, dar pe ea ar fi interesat-o să continue munca în domeniul terapiei intensive, pe care o făcuse tot timpul stagiaturii. Eliza Buhăeş ceru postul cel mai apropiat de Cluj, deşi pentru ea nu avea prea mare importanţă; se logodise cu un arab şi aştepta aprobarea pentru căsătorie – e drept, cam de mult.

În acest moment a intervenit prima picanterie a şedinţei. Un alt coleg – care, după medie, ar fi ajuns pe graniţa de nord-est a ţării – arătă tuturor un buletin de Maramureş, făcut pe o comună limitrofă cu cea aleasă de Eliza. S-a făcut rumoare în sală, căci toţi ştiau că Lăpuşan este clujean get-beget, ca şi nevastă-sa de altfel, fiind fiu de profesor universitar. Se ocupase mai mult de beţii în facultate şi se cuminţise abia după căsătorie, apucîndu-se de chirurgie. Cert este că acum avea buletin de Maramureş, datat 1987, aşa că intra la priorităţi. Aici repartizarea s-a întrerupt timp de vreo 20 de minute, pînă cînd s-a comunicat prin telex cu ministerul asupra noii situaţii. Pînă la urmă, directoarea a rezolvat problema lăsînd totul la bunăvoinţa doctoriţei Buhăeş, care – bineînţeles – n-a vrut să cedeze postul.

Veni şi rîndul lui Bogdan Ardeleanu, care, fără să stea pe gînduri, îşi afirmă prioritatea faţă de cei cu aceeaşi medie. „Măcar să aleg primul dintre ei“ – gîndea el – „dacă tot am avut medie cu mult mai mare la absolvire.“. Alese comuna Petrova, ultima cu două posturi care mai rămăsese pe calea ferată directă cu Clujul, şi unde oprea şi acceleratul. Nu se mai enervă nici pentru faptul că Marin Cîmpeanu îi spuse că merită o bere pentru că i-a făcut favoarea de a nu lua el Petrova. Totuşi îl întrebă:

— De ce să iei tu Petrova, cînd mai aveai locul pe care l-ai luat şi care e mai aproape de Cluj?

— Pentru că în Săcel dispensarul e mult mai departe de gară – interveni Nicolae Bojan neîntrebat, şi Bogdan strivi între dinţi o înjurătură, considerînd că e suficient că faţa lui exprima totdeauna ce gîndea.

Cei doi soţi se gîndeau să nu plece pînă nu văd ce face şi Cora, aşa că Bogdan reveni în sală, după o binevenită ţigară. Ajunse tocmai la timp ca să vadă cum este contestată Corina, prietenă a lui din şcoala primară, de către acelaşi Lăpuşan, care-şi flutura din nou buletinul

(asta deoarece ea dorise post în acelaşi loc cu Eliza). De data asta, directoarea luă în serios contestaţia, căci Corina nu era fiica lui Buhăeş. Cei din sală, însă, nu aveau nici un motiv să tacă, şi demonstrau că nu-şi pierduseră complet simţul dreptăţii şi umanitatea. Protestau chiar şi cei care luaseră posturi, dar nu se abrutizaseră în aşa măsură încît să accepte o asemenea lucrătură. Mama unei doctoriţe din promoţie, cunoscută pentru gura ei mare încă de la absolvirea facultăţii (cînd se legase de Ileana), interveni în favoarea Corinei, motiv pentru care Bogdan o iertă pentru cele întîmplate în urmă cu 3 ani:

— Să ne spună de unde are buletin de Maramureş! Asta în primul rînd, şi în al doilea rînd cele două comune nu sînt limitrofe!

— Cum nu sînt limitrofe, doamnă, că doar eu sînt de-acolo! Bunica mea are casă acolo şi eu am moştenit-o, de aceea mi-am stabilit şi domiciliul – răspunse Lăpuşan.

— Are de ales post în comuna unde are domiciliul, deci n-ar mai trebui să conteze comuna limitrofă! – strigă şi Ardeleanu. Nici măcar el, credul pînă la proba contrarie, nu putea să admită că Lăpuşan îşi schimbase domiciliul pe o comună de munte din Maramureş, cînd obţinuse buletin de Cluj prin naştere, deci nu trecuse peste obstacolele care i se puseseră în cale Ilenei, de exemplu, tocmai fiindcă era medic.

— Ăsta are sigur două buletine – zise cea la care se gîndea. Îţi dai seama pe cine trebuie să aibă, dacă în 2 zile şi-a putut contrafăce un buletin, şi încă şi datat acum un an. Deie-i Dumnezeu, însă, să rămînă cu buletin de

Maramureş şi să nu-şi mai facă niciodată buletin de Cluj.

— Fii sigură că va scoate buletinul de Cluj cînd va avea nevoie – replică soţul ei.

Biata Corina stătea în picioare, între tată şi soţ. Acesta din urmă era inginer şi făcea o navetă foarte grea. Aveau o fetiţă, la a cărei naştere mama era să moară din cauza temporizării operaţiei cezariene, fapt care era parte integrantă a forţării naşterii a 5 copii cu orice preţ. Cei care ţineau la tronul lor preferau să aibă complicaţii ale naşterii[32] (căci nu le sufereau pe piele proprie) decît să facă operaţie cezariană, care ar fi atras o alta la a doua naştere şi ar fi dus ulterior la contraindicarea altor naşteri – cel puţin teoretic. Pînă la urmă Corinei i se făcuse cezariană, dar stătuse 6 săptămîni între viaţă şi moarte. Apoi avusese necazuri cu fetiţa (care era bolnăvicioasă), iar acum vedea cum un coleg cu mult în urma ei îi ia de sub nas un post apropiat de Cluj.

Lumea se agita tot mai tare, aducînd-o pe directoare aproape să suspende şedinţa, căci scăpa situaţia de sub control, fapt cu care nu prea era obişnuită. Şi de această dată se confirma că duritatea era singurul răspuns la duritate şi că – totuşi – oamenii uniţi reprezintă o forţă; dacă românii şi-ar fi dat seama de aceste truisme, n-ar mai fi ajuns să trăiască asemenea vremuri[33].

Norocul directoarei Zăpîrţan a fost că sărmana Co-

[32] Spre cinstea lui, şeful clinicii „Stanca“ aproba pe loc cezariana, chiar şi telefonic. Aşa cum se întîmplă de obicei, tocmai el a fost „debarcat“ în mod brutal la începutul lui 1990.

[33] Parcă numai acelea! Se vede însă că dezbinarea este o caracteristică a noastră.

rina nu a rezistat presiunii psihice şi a renunţat de bunăvoie (aşa-zis) la postul mult rîvnit, pe care l-a luat imediat Lăpuşan. Altfel cine ştie ce complicaţii ieşeau; mergînd pe aceeaşi linie, şi Eliza Buhăeş trebuia să facă o nouă alegere, ca şi toţi cei care-i urmau pe listă, inclusiv Bogdan. Acesta din urmă era însă atît de scîrbit încît nici nu se gîndea că şi el profitase de pe urma nedreptăţii ce se făcuse. O luă pe Ileana şi părăsi sala.

După ce o invitară pe Tamara la o cafea, soţii Ardeleanu se duseră la tatăl lor, care aştepta rezultatul cu sentimentele pe care numai părinţii le cunosc. În cabinet, lui Bogdan nu-i prea mergeau la inimă vorbele tatălui său despre medicina de ţară şi despre studiul necontenit pentru concursul de secundariat, dar nu-l condamna. Corneliu Ardeleanu rămăsese cu mentalitatea din vremea lui, cînd cei buni erau totuşi apreciaţi şi erau siguri că vor putea face o specialitate dacă voiau, fiindcă se dădeau concursuri în fiecare an. De fapt, Ardeleanu-tatăl regreta că şi copilul lui are aceeaşi soartă, dar nu se putea manifesta în faţa altora.

În această dispoziţie sufletească, Bogdan nu putea să-i ocolească pe bunicii dinspre mamă, la care afla totdeauna afecţiune şi încurajare. Bunicul, Mircea Vlădescu-senior, fost ofiţer pe frontul de est şi scăpat din bătălia de la Stalingrad datorită faptului că-şi dăduse seama de iminenta încercuire rusească, avea mica meteahnă de a se lăuda cu sine şi cu familia. Se fălea în primul rînd cu fiul său, dar şi cu Bogdan, pe care-l considera ca şi pe propriul său copil. Bunica sa Lucia, zisă Mama Uţi, era într-adevăr o a doua mamă. Era profesoară de filozofie

încă din acea vreme la care Bogdan se gîndea cu tristeţe că n-o cunoscuse: perioada interbelică, în care studenţii erau adevăraţi viitori intelectuali, şi erau şi trataţi ca atare – ca să nu mai vorbim după absolvirea facultăţii. Desigur că era corupţie şi atunci, dar în general fiecare îşi ştia locul[34]. Mama Uţi nu era numai o femeie de cultură remarcabilă, ci se pricepea la toate treburile femeieşti, ajutîndu-le şi pe nepoate – inclusiv pe Ileana, cu care se purta de parcă i-ar fi fost bunică de la naştere. Era şi o neîntrecută turistă; la 70 de ani fusese în Occident împreună cu soţul şi cu nepotul preferat, totodată primul şi singurul băiat. Cu această ocazie, rezistenţa ei fizică – deşi avea nasul rupt din prima zi – îl umpluse de invidie pe tînăr. Fusese apoi şi cu Bogdana în ţările vecine, şi ultima ei ispravă era o călătorie de o noapte întreagă, cînd venise împreună cu Ileana ca să-l vadă pe prospătul soţ al celei din urmă, care-şi făcea armata în estul ţării.

Cînd li se născuse strănepotul, bătrînul Vlădescu avusese motive să regrete că Bogdan nu este fiul lui, căci ţinea la tradiţia familiei, care – după el – descindea din Mircea cel Bătrîn. Se împăcase însă cu ideea că fiul său nu-i dăruise decît nepoate, aşa că, împreună cu soţia lui, se topea în faţa micuţului Vlaicu. Pe cît de sever fusese cu copiii lui – şi, parţial, şi cu Bogdan – pe atît de blînd devenise în ultimul timp. Aşa se face că Ileana nu credea relatările lui din copilărie, mai ales că ea – nou-venită în familie – asculta cu atenţie ce povestea tata-mare (întîmplări auzite de ceilalţi de multe ori), iar bunicul ţinea la

[34] Reamintesc că toate aceste rînduri sînt scrise în primăvara lui 1989.

ea foarte mult, căci văzuse că se încadra în pretenţiile sale asupra unei soţii bune.

Aceştia erau oamenii la care Bogdan venea să-şi tragă noi puteri, întocmai ca Anteu cînd atingea pămîntul. Bătrînii erau de asemenea într-o agitaţie lesne de închipuit, şi domnul Vlădescu aduse mersul trenurilor, unde – de atunci încolo – aveau să apară noi însemnări, de data asta pe traseul Cluj – Salva – Sighetu-Marmaţiei. Tinerii nu avură timp să stea decît preţ de o cafea şi un coniac, căci copilul lor îşi cerea şi el drepturile.

Seara, soţii Ardeleanu loviră doi iepuri deodată: făcură o ultimă petrecere în calitate de tineri fără griji şi îl lăsară pe Vlaicu la bunici, ca să se obişnuiască cu ce-l aştepta. Petrecerea a fost organizată la Ştefan Bucur, prieten cu Bogdan şi tot medic, dar cu un an mai tînăr. Cei doi colaboraseră în cursul verii la clinică. Toată lumea afirma că doctorului Ardeleanu îi va fi greu să se descurce cu noul lui colaborator, căci acesta părea preocupat numai de femei şi băutură. S-a convins însă curînd că era un adevărat intelectual, şi a aflat că provine dintr-o familie cu veche tradiţie în capitală. E drept că nu-şi văzuse de treabă în facultate, de aceea ajunsese stagiar în Cluj ca absolvent de Bucureşti, dar Bogdan a intuit cum să-şi ia colegul, obţinînd nu numai colaborarea, dar şi prietenia lui. Ştefan i-a recunoscut imediat şefia „de jure“ (nici nu prea avea ce face), dar cel mai „bătrîn“ nu a fost mulţumit pînă cînd n-a fost considerat şi superior „de facto“, mai ales că nu agrea crizele de personalitate. De asemenea, Bogdan Ardeleanu nu ţinea cont de mărunţişuri şi se împăcase cu ideea ca doctorul Bucur să vină la 9 şi „să

salte cloşca“ – după expresia lui – cel tîrziu la ora 12. Nu avea de ce să facă tevatură pe aceste chestii atîta timp cît colegul său îşi făcea treaba fără reproş. Ca dovadă că sistemul era bun, totul a mers ca pe roate timp de o lună şi jumătate, cît cei doi tineri au lucrat împreună, pentru ca apoi – cînd s-au întors medicii specialişti din concediu şi au început să-l ia pe Ştefan de sus – să domnească o confuzie generală, căci îşi bătea joc de ei. Visa să devină neurochirurg, şi Bogdan avea încredere în el – cu condiţia ca împrejurările să-l ajute – fiindcă acest tînăr avea o inteligenţă şi o seriozitate deosebite, dacă ştiai să i le stimulezi. Încă o dată brutalitatea era deci inutilă.

Tinerii se mai vizitaseră şi, la una din aceste vizite, Bogdan fusese uimit de engleza vorbită de Ştefan, fiindu-i clătinată convingerea că nici un latin nespecialist în engleză nu vorbeşte mai bine ca el. Acum însă, nici asta nu conta, ci conta numai că trebuia să plece chiar în perioada cînd Vlaicu ar fi început să vorbească englezeşte, mai ales că acum micuţul înţelegea tot. Cel mai bun lucru era să nu se gîndească la nimic, ceea ce şi făcu, dispunîndu-se bine cu ajutorul alcoolului pînă după miezul nopţii. La petrecere era şi Tamara, care era vecină de bloc cu Ştefan şi care i-a amintit lui Bogdan de multe ieşiri vesele cu colegii, începînd din anul I, aşa că tinerii nici n-au simţit cînd s-a făcut ora 2. De-abia atunci Ileana – care nu băuse, fiind şoferiţă – şi-a amintit că este în primul rînd mamă şi trebuie să-şi ia copilul acasă cît mai devreme a doua zi.

V

În dimineața următoare – era duminică – Bogdan Ardeleanu telefonă la părinții prietenei sale de la Baia-Mare şi află de la mama ei că va lua drumul Bucovinei, împreună cu soțul. Şi ei, ca şi Ileana şi Bogdan, avuseseră la terminarea facultății impresia falsă că trăiesc vremuri normale, aşa că nu-şi închipuiau că viitorul le-ar putea oferi ceva neaşteptat. De aceea soții Ardeleanu nu se gîndeau nici un moment să meargă în județul Alba – la părinții Ilenei – şi nici Bubu Lăzăreanu nu dorise să stea cu socrii, în Maramureş. Dacă ar fi avut darul profeției, Bogdan şi Ileana ar fi fost în acel moment chiar în Alba-Iulia (datorită mediei lui), iar ceilalți doi ar fi fost în Baia-Mare, bazați pe bunele relații dintre mama celeilalte Ileana şi doctorița Ispas, directoarea Direcției sanitare județene.

Pe aceleaşi relații bune se baza şi Bogdan atunci cînd se străduia să afle dinainte ce şanse are să scape de Maramureş. Doamna Crişan îi dădea veşti încurajatoare, mai ales că el se agăța şi de un fir de ață. Ştia că şi prietena tatălui său era apropiată de directoarea Ispas, aşa că nu pleca la Baia-Mare fără „pregătire de artilerie“. Concret, soții Ardeleanu sperau în detaşări temporare în județul lor, plătite de județul Maramureş, mai ales că ştiau că astfel de practici erau curente în anii precedenți.

Trebuia însă acționat şi la Cluj, unde situația era mai problematică, deşi spitalul teritorial unde lucraseră cei doi soți – şi unde lucra şi tatăl lor – avea loc să-i primească. Slaba speranță a familiei Ardeleanu era în prietenul lor Bunea, contabil la Direcția sanitară județeană Cluj. Acesta era un om minunat, deşi extrem de greu încercat de viață, şi, împreună cu soția lui, ofereau tinerilor Ardeleanu un exemplu de căsnicie. Ileana şi Bogdan nu-şi puteau imagina că mai există soți care-şi vorbesc cu atîta afecțiune după ani de căsătorie, şi ajunseseră să fie stînjeniți văzînd cît de frumos erau primiți în modesta locuință a soților Bunea, situată în centrul orașului, în fundul unei curți. Vizitele la această familie – e drept, rare – erau totdeauna ca o călătorie într-o insulă complet izolată, şi de aceea total diferită de lumea din jur. În fața brutalității unii se mai îndoaie, dar îşi revin pentru a lovi mai puternic, întocmai ca un lemn de bambus. În schimb, în fața bunătății omul care merită această titulatură este complet dezarmat. Aceasta este explicația faptului că tinerii preferau să nu folosească maşina decît să ceară benzină de la prietenii lor, care aveau rație mai mare din motive de boală. E adevărat că doamna Bunea nu-i uita niciodată şi le oferea cu dărnicie bonuri, care au făcut posibile multe deplasări, inclusiv cea care avea să urmeze.

Drumul la Baia-Mare a fost precedat de o zi agitată, în care tinerii Ardeleanu nu prea au avut noroc de rezolvări rapide şi favorabile. Spre seară, Bogdan făcu una din crizele de furie tipice pentru el, care – din fericire – erau rare. Se certă cu rudele de sex femeiesc, şi desigur că pe ele le învinui pentru enervarea lui. În felul lui avea dreptate: doar avertizase să fie lăsat în pace atunci cînd era furios şi fața lui căpăta o expresie edificatoare.

Sculați foarte devreme, pentru a ajunge în timp util, cei doi soți avură neplăcuta surpriză să constate că trebuiau să refacă unul din numerele provizorii de carton pe care le aveau la mașină. Astfel întîrziară o oră, dar puteau să nu mai ajungă deloc, căci puțin a lipsit să pățească un accident, din cauza că Bogdan se grăbea și devenise imprudent. Nu era momentul pentru raliu; încă era departe de a se crăpa de ziuă, drumul era ud, și lapovița foarte deasă îi izbea din față. La cererea Ilenei – și ea nervoasă – a lăsat-o mai moale, și venirea zorilor a pus capăt suplimentului emoțional determinat de dificultatea traseului.

Ajunseră la Baia-Mare pe la ora 10, și imediat o căutară pe doctorița Oroianu. Erau plini de speranțe și plănuiau să se întoarcă la Cluj în aceeași seară, cu aprobarea de detașare în buzunar. Cu timpul, optimismul le-a fost secat de așteptarea care se prelungea, directoarea fiind ba plecată, ba ocupată cu o tovarășă de la partid. Le mai dădea puțin curaj faptul că alături de ei aștepta un tînăr blond, tot medic, care însă voia să vină în Maramureș. După ce trecu vreo oră de discuții cu doctorița care-i însoțea, în care aceasta se felicita singură că fiica ei alesese arhitectura, apăru cineva cu funcție în Direcția sanitară, și cei trei îl abordară imediat. Au aflat astfel că Ileana și Bogdan puteau obține imediat detașarea, dar cu condiția să fie plătiți de județul Cluj. Pentru el era deja clar că trăia o zi ghinionistă; doar o începuse cu stîngul de dimineață. Se gîndea la tatăl său, care – cam în același timp – era în audiență la directoarea Zăpîrțan, dar de-acum era convins că nu se va rezolva nimic. Cu riscul de a fi apos-

trofat – mai ales că era medic – se ascunse și fumă o țigară, ca să rezolve măcar o sursă de enervare, dintre atîtea interdicții și constrîngeri care-i amărau viața.

După încă o oră și ceva – deja se făcuse ora prînzului și tinerii abia așteptau să plece de acolo, indiferent cu ce rezultat – au fost primiți în cabinetul directoarei. Bogdan a remarcat imediat că doctorița Oroianu este departe de a fi prietenă cu cea la care intraseră, ceea ce i-a luat piuitul. Directoarea – o femeie ștearsă, cu ochelari, între două vîrste, despre care se spunea că este amabilă și săritoare – îi pofti să șeadă. Începu însoțitoarea lor:

— Știți, tinerii aceștia sînt fiul și nora doctorului Ardeleanu de la Cluj, bun prieten al meu, pe care poate vi-l amintiți.

— Nu mi-l amintesc, dar n-are importanță. Ce problemă au?

Interveni Ileana:

— Știți cum a fost cu repartiția din acest an. Noi am luat post la Petrova, dar am vrea să ne întoarcem acasă, căci de Cluj ne leagă totul. Avem și un băiețel de 2 ani, pe care l-am crescut noi și de care nu ne-am despărțit niciodată.

— Nici nu poate fi vorba de așa ceva! – fu categorică directoarea Ispas. Nu am doctor la Petrova, și de aceea am dat două posturi – ca să vină soț și soție. După ce vă veți acomoda puțin, vă veți putea aduce și copilul.

„Asta s-o crezi tu!“ – gîndi Bogdan, întocmai ca atunci cînd auzise cam același lucru din gura directoarei de la Cluj, la repartiție. S-ar fi considerat nedemn de calitatea de tată dacă l-ar fi supus pe fecior la condițiile cu

care era el silit să se obişnuiască. La fel gîndea şi Ileana, şi amîndoi ştiau că directoarea era şi ea mamă.

Imediat aceasta dovedi că nu-şi pătează reputaţia de cumsecădenie şi renunţă la tonul de om politic, trecînd la cel matern:

— Vă înţeleg ce simţiţi, dar deocamdată n-am ce face. Nu pot să mă prezint la tovarăşul prim-secretar cu cererile dumneavoastră, deoarece sînteţi soţ şi soţie. Nu eu am cerut locurile la minister, ci am fost obligată să le dau. Atunci am eliberat pentru clujeni valea Vişeului, ca să aibă tren direct cu casa.

Treaba era clară, şi tînărul Ardeleanu bănuise că era vorba de „repartiţia armonioasă a forţelor de producţie“ în profil teritorial. Aceasta era una din isprăvile care defineau „epoca de aur“, care aducea tot atîta fericire şi bunăstare – doar acesta era scopul suprem al politicii partidului, dacă te luai după ce ţi se turna în ochi şi în urechi tot timpul – cîtă fericire aduceau şi succesele din economie, clamate peste tot, în timp ce produsele de strictă necesitate erau aproape de negăsit. Fiind România la un înalt grad de civilizaţie, trebuia şi ca numărul de locuitori la un medic să fie mic în toate părţile ţării. Desigur, din acest punct de vedere centrele universitare erau sub media pe ţară, deoarece erau consideraţi medici practicanţi toţi absolvenţii de medicină, tot aşa cum se considera şi că un inginer constructor de maşini poate face şi electronică, dacă tot a absolvit Politehnica. Nu era de mirare, atîta vreme cît academicienii aveau 5 clase şi cîtă vreme puteri discreţionare asupra culturii şi ştiinţei erau deţinute de o fostă muncitoare (de altfel incapabilă să-şi facă

măcar meseria[35]), care punea şi scleroza peste recunoscuta-i „inteligenţă“ şi „cultură“ de „savant de renume internaţional“.

La această înţeleaptă îndrumare se adăuga o statistică de genul celeia care spune că statistic te simţi bine dacă eşti cu o mînă în frigider şi cu alta în apă fierbinte. Numai astfel se putea explica faptul că erau raportaţi ca medici la numărul de locuitori oameni care în viaţa lor nu luaseră contact decît cu microscopul, broaştele sau cobaii, în virtutea misiunii lor de cadre didactice universitare. Dacă se luau în considerare medicii practicieni, se observa imediat că în Cluj – şi nu în Maramureş – era deficit de doctori la ţară, căci mulţi reuşiseră la concursul de secundariat. În oraşe situaţia era şi mai jalnică, dar soţii Ardeleanu nu se zbăteau pentru moment să vină în Cluj, ca să nu-şi atragă animozităţi. Chiar dacă Maramureşul era bine garnisit cu medici, şi mai erau mulţi care voiau să vină, asta nu conta. Conta numai voinţa de necontestat a „marii savante“ şi a clănţăilor care se dădeau peste cap să inventeze noi pricini de nemulţumire pentru cei de rînd, ştiind că asemenea lucruri plăceau zeiţei lor – căci nu era numai o şefă, pur şi simplu.

Toate acestea îi trecură prin minte lui Bogdan, care îşi dădu seama că orice speranţă este pierdută. Directoarea adăugă:

— Am şi eu două fete, din care una cu un an mai mică decît ei, şi n-aş fi primit acest post dacă nu mă gîn-

[35] Încă o dată repet că am scris partea aceasta la începutul lui 1989 (şi am arătat numai soţiei – asta ca să nu se creadă că aş fi vreun erou).

deam la ele.

Aici avea dreptate. Deocamdată – printr-o ciudată coincidență – ginerele ei reușise să prindă o specializare în interne la Baia-Mare, și nimeni nu putea crede că soția acestuia ar fi putut ajunge pe granița de nord a țării. De asemenea, la tînărul medic nu ținea povestea cu sacrificiul făcut prin acceptarea postului, căci doctorița Ispas nu era la origine medic practician, ci igienistă. Acum însă nu mai avea chef de ironii, așa că ascultă parcă din depărtare cum directoarea continua:

— Am primit o groază de telefoane în aceste zile, și sînt pur și simplu înnebunită. Nu pot ajuta pe nimeni, nici măcar pe unul din colegii voștri, care e văr cu ginerele meu.

— Și atunci ce-ar fi de făcut? – întrebă doctorița Oroianu.

— La Cluj trebuie acționat. Oricum, tinerii trebuie să se ducă la spitalul din Vișeu și să-și facă angajarea, ca să aibă de unde să se detașeze.

— Dacă am rezolva la Cluj să fim plătiți de acolo, am avea șanse? – deschise Bogdan gura, în sfîrșit.

— Lăsați aici cererile de detașare și – dacă rezolvați – mă voi duce cu ele la primul-secretar. Trebuie însă să aștept să se adune mai multe, căci nu mă duc în audiență pentru fiecare caz în parte.

„Știe ea ce știe“ – își zicea el. „Cereri de detașare vor fi grămadă, dar Clujul nu va primi pe nimeni, căci directoarea face și imposibilul să fie pe linia partidului, cu atît mai mult cu cît printre noi nu sînt oameni cu spate suficient de tare.“

Cînd ieșiră, doctorița Oroianu le-a repetat că nu e sfîrșitul lumii să pleci la țară, dar a avut decența să recunoască adevărul, și anume că soților Ardeleanu le va fi mai greu decît i-a fost ei, care la prezentarea în sat era proaspătă absolventă, nemăritată, și cu certitudinea unor concursuri cinstite.

Faptul că trebuiau să meargă și la Vișeu complica mult situația, fiindcă nu aveau suficientă benzină pentru acest drum. Noroc că pe lumea asta mai era și unchiul Petru, un om minunat, care ar fi putut ajunge prim-secretar de partid al județului dacă soarta l-ar fi ajutat. Se vede însă că în funcții de conducere nu era loc pentru oameni adevărați, așa că ocupa un post de mîna a doua în comitetul județean de partid. În el era speranța soților Ardeleanu și, după cîteva ore de emoție, unchiul le promise că-i va ajuta..

Între timp, Bogdan avea impresia că e gol de gînduri și sentimente. Se sculase dis-de-dimineață, dar nu îi mai era somn. Simțea o oarecare foame, pe care și-o potoli întrucîtva după ce găsiră hotelul. Ileana, ca o adevărată femeie, mai avea puterea de a umbla prin magazine, și el o însoți, admirînd în același timp orașul, pe care îl cunoștea de multă vreme și care îi era drag. Se gîndi că Baia-Mare are o arhitectură nouă, dar nu atît de nouă încît să poarte amprenta uniformizantă a epocii, cu construcții frenetice care distruseseră tot ce era frumos și specific, inclusiv aerul patriarhal al unor orașe. Astfel se ajunsese ca Rîmnicu-Vîlcea să arate la fel cu Botoșaniul, Buzăul – cu periferiile noi ale Clujului, Oradea nouă – cu Focșaniul, și tot așa. Deși apăreau și în Baia-Mare unele

construcţii de tip nou, fără farmec şi fără stil, centrul oraşului îi era familiar tînărului clujean, care se gîndi o clipă la stabilire acolo, cu condiţia să aibă o specialitate.

Pe moment era însă important să vorbească acasă, deşi ambii tineri socoteau că aruncă banii pe telefon. Prezumţia lor s-a confirmat, dar parcă li se lăsase o ceaţă pe creier, aşa că nu erau furioşi. Bogdan începuse să-şi tragă puteri din principiul că singurul lucru ireversibil este moartea – aşa cum făcea de obicei în situaţiile neplăcute. Trebuia să trăiască pînă la capăt această experienţă de viaţă, care-l oţelea – şi era într-un fel mulţumit că o va trăi, fiindcă în fundul sufletului rămăsese un copil care credea în etica pieilor-roşii şi a cavalerilor medievali. Îi împărtăşi aceste idei soţiei, dar ea fu mai puţin încîntată, uitînd că tocmai pentru asta se îndrăgostise de el.

Erau de acord însă asupra necesităţii de a-ţi face viaţa cît mai plăcută, în măsura în care depinde de tine. De aceea, după nişte vizite de politeţe – inclusiv la părinţii Ilenei Lăzăreanu, oameni foarte bine situaţi – încheiară ziua printr-o cină la unul din cele mai bune restaurante din oraş. Fusese iniţiativa lui Bogdan, zgîrcit de obicei, tocmai în ideea că sînt anumite momente în care simţi nevoia să arunci cu banii. („La urma urmelor, noi facem banii, nu ei pe noi“ – mai zicea el – „aşa că, dacă nu îţi permiţi nici o clipă de relaxare, nu mai apuci să «ai haznă» de ce ai acumulat.) Unul din momente a fost acea seară, în care au uitat de necazurile din ultimele zile, în special din cea care trecuse, petrecînd ca doi tineri îndrăgostiţi ce erau, chiar dacă Ileana îl mai dojenea, făcînd referire la faptul că erau căsătoriţi de 3 ani şi aveau copil

mare. El însă n-o lua în serios, căci nu era femeie, ca să creadă că orice căsnicie trebuie să devină o asociaţie de afaceri avînd drept unic scop creşterea şi îmbogăţirea descendenţilor.

VI

Unchiul a fost punctual la întîlnirea de la hotel, ba chiar a ajuns şi în cameră pe cînd tinerii îşi terminau pregătirea. I-a invitat la masă la restaurantul partidului, un local atrăgător, care însă nu putea să le ofere decît un singur sortiment de mîncare şi nici un strop de cafea. Asta era prea de tot, chiar şi pentru soţii Ardeleanu, care erau pătrunşi de ideea că măcar stîlpii regimului, adică miliţienii, securiştii şi activiştii, se înfruptă din raritäţi, în dauna oamenilor de rînd. Cel puţin aşa auziseră atunci cînd se discutau aprins evenimentele de la Braşov, unde clasa muncitoare depăşise limita răbdării faţă de aşa-zişii ei reprezentanţi şi oamenii aruncaseră pe geam alimente de care Ileana şi Bogdan doar îşi aminteau, din copilărie.

Tot din copilărie, el îşi amintea cît de revoltat fusese tatăl său cînd se mărise preţul benzinei cu 50 de bani şi nu mai putea „face plinul“ la maşină cu 100 de lei. Acum[36] amîndoi erau în situaţia umilitoare de a face tot fe-

[36] Cînd – spun pentru cei foarte tineri sau pentru uituci – un „plin“ era vreo 400 de lei, în condiţiile unei relative stabilităţi a monedei naţionale (adică 30-33 lei pentru un dolar).

lul de demersuri pentru a obține o cantitate derizorie din acest lichid prețios. La Cluj, secretara directorului PECO (de altfel veche pacientă a doctorului Ardeleanu-senior) îi trîntise „juniorului“ telefonul în nas. El ținea minte acest lucru, căci nu era omul care să ierte că este tratat ca un milog de către cei care-i erau mult inferiori, dar dețineau posturi-cheie, întocmai ca vînzătoarele de la aprozare și magazinele alimentare.

Chiar și unchiul Petru trebui să aștepte vreo oră ca să aibă un răspuns favorabil. Cum era un adevărat domn, obținu mai multă benzină decît ceruseră tinerii, chipurile pentru ca aceștia să nu se supere că au așteptat.

Încă de la Baia-Mare se simțea că erau în nord. Ninsese în ziua dinaintea sosirii lor, și umblaseră tot timpul prin zloată. Cînd au plecat era însă soare, și sperau ca vremea să se îmbunătățească, dar după Baia-Sprie intrară brusc în plină iarnă, o dată cu începutul urcușului pe Gutin. Munții îmbrăcați în alb, printre care șerpuia șoseaua – și ea albă – ofereau o privelişte demnă de o reclamă turistică, satisfăcînd exigențele oricărui iubitor de iarnă și sporturi aferente. Bogdan și Ileana iubeau însă vara – și erau concentrați asupra traseului, căci niciodată nu făcuseră un drum atît de dificil. Au răsuflat ușurați cînd au scăpat de serpentinele în ac de păr, mai greu de coborît decît de urcat în condițiile în care nu se putea folosi frîna.

După Sighetu-Marmației și Rona-de-Sus, comuna natală a asistentei lui Bogdan de la Cluj, trăiau o nerăbdare tot mai mare, fiindcă urmau să vadă locul unde fuseseră repartizați. Parcă dintr-o dată ajunseră în vîrful unui deal, de unde se vedea aglomerarea de case care le arăta că au sub ochi viitoarea lor „parohie“. Ajungînd și în sat, trecură destul de repede printre casele înșiruite una lîngă alta pe marginile șoselei, pînă cînd văzură pe stînga primăria – o clădire modestă, fără etaj, zugrăvită într-un roz aproximativ.

Hotărîră să se oprească și să ia contact cu oficialitățile satului, așa cum li se sugerase la Cluj. Primărița era plecată la o școală de partid, dar noii medici au fost introduși în biroul vicepreşedintelui consiliului. Acesta – un bărbat înalt, solid, în floarea vîrstei – îi plăcu lui Bogdan de la prima strîngere de mînă. Avea mîini mari, de om deprins cu munca, și în ochii tînărului clujean un om care știa ce e munca nu putea fi decît de caracter, prin opoziție cu cei care își cîștigau pîinea vînturînd idei în care nu mai credeau nici ei, idei de care se săturaseră toți cei pe spinarea cărora trăiau și cărora le explicau cum trebuie pus osul.

După ce a sărutat foarte elegant mîna Ilenei, vicepreşedintele i-a întrebat dacă sînt stomatologi, ceea ce dovedea că nu de medici generaliști era nevoie acolo. Atunci soțul ei povesti pe scurt cum ajunseseră în Petrova, și cei doi porniră mai departe, după ce anunțară că vor mai întîrzia cu prezentarea la post.

Merseră pînă ce văzură crucea roșie care indica dispensarul. Lăsară mașina în șosea și urcară pe un deluşor deja acoperit cu zăpadă pînă la clădirea roz cu etaj, pe care văzură o firmă destul de îngrijită, cu litere albe pe fond albastru. În dispensar era numai îngrijitoarea, care – foarte amabilă – le arătă cabinetele de la parter, după ca-

re urcară la etaj şi le arătă celelalte încăperi, care se desfăceau dintr-un holişor aflat la capătul scărilor. Drept în faţă era apartamentul „domnişoarei“ (aşa era numită doctoriţa aflată acolo de un an, deci Petrova avea totuşi medic), iar la dreapta şi la stînga erau camerele în care stătuseră alţi doctori. În stînga era o cameră cu baie, extrem de rece în acel moment, căci nu mai fusese încălzită de vreo 2 ani. Aici stătuse doctorul Băieş, împreună cu soţia şi copilul, înainte de a face pasul spre o specializare în Baia-Mare. Îngrijitoarea povesti cîteva crîmpeie din viaţa acestui Băieş, cu atît mai mult cu cît află că şi soţii Ardeleanu au un băieţel. În dreapta era o cameră cu terasă, din care se intra într-o cămăruţă pe care a pus imediat ochii Ileana, socotind că era mai uşor de încălzit.

Tot cu ochii pe ceas, căci se făcuse ora prînzului şi obiectivul lor principal era angajarea la Vişeu, această vizită în Petrova fiind doar un epifenomen al faptului că satul le era în drum, Bogdan a aflat de la îngrijitoare că doctoriţa e plecată în control la bufet. Soţii Ardeleanu ştiau acum unde este bufetul, căci era singura clădire mai modernă din localitate, alături de căminul cultural. Acestea două marcau una din extremităţile centrului comunei, cealaltă extremitate fiind la primărie. Bufetul era uşor de remarcat şi din cauza că trebuia să reduci viteza în faţa lui, forţat fiind de o curbă destul de pronunţată.

În uşa bufetului, Bogdan se întîlni cu o femeie tînără, micuţă şi plinuţă, care era împreună cu alta, mai înaltă şi îmbrăcată ţărăneşte. Cu toată politeţea, o abordă:

— Domnişoara doctor?

— Da. Dar dv. cine sînteţi? – răspunse ea, destul de

seacă.

Găsi normală reacţia ei, aşa că îi sărută mîna şi se recomandă.

— Mergeţi la dispensar şi aşteptaţi-mă pînă termin controlul – zise doctoriţa.

— Sînt cu maşina, aşa că vă aştept – replică el, obsedat de ideea că pierde timp.

Se opriră din nou pe marginea şoselei, cu toată nedumerirea doctoriţei, care nu înţelegea cît de dificil era să întorci pe drumeagul ce trecea pe lîngă dispensar. Au fost invitaţi în camera „domnişoarei“ şi trataţi cu cafea ness şi ţigări fine, ceea ce o făcu pe Ileana să afirme mai apoi că nu se trăieşte rău în Petrova. Stătură de poveşti cîtva timp şi se despărţiră tutuindu-se – la propunerea Ilenei, căci doctoriţa părea retrasă şi cam acră, după opinia lui Bogdan. El era de fapt atent mai mult la focul de lemne, căci nu văzuse aşa ceva niciodată, şi se gîndea cît suferă bunicii lui dinspre mamă din cauza raţionalizării gazului – termen impropriu pentru ceva iraţional în fond. Tînărul înregistră totuşi că doctoriţa se numeşte Romina Marian şi că e dintr-un sat din Bihor, de lîngă locul unde se născuse Corneliu Ardeleanu. Exista o deosebire importantă între ea şi cei doi – pe moment – vizitatori: faptul că-şi făcuse stagiatura în Vişeu. Deşi se plîngea că era departe de casă şi – fiind singurul medic din comună – nu putea pleca decît în sîmbetele libere la părinţi, şi mai spunea că se străduise să dea concurs de secundariat sau de transfer în judeţul natal, dar fusese nedreptăţită, soţii Ardeleanu se cam îndoiau că noua lor colegă ar fi învăţat pe brînci, deoarece avea pe masă o singură carte în două

volume – importantă, e drept, dar nu suficientă pentru un examen de anvergură.

Nu puteau să stea prea mult de vorbă, căci treburile lor nu sufereau amînare. Nu-şi mai permiteau să piardă încă o zi în Vişeu, fiindcă Bogdan voia să aibă măcar o zi de pauză înainte de ultima sa gardă în clinica unde fusese atît de apreciat. Au ajuns în timp în oraş, cu toate că prea tîrziu pentru a-l întîlni pe directorul spitalului, despre care colegii lor afirmau că este foarte prietenos. Pe lîngă că-i trata ca pe nişte oaspeţi distinşi, le punea la dispoziţie o ambulanţă ca să-şi viziteze circumscripţia.

Iată că trebuiau să se priveze de plăcerea cafeluţei din cabinetul directorului, ba chiar Ileana – grăbită cum era – îl împiedică pe tovarăşul de aventură să bea o cafea la hotelul de lîngă spital. Aceasta era una din micile lui plăceri: de cîte ori ajungea într-un oraş, fie el românesc sau străin, mic sau mare, consuma cîte ceva ieftin la care mergea şi o ţigară – de exemplu o cafea sau un suc. În România, cafeaua servită în localuri nu era naturală, ci amestecată cu tot felul de cereale, de unde şi reuşita denumire de „nechezol“ – singurul element din opera lui Vasile Rebreanu[37] care i-ar fi putut asigura acestuia un loc în istoria literaturii române[38], după cum zicea Bogdan. Nici sucurile nu arătau prea încurajator, şi cu toate acestea ţinea mult la acel obicei, probabil în special fiindcă astfel putea zăbovi şi privi la spectacolul lumii înconjurătoare, care îl interesa foarte mult. Era preocupat nu numai de medicină, ci de tot ceea ce are legătură cu omul: psihologie, antropologie, lingvistică, filozofie – ca să nu mai vorbim de istorie. Din păcate, în perioada respectivă informaţia pătrundea foarte parcimonios în intelectualitatea românească, şi puţinele lucruri pe care le puteai afla erau şi ele impregnate de acea falsitate şi afectare caracteristice limbajului mijloacelor de informare în masă.

[37] Dramaturg clujean destul de cunoscut în acea perioadă, fără legătură de rudenie cu mult mai faimosul romancier.

[38] Mai degrabă a intrat în conştiinţa comună (termenul „nechezol“, desigur).

Confruntat deci cu realitatea care iarăşi se opunea plăcerilor lui, Bogdan s-a urcat la volan, măsurîndu-se din nou cu drumurile înzăpezite de munte, care acum începuseră să-i placă, deoarece îi dovedeau abilitatea de şofer. Ajuns în Salva, avu senzaţia că a revenit în lumea lui. Nu mai vedea nicăieri zăpada care era omniprezentă în nordul Maramureşului. Era soare şi asfaltul era uscat; prin urmare a predat volanul Ilenei, ca să-i facă plăcere. Ea avea carnet de conducere dinaintea soţului ei, dar nu avea continuitate, aşa că reînvăţase să conducă sub îndrumarea lui, care o încurajase şi acum se amuza îngăduitor, dar era şi mîndru, cînd se aşeza ea la volan.

Se repeziră spre Cluj, solicitînd maşina la maximum. Cînd mai aveau cîţiva kilometri, aceasta s-a răzbunat pe ei. Văzură cu groază cum iese fum de sub capota motorului şi constatară că nu mai au lumini. Totuşi ajunseră acasă, dar nu mai îndrăzniră să meargă după copil, care fu adus acasă de bunicul său. La un pahar, simţit ca necesar după dificultăţile drumului, doctorul Ardeleanu şi copiii săi îşi împărtăşiră necazurile. Mai existau speranţe pentru tineri, căci se părea că o dată cu Anul Nou judeţul Cluj îşi va deschide din nou porţile, şi pînă atunci

mai era doar o lună şi jumătate.

VII

Doctorul Corneliu Ardeleanu era un om foarte plăcut în societate. Fusese un tînăr frumos, cu mult succes la sexul opus, succes pe care şi-l păstrase o dată cu trecerea anilor. Făcuse sport în adolescenţă şi se vedea aceasta: era solid, fără să fie gras, şi avea un torace extrem de larg. Nu era însă simpatizat numai de femei, avantajat cum era de fizic şi de faptul că vorbea mult şi interesant, ci era apreciat de majoritatea cunoscuţilor datorită competenţei sale profesionale, dublată de un altruism ieşit din comun. Hotărît lucru, nu era un om al vremurilor; nici un medic de talia lui – sau chiar de mai mică respiraţie – nu era abordabil la telefon la orice oră şi nu avea zeci şi zeci de pacienţi zilnic la cabinet. Bogdan învăţase multe de la tatăl său, cu care era camarad de pe vremea cînd abia începea să umble şi, deşi nu-i semăna fizic, îi moştenise parţial felul de-a fi. Şi tînărul se obişnuise să-şi trateze la fel toţi pacienţii, indiferent de stare materială sau poziţie socială, şi totodată credea în caracterul sacru şi dedicat oamenilor al misiunii medicale, punînd de multe ori interesele altora înaintea celor proprii.

Ardeleanu-senior făcea tot posibilul să-şi găsească timp să stea de vorbă cu fiul său şi să-l încurajeze, cînd era copil sau foarte tînăr. Nu ţinea cont că laudele nu sînt pedagogice şi, dacă afla ceva bun despre Bogdan, le po-

vestea toate celor ai casei, încă înainte de a apuca să se aşeze la masă. Credea sincer în aceste laude, şi-l contrazicea pe adresant dacă acesta – mai sceptic – sesiza deseori interesul pe care îl avusese lăudătorul în a ajunge să fie examinat. Deşi nu-l lăsase să i se suie în cap, tatăl său îi repeta mereu că el duce mai departe tradiţia familiei, E uşor de înţeles ce a însemnat în aceste condiţii pentru bunic naşterea micuţului Vlaicu. A primit felicitări săptămîni în şir, şi de-abia a aşteptat ca nepotul să umble pe picioare ca să-l plimbe prin toată policlinica. De cîte ori venea cel mai tînăr Ardeleanu în vizită la cabinet, tatamare (zis Grandpa, de la Bogdan citire) lăsa tot la o parte şi începea să se joace, fapt cu totul ieşit din comun la el, care nu putea fi abordat, chiar de către soţie sau copii, înainte de a-şi vedea bolnavii.

Fiind încă de mic socialist convins, Corneliu Ardeleanu avea idealul de a vedea întronată echitatea în societate, fără să ceară nimic pentru el. Aşa se făcea că, deşi veneau la el pacienţi din toată ţara şi se mai ocupa şi cu activitatea ştiinţifică, precum şi de învăţămînt post-universitar, nu putuse să ajungă într-o clinică, unde să aibă cazuri pe măsura lui, şi nu banalităţi, cum erau enorma majoritate a zecilor de cazuri pe care le vedea zilnic, în flux continuu.

În clinica oftalmologică din Cluj, Ardeleanu-tatăl nu avea ce căuta – cel puţin aşa gîndea Bogdan, care ştia că acesta nu va suporta să lucreze în subordinea unuia care – după ce repetase 2 ani în facultate – fusese dat afară din învăţămîntul preclinic pentru incompetenţă şi fusese reintrodus cu forţa, practic – datorită meritelor pa-

ramedicale. Nici secție separată nu putuse avea doctorul Ardeleanu, fiindcă Direcția sanitară nu-l ajuta, şi el n-ar fi apelat în ruptul capului la relațiile sale cu somitățile.

Bogdan suferea pentru tatăl său, şi îşi jurase să-l răzbune. Îl revolta – dar numai în principiu, căci nu era pretențios – faptul că trăiau exclusiv din salarii şi că stăteau la cozi, prin contrast cu alți medici, mult mai puțin valoroşi şi apreciați, care afişau o opulență sfidătoare. Tatăl era însă de părere că trebuiau să trăiască şi ei ca oamenii de rînd, fără a profita de pe urma meseriei. Tînărul nu era nici el omul care să accepte compromisuri cu etica pentru o bucată de pîine în plus, şi n-ar fi jecmănit bolnavii în ruptul capului; totuşi, cu orgoliul lui accentuat, suporta cu greu să vadă cum era sfidat de coafeze, mecanici auto sau vînzători, ca să nu mai vorbim de slujitorii regimului. „Dacă ai intrat în haită cu lupii, trebuie să urli.“ – îi spunea el tatălui său. Prin forța împrejurărilor, trăind în acele vremuri şi locuri, făceau şi ei parte din haită. Ar fi fost frumos să se izoleze într-o lume a lor, un fel de Arcadia, dar societatea era agresivă, sufocantă şi dominatoare, şi era parcă într-o mişcare asemănătoare unei herghelii de mustangi: dacă încercai să-i stai în față, erai strivit imediat.

Dezamăgit de întorsătura pe care o luase viața sa, Corneliu Ardeleanu se refugiase în lumea cărților şi nu mai aştepta decît pensionarea. Satisfacția lui era dată de copii, şi asta-i ajungea. Îl sfătuia pe Bogdan – marea lui speranță – să facă tot posibilul să rămînă într-o clinică, folosind orice mijloace, inclusiv linguşeala, de care el nici nu voia să audă, mai ales că ştia că tatăl său spune

asta fără convingere. Dimpotrivă, fiul era mai maleabil, cu condiția să nu facă prea mari compromisuri cu demnitatea.

Cînd au văzut amîndoi că tot ceea ce încercaseră să facă era inutil, Ardeleanu-senior luă decizia să întreprindă ceva ce n-ar fi făcut niciodată pentru el însuşi: să se ducă în audiență la directoarea Zăpîrțan. Bogdan nu dorea ca tatăl său să se umilească, şi ar fi preferat să se ducă el, fără să omită să pregătească întrevederea cu un telefon „de sus“. Tatăl lui voia însă să meargă ca un oarecare. Spera că directoarea este un om dintr-o bucată şi, ca medic şi mamă, va dori să-i readucă pe cei doi tineri lîngă copilul lor.

Cam în acelaşi timp cu audiența de la Baia-Mare, Corneliu Ardeleanu se duse la Direcția sanitară din Cluj. Pentru el a fost o surpriză ceea ce pentru Bogdan n-ar fi fost; a întîlnit pe culoare pe mulți dintre colegii fiului său: Nicolae Bojan, Bujor Rățoi – şeful de promoție de la pediatrie, Grigore Scînteianu, şi alții. Dintre aceştia, numai Rățoi era căsătorit şi cu copii. Desigur că toți tinerii s-au făcut că nu-l văd, deşi ştiau bine cine era, dar el nu s-a şifonat din atîta lucru şi s-a aşezat liniştit la rînd, cu toate că trebuia să se întoarcă la serviciu, unde îl aştepta numărul obişnuit de pacienți.

Întîmplarea a făcut ca secretara să poarte ochelari şi să vrea să se revanşeze față de cel ce i-a prescris. În ciuda murmurelor celorlalți, acesta fu introdus la directoare, căci de părerile celor fără de relații şi putere nu se prea ținea cont.

Doctorița Zăpîrțan îl primi extrem de afabilă.

— Vai, domnule doctor, ce plăcere pentru mine! De mult țineam să-l cunosc pe celebrul doctor Ardeleanu!

— Doamnă directoare, vă rog să nu mă luați așa, căci am senzația că vă bateți joc de mine.

— Vai de mine, cum să-mi bat joc de dv.? Vorbesc foarte serios. Cărui fapt datorez onoarea acestei vizite? – a continuat directoarea.

— De fapt, stimată doamnă, noi ne cunoaștem de foarte multă vreme, de cînd erați proaspătă secundară în clinica unchiului meu.

— Să nu-mi spuneți că profesorul Dumbravă a fost unchiul dv.!

— Ba da, și dv. ați făcut parte din echipa operatorie care a salvat-o pe mama mea – începu și doctorul Ardeleanu cu drăgălășeniile, încercînd să fie și el vulpe, cu toate că postura nu i se prea potrivea. Adevărul era că doctorița Zăpîrțan avusese un rol minor atunci cînd bunica lui Bogdan făcuse un stop cardiac pe masa de operație și anestezistul[39] îi făcuse masaj pe cord deschis. Pînă la urmă totul se terminase cu bine, așa că lui îi trăiau toți bunicii, lucru pe care ținea să-l menționeze întru uimirea colegilor.

Știa și ea exact ce statut avea în clinica profesorului Dumbravă, dar probabil acum se mira cum de acesta nu își propulsase nepotul. E drept că erau rude îndepărtate, dar profesorul nu avea copii, ceea ce era un atu pentru Corneliu Ardeleanu. El însă nu a profitat de pe urma unchiului cu altceva afară de faptul că a putut lucra într-un domeniu care-i plăcea. După mai mult de 20 de ani rămăsese cu aceeași aplecare spre chirurgie, și îl nemulțumea și din acest punct de vedere că era într-o policlinică. Acolo nu putea face decît mici intervenții, or el, ca secundar încă, efectuase asemenea operații încît mai-marii lui simțiseră pericolul și abia așteptaseră un prilej să se scape de el.

[39] Întrucît cred că e deja clar pe cine reprezintă personajul Bogdan Ardeleanu, ca și coleg de specialitate mă simt dator să consemnez numele salvatorului: Manase Dînșoreanu-senior.

Acum însă se gîndea doar că venise să pledeze cauza lui Vlaicu și a părinților săi, care îi dădeau o educație bună, după cum recunoștea chiar el. Cum timpul îl presa, trecu direct la subiect, fără să omită să menționeze că Bogdan fusese pe o poziție mult mai bună la absolvirea facultății decît la terminarea stagiaturii. Răspunsul directoarei a fost fără echivoc:

— Domnule doctor, nu pot face nimic. Eu am cerut multe locuri în județ, dar nu mi s-au aprobat.

— Doamnă directoare, eu am informații precise că numai în dispensarele aferente spitalului nostru sînt multe locuri, căci medicii de acolo au reușit la secundariat – mai spuse Ardeleanu, fără să mai adauge că funcționarele de la biroul de personal al spitalului afirmaseră că le venea să plîngă atunci cînd tinerii își făcuseră formele de transfer și îl îmboldiseră pe tatăl lor să meargă și să solicite pentru copii locurile eliberate în teritoriu.

Se poate presupune că directoarea știa exact care este linia partidului, și mai știa că și înainte – ca și de acea dată – doctorul Ardeleanu venise la Direcția sanitară nu numai ca subordonat și simplu solicitant, așa că îndulci oarecum refuzul:

— Domnule doctor, nu avem fonduri ca să-i plătim. Vedeți că afară sînt mai mulți tineri în situația lor, și nu am ce să le fac.

— Și atunci, ce șanse au copiii mei?

— Să învețe pe rupte, căci va fi concurs de secundariat la anul, în mai. Și eu aveam copil mic, și am făcut navetă săptămînală 6 ani, iar pînă la urmă am reușit la concurs.

Fu din nou tentat să arată că nu este chiar așa de naiv, așa că întrebă, cu accent semitic:

— Și dac-o fi în februarie concursul?

— Ei, februarie, mai, ce importanță mai are? – replică directoarea în același stil.

Doctorul Ardeleanu redeveni serios:

— Ce garanții am eu că vor fi posturi de secundari în Cluj? Dacă va fi ca la repartiție (înghiți cuvîntul „porcărie“, care-i stătea pe vîrful limbii, referitor la politica regimului față de intelectuali), degeaba stau copiii și învață.

— Precis nu va fi așa; vă dau cuvîntul meu. Este extrem de mare deficit de medici în Cluj, încît eu personal mă voi zbate pentru acest concurs.

Plecă mai înseninat după această promisiune și fu abordat mai apoi de către directoarea policlinicii, foarte amabilă în ultima vreme față de familia lor. Se bazau și pe faptul că Bogdan aflase că se putuse realiza un transfer în Cluj în timpul stagiaturii. „Distracția“ costase cam cît o mașină și probabil se rezolvase la București. La Cluj era destul de greu să se întreprindă ceva, fiindcă directoarea stătea peste drum de renumita Doina Cornea, deci era

permanent „oblăduită“ de vajnicii reprezentanți ai Ministerului de Interne, care se ocupau aproape exclusiv cu înăcrirea existenței celor pe care ar fi trebuit să-i protejeze.

VIII

A urmat o săptămînă agitată, în care toți tinerii ajunși în Maramureș se chinuiau să-și găsească relații – nu ca să plece de acolo, căci așa ceva era imposibil, ci ca să-și ușureze cît de cît viața. Bogdan Ardeleanu știa de la doctorul Iorgu cum e cu medicina de țară, căci șeful său avea fiul repartizat pe granița județului Cluj, împreună cu soția, așa că nici nu puteau să facă navetă zilnică acasă. Ce-i drept, aveau un apartament într-un orășel unde Iorgu-junior ajunsese să lucreze, dar nu-și putuseră lua cu ei băiețelul, care stătea cu părinții mamei sale, undeva prin Hunedoara.

În discuțiile aproape zilnice cu Bogdan, la un suc și o țigară – în sala de mese a bolnavilor, fiindcă doctorului Iorgu nu i se dăduse dreptul să aibă un cabinet, la aproape 60 de ani – șeful său îi povestea multe despre copii, și el asculta cu atenție, căci avea o nouă demonstrație a sentimentelor paterne, pe care le cultiva intens. Concret, îi povestise – și mai știa și de la alții – că tinerii medici nu stau chiar tot timpul la țară dacă pot face o navetă convenabilă în Cluj. Deoarece însă undeva foarte sus era cineva care se pricepea la toate și se sfătuia numai cu

propria soție – avea și cu cine, căci era academician, fără să se știe dacă a terminat liceul – se ajunsese și în medicină la situația din alte sectoare ale vieții intelectuale. Desigur, era valabil că e mai ieftin și mai ușor să previi decît să vindeci, dar, mai ales de cînd se auzise cuvîntul „ieftin" – adevărată obsesie în situația economică neferică – se aplicase haotic acest principiu. Astfel, un procent enorm de medici stăteau la țară ca să prevină bolile (probabil cu vorbe dulci, în condițiile lipsei de alimente, igienă și medicamente), în timp ce un număr relativ mic de colegi ai lor nu mai pridideau cu munca în spitale, căci oamenii se îmbolnăveau pe capete. Ce să-i faci? – legile firii n-aveau conștiință și nu voiau să asculte de cel care aspira să domine și natura în țară.

Medicii din rural erau și ei lipsiți de conștiință „revoluționară", concept introdus de Marele Stăpîn, care ținea să perfecționeze și materialismul dialectic, inversînd raportul dintre existență și conștiință. Bogdan Ardeleanu, ca și alți intelectuali, fusese obligat să studieze învățătura marxist-leninistă în facultate, dar ajunsese s-o agreeze, căci și el – ca și tatăl său – ținea mult la democrație și echitate. Văzuse și Occidentul, indiscutabil mai civilizat și mai avansat, dar visa o societate în care să fie bine pentru toți, iar viitorul omenirii îl vedea numai comunist. Toți intelectualii de bun-simț gîndeau la fel și erau scîrbiți de modul cum Stalin și discipolii lui, dintre care cel mai silitor era Marele Stăpîn[40], făcuseră socialismul sinonim cu teroarea și mizeria. Practic se opuneau astfel

[40] În Europa, bineînțeles.

teoriei marxiste, care pentru Bogdan avea o semnificație clară: socialismul ar fi trebuit să ia ce este bun din capitalism, dar toți vedeau cu ochii lor că se preluase numai ce era rău. Așa se făcea că, în loc de libertățile afirmate de americani încă de la sfîrșitul secolului XVIII, românii aveau parte numai de inechitate crasă, șomaj și criminalitate.

Tot șomaj era situația medicilor de țară, care, fiind în număr mare la o circumscripție unde pe vremuri era un singur medic (care avea și dotarea corespunzătoare), efectiv se călcau pe picioare unii pe alții. De aceea, majoritatea făceau cu schimbul și veneau cel mult cîte o zidouă pe săptămînă. Nici atunci n-aveau însă ce face; medicamente nu erau, nașteri nu aveau, căci toate femeile erau trimise să nască la oraș, în speranța că va scădea puțin mortalitatea infantilă (de un nivel extra-european), și n-aveau nici încrederea oamenilor, care veneau doar după bilete de trimitere la Cluj. Era firesc ca localnicii să nu se încreadă într-un medic care vine o dată pe săptămînă între două trenuri, dar nici unora și nici altora nu le ardea de consultații într-un cabinet în care trebuia să stai cu paltonul pe tine, căci și la încălzire era un „belșug" ca și la alimente, medicamente sau lapte praf. Toată lumea era plictisită, dar treaba mergea înainte, căci important era să raportezi. Tinerii care figurau la țară lucrau mai mult în clinicile din Cluj de care se atașaseră, și erau de mare ajutor. Sistemul îi forța însă ca, în loc să poată face o treabă cumsecade și cu tragere de inimă – și să se dovedească utili – să stea sau să lucreze în locuri unde erau priviți în cel mai bun caz cu absolută indiferență și unde

şi ei lucrau mai mult decît superficial.

Bogdan Ardeleanu era conştiincios de cînd se ştia, dar în acelaşi timp realiza că repartizarea fusese aberantă şi că principala sa datorie era faţă de copil. De aceea îşi propusese să lupte prin toate mijloacele să revină în Cluj, dar – în acelaşi timp – să-şi facă meseria în Petrova ca şi cum ar fi fost în clinică; în fond petrovenii nu aveau nici o vină că fusese aruncat acolo. Desigur, era bine că şi Ileana era cu el, dar pentru amîndoi conta lipsa copilului de care erau atît de legaţi, lipsă pe care nu o putea substitui nimic. Soluţia era să vină cît mai des acasă – şi pe perioade cît mai lungi – dar asta depindea şi de colega lor. Le dădea curaj zvonul că vor fi primiţi în judeţul lor după Anul Nou.

Momentul plecării la post se apropia vertiginos. Trecuse o săptămînă de cînd se întorseseră la Cluj, timp în care tînărul doctor Ardeleanu mai făcuse două gărzi, dintre care una – pe numele său – a fost muncă voluntară, căci acum era angajat al spitalului din Vişeu. Se încăpăţîna însă în a nu renunţa la gărzile din clinică pentru că ele îi ofereau posibilitatea să nu se stingă din punct de vedere intelectual. Semnalul de alarmă fusese tras cînd făcuse prima gardă după călătoria în Maramureş. Atunci îşi dăduse seama că spontaneitatea spiritului şi iuţeala în decizii – care-l făcuseră, în ochii multora, superior altor medici din clinică – fuseseră parcă înglodate, şi mobilitatea intelectuală scăzută ducea la un calm nefiresc. Bine că măcar era ferm în decizii, şi nu oscilant ca şi colegii lui, mai ales în faţa unui caz grav. La a doua gardă îşi reintrase în formă, alimentînd din nou regretele celor care

puteau să şi le exprime, neavînd ce pierde.

Încercase să obţină aprobarea să rămînă în continuare pe lista de gărzi. Nu i se răspunsese negativ de la început, căci trebuia respectată faţada regimului de a fi total în slujba omului. De fapt era invers, şi toată lumea o ştia. Perfidia şi cinismul erau în floare, aşa că i se dădu un răspuns favorabil, cu nişte „mici“ amendamente: cererea lui trebuia aprobată de Ministerul Sănătăţii şi de cele două direcţii sanitare implicate. Noroc că Ileana îi atrăsese atenţia că e un naiv incurabil şi că n-ar obţine decît o zi pe săptămînă în Cluj ca schimb de experienţă, chiar în cazul aproape de vis în care ar reuşi să capete aprobările. Nu merita atîta cheltuială de bani şi nervi, cînd avea la îndemînă o soluţie mult mai simplă: să facă gărzi în locul celor care erau trecuţi pe listă şi nu făceau. Prin urmare s-a dus la responsabilul cu gărzile şi acesta i-a rezolvat problema imediat, căci avea datorii morale la tînărul său coleg, căruia îi întrerupsese concediul, chemîndu-l la gardă în perioada admiterilor în facultate. Bogdan venise, dar îi atrăsese atenţia, şi respectivul se simţise jenat, fapt care-l ridicase în ochii celui dintîi.

Să-ţi iei rămas bun nu este întotdeauna ceva plăcut, şi soţii Ardeleanu văzură asta pe piele proprie în ultima zi înainte de plecarea la Petrova. Ileana trecu pe la asistentele de la dispensarul unde lucrase, iar Bogdan se duse în clinică. Trecu pe la conferenţiarul Someşan, care ar fi fost un sprijin de nădejde dacă ar mai fi avut putere, dar în situaţia dată nu putea decît să-l consoleze cu ideea că o va duce bine la ţară, fapt care îl interesa prea puţin. Doctorul Iorgu nu avea suficientă influenţă ca să-şi ajute

nici propriul fiu, aşa că nu se putea aştepta nimic de la el. Ardeleanu-junior nu era însă omul care să se lase ghidat de interes, fiindu-i teamă şi scîrbă că ar putea fi considerat fără caracter sau scrupule. În relaţia dintre ei, cel mai tînăr era acela care aducea consolare, deşi pleca la o situaţie mai grea decît a lui Iorgu-junior.

Faţă de conferenţiarul Doljescu, fostul său stagiar nu se jena. Ştia că nu este un om rău în fond, dar are reacţii necontrolate. Cu una din aceste reacţii îl avea atunci la mînă, căci primul său şef din Clinica Medicală III nu ştia ce să mai facă pentru ca el şi tatăl său să nu ţină cont de faptul că-i etichetase drept masoni. În consecinţă, se gîndea ca Doljescu să-l ajute să obţină o detaşare direct de la Vişeu, ştiind că medicii de acolo trimiteau deseori bolnavi la conferenţiar, creîndu-şi obligaţii. Obţinu o scrisoare, dar nu avea mari speranţe în legătură cu avantajele ulterioare.

După plecarea de la clinică ar fi urmat ceremonialul despărţirii de membrii familiei, pe care însă Bogdan l-a amînat pentru după-masă. Între timp trebuia să se desfăşoare singura sărbătorire din acea perioadă: ziua de naştere a doamnei Iancu, mama Ilenei. Venise cu o zi înainte să-şi ia postul în primire. Misiunea ei era de atunci încolo să aibă grijă de cel mic, pe care de altfel îl diviniza. Era explicabilă această atitudine la o femeie cu un foarte dezvoltat simţ al familiei, bolnavă şi lipsită de sprijinul soţului, care murise cu puţin înaintea naşterii lui Vlaicu. Socrul lui Bogdan, Horea Iancu, fusese un om şi jumătate. Rănit grav în război, cu proteze la ambele picioare din tinereţe, reuşise să facă în aşa fel încît chiar şi ginerele

lui – cu spiritul de observaţie al unui medic – să observe tîrziu că e ceva în neregulă cu mersul său. (Desigur că nu purta baston.) Înalt, uscăţiv, cu o faţă aspră, domnul Iancu se trăgea din eroii Apusenilor, fiind demn de o asemenea ascendenţă. De la început se simpatizaseră reciproc cu Bogdan, care – după căsătorie – a putut considera că are un al treilea tată. (Al doilea era bunicul dinspre mamă, care legase cu tatăl Ilenei o adevărată camaraderie între veteranii de război.)

Horea Iancu se sfîrşise în chinuri mari, ros de un cancer, dar cel mai mare chin al său era că nu avea să apuce să-şi vadă nepotul. Tatăl celui din urmă se chinuia şi el din această cauză, şi considera un mare eşec personal faptul că nu i-a prelungit viaţa socrului măcar cu două luni. Dacă n-ar fi fost un bărbat adevărat, cancerul n-ar fi ajuns într-o fază atît de avansată în momentul cînd a început să se plîngă. Asta este însă soarta celor curajoşi şi demni, şi a murit la fel cum a trăit: discret şi fără să-i solicite prea mult pe cei din jur.

Doamna Violeta Iancu ţinea şi ea mult la copii şi – de cînd aflase de repartizare – începuse să se agite mai tare decît de obicei. După ce căutase pe hartă Petrova lîngă Baia-Mare, găsise locul respectiv într-o zonă care-i permitea să afirme că fiica şi ginerele ei au fost trimişi în Polonia. „Bine ar fi să mai avem noi frontieră cu Polonia“. – gîndea Bogdan, şi nu pentru că aşa ar fi fost drept: oricine ştia istorie nu putea admite că oraşul Lvov ar fi rusesc[41]. Nu-i păsa lui de faptul că Ucraina de vest

[41] Cu sensul de „sovietic“, căci atunci era cam totuna.

fusese întotdeauna leşească şi în relaţii mai mult sau mai puţin bune – dar mereu directe – cu Moldova; el se gîndea la perioada în care România şi Polonia avuseseră frontieră, perioadă mult mai bună pentru intelectuali decît cea pe care o trăiau ei. În inechităţile şi mizeria din timpul regimului burghezo-moşieresc începuse să creadă cu tot mai multe rezerve, căci toţi cei din generaţia bunicilor săi, oameni care trecuseră prin ambele războaie mondiale, afirmau că nu-şi amintesc să fi trăit atît de prost, mai ales din punct de vedere al speranţelor[42]. Cînd auzea peste tot că trăieşte o epocă fără egal în istoria ţării, făcea completarea că această epocă ar putea fi oarecum concurată, dar nu egalată, de epoca fanariotă. Această afirmaţie, lipsită de acoperire prin faptul că nu trăise în secolul XVIII, i se părea totuşi pertinentă; cel puţin birurile asupra ţăranilor erau asemănătoare. Corupţie era şi în veacul fanariot, şi între cele două războaie mondiale, fiindcă influenţa Balcanilor era puternică, dar numai acum[43] aceasta se generalizase. Raţiile de alimente şi întreruperile de curent de ore în şir nu se întîlniseră nici la finalul regimului antonescian. Curbele de sacrificiu se numeau acum acord global. Mai presus de orice însă era interzicerea oricăror cuvinte, afară de cele laudative, şi lipsa speranţei, despre care încă anticii ştiau că este atît de strîns legată de natura noastră încît, dacă i-o iei omului, l-ai distrus sufleteşte, adică tocmai unde este el superior animalului. Din păcate pentru Marele Stăpîn, nu se

[42] Azi ce să mai spunem?

[43] Repet nu notiţa de mai sus, ci faptul că aceste rînduri au fost scrise în primăvara lui 1989.

inventase un aparat de citit gîndurile şi luat amintirile, căci l-ar fi cumpărat, indiferent cu ce preţ; în ochii lui, banii ţării – făcuţi cu truda milioanelor de robi ai sistemului – nu reprezentau o problemă, şi nu-şi făcea scrupule legate de discrepanţa sau chiar opoziţia dintre proveniența venitului naţional şi modul său de utilizare.

România nu avea însă graniţă cu Polonia, şi – dacă tot vorbim de limitele dintre ţări – ruperea soţilor Ardeleanu de casă era una din cele mai mici drame ale perioadei cînd graniţele erau închise, din cauza bejeniei masive, care reprezenta un alt element de apropiere între epoca de aur calp şi cea fanariotă. Tînărul medic era însă pus în situaţia de a reflecta mai puţin şi a acţiona mai mult.

Bogdan mergea rar la bunicii dinspre tată, dar nu-i neglija cînd erau bolnavi. Bunicul Caius se ţinea încă destul de bine din punct de vedere intelectual, dar şi fizic, deşi trecuse de 80 de ani. Conducea maşina fără probleme şi putea discuta amplu despre aproape orice subiect. Ca fost avocat, îi plăcea să discute mai ales drept, economie şi politică, avînd un stil cu totul particular de a pune problemele, care-l distra pe nepot. Îi plăcea ca acesta să-l examineze, mai ales să-i controleze tensiunea, deşi nu suferea decît de bătrîneţe, şi îşi permitea să nu urmeze tratamentul indicat de fiul şi nepotul său, înlocuindu-l cu cafele şi ţigări. Bunica, Desirée, avea oarecare sînge francez, fiindu-i uşor să-şi facă o carieră din predarea acestei limbi. Vîrsta începuse să-şi spună cuvîntul şi la ea, aşa că trecea destul de repede de la veselie la plîns, fiind tot mai uşor impresionabilă. În casă cu bunicii stă-

tea fiica lor Atena, împreună cu familia. Atena Lupea şi soţul ei Vasile erau naşii de căsătorie ai lui Bogdan, şi – cum se obişnuieşte – naşii lui Vlaicu. Se completau bine unul pe altul, şi amîndoi ţineau în felul lor la tinerii Ardeleanu: el – un distins profesor universitar de ştiinţe exacte – avea o alură de englez, şi tot englezeşte îşi manifesta aprecierea faţă de finii săi, iar ea devenea o adevărată tigroaică, ajungînd la limita bunelor maniere, atunci cînd cineva avea ceva de împărţit cu fiul ei Liviu, dar şi cu ceilalţi membri ai familiei.

Cînd vreunul din membrii clanului Ardeleanu se afla într-o situaţie deosebită, solidaritatea interfamilială nu întîrzia să se manifeste, doar bunicul era cel de la care aflase Bogdan cît de veche şi de tradiţie era familia sa. De cînd Ileana le dăruise tuturor un continuator al clanului, avea şi ea un loc de onoare în cadrul cronicii de familie. De aceea, e uşor de înţeles cît de amărîţi erau bătrînii, mai ales că şi fiul lor trecuse printr-o atare perioadă. Tata-mare se străduí să-şi stăpînească lacrimile şi îi dărui nepotului geanta pe care o folosise Corneliu Ardeleanu-bătrînul, adică străbunicul lui Bogdan, atunci cînd fusese medic de ţară. Cu această ocazie îi readuse aminte că acesta se comportase în aşa fel încît nimeni nu putuse să-i lezeze mîndria, astfel că, deşi român, nu avusese de suferit în Ardealul dinainte de Marea Unire. Bogdan ştia de la tatăl său, care fusese nepotul preferat al celui căruia îi moştenise numele, ce fel de om era străbunicul său, şi-şi propusese să-i urmeze exemplul, mai ales că-i semăna: era şi el de statură mijlocie, activist voluntar al Crucii Roşii şi căsătorit cu o femeie frumoasă şi distinsă cu numele Ileana. De un singur lucru îi părea rău tînărului: deşi străbunicul trăise 85 de ani, nu fusese suficient ca să-l vadă pe el, care se născuse la 2 ani după ce bătrînul nu mai era.

Bătrîna doamnă Ardeleanu nu era atît de implicată în problemele lui Bogdan cum era bunica cealaltă, dar de data asta era foarte emoţionată, şi s-a despărţit de el spunîndu-i: „Nu ne lăsaţi mult timp singuri!“. Mătuşa Atena, după ce se interesase îndeaproape de condiţiile de viaţă de la Petrova, le dădu – ca de obicei – merinde de drum, în timp ce unchiul – care vorbea puţin – dispăru cîteva minute şi se întoarse cu nişte adrese utile pentru tinerii soţi.

Deşi îl mişcase manifestaţia de simpatie a tuturor, abia aşteptă să plece la bunicii dinspre mamă, căci aceştia îşi trădau mai puţin agitaţia şi reuşeau – parţial – să-l distragă de la gîndurile cu privire la ce-l aştepta. În fond, îi era ruşine să-şi dramatizeze siuaţia cînd se gîndea că, la aceeaşi vîrstă, bunicul său matern îngheţa pe frontul de răsărit, iar bunica, avînd un copil în scutece, ar fi dat orice ca temperatura de –35° să fie singurul necaz pentru soţul ei. Soarta, ştiind-o femeie (şi) de mare cultură, i-a răspuns într-o limbă pe care o cunoştea bine: „Audaces fortuna juvat“[44], astfel că îl văzuse întors de la Stalingrad, şi împreună putuseră să-i vadă realizaţi atît pe copilul din scutece, care devenise mama lui Bogdan, cît şi pe fratele ei mai mic, conceput şi născut în „acordurile muzicii“ anglo-americane de atunci, mult mai răsunătoare şi

[44] „Norocul îi ajută pe cei îndrăzneţi.“

mai puțin bine primită decît începînd de prin perioada în care cei doi copii deveniseră adolescenți.

Vizita a fost scurtă, căci nu mai aveau ce să-și spună, după ce discutaseră mult în săptămîna care trecuse. Pleca destul de amărît, știind că bătrînii erau bolnavi. Bunicul, cardiac și diabetic, era de mult în grija tînărului medic, care – împreună cu bunica – făcea treabă destul de bună. Mama Uți era mîndră de Bogdan al ei și îi urma fără discuție sfaturile. Robotea tot timpul ca să-l țină pe bunic ca pe palme. În ultima vreme însă, începuse să sufere de un reumatism generalizat, și asta – împreună cu insomniile soțului – o făcea să devină mai irascibilă. O indispunea mai ales că mîinile – altădată atît de capabile – n-o mai ascultau așa cum voia ea. Amîndoi bătrînii știau că pierd mult prin plecarea acestor nepoți, fiindcă ei erau cei care veneau cel mai des în vizită, avînd și serviciul aproape. E ușor de presupus ce puteau simți referitor la viitorul apropiat al băiețelului pe care ei îl ajutaseră să supraviețuiască pe vremea cînd fusese cît pe-aci să nu mai depășească stadiul de sugar, după ce se născuse foarte slăbuț și cu multă dificultate. Acum rolurile se inversaseră oarecum: el era protectorul, dar nu pentru asta doreau bunicii să-l știe aproape. Convingerea lor era că merita ceva mai bun decît să eșueze în vreun vîrf de munte, fiindcă era comparabil din punct de vedere intelectual cu unchiul său Mircea. Deosebirea era că fiul bătrînilor fusese susținut la vremea absolvirii facultății de către un influent profesor universitar, astfel că trecuse doar în excursie pe la postul său de la țară. Indiscutabil că Mircea Vlădescu-junior era o capacitate, dar tot atît de peremptoriu era faptul că pe vremea lui puteai să te faci remarcat doar prin propria valoare, fără să fii copilul cuiva cu pondere în partid sau în securitate. Bogdan fusese și el apreciat, dar ce folos? Nici măcar nu i se spusese să-și facă dosar pentru cercetare la terminarea facultății. În schimb au avut dosare indivizi cu medie inferioară lui, dar cu funcții pe linie politică.

Tînărul își sărută bunicii, ceea ce făcea foarte rar, și își încheie seria de vizite printr-o scurtă ședere la părinții săi. Nu era acasă decît mama, o femeie foarte rece și echilibrată, despre care ai fi zis că este tocmai invers, judecînd după fața ei rotundă și tînără, cu un zîmbet ca de copil. Lui îi făcu bine vizita, căci ea nu se preta la vulgarități de genul celor pe care le afișează mamele ale căror fii pleacă în armată. Dimpotrivă, doamna Rada Ardeleanu a știut să întrețină o atare atmosferă încît și ea și el – de obicei înclinați spre cugetare și pesimism – rîseră fără întrerupere vreo jumătate de oră, mai ales că erau convinși că situația aceasta nu va dura mai mult de o lună. Cînd să se urce în mașină, îl văzu și pe tatăl său, care-i făcu din degete renumitul „V“ al piloților englezi, pe care îl reținuse din cărțile și filmele de război, urmărite de Corneliu Ardeleanu cu o pasiune pe care fiul său n-o împărtășea.

Nu ajunse acasă destul de tîrziu ca să-și vadă fiul culcat și adormit. Ar fi dorit să fie așa, deoarece acesta fusese nemaipomenit de agitat în ultimele zile, susținut și de faptul că tatăl său lăsase severitatea la o parte, convins fiind că nu mai avea rost. Copilul simțea că se petrece ceva și-i simțea și pe părinții săi nervoși, așa că era

normal ca nici el să nu-şi găsească locul, fiind – ca orice copil – un sensibil seismograf al stărilor de spirit ale celor apropiaţi. Din păcate, se intra într-un cerc vicios, căci agitaţia copilului îi sporea enervarea tatălui, care mai avea treabă în acea seară. Noroc că era acolo bunica maternă, care reuşi să-l adoarmă pe cel mic, astfel că el putu să completeze jurnalul isprăvilor lui Vlaicu, ca să poată părăsi Clujul cu conştiinţa împăcată că n-a lăsat nimic nefăcut.

Aşteptată cu groază, veni şi ora culcării. Ileana nu prea suferea de insomnii, aşa că Bogdan se gîndea cu reţinere la orele care vor trece fără să poată face altceva decît să-şi vegheze soţia, căci nu voia s-o deranjeze fumînd lîngă ea sau umblînd mereu pe uşi în acelaşi scop. În mod surprinzător însă, n-a apucat mult timp să asculte respiraţia ei regulată, poate şi fiindcă nervii lui ajunseseră în stadiul în care realizau autoinhibiţia de protecţie.

IX

Tot aşa cum nu se culcase destul de devreme în seara precedentă, micuţul Vlaicu Ardeleanu nu s-a trezit destul de tîrziu în dimineaţa plecării părinţilor săi. Degeaba plănuiseră aceştia s-o pornească înainte de ora 7, căci ultimele aranjamente luaseră timp, aşa că micuţul îşi începuse deja activitatea zilnică în timp ce tatăl său umbla în sus şi în jos cu bagajele. Ileana îl luă în braţe pe copil şi-l acoperi cu sărutări, iar Bogdan îşi luă rapid rămas-bun de la toţi, căci se temea să nu-i dea lacrimile, aşa cum se întîmpla tot mai des în ultima vreme cînd îl impresiona ceva. Pînă atunci nu plînsese practic niciodată, fiindcă de mic suportase cu stoicism durerea – fizică sau de alt gen. În schimb, cînd îşi luxase cotul, imediat după ce începuse să-i facă Ilenei curte, era cît pe-aci să leşine cînd i se scosese după o zi imobilizarea provizorie, ca să i se facă radiografie. Corneliu Ardeleanu nu înţelesese că fiului său îi e rău nu din cauza „minorului“ incident că oasele de la mînă o luaseră care încotro, ci de spaimă că s-ar putea s-o piardă pe fată atunci cînd va afla că amicul ei are mîna în ghips în urma unei bătăi. Şi lui îi fusese ruşine că nu se comportase la nivelul obişnuit – lucru remarcat de tatăl său – dar nu-şi putea stăpîni transpiraţiile reci atunci cînd îşi vedea mîna, care părea a fi anchilozată pe veci. Pînă la urmă totul se terminase cu bine (după ce suportase şi o intervenţie chirurgicală), sub influenţa celui mai bun medic ortoped din Transilvania: Ileana Iancu, viitoare Ardeleanu, ca şi sub acţiunea binefăcătoare a mării şi a idilelor sub clar de lună de pe malul ei, inegalabile după părerea fostului olog, redevenit om întreg.

Nu se putea spune că Bogdan nu avea sînge rece. Existaseră cazuri de infarct miocardic care supravieţuiseră prin grija lui, şi tot el era cel care cel care acţiona cînd fiul său era bolnav, şi ceilalţi – în frunte cu Ileana – îşi pierdeau capul. Din păcate pentru el însă, era astfel construit încît nu putea să vadă sau să povestească o faptă măreaţă sau un gest de mare bunătate fără să fie nevoit să se întrerupă, ca să nu-i dea lacrimile. Acum trăia, fără să

se poată opune, despărțirea de acest copil – care era totul pentru el, deși nu-i arăta – și nu se știa cît va dura această despărțire.

Așa s-a făcut că a dat fuga la mașină în stilul poporului a cărui limbă o vorbea cu fiul său, și s-a prefăcut că umblă la motor, stînd tot timpul cu spatele la geamul unde se vedea capul blond și rotund al moștenitorului, în contrast cu fața suptă a bunicii. Nu înțelegea de ce întîrzie Ileana, prelungindu-i lui chinul. În fond, ea era femeie și putea să-și permită să plîngă, dar n-o făcuse, deoarece în unele situații avea mai mult sînge rece decît soțul ei. Între timp apăru și prietena lor Cora, care vrusese la început să plece cu ei, dar apoi se răzgîndise. Le dădu totuși o parte din bagaje, după care o întrebă pe prietena ei cum poate pleca lăsîndu-l în urmă pe copil, care trezea admirația străinilor prin aspect general și inteligență. Asta era aproape de limita maximă a celor ce le puteau suporta soții Ardeleanu, așa că se urcară în mașină, și el se decise să se concentreze asupra șofatului. Prin urmare, nu se mai întoarse spre fiul său, ci doar ridică o mînă, în semn de rămas-bun.

Părăsiră Clujul pe o vreme mohorîtă, tipică pentru sfîrșitul de noiembrie și în ton cu dispoziția lor sufletească. Orașul îi devenise acum drag lui Bogdan, după ce ani de-a rîndul afirmase că alte așezări mari sînt mult mai frumoase, mai ales în centru – care în orașul de pe Someș era ridicol de mic și avea destule case mici și cenușii, construite fiecare în alt stil. La cele două extremități se construiseră ansambluri demne de un oraș mare, dar fără stil și fără confort. Bun sau rău, frumos sau urît,

acesta era locul lui natal, și se lega de cea mai frumoasă și mai plină parte a vieții soției sale. Nu regretau nimic din ce făcuseră, și mai ales faptul că rămăseseră aici și după terminarea facultății, fiindcă nu erau oameni slabi, care să-și modifice opiniile după cum bate vîntul. În schimb, mulți colegi care-și făcuseră stagiul de 3 ani în Cluj îi invidiau acum pe cei care făcuseră același stagiu în orașe mai mici și în județe mai puțin căutate. Desigur că era nedrept ca fruntașii să plece care încotro, iar codașii – care trebuiseră să se ajute de buletin ca să rămînă în cîte un orășel – să stea pe loc, deoarece județul respectiv avea posturi de dispensar urban. Dacă însă cineva ar fi spus celor care aveau posibilitatea să aleagă la terminarea facultății să prefere Zalăul – de exemplu – Clujului, n-ar fi fost unul care să nu refuze cu indignare.

Ca să-și înlăture gîndurile foarte puțin vesele și optimiste, Ileana trecu la volan după ieșirea din Cluj, fapt care-l determină și pe Bogdan să fie atent numai la drum. Își propuseseră să nici nu mai vorbească despre copil, ci exclusiv să se abandoneze plăcerii unei călătorii lungi cu mașina, plăcere pe o împărtășeau. Drumul nu le oferea nimic deosebit: vehiculele erau mai mult căruțe și tractoare, și rareori apărea cîte o mașină, care se deplasa cel mult pînă în județul vecin, probabil cu benzină luată împrumut, căci rația lunară nu ajungea nici pentru drumuri strict necesare într-un oraș ca și Clujul. De o parte și de alta a șoselei apăreau case mici, cenușii, cu gospodării sărăcăcioase, mai ales pînă la Dej. Terenurile părăginite demonstrau cu cît de puțină tragere de inimă se integrau țăranii în sistemul organizat al agriculturii de stat, care le

lua aproape totul, fără ca măcar orăşenii să profite de roade, cum era chiar în timpul lui Stalin cel criticat după ce „curajoşii“ respectivi avuseseră convingerea că e mort de-a binelea. În România practic totul mergea la export, ca să acopere miliardele investite de Marele Stăpîn în construcţii faraonice – nu numai ca grandoare, ci şi ca mod de înălţare – care nu aveau altă utilitate decît să-i asigure perenitatea în istoria ţării, care, nici pentru el şi nici pentru oamenii de rînd, nu mai era patrie.

În Dej, dacă tot se opriseră, Ileana dădu o raită prin magazine, dar tovarăşul de drum n-o însoţi, căci nu avea ce vedea. Şi în R.F.G. se plictisise după ce văzuse 3 magazine universale, d-apoi în locurile unde nu se găseau chiloţi, cremă de ras sau chibrituri. Era pur şi simplu deprimant să vezi haine şi pantofi cu modele stupide, bune numai pentru pitici sau giganţi, sau să vezi în magazinele alimentare conserve imposibil de mîncat, alături de recipiente de plastic şi articole de menaj (asta ca să se umple cu ceva rafturile). Se mai găsea totuşi cîte ceva de mîncare, căci piaţa era bine garnisită la Cluj – peste vară mîncaseră chiar şi pepeni galbeni, pe care nu-i mai văzuseră pe litoral de vreo 10 ani – dar, dacă te duceai o dată pe săptămînă să cumperi de la particulari, nu ştiai dacă poţi trage de salariu pînă la următoarea chenzină.

Mare le fu surpriza tinerilor atunci cînd, dincolo de Salva, începură să vadă chibrituri la discreţie[45]. E drept

[45] Desigur că li se pare stupid celor mai tineri să te bucuri că găseşti chibrituri, dar acesta era socialismul. Pe chestia asta exista şi un banc (amar):

că nu erau cutii mici, care i-ar fi trebuit lui Bogdan, dar în Cluj stăteai la cozi respectabile şi pentru cutiile mari, bune numai în bucătărie, mai ales dacă gospodina avea răbdare: în medie, se putea aprinde un chibrit după 5-7 încercări, dar treaba mergea mai bine dacă aprindeai două chibrituri deodată. Nu stătură pe gînduri nici cînd a fost vorba de marmeladă, căci orice se putea mînca era binevenit.

De-acolo încolo drumul deveni mai dificil. Intrau din nou în lumea cealaltă: a zăpezii şi a civilizaţiei şchiopătînde. Avură şi un accident, care – din fericire – afectă doar caroseria şi, oarecum, starea de spirit a Ilenei. Coborîşul pieptiş spre Maramureş, la care Bogdan se gîndea cu groază, nu a fost atît de înfricoşător; în mod surprinzător, se intrase cu plugurile şi se pusese pămînt şi sare pe drum. De obicei nu se întîmplau asemenea lucruri, deoarece camioanele aveau lanţuri antiderapante, iar şoferii amatori n-aveau decît să se răstoarne, dacă sfidau regimul şi se deplasau în afara localităţilor, cu toate că raţia de benzină era astfel calculată încît să prevină acest gen de aventuri.

Întocmai ca la mare, unde un val nu vine niciodată

La un congres al patidului comunist al U.R.S.S. s-au prezentat planurile de dezvoltare pe termen lung şi, printre altele, s-a afirmat:

— Tovarăşi, în 1995 fiecare cetăţean al Uniunii Sovietice va avea cîte un elicopter!

Desigur că s-a răspuns cu aplauze şi urale, dar din fundul sălii s-a auzit o voce timidă:

— Dar pentru ce ne trebuie elicopter?

— Păi, dacă nu găsiţi chibrituri la Moscova, să daţi o fugă pînă la Leningrad.

singur, şi perechea lui se ridică după ce ai fost aspirat de contracurentul dintre ele, şoseaua urca şi cobora din nou după intrarea în Maramureş. Peisajul nu mai era atît de atrăgător, deoarece dealurile acoperite cu nesfîrşite păduri de brad sau de foioase înzăpezite cedaseră locul unor gorgane pe care se mai vedea iarba, iar copacii – mai rari – aveau aspectul trist de sfîrşit de toamnă. De o parte şi de alta a drumului erau case în şir compact, majoritatea din lemn sau tencuite la repezeală, avînd şi petice unde tencuiala căzuse de mult. Era ora prînzului, şi satele erau aproape pustii. Din cînd în cînd mai apărea cîte o căruţă care tîra după ea buşteni, mult prea mari pentru capacitatea ei.

Dacă n-ar fi ştiut că Vişeu-de-Sus este oraş, soţii Ardeleanu ar fi putut crede fără dificultate că intrau într-o altă comună. De-abia în centru apăreau nişte clădiri anterioare epocii socialiste şi mai multe blocuri de vîrsta celor doi tineri, înnegrite de vreme. Printre acestea mai fuseseră împlîntate cîteva blocuri care purtau amprenta epocii, inclusiv spitalul, care avea aproximativ forma unei piramide în trepte. Toate clădirile mai răsărite se înşiruiau pe laturile străzii principale, atît de îngustă încît se interzisese oprirea acolo, dintr-un motiv simplu: nu era loc decît pentru circulaţie. Din acestă stradă principală se desprindeau cîteva străzi, mai mult sau mai puţin asfaltate sau pietruite şi cu case ca la ţară. Nu erau vizibile vilele celor cu stare materială mai bună, probabil pentru că aceştia îşi doreau o atmosferă patriarhală, căci un raţionament elementar spunea că nu intenţionau să-şi ascundă bunăstarea faţă de milţie şi securitate; nu era po-

sibil să faci aşa ceva în epoca în care, în serviciile aşa-zişilor apărători ai socialismului, se ştia mai mult despre tine decît ştiai tu însuţi. În plus, era uşor de presupus că majoritatea celor cu vile făceau parte din instrumentele de represiune sau erau în cîrdăşie cu cine trebuia.

Cu dificultate, cei doi localizară clădirea poştei, avînd intenţia de a suna acasă. Telefoanele interurbane automate – ca şi cele urbane – funcţionau prost şi în Cluj, darmite în Vişeu. Bine că existau, căci orăşelul era atît de insignifiant încît nu fusese racordat la reţeaua de telefonie automată[46]. Bogdan reuşi să vorbească cu tatăl său, după inerentele întreruperi, pierderi de monede, urlete ca să se facă auzit şi mutări de la un telefon la altul. Evită un singur element din „protocolul“ obişnuit al convorbirilor telefonice: pumnii furioşi în aparat, convins că asta o făcuseră mulţi alţii înaintea lui. Important era că reuşise să comunice că trecuseră cu bine dificilul obstacol reprezentat de Dealul Ştefăniţei pe timp de iarnă, obstacol pe care colegul lor Răţoi nu reuşise să-l surmonteze, răsturnîndu-se în rîu cu maşina, împreună cu tatăl şi fratele său. Bine că erau încă în viaţă şi nu făcuseră vreo meningită sau pneumonie după neaşteptata baie în plină iarnă. Cînd află toate acestea, se hotărî să nu mai spună de accidentul lor, convins fiind că va reuşi să repare aripa atinsă pînă la întoarcerea în Cluj.

Drumul către Petrova li se păru celor doi tineri unul din cele mai stupide şi dificile pe care le făcuseră. Şoseaua şi linia ferată se intersectau de mai multe ori, astfel în-

[46] Şi nici la gaz. Cugirul, de exemplu, avea de amîndouă.

cît în ansamblu dădeau un desen asemănător simbolului meseriei soților Ardeleanu: șarpele lui Esculap. Erau deja obosiți, și nici foamea n-o mai simțeau, așa că li se părea că Leordina – comuna dinainte de Petrova – nu se mai termină. Într-adevăr, în această comună casele erau destul de răsfirate, chiar pe marginea șoselei, deci nu e de mirare că înghițiră vreo 7 kilometri înainte de a vedea, în sfîrșit, indicatorul de terminare a localității. Peisajul nu le oferea nimic inedit: dealuri înzăpezite care flancau rîul Vișeu, păduri sau pîlcuri de copaci acoperite de zăpadă, mici terenuri agricole înghesuite între dealuri și pline de noroi, atunci cînd nu erau acoperite și ele, totul fiind apăsat de un cer neguros.

Urcară cu greu pe ulița acoperită cu zăpadă ce ducea spre dispensar și curățară zăpada destul de groasă din curtea clădirii, ca să poată parca mașina, solicitată din nou la maximum. În cămăruța unde se instalară era frig ca în Cluj pe stradă, așa că abia putură să își dezbrace paltoanele și căciulile. Se făcuse aproape 4 după-amiază cînd Ileana și Bogdan începură încercările de a aprinde focul de lemne, sub îndrumarea colegei lor. Și această manoperă necesita pricepere și experiență, pe care soții Ardeleanu – născuți și crescuți la oraș – nu o aveau. Nici colega lor, născută la țară și care mai petrecuse o iarnă în Maramureș, nu era cu mult mai ajutorată ca ei, așa că s-au chinuit ba cu petrol, ba cu jar, timp de vreo oră și jumătate, pînă cînd focul s-a aprins în sfirșit – asta după ce de mai multe ori cel care se ocupa mai intens de operațiune aproape exploda de furie văzînd cum lemnele dădeau cîte o vîlvătaie, care apoi se transforma într-un fum

gros, exact cînd îți era lumea mai dragă.

O dată focul aprins, trecură la aranjarea camerei. Cu chiu și vai reușiră să transporte acolo încă un pat de spital, alături de cel care exista deja. Constatară atunci că paturile lipite ocupau aproape toată cămăruța, așa că trebuiau să sară unul peste altul ca să se poată da jos. Ar fi putut dormi amîndoi într-un singur pat, care era la fel de lat ca patul pe care dormiseră cînd Ileana era gravidă și stătea la socri, dacă patul de spital ar fi fost nou, și nu cu arcurile uzate și transformat într-un fel de hamac.

Tremurînd de frig și atingînd mereu teracota, care se încăpățîna să rămînă rece, soții Ardeleanu ciuguliră niște hrană din pachet, împreună cu o binevenită cafea. Între timp, Bogdan se duse la baie și se gîndi că-ți trebuie temeritate să mergi acolo și să te speli în fiecare seară, iar apoi să treci din nou prin hol și camera cu terasă din care se intra în cămăruța lor, toate acestea la o temperatură puțin mai mare decît punctul de îngheț al apei. Ca să faci duș era și mai complicat, căci trebuia să ai în baie o temperatură cît de cît acceptabilă, iar pentru asta trebuia să suporți din nou calvarul aprinderii focului de lemne, ceea ce pentru el era mai groaznic decît să facă prin frig drumul dus și întors de la baie, fapt cu care era obișnuit din armată. Atunci generalul decisese tăierea aprovizionării cu gaz, din motive de economie, astfel că se gătea pe sobe de campanie și mîncau de prînz la 4 după-masa și de cină – la 9 seara, iar în cameră – un salon de 15 paturi – aveau temperatură de 3 sau 4 grade peste 0, temperatură mai ridicată în jurul lui, care avea în acea perioadă febră de 39°. E firesc că abia a așteptat să plece în permi-

sie, căci la părinții săi „se lăfăia“, avînd în casă 11-12 grade. Nici nu mai trebuie menționat, pentru cine a trăit atunci, că în biroul generalului intransigent era o căldură (dată de gaz, desigur) de nu puteai să stai decît în cămașă, deși afară era ger.

Bogdan își propusese să nu fumeze în locul unde dormeau, dar în curînd ajunse la concluzia că acest mic sacrificiu era absolut inutil, de vreme ce soba, pe măsură ce se încălzea, scoatea fum cît 5 țigări deodată prin fisurile dintre plăcile de teracotă. Parcă îi tortura cineva cu rafinament: după ce se simțiseră mai bine cînd în cămăruță se încălzise puțin – și nu mai tremurau, ba chiar își scoseseră și puloverele de schiori – apărea treptat pericolul asfixierii. Nu se temeau atît de fum, cît de oxidul de carbon, așa că Ileana a preferat să lase ușa deschisă toată noaptea; mai bine să fie înghețați, dar vii, decît într-un relativ confort termic, pe care să nu mai apuce să-l simtă.

Bine îmbrăcați, încercară senzații asemănătoare fachirilor atunci cînd se culcară în paturile foarte reci. Noroc că aveau o cergă și un sac de dormit, din care și-au încropit o protecție destul de bună contra frigului. Adormiră spate în spate – „ca într-o nucă“, după cum spunea Ileana – dar nu avură parte pe deplin nici de nevinovata plăcere a somnului, care era și o necesitate, după cele prin care trecuseră. La miezul nopții li se dovedi că a avea permanent curent electric nu este neapărat ceva pozitiv, căci sunetul strident și răgușit al soneriei dispensarului îi făcu să sară dintr-un somn a cărui profunzime este ușor de imaginat. Bogdan se duse să vadă despre ce era vorba, dar colega lor era la post și-l trimise înapoi la cul-

care. A apucat totuși să afle că era o situație care dura de mult, dar aparținătorii procedau ca și cei de la Cluj, aducînd bolnavul în toiul nopții, cu stupidele argumente „Am crezut că-i trece.“ sau „Peste zi a fost bine, dar, cînd ne-am culcat, iar l-a apucat.“.

X

Se treziră destul de bine dispuși, după ce se lumină de-a binelea. Era duminică și aveau destul timp să se mai organizeze. Fusese ideea lui Bogdan să plece în ultima sîmbătă din noiembrie – care se nimerise să fie și sîmbăta liberă – iar acum nu regretau, fiindcă plănuiau o nouă mutare. Era evident că nu se poate sta într-o încăpere cu o sobă atît de proastă, așa că trebuiau să se instaleze în camera unde stătuse și doctorul Băieș, despre care le povestise mătușa Marișca, îngrijitoarea.

Din nou aveau senzația că intră într-un container frigorific, dar se încălziră transportînd în noua lor cameră grelele paturi de spital. Deși mare, aceasta avea avantajul de a putea fi încălzită destul de ușor și fără pericolul asfixiei. Pe lîngă faptul că soba era bună, aveau aici și baia – de forma unui dreptunghi – care împreună cu camera forma un dreptunghi mai mare, în care cea din urmă – aproximativ de forma unei pipe cu țeava scurtă față de camera tutunului – ocupa cam trei sferturi. Un sistem ingenios făcea ca latura scurtă a peretelui comun dintre cameră și baie să fie formată pe jumătate chiar din sobă, astfel că,

atunci cînd voiai să încălzeşti camera, implicit se făcea şi în baie cald, sau invers.

Un singur lucru mai trebuia făcut pentru a avea confort în cameră şi în baie: să se aprindă focul, treabă cu care se chinui tot Bogdan. Pusese lemnele în fundul sobei, şi se mira de ce nu ard. Apoi, vrînd să toarne petrol direct pe vreascuri, izbi sticla de portiţa sobei, fapt care-i spori enervarea. Focul parcă era de paie, atît de uşor se stingea, după ce dădea cîteva clipe o flacără de ai fi zis că arde şi teracota, nu numai toţi buştenii dinăuntru. În fine – după vreo 3 ore şi fără să ştie nimeni cum – focul nu s-a mai stins, şi tinerii au început să îndese vîrtos butuci, în încercarea de a dezmorţi soba nefolosită de 2 ani.

Mîndri de marele lor succes, începură să aranjeze viitoarea lor locuinţă. După uşă au pus un fost pat de spital pentru copii, în chip de masă de bucătărie şi dulap de vase. În continuare era porţiunea mai îngustă a camerei, din care se deschidea uşa băii. În această porţiune nu era decît un cuier-pom, dacă se putea face abstracţie de o ferestruică, pe care se putea vedea ceva din sat. Spaţiul de locuit propriu-zis avea o fomă pătrată. Aici plasară, în continuarea cuierului, un dulap de haine şi – la peretele opus – cele două paturi, orientate astfel încît soba dădea căldură din lateral. Lîngă sobă mai era lada cu lemne şi un scăunel, iar la fereastră – care era pe peretele opus uşii – tinerii plasară masa şi încă două scaune, situate puţin în diagonală. Mai aveau două noptiere – tot de spital – plasate de o parte şi de alta a dulapului. Camera era vopsită în ulei pînă la jumătate, după care era văruită uniform şi purta urmele cuielor în care fuseseră prinse afi-

şele cu conţinut mai degrabă indecent, care trebuie să-i fi plăcut mult fostului locatar, de vreme ce le luase cu el. Folosiră două cuie ca să agaţe lampa de petrol – de care nu se ştia cînd vor avea nevoie – şi o oglindă veche a Ilenei.

Pînă la prînz mai aveau timp de o cafea, aşa că Ileana se întoarse în camera Rominei, unde stătuse cît timp fusese chinul cu focul, însoţită de de data asta şi de tovarăşul ei de aventură. Noua colegă îi poftise în camera ei şi în ziua precedentă, să se mai încălzească, deşi nici în acea cameră nu se putea spune că transpiri, mai ales că soba nu era grozavă şi erau trei ferestre uriaşe, care permiteau un contact larg cu exteriorul. Totuşi, era binişor mai cald decît într-o cameră nelocuită de mult, aşa că soţii Ardeleanu se simţeau mai în largul lor. Femeile legară imediat conversaţia:

— Ce bine că sînteţi şi voi aici! – spuse Romina.

— Nu e bine deloc, şi am vrea să plecăm cît mai repede – răspunse cealaltă. Totul e atît de deprimant! Cum ai putut rezista singură aici?

— Nici nu mă mai întreba! Gîndeşte-te că geamurile mele dau spre uliţă, şi n-ar fi nimic că toată ziua şi toată noaptea trec căruţe, dar uneori urlă şi lupii.

— Nouă ni-e greu, căci n-am stat niciodată la ţară – interveni Bogdan. Eu, cel puţin, pînă acum n-am văzut foc de lemne, de aceea m-am chinuit atîta cu el. Nici măcar bunicii nu i-am avut la sat, şi toată viaţa mi-am trăit-o în Cluj. Am avut parte tot timpul de lumină electrică şi apă curentă, iar sobele cu gaz ale bunicilor mei mi s-au părut ceva retrograd. E bine totuşi că avem măcar baie cu

duş şi toaletă ca la oraş, căci tatăl meu nici de aşa ceva n-a avut parte în tinereţe, în vîrful Apusenilor.

— O să vă obişnuiţi încet-încet cu toate. Şi mie mi s-a părut că e sfîrşitul lumii cînd am ajuns aici, dar m-am împăcat cu ideea.

— Şi chiar stai tot timpul singură? N-ai unde să te duci? Nu mai există intelectuali în satul ăsta? – declanşă Ileana investigaţiile.

— Există intelectuali, dar sînt toţi nişte beţivi. Femeile sînt bîrfitoare, aşa că prefer să stau singură şi să nu mă amestec cu ei.

— Dar oamenii cum sînt? Mie mi s-a spus la Cluj că sînt bogaţi şi darnici – intră din nou el pe fir.

— Sînt unii bogaţi, dar majoritatea merg la muncă în toată ţara ca să îşi asigure existenţa. Sînt zgîrciţi, murdari şi refractari la orice sfat. Atît sînt de puţin evoluaţi, încît şi acum se împart în caste: nemeşi, porţieşi şi ţigani, şi nu contează cum sînt ei, ci cum au fost strămoşii lor. De aceea, există familii de nemeşi care nu au nici după ce bea apă şi n-au curent electric tras în casă. Chiar o asemenea familie nu ar accepta însă ca un membru al ei să se căsătorească cu cineva provenit dintr-o familie de porţieşi, indiferent că aceştia din urmă au casă cu etaj, maşină, gospodărie cu animale şi un lot bun de pămînt.

— Cu doctorii cum se comportă? – întrebă din nou Ileana.

— Depinde. Majoritatea te iau cu „tu“ şi sînt agresivi. De fapt, aici toată lumea bea, inclusiv femeile, şi nu sînt rare crimele. Există cazuri cunoscute de bărbaţi care şi-au omorît soţiile, şi invers, ca şi de soacre care au le-

găturі intime cu ginerii.

Prea puţin încurajaţi de această prezentare de ansamblu, tinerii clujeni se retraseră să mănînce. Şi asta era o problemă, căci aragazul – cu un singur ochi în stare de funcţiune – era la parter, aşa că trebuia să urci şi să cobori pe scări în repetate rînduri ca să ai toate cele necesare pentru gătit. Desigur că în această aşa-zisă bucătărie nu puteai rezista decît îmbrăcat ca pentru ieşit. În aceste condiţii mîncărurile gătite savant erau cam nelalocul lor, aşa că, de la început, Ileana făcu lucruri care se preparau uşor şi nu necesitau supraveghere.

— Nici n-am venit bine aici, şi deja aş pleca – zise ea, cînd se aşezară la masă. Oare cît va trebui să stăm? Eu mă simt ca surghiunită.

— Ce să-i facem, iubito? – zise soţul ei, care nu era nici el mai încîntat de situaţie, dar în momentele grele se străduia cu toate puterile să nu-şi piardă stăpînirea de sine – nu numai pentru că era bărbat, ci şi pentru că totdeauna avea în fundul sufletului speranţa că dracul nu e chiar atît de negru.

— Cum ce să-i faci? Uite unde-am ajuns! Ţie-ţi convine situaţia asta?

— Îmi convine pe naiba, dar deocamdată nu văd ce-aş putea face. Sper să nu stăm aici mai mult de o lună. Poţi să fii sigură că taică-meu şi cu mine ne vom zbate ca să revenim unde ne este locul. – încercă el să-şi liniştească soţia.

— Gîndeşte-te la tine, ce-ai fost şi ce-ai ajuns!

— Nu mă mai zgîndări, căci refuz să mă gîndesc la ce poziţie ocupam. Eu consider că sînt acelaşi şi acum, şi

ştii bine că voi face în continuare gărzi în clinică.

— Degeaba vei face, dacă va trebui să te prezinţi ca medic de ţară, în timp ce toţi incapabilii sînt în învăţămîntul superior sau în cercetare. Mie mi-e şi ruşine să spun unde lucrez.

— Mie nu, căci nu e vina mea, şi toată lumea ştie asta. Cine nu ştie ce porcărie a fost repartiţia nu face parte din categoria de oameni ale căror păreri mă interesează şi pe care pun preţ.

— Să vezi tu cum o s-o ducem noi între sălbaticii ăştia!

— Nu crede tu chiar totul, pînă nu vezi cu ochii tăi. Sînt ei mai puţin civilizaţi, dar n-or fi chiar toţi nişte bestii. Duc o viaţă abrutizantă, aşa că nu e de mirare dacă se poartă ca atare. Aştept să-i cunosc mai bine şi apoi îmi voi face o părere. Sper să fie receptivi la ce-i bun. – îşi expuse Bogdan ideile derivînd de la iluminişti şi socialiştii utopici. (Tînărul medic credea în oameni şi era convins că răutatea provine din ignoranţă şi condiţii de viaţă greu de suportat. Epoca în care trăia oferea toate condiţiile pentru dezvoltarea şi exprimarea a tot ce era mai josnic în om[47], şi acesta era unul din principalele motive pentru care o găsea iraţională şi antiumană, o adevărată plagă pe trupul acestei ţări, pe care o considera una din cele mai răsfăţate de natură din Europa. Din păcate, oamenii – în majoritatea lor – nu erau demni de pămîntul pe care-l locuiau. Erau frecvente spectacolele deprimante

[47] Cred că aici e o dovadă bună că am lăsat nemodificat ce am scris în prima parte a lui 1989. E un truism că nu am darul profeţiei, deci nu puteam şti la ce voi fi martor după căderea lui Ceauşescu.

ale cozilor pentru alimente pe care generaţiile anterioare nu le-ar fi dat nici la cîini, cozi la care acţiona exclusiv legea junglei, astfel că nu erau rare cazurile cînd bătrînii şi copiii erau împinşi fără milă la o parte, dacă nu chiar călcaţi în picioare. Se întrista cînd vedea toate astea, şi-i părea rău că – dată fiind firea lui – nu putea să nu răspundă cu aceeaşi monedă la certuri şi brînciuri. Se gîndea – cînd stătea la părinţi – că îşi poate permite să stea la coadă civilizat, atîta vreme cît nu trebuia personal să se ia de piept cu viaţa, ca tovarăşii lui de rînd. Constatase însă că, şi după ce se mutase, ţinea cont de bunele maniere, chiar cînd stătea peste 2 ore la coadă pentru cartofi cît nucile. Majoritatea însă – unii fiind adevăraţi experţi în tehnica statului la coadă – făceau tot posibilul să salte rîndul, fie profitînd de neatenţia unuia ca Bogdan, fie luînd în braţe cîte un copil, chiar unul de pe stradă. El nu era omul care să facă observaţie cuiva pentru o mică înşelătorie, dar îi era ciudă văzînd cît sînt de laşi românii. Mulţi pensionari – profitînd de părul lor lor alb şi de aspectul de copil al tînărului medic – încercau să-l tragă pe sfoară, şi la fel făceau şi femeile obeze cu mutre de ţaţe, care aveau veşnic plase la ele, pentru orice eventualitate. În schimb, cînd se ivea cîte un miliţian – chiar vreun mucos de sergent-major – toată lumea se dădea la o parte, ba îi mai şi zîmbea politicos, ca pisica din desenele animate surprinsă de buldog într-o atitudine stînjenitoare.)

Nu numai cozile, ci întreg spectacolul străzii i se părea nesuferit lui Bogdan. Oamenii aveau figuri crunte, prea puţin prevestitoare de bine, şi se străduiau – pe cît posibil – să-şi dea la o parte semenii şi la propriu, nu

doar la figurat. Toată lumea alerga în speranța că va găsi ceva din produsele de strictă necesitate – alimentare sau de alt gen. Îi venea să le strige tuturor: „Nu vă e rușine să vă purtați așa unii față de alții? Nu sînteți toți robi ai aceluiași sistem? Nu vedeți că nu semenii voștri vă iau bucata de la gură și nu cu ei trebuie să vă bateți? Dacă n-ați fi atît de lași și proști, ați trăi cu toții așa cum se cuvine!“.

Din păcate însă, asemenea lucruri nu se puteau striga în gura mare[48], căci oricine are un copil și vrea să-l crească devine implicit un fricos. Nimeni nu îndrăznea să spună sau să facă ceva, iar de organizare nu putea fi vorba atunci cînd, din 3 sau 4 oameni, unul era informator al securității. Toți știau că, o dată ajuns acolo, nimeni nu scăpa prea ușor – asta în caz că supraviețuia, și nu dispărea. Chiar și mișcarea de la Brașov – unde participaseră mai multe mii de oameni – fusese pînă la urmă înăbușită, tot din cauza că eroii de atunci nu primiseră suficient sprijin, din teama celorlalți de puternicul aparat represiv.

Bazat pe teroare și teamă, regimul își putea permite orice, inclusiv să primejduiască viitorul tinerilor medci, și singura modalitate de a lupta era rezistența pasivă, manifestată prin chiul și căutarea de relații prin mituire sau prin lanțul slăbiciunilor, căci, dacă te potriveai la tot ce ți se spunea, ajungeai ori să îți fie rușine de tine însuți, ori în casa de nebuni.

Problema esențială în cazul lor era să își păstreze

[48] Acum se poate, dar ce folos? E clar că nu numai conducătorii au fost sau sînt de vină pentru că țara a rămas Cenușăreasa Europei.

sănătatea și vigoarea, căci nu se putea să nu supraviețuiască acelor vremuri. În acest spirit, Bogdan se întinse în pat după-amiază, sperînd să uite de toate în somn. Ileana nu îndrăznea să-i urmeze exemplul, fiindcă era prea frig în cameră. Ea stătea lipită de sobă – care începuse să se încălzească – și încerca să tricoteze, ca să-și mai dezgheațe mîinile. Se uita cu uimire la soțul ei, care, vîrîndu-se în patul extrem de rece, a aplicat un lucru citit într-o carte. Acolo se spunea că un erou dac rezistase 3 zile într-o cameră înghețată, fără nici o îmbrăcăminte, stînd ghemuit în poziția fătului în uter. Adoptă și el această poziție, și adormi destul de repede, chiar dacă simțea frigul și în fălci.

Cînd s-a trezit, a găsit-o pe ea tot acolo, și s-a gîndit să-i mai spulbere gîndurile negre, așa că i-a propus o plimbare. Au mers cam un kilometru prin zloată și zăpadă, sub același cer închis, care părea că n-ar putea fi niciodată străpuns de soare. Privind la casele puțin aspectuoase și la țăranii încruntați, cu haine închise și ponosite, Ileana deveni și mai abătută. Bogdan trebui din nou să apeleze la toată capacitatea sa de convingere pentru a-i mai ridica moralul. Îi aminti că se luaseră la bine și la rău, și abia acum puteau vedea cît de puternică e dragostea lor.

Noaptea se lăsa repede, făcînd totul și mai sinistru. Întorși acasă – termen pe care Ileana nu-l accepta referitor la camera din dispensar – își găsiră o mîngîiere în a asculta radioul, care de atunci încolo avea să le fie prieten nedespărțit în interminabilele seri petrecute în izolarea lor de lume, pe acel vîrf de deal.

La început ascultau Bucureştiul, dar Bogdan s-a plictisit şi s-a scîrbit repede, auzind osanalele adresate Marelui Stăpîn, care se băteau cap în cap cu realitatea şi cu convingerile tuturor, inclusiv ale celor care exprimau – cu noduri în gît uşor de imaginat – cele mai deşănţate laude la adresa „celui mai mare erou al neamului“. Văzînd că totul, inclusiv muzica uşoară, preamărea partidul şi conducătorul – termen care ajunsese la modă, fără ca propaganda să se gîndească la traducerea germană[49] a cuvîntului, care oferea un element în plus de apropiere cu Hitler – cei doi tineri se străduiră să găsească Radio „Europa liberă“, ceea ce reuşiră destul de repede, în condiţiile bruiajului sălbatic.

Pînă atunci, Bogdan nu prea ascultase acest post. Bunicul său dinspre mamă îl urmărea cu regularitate – uneori simultan cu telejurnalul de la Bucureşti – dar el nu pleca urechea nici la unii, nici la alţii, fiindcă era de părere, ca orice intelectual cu bun-simţ, că şi „Europa liberă“ e la fel de tendenţioasă ca Bucureştiul. Emisiunile celor două posturi aveau idei care intrau în conflict net, dar un lucru era sigur: ambele minţeau în proporţie de cel puţin 80 % şi pedalau la fel de monoton pe anumite subiecte: programul I al României – pe lupta pentru pace şi pe şomajul din Occident, iar ceilalţi – pe situaţia din Afganistan şi din Polonia[50].

[49] Führer

[50] Toţi cei care erau cît de cît maturi în acea perioadă îşi amintesc de invazia sovietică din Afganistan şi de „Solidaritatea“ lui Lech Walesza. Puţini însă – după părerea autorului – îşi dau seama că omul care a preluat atunci puterea în Polonia şi a reprimat mişcarea lui Walesza şi-a

De altfel, tînărul era destul de informat cu privire la emisiunile româneşti din München, căci doctorul Iorgu îl ţinea la curent în fiecare zi, pe vremea cînd colaborau. Fusese pentru prima dată mînat de curiozitate să asculte renumitul post cînd şeful său de atunci îi spusese că era în joc soarta lui Mihail Gorbaciov, omul pe care Bogdan Ardeleanu îl considera drept adevăratul continuator al lui Lenin şi deci primul conducător comunist de după fondatorul Rusiei Sovietice care a pătruns ideile marxismului. Se vedea că este şi el intelectual, şi pricepuse că expansiunea rusească – nici el nu urmărea altceva decît Petru cel Mare sau Stalin – nu se poate realiza prin forţa militară, care a stîrnit întotdeauna repulsie, ci prin afişarea unui tablou idilic de socialism, în care să fie prezente pentru prima oară libertăţile individuale. Raţionamentul era simplu, dar prea complicat pentru Marele Stăpîn şi alţii ca el: orice om care se născuse în Occident prefera să şomeze decît să trăiască în teroarea din Răsărit, aşa că – o dată înlăturată această teroare – asupriţii din Vest îi vor invidia pe cei care nu depind de patroni sau de bursă, şi vor încerca să fie şi ei la fel. Era la mintea cocoşului că astfel comuniştii – în primul rînd hegemonii lor sovietici – ar reuşi să se infiltreze, sau chiar să preia puterea, şi dincolo de Elba[51].

Deocamdată Gorbaciov nu voia să-şi păteze reputa-

salvat ţara, deşi era blamat în Occident. Acţionînd în forţă, ca un adevărat militar, generalul Jaruzelski i-a împiedicat pe sovietici să vină „să facă ordine“, aşa cum făcuseră în Cehoslovacia, în 1968.

[51] E de dorit să se ţină cont de lipsa de informare din acea perioadă. De fapt, se vede ce-a ieşit.

ția de liberal şi democrat, aşa că nu îi înlătura pe şefii statelor satelite care nu îi conveneau, aşa cum făcuseră predecesorii lui. Dezamăgea astfel pe mulți români, care ştiau că monarhul lor absolut îi stă rusului ca un ghimpe în ochi. Era trist că aceştia ajunseseră să spere în cotropirea sovietică, pe care o înjurau pe vremuri, dar această înaltă trădare nu era atît de înaltă dacă o comparai cu cea a Marelui Stăpîn, care făcuse de ruşine o țară cu două milenii de civilizație în spate, ca şi pe locuitorii ei, care ilustrau fenomenul unic al unei insule de latinitate printre slavi şi alți urmaşi ai migratorilor.

Soții Ardeleanu îşi iubeau țara şi încercau să facă tot posibilul, în discuțiile cu străinii, să producă o astfel de impresie încît să poată spune peste tot, cu toată gura, că sînt români. Patriotismul era un sentiment derivat din solidele tradiții ale familiilor lor, şi era exact contrariul aşa-zisului „patriotism socialist", care ridica în slăvi partidul şi conducătorul său, adică tocmai pe cei mai mari duşmani ai patriei şi ai locuitorilor ei. De aceea nu e de mirare că Ileana şi Bogdan începură să asculte în mod regulat „Europa liberă", care împroşca noroi şi venin în regimul din România, vorbind însă mereu la superlativ despre țară şi popor. Ascultînd cum, în limba română, pot exista şi critici violente la adresa camarilei de la putere, tinerii soți simțeau o oarecare bucurie şi uşurare. De atunci încolo aveau un suport moral în emisiunile postului de la München şi nişte adevărați prieteni în comentatorii acelui post. Tocmai cînd începuseră să nu mai acorde atîta importanță nedreptății ce li s-a făcut, să considere această repartizare drept ceva firesc, şi să-şi facă datoria cu supuşenie față de stat, ceea ce ascultau la postul temut de clica de la Bucureşti le revigoră convingerea că sînt nişte martiri, aşa că a face exces de zel la noul loc de muncă era o trădare a condiției lor de adevărați intelectuali.

XI

Primele zile, monotone şi foarte asemănătoare, se scurgeau extrem de lent. Dorul de copil îi măcina pe cei doi tineri medici, astfel că făceau tot posibilul să nu-i audă glasul la telefon şi să nu vorbească despre el. Aveau în cameră o poză a lui, pe care Bogdan o ascundea de cîte ori o vedea. Ileana se văita aproape neîncetat, întrerupîndu-se numai atunci cînd citea, iar el creştea rația zilnică de țigări.

Senzația de exil i se atenua doctorului Ardeleanu numai atunci cînd consulta. Îi plăcea să-şi facă meseria, chiar dacă acum nu făcea tocmai ce visase. Trebuia să se reîntoarcă la Cluj ca să se valideze pe deplin, dar acest obiectiv nu-l stînjenea în a purta de grijă celor de aici. I se părea neplăcut doar faptul că majoritatea pacienților erau copii, în special sugari. Cînd îi vedea cum apar, cu năframa pusă pe față şi cu hăinuțe şi scutece de o curățenie aproximativă, îşi propunea să încerce o acțiune civilizatoare, căci era păcat ca un sat atît de bogat să arate întîrziat cu un secol față de cele transilvănene.

În curînd însă, cei doi soți îşi dădură seama că se iz-

besc de zidul solid al tradiției. Faptul că localnicii își păstrau portul popular din strămoși era în principiu un lucru bun, dar numai în principiu, deoarece portul din Petrova nu avea valoarea artistică și estetică a celui din alte regiuni ale țării. Nici nu se putea spune că era un costum național așa cum și-l reprezentau tinerii, după rarele lor contacte cu lumea satului. Femeile purtau năframă, jersee de culori pastelate: mov, albastru-deschis sau verde-deschis (la care o orășeancă nici nu s-ar fi uitat), și fuste largi, pînă sub genunchi. Înainte de căsătorie, fusta și basmaua erau înflorate, iar după aceea fustele erau de culoare închisă și acoperite cu fote (denumite aici zaghe) în dungi negre cu roșu, galben, albastru sau verde. Fiind frig, atît bărbații cît și femeile aveau pieptare îmblănite. Bărbații nu se despărțeau practic niciodată de cușme, aveau pulovere cu gît (de culoare albă duminica) și pantaloni de stofă sau de lînă țesută în casă, dintre cei mai ieftini. Rareori apărea cîte un bătrîn cu haină și pantaloni albi, amintind de portul dacic. În picioare aveau toți cizme de cauciuc, și rareori, la cîte o bătrînă, vedeai și opinci. Totul ar fi fost frumos și patriotic dacă îmbrăcămințile tradiționale ar fi sclipit de curățenie și dacă oamenii ar fi știut că simbolizează continuitatea dacilor și a românismului pe aceste meleaguri. Existau însă rezerve serioase în acest sens.

S-ar fi crezut că petrovenii se vor înghesui la consultație, ca să-i încerce pe medicii noi. Nu a fost chiar așa, și de multe ori doar își băgau capul pe ușă ca să întrebe de colega lor. În Cluj i-ar fi jignit o asemenea atitudine, dar acum zîmbeau răbdător, căci – pe lîngă că nu a-

veau dispoziția să facă meseria cu tragere de inimă – erau convinși că va veni și ziua în care se va vedea cine sînt ei. Pînă atunci, găseau totuși de lucru, fiindcă erau mulți copii răciți sau cu parazitoze intestinale. O vreme au încercat să vorbească respectuos cu oamenii, dar au văzut cum li se răspunde, și atunci au devenit mai aspri, în ton cu ei. Unii – ce-i drept, nu majoritatea – le dădeau indicații cum să-și facă treaba, ceea ce la început era distractiv, însă curînd s-a vădit că umorul britanic nu-și are locul într-o lume care numai subtilă nu era.

O dată consultațiile terminate, Bogdan întrerupea lectura unei cărți de specialitate pe care și-o dusese în chip de gimnastică a minții și trecea la masă, apoi la odihnă, așa cum era obișnuit în Cluj. Între timp îngrijitoarea aprindea focul în cameră cu o iuțeală care-i înfuria pe tinerii soți. Pe cînd se trezeau din somn, lemnele din sobă erau aproape totdeauna arse, și nu îndrăzneau să pună altele, fiindcă primăria le dădea buștenii cu țîrîita. Încercau să se descurce și așa, căci erau sătui de birocrație, indolență și răutate, sub paravanul legii și al sarcinilor de serviciu – asta avînd în vedere că la primărie se găseau destule pretexte pentru a nu-i ajuta.

Pe cînd se sculau din somnul de după-amiază (dacă puteau dormi, și nu erau sculați din pat pentru tot felul de prostii), lumina zilei începea să scadă. Era în schimb lumină electrică de la ora 4 după-amiază, după ce fusese întreruptă de la ora 9 sau 10 dimineața. Primul gest era să pună în funcție pompa electrică pentru tras apa în cazanul din pod, căci nu se știa cînd o vor putea folosi din nou. Ușurat că nu le lipsește apa, Bogdan se așeza la stu-

diu, fiindcă voia să învețe pe de rost subiectele de secundariat, ca să nu aibă surprize la concurs. Toată lumea interesată ştia că în vara anului respectiv se schimbaseră tezele celor care trebuiau să intre cu teze făcute acasă, după aflarea subiectelor, sub ochiul ocrotitor al direcţiilor sanitare, în ale căror seifuri se aflau lucrările. E uşor de înțeles că trebuia să faci o lucrare perfectă[52] ca să fii scutit de necaz.

Învăța cu ambiție şi hotărîre. Ileana stătea lîngă el şi citea, ceea ce-i mai lua din deprimare. Ea nu voia să studieze atîta timp cît nu ştia precis cînd va fi concursul, ca să aibă un stimul. Totul mergea bine timp de 2 ore, după care iar se întrerupea curentul. Soții Ardeleanu nu se lăsau însă: treceau sub lampa de petrol şi continuau. În scurtă vreme, senzațiile penibile le-au fost parțial înlăturate de către radio, după ce au prins emisiunea de la Paris. La 7 venea din nou curentul şi se trecea la „Europa liberă". După o oră, se încheia studiul, se aprindea focul de seară şi urma cina, care începea în momentul cînd la radio se auzea cunoscutul "Yankee Doodle", semnalul postului „Vocea Americii". În decurs de încă o oră, masa şi spălatul vaselor trebuiau să fie gata, ca şi pregătirile pentru culcare, deoarece la ora 9 se întrerupea din nou curentul, şi nu mai revenea pînă la 5 dimineața. Înainte de-a adormi, îngrămădeau lemnele pe foc şi – cu speran-

[52] Aşa ceva era imposibil, deoarece corectorii erau şi ei oameni, şi – nefiind în stare să se pronunțe asupra unor aspecte din medicină pe baza cunoştințelor proprii (erau ei teoretic autorități în domeniu, dar am fost şi sîntem în România) – toți apelau la cărțile care le conveneau, căci nu exista o bibliografie clară.

țe slabe – puneau şi reşoul în priză. Cu toată situația în care se aflau – sau poate tocmai de aceea – dormeau neîntorşi pînă se crăpa de ziuă, refugiindu-se în somn de loviturile nemeritate ale soartei. Nu erau ei vinovați că ajunseseră la vîrsta pornirii în viață tocmai în acel timp de urgie.

După cîteva zile de la sosirea la post, Ileana şi Bogdan au avut pentru prima dată ocazia să încalce tipicul noii lor existențe. Plecară la Vişeu-de-Sus pentru şedința lunară de analiză a muncii, într-un tren cu vagoane mai bătrîne decît ei, care arătau pe dinăuntru şi mai jalnic decît pe dinafară. Începuseră deja să se familiarizeze cu tovarăşii de călătorie: bărbați cu ranițe jerpelite şi femei cu desagi, avînd cu toții acelaşi aspect general, prea puțin încurajator. Toată lumea vorbea tare, cu frînturi de cuvinte, făcîndu-l pe Bogdan să creadă că bărbații acuş-acuş se vor lua la harță. La urcare era, bineînțeles, o competiție aspră care pe care, dar soții Ardeleanu erau obişnuiți cu asta de la autobuzele Clujului. Noroc că trenul nu prea avea vagoane cu compartimente, care ar fi cerut un nivel mai înalt de civilizație şi pentru călători. În vagoanele cu bănci toată lumea fuma, iar tapițeria şi podeaua arătau ca şi la alte trenuri de navetişti pe care le cunoscuseră cei doi tineri[53].

După încă un antrenament de rugby, la coborîrea din tren şi la urcarea în autobuz în gara Vişeu-de–Jos,

[53] Cursa Cugir-Teiuş, în care muncitorii de la uzina care exista pe vremea aceea jucau „filcău" (joc de cărți tipic ardelenesc) şi beau şampanie, căci nu se mai găsea alt tip de băutură alcoolică la magazinul de la ieşirea uzinei.

soții Ardeleanu, împreună cu colega lor Cora, ajunseră în sfîrșit să-i întîlnească pe ceilalți clujeni exilați.

— Ce faceți? Cînd ați venit și cum stați?

— Minunat! – zise unul. Am sosit aseară și, neavînd unde să ne culce, au spart camera unei doctorițe care plecase pe cîteva zile acasă, așa că pînă la urmă am dormit în pat cu nevastă-mea și cu încă un coleg – doar tot fuseseră și ei colegi, de școală primară.

Apăru și Marin Cîmpeanu, care mai povesti încă o dată despre cele două fete și nevasta gravidă, dar Bogdan nu era în dispoziție să-l asculte, așa că se îndreptă spre alți colegi, dintre care simpaticul Sorin – tovarăș de suferință cu ei la examenul de pediatrie – era din nou în vervă, deși nu se vedea a fi băut.

În fine se făcu timpul să intre la ședință. Erau atîția în sălița, încît directorul, după obișnuitele urări de bunvenit și spor la muncă, spuse:

— Îmi pare rău – și pentru dv., și pentru noi – că sînteți atît de mulți. Speram ca între timp să vă rezolvați plecarea de aici. Dacă veți reuși, noi nu vă vom face nici o obstrucție, chiar dacă veți pleca toți, căci nici nu avem unde să vă găzduim. Din păcate însă, se pare că veți sta cel puțin un an de zile, mai ales clujenii. Încercați să vă acomodați și să așteptați secundariatul de la anul. Ar putea pleca acasă numai femeile cu copii sub 6 ani, dar cu jumătate de normă.

— E valabilă și pentru noi dispoziția de la ușa spitalului, cu interzicerea concediilor de odihnă la sfîrșitul anului? – se auzi o voce din sală.

— Nu. Vă puteți lua concediul pe anul trecut pînă la

sfîrșitul anului în curs, iar concediul pe acest an – pînă în luna martie a anului viitor.

-Vezi ce fraier ești? – îi șopti Ileana soțului. Ți-a trebuit să-ți iei concediu astă-vară, în loc să te duci prin înțelegere cu șefii. Acum eu o să-mi iau concediu, iar tu o să stai singur în Petrova.

— Ce să fac? Am vrut să fiu cinstit. Știi bine că șeful nici n-a vrut să mă lase să plec, căci interzisese concediile de vară la stagiari. Bine că am fost la mare. (Pentru el conta enorm că reușise să-și ducă băiețelul, și încă și cu mașina – ceea ce era o mare aventură, nevoit fiind să umble cu canistre pline de benzină în portbagaj.)

— Fii în continuare cinstit cu ăștia! Nu vezi în ce lume trăim? De ce trebuie neapărat să te dezarmezi singur?

Într-adevăr, era revoltător ca Bogdan să mai aibă doar 3 zile de concediu, iar colegi care-și băutseră joc de muncă în timpul stagiaturii și avuseseră vacanțe mai lungi decît el să aibă intacte concediile pe ultimii 2 ani. Așa fusese însă crescut, și nu se mai putea face nimic. De aceea îi făcu nevestei semn să tacă și să-l asculte în continuare pe director.

— Dacă tot sînteți aici, presupunem că perioada de adaptare va trece repede. Am dori să vă luați în primire treaba cu toată seriozitatea și să fiți convinși că veți fi judecați exclusiv după modul în care vă veți îndeplini îndatoririle. Numai așa se va statornici între noi respectul reciproc, și chiar prietenia. (Pe Bogdan îl încălzeau fraze de acest gen și îi deșteptau acel entuziasm lucrativ întîlnit în cărțile de la începuturile socialismului – dar asta

numai pentru o clipă, deoarece imediat veneau dovezi că toate aceste vorbe sînt doar praf în ochi.) Existența de medic de circă rurală este ceva nou pentru dv. – mai spuse directorul – dar va trebui să vă obișnuiți cu ea, respectiv cu urmărirea a tot felul de situații pe care le vom cere. Nu contează ce succese terapeutice ați avut sau veți avea, important este ca evidențele să vă fie în regulă.

Fără să țină cont de agitația stîrnită în sala de ultimele lui cuvinte, directorul – plictisit și el – lăsă conducerea ședinței în seama directoarei adjuncte. Noul doctor din Petrova își aprinse o țigară, văzînd – spre surprinderea lui – că se fumează în sala de ședințe și că scrumierele erau veșnic pline, și se pregăti să asculte mai departe. Urma ginecologul, un individ apropiat de pensie, cu o frunte înaltă pînă în vîrful capului și cu niște arcade proeminente, sub care ochii erau departe de a trăda o prea mare vivacitate a spiritului, ceea ce se confirmă cînd începu să vorbească. Erau lucruri plictisitoare despre situația demografică și urmărirea gravidelor. Se vedea că n-are chef de prea multe explicații, sau că nu este în stare să le dea, căci recomandă auditoriului să studieze la circă o broșură despre obstetrica la nivel de dispensar. După ginecolog vorbi pediatrul – despre modul de întocmire a fișei copiilor, amenințînd – ca și cel dinainte – mai mult sau mai puțin voalat.

Ceea ce auzeau era dezgustător pentru ei, care visaseră altceva de la viață și de la profesie. Nu interesa însă pe nimeni că soții Ardeleanu nu erau pediatri, și – cu atît mai puțin – faptul că voiau să facă medicină practică, și nu pe hîrtie. Singurul lucru care conta era să nu ai decese

ale celor care nășteau sau ale sugarilor, indici de civilizație la care se ținea foarte mult și care în România – explicabil, de altfel – evoluaseră îngrijorător, comparativ cu continentul în care țara ocupa o poziție doar geografică. Fiindcă nu se putea spune lucrurilor pe nume, arătînd că una este ce spune propaganda oficială și alta este realitatea asupra nivelului de trai și de civilizație al poporului, doctorii erau făcuți vinovați – și își vedeau mereu amenințat viitorul – dacă nu reușeau să suplinească toate lipsurile determinate de sărăcirea și batjocorirea crescîndă a celor mulți. Medicul era vinovat de refuzul gravidelor de a se prezenta la consult, căci era dator să le depisteze, chiar prin metode polițienești, care erau atunci la modă peste tot. Același era acuzat și de lipsa de medicamente sau de lapte praf, ca și de lipsa de igienă – datorată nivelului foarte slab de civilizație – sau de faptul că oamenii își puseseră casele prin toate văgăunile, ca să poată să ascundă animalele de ochii milițienilor. Nu se admiteau justificări; linia oficială era că – în condițiile excelente de care se bucură toată lumea și toate domeniile, inclusiv asistența medicală (și nimeni nu îndrăznea să spună altfel) – numai delăsarea și incompetența celor de la dispensar duce la nivelul enorm al mortalității infantile. În schimb, pentru decesele din spital nu era tras nimeni la răspundere. Era clar atunci că trebuie să lași la o parte mîndria și satisfacția că te-ai descurcat singur cu un copil bolnav, fiindcă era mai important să-ți păzești pielea. Nu se întîmpla nimic dacă mai luai cîte o papară în ședințe pentru incompetență și lipsă de curaj, căci din atîta lucru nu ți se bara viitorul, și important era să iei un secundari-

at şi apoi să le rîzi în nas. Dacă însă îţi murea vreun sugar la domiciliu, riscai o sancţiune prin Colegiul medicilor, şi atunci puteai să-ţi iei adio de la concursuri timp de 3 ani.

Ieşind de la şedinţă, cei doi din Petrova erau mai deprimaţi ca înainte, dar – cu mentalitatea păguboasă a românului, care ajunsese să se consoleze cu faptul că sînt alţii mai necăjiţi ca el – se gîndeau la cei din Africa Centrală şi din Indochina, şi găseau sprijin în speranţa că vor apuca totuşi să facă şi medicină de adulţi într-o bună zi. Ar fi vrut să meargă la un restaurant cu colegii lor, să mai povestească, dar toţi se împrăştiară ca şi cum ar fi fost cunoştinţe întîmplătoare, şi nu tovarăşi de suferinţă. Pe Bogdan îl durea să vadă cît sînt oamenii de individualişti – deşi ar fi trebuit să se obişnuiască şi cu asta – dar nu avea timp să facă filozofie, fiind izbit din nou de cruda realitate. De data asta era vorba de dificultatea reîntoarcerii. Astfel erau organizate transporturile încît – dacă stăteai mai mult de o oră în Vişeu – trebuia să mai stai vreo 3, şi abia la 5 după-masa puteai reveni la dispensar. Cum era deja iarnă adevărată, şi frigul, zăpada şi gheaţa erau nelipsite, cînd ajungeau la locuinţă nu le mai trebuia nimic. Bine că măcar Ileana nu voia deocamdată să plece la Cluj cu jumătate de normă, aşa cum voia o colegă de-a ei, cu copil mai mare. Nu-şi putea permite acest lucru, deşi ar fi fost mai îndreptăţită moral, fiindcă soţilor Ardeleanu nu le-ar mai fi ajuns banii. Părinţii lui – cu toate că teoretic erau mai situaţi – nu aveau nici ei cum să-i ajute prea mult, cînd de-abia se descurcau de la o chenzină la alta.

XII

Poate şi pentru că nu se putea spune că aveau mult de lucru, cei doi clujeni erau striviţi de monotonia vieţii pe care o începuseră. Senzaţia de gol în suflet dată de despărţirea de copilaş era accentuată de absenţa soarelui şi de frigul permanent, mai pronunţat în cabinetul de consultaţii, unde soba defectă de-abia reuşea să dezmorţească aerul după 4 ore de funcţionare.

Consultaţiile – pe care Bogdan se străduia să le facă la fel de conştiincios ca la Cluj, deşi avea tot mai puţină tragere de inimă – se desfăşurau şablonard, dar el şi Ileana se amuzau învăţînd graiul petrovenilor. De cele mai multe ori intra cîte o femeie cu un copil în scutece şi altul de mînă. Medicul cel nou le ieşea în întîmpinare, deoarece era obligat de frigul din cabinet să nu stea prea mult pe scaun.

— Ce-i necazul?

— Cocoana tare-i răciîtă şi nu vrea sta în casă. Îi curg mucii şi tuşé tare jîp.

— Face şi temperatură?

— Daaa, azi-noapte o avut un foc de am vrut vini la miezul nopţii. Precis are roşu-n gît şi ceva la plămîni. Ascultaţi-o, să vedeţi.

Examina copilul, care urla cînd te apropiai de el, din cauza unei adevărate angoase faţă de halat, determinată de abuzul de antibiotice injectabile încă de la ieşirea din maternitate. Apoi voia să dea reţeta după principiile sale.

— Uite, îţi scriu aici ce trebuie să faci, şi să nu uiţi

de ceaiuri calde şi batiste în jurul gîtului.

— Dom' doctor, nu-mi daţi Biseptol; daţi-mi injecţii de Ampicilină, că numai cu asta-i trece.

— Cine-i doctor, eu sau dumneata? De ce vrei să-l înţepi pentru o nimica toată, pentru ca după aceea, dacă – Doamne fereşte – se îmbolnăveşte într-adevăr grav, să nu mai ai ce să-i dai?

La început credea că fusese destul de convingător şi că va reuşi să-i înveţe cum e corect. În curînd văzu însă că foştii lui pacienţi apar în dispensar cu flacoanele de Ampicilină în mînă, avînd grijă să-i atragă atenţia, cînd se făcea că nu observă. Pînă la urmă petrovenii făceau tot cum voiau ei, şi veneau la doctoriţa mai veche după reţete de antibiotice, aşa că el – care nu voia să fie un apostol şi nu credea în eroii din piesele de teatru care învinge inerţia şi ignoranţa, considerîndu-i la fel de plini de viaţă ca şi hîrtia pe care erau scrise aceste piese – a renunţat să aplice ceea ce învăţase şi s-a lăsat dus de val. Nu avea nici un rost să se complice, în condiţiile în care ar fi fost tras la răspundere de cei ierarhic superiori pentru că se conformează tendinţei raţionale de a nu împroşca în stînga şi în dreapta cu antibiotice la orice răceală banală. Pe de altă parte, credea în influenţa psihicului asupra vindecării, şi i se confirma ideea că oamenii se fac bine mai repede – sau cel puţin nu-l mai sîcîie tot timpul pe medic – dacă le dai medicamentul pe care-l vor. O singură justificare avea pentru Bogdan abuzul de antibiotice: condiţiile în care trăiau aceşti copii şi îngrijirea de care aveau parte, în măsură mai degrabă să le agraveze răcelile decît să le vindece.

Nu totdeauna, desigur, le scria tuturor ce voiau. Văzînd că nu-l pot convinge să-şi calce în picioare principiile, femeile treceau la atac pe alt plan:

— Dar nu-mi scrieţi gratuit?

— Nu, pentru că am depăşit deja fondurile, şi nu mai scriu gratuit decît pentru sugari.

— Dar cum e asta? Dăm la stat bani, carne, lapte, ouă, lînă şi cîte altele, şi nici măcar atîta nu ne daţi?

— Nu discuta cu mine, căci nu sînt eu de vină. Du-te la Direcţia sanitară sau la judeţul de partid şi plînge-te acolo.

Asta le închidea gura oamenilor, căci pînă şi ţăranii din fundul văilor simţeau „mîna ocrotitoare" a regimului şi îşi dădeau seama de lipsa de sens şi consecinţele unui protest individual în „cea mai umană şi mai democratică dintre societăţile pe care le cunoscuse România". În cazul fondurilor pentru sănătate, oamenii aveau dreptate: se reduseseră drastic, comparativ cu anii precedenţi, probabil pe considerentul că sănătatea nu era productivă. De fapt, domeniile aşa-zis productive – care trebuiau să împlinească visurile megalomanice ale Marelui Stăpîn – erau nu numai neproductive, dar şi o povară pentru restul faţetelor vieţii sociale. Denutriţie exista chiar şi la ţară, de cînd acolo se practica jaful sistematic, menit să echilibreze balanţa de plăţi, distrusă de abuzurile celor mari şi de indolenţa celor mulţi, fără speranţă şi interes faţă de muncă.

O dată cu trecerea timpului, Bogdan şi Ileana s-au lămurit şi cine este cu adevărat colega lor. Poate din cauză că era scundă, dorea să aibă autoritate absolută asupra

celor din jur. Deocamdată tuna şi fulgera contra asistentelor, încercînd să-i asmută şi pe soţii Ardeleanu. El însă, ca de obicei, a adoptat o conduită prudentă, sfătuind-o şi pe ea să facă la fel. Nu avea de gînd să meargă pe linia durităţii, căci nu-i stătea în fire, şi nici n-ar fi fost un lucru inteligent. Toate asistentele erau din comună şi, prin urmare, mai versate decît ei în medicina de ţară, aşa că ar fi fost uşor de sabotat. În fond, ele îşi făceau treaba cît de cît, şi important era să scrie, idee general valabilă în acele vremuri[54]. Mai complicată era situaţia cu doctoriţa, care pe de-o parte le ţinea lecţii de etică medicală (ceea ce pe colegul ei îl indigna la început, dar apoi îl amuza), iar pe de altă parte monopolizase aparatele de uz casnic – de altfel proprietatea dispensarului – şi o folosea pe îngrijitoare drept servitoare, căci singură nu putea răzbi cu spălăturile grele şi cu hrănitul porcului şi găinilor care se plimbau prin curte. Desigur că nu ştia să vorbească frumos; probabil considera că, avînd un dialect bihorean cu altoi maramureşean, acest limbaj – care o umplea pe Ileana de oroare – trebuia să excludă formulele de politeţe. Bogdan, ca filolog amator, aştepta clipa cînd Romina nu va folosi numai regionalisme ca „picioci“ (cartofi) , „mălai“ (porumb), „coconi“ (copii), ci şi conjugarea a IV-a prescurtată (opré, tuşé, trăié, etc.) sau expresii scurte şi aspre ca „jîp“ (rău) sau „huc“ (absolut), ultima indisolubil legată de adjectivul „tăte“ sau „tăţi“, cărora le întărea sensul exhaustiv.

[54] Şi nu numai; azi există Casa de Asigurări de Sănătate, care este pilduitoare pentru faptul că aici nu s-a schimbat nimic în esenţă, ceea ce este dealtfel firesc, dacă ne gîndim cine conduce ţara.

După vreo săptămînă şi ceva în care singurătatea nu era spartă decît de vizitele colegei lor Cora, terminate obligatoriu înainte de căderea întunericului, căci drumul spre satul vecin – cînd nu era pustiu – era frecventat de cei care se duceau sau sau se întorceau de la bufetul din Petrova, Ilenei i-a venit ideea să nu se mai lase apăsată de ambianţa dată de lampa de petrol, care – împreună cu bezna de afară – îi dădea senzaţia că s-a întors în timp. Aşa se făcu că a început să întrebe printre pacienţi de fostul preşedinte al C.A.P., care fusese în grija directoarei policlinicii unde lucra doctorul Ardeleanu-tatăl. Cum veştile se răspîndesc prin sat cu o viteză cunoscută chiar de orăşeni, a doua zi se înfiinţă la cabinet soţia celui căutat. Cînd auzi ce cunoştinţe are noua doctoriţă, decise imediat să-i ia pe tineri sub aripa ei ocrotitoare.

În aceeaşi seară, cei doi tineri – chiar şi Bogdan lăsase la o parte rezerva lui obişnuită în a intra în contact cu oamenii – traversară centrul satului şi ajunseră la o casă mare, de un gust aproximativ, după el, care nu considera distins să ai mozaic pe tencuiala casei, fereastra verandei – multicoloră sau steguleţe de metal pe acoperiş. Nişte oameni care nu ştiuseră altceva în viaţă decît să muncească nu aveau însă cum să aibă o înaltă educaţie estetică, aşa că acest gen de casă era întîlnit cam peste tot în comună, deservind cu fidelitate principalul scop pentru care era construită: să arate opulenţa proprietarilor. De acest lucru soţii Ardeleanu aveau să se convingă mai tîrziu, cînd au văzut că sătenii folosesc tot numai o bucătărie şi o cameră, indiferent dacă posedă numai acea cameră sau încă patru.

Reținerea tinerilor se destrămă destul de repede. Fură poftiți în camera de locuit, și gazdele își dădură toată silința să-i facă să se simtă bine. Stăpînul casei avea o alură de boxer de categorie grea, iar fața sa cu trăsături pronunțate se armoniza cu voinicia trupului, dată de oasele mari. Fără să fie gras, uncheșul Gavrilă Țăranu părea un adevărat stejar, zămislit dintr-un pămînt foarte darnic, demn de adorația pe care o inspiră celor care îl lucrează și nu sînt lăsați să-l posede. Soția, mătușa Doca, era mai expansivă, și le povesti de la început soților Ardeleanu cîte-n lună și-n stele, inclusiv despre bolile ei, care-l îngrijorau și pe soț[55]. După ce aflară că Bogdan lucrase la clinica unde cei doi fuseseră internați, discuția luă un nou avînt, stimulată și de țuica de excelentă calitate, care-i plăcu chiar și Ilenei.

A fost întinsă o masă îmbelșugată, în condiții surprinzător de igienice pentru tînăr, care mai mîncase o dată într-o casă de țărani și simțise că i se întoarce stomacul. Uncheșul povestea:

— Doamna doctoră, eu șepte operății am avut, dar a ajutat Dumnezeu și am scăpat cu viață. Am fost la Cluj, pe cînd mai trăia profesorul Fodor, căci slăbisem foarte mult după operația de stomac, și m-a făcut bine cu medicamente de cîțiva lei. Acuma ea mă îngrijorează, căci e așa de bonavă, și aș da oricît s-o știu sănătoasă.

— Slavă Domnului, avem de toate! – zise și mătușa Doca. Cartofi și fasole cîtă vrei, găini, vacă și porc în

[55] Încă îmi amintesc un comentariu al primului meu prieten din Petrova: „Și cînd era tînără se mai plîngea de una și de alta, da' amu am șeșăzăci de ai."

curte, făină cu sutele de kilograme. Ori de cîte ori aveți vreo lipsă, haideți pe la noi.

— N-am auzit aproape pe nimeni în ultima vreme zicînd că au de toate – se miră Ileana. Cum ați reușit?

— Și tata, și socru-meu – răspunse uncheșul – au avut pămînt, dar l-au lăsat tot la colectivizare, fiindcă erau tratați drept chiaburi. Cînd ne-am căsătorit, nevastă-mea plîngea în fiecare zi că nu are ce să facă de mîncare. Eram tînăr, și tot timpul mergeam lîngă Iași după porumb cu căruța. Făceam cîte 2 săptămîni pe drum, și mă culcam afară, chiar dacă era frig sau ploaie, de multe ori nemîncat. Apoi mi-am zis că așa sînt vremurile, și am intrat și eu în C.A.P., printre primii. Am ajuns președinte și am intrat în relații cu cei mari. Cu timpul, a început să ne meargă bine, și ne-am recăpătat fostele pămînturi. Am muncit fără preget și am avut grijă să nu iau ce-i al omului – în schimb, am furat de la stat cît am putut. Acum, pe lîngă pămînturi și oi, am o moară, pe care azi mi-au sigilat-o cei de la direcția rețelelor electrice. M-oi duce mîine la Baia-Mare și iar oi pune-o să funcționeze.

— Vedeți, asta confirmă teoria mea că de fapt chiaburii nu au ajuns bogați fiindcă-i exploatau pe cei săraci[56], ci fiindcă erau mai harnici – zise și Bogdan. Tot foștii chiaburi au ajuns din nou bogați, pentru că omul sfințește locul. În principiu nu e frumos să furi, dar e de

[56] Desigur că unele idei pot fi luate sub rezervă, dar din nou nu trebuie uitat că ele au fost trecute pe hîrtie la începutul anului 1989, cînd generația care nu apucase vremurile de după război, deci nu avusese posibilitatea să vadă realitatea de atunci, era îndoctrinată cu marxism-leninismul încă de la grădiniță.

înțeles că ai furat de la stat, cît timp şi statul te-a furat pe dumneata.

— Cum de staţi singuri într-o casă aşa de mare? Nu aveţi copii? – întrebă Ileana.

Din nou răspunse bătrînul, care profita de faptul că nevasta lui pregătea mîncarea, îngăduindu-i să apuce şi el – de felul său cumpănit şi taciturn – la cuvînt:

— Ne-a binecuvîntat Dumnezeu cu cinci copii, dar nu ne-au trăit decît doi. Băiatul a ajuns inginer stagiar în Moldova, dar după trei luni l-am adus aici. Nu a vrut să stea cu noi, căci s-a însurat cu o femeie care nu ne-a plăcut, şi acum stă la socri. Nici n-am ştiut că se căsătoreşte, căci în seara aceea am fost ţinuţi acasă de doctorii Băieş. Cînd a aflat ce se întîmplase, nevastă-mea era să moară.

— Ce figură urîtă mi-au făcut Dan şi Daniela atunci! – se vîrî mătuşa, ţinînd să sublinieze cît de intimă era ea cu foştii medici ai satului. El era cel mai bun prieten al lui Găvriluţ al meu şi l-a lăsat să se însoare cu aia, care parcă i-a făcut farmece. Nu era el de nasul ei, şi uite că acuma ne-a făcut de ruşine şi s-a dus ginere în casă[57], în loc să vină ei aici, unde le-am fi făcut repede casă.

— Cu ce se ocupă ea? – fu curios Bogdan, care ştia bine că nu trebuie luat ad-litteram ce spun soacrele despre nurori, şi invers.

[57] Într-adevăr, în Petrova acasta era o mare ruşine, pentru că era practic obligatoriu ca femeia să se mute în casa soţului, ca să fie sub supravegherea soacrei cît timp bărbatul era plecat la muncă. E greu de imaginat un control mai bun, căci cam toate soacrele – şi nu numai la ţară – uită că au fost cîndva nurori. Este ca şi în armată, unde caporalii şi sergenţii fac exact ce li s-an făcut lor cît erau răcani.

— A făcut ştiinţele economice la seral – fu răspunsul care-i confirmă că avusese din nou intuiţie. Şi el şi Ileana gîndeau că respectiva ar fi fost tîmpită dacă ar fi venit să stea în acea atmosferă, chiar dacă i s-ar fi oferit un vagon plin cu hîrtii de 100 de lei[58]. Cei doi tineri se jenau nu numai să expună problemele intime, ci chiar să le şi audă, aşa că îndrumară conversaţia spre un făgaş nou, întrebînd şi despre fată[59].

— Fata – mulţumim lui Dumnezeu – este măritată cu un preot, şi n-avem de ce ne plînge. („Cred şi eu“ – gîndi oaspetele, care apucase deja să observe de cît prestigiu se bucurau clericii în acea zonă, ca dovadă cum prinsese în rîndul oamenilor ateismul ştiinţific promovat de orînduire. În mod normal ţi-ai fi zis că e ciudat ca preoţii să fie mai bine situaţi moral şi material decît doctorii într-un regim ateist, dar de la un moment dat nu mai puteai să-ţi dai seama dacă există ceva firesc.)

S-a trecut la cină, cu alimente „veritabile“, după expresia lui Bogdan, preluată de la Mama Uţi. Îi plăcea să mănînce bine, chiar dacă nu se vedea pe el, şi de aceea suferea cînd vedea cum arată carnea, ouăle şi untul pe care le primeau cu ţîrîita pe cartele. În legătură cu ultimele două, speculaţiile erau pur teoretice, căci din acele raţii de mizerie trebuiau să lase totul pentru copil, şi chiar şi aşa nu erau siguri că-i ajunge pentru o dezvoltare

[58] V. cap.VI pentru valoarea de atunci a leului.

[59] Aici se încheie cele scrise în primăvara lui 1989. Chiar dacă relaările nu vor mai fi atît de amănunţite, ele vor reda esenţialul, căci e vorba de lucruri care nu se pot uita, mai ales că le retrăim zi de zi. Sper un singur lucru: să nu apară o discrepanţă crasă în stil.

normală.

În fine, cu o viziune mai puțin pesimistă asupra vieții, datorită stomacului umplut – după multă vreme – cu lucruri de calitate, cei doi tineri își luară rămas-bun, cu promisiunea de a reveni. Dacă tot nu știau cînd aveau să plece (chestia cu revenirea în județul Cluj după Anul Nou părea utopică), trebuiau să se integreze cît de cît în viața satului, chiar dacă Ileana era departe de a fi încîntată de această idee.

XIII

Încet-încet, lumea din sat se obișnuia cu doctorii cei noi, mai ales că aceștia aveau grijă să se poarte omenește și cu pacienții, dar și cu personalul. Erau 4 asistente: Ioana Țăranu (cumnată cu uncheșul Gavrilă, dar în relații tensionate, din cauza pămîntului), nora ei Floarea, precum și Măriuța Haitonic și Floarea Băbeanu. Aceasta din urmă era moașă – dar numai teoretic, de cînd se desființase casa de nașteri.

Văzînd că doctorița mai veche le cam bruftuluiește pe asistente, cei doi veniți recent și-au zis că ar fi nimerit să se apropie de ele. Cînd aveau zile de consultații și mai făceau cîte-o pauză, mergeau în cabinetul lor sau mai verificau personal – mai ales la copiii mici – dacă le-au fost înțelese indicațiile, lucru pe care colega lor nu-l prea făcea. Ileana – mai comunicativă de felul ei – a început să le întrebe despre familii, mai ales despre copii, și desigur

că n-a scăpat prilejul să povestească despre al ei. (Deși ar fi vrut, Bogdan nu putea s-o oprească să se gîndească la micul Vlaicu. El știa însă ce simțise atunci cînd îl auzise la telefon într-o dimineață. Ca să nu se audă că i s-a modificat vocea, a strigat-o repede pe nevasta sa.)

Ea știa în general să se facă plăcută în orice societate, putînd discuta despre cîte-n lună și-n stele, fără însă să-și dezvăluie sentimentele și trăirile. Soțul era tăcut cînd n-avea de spus ceva cu miez, așa că nu e de mirare că nu schimba prea multe vorbe cu asistentele de la dispensar. La început le-a luat cu „dumneavoastră“, ca pe asistentele de la Cluj, dar apoi și-a dat seama că nu e cazul să exagereze, așa că și pentru ele era foarte bună formula de adresare cu „dumneata“, ca și pentru pacienți. Totuși a preferat să continue să le spună „doamnă“, spre deosebire de doctorițe, care foloseau doar numele mic.

Mai important pentru cei doi soți era însă că se apropia – după 3 săptămîni – plecarea spre casă. Bineînțeles că numărau zilele pînă la întoarcerea în orașul lor, unde Ileana avea să stea pînă după Anul Nou, căci mai avea concediu. Bogdan se înțelesese cu colega să stea el de Crăciun, iar ea să vină în ultima zi a anului, cînd trebuia neapărat să fie în Cluj, pentru un motiv foarte serios: era de gardă în Clinica Medicală III la răscrucea dintre ani.

Chiar dacă erau cam tot timpul cu gîndul acasă, cei doi n-au putut să nu remarce – a nu știu cîta oară – ce înseamnă patriotismul socialist, atunci cînd doar „Vocea Americii“ a făcut o emisiune specială cu prilejul împlinirii a 70 de ani de la Unirea Transilvaniei cu România. (Cei de la București aveau alte preocupări, respectiv ale-

gerea patriarhului, şi Bogdan a chicotit cînd a aflat că Marele Stăpîn – pentru restul populaţiei – şi-a impus voinţa în această privinţă în faţa nevestei, fiindcă de obicei îl manevra ea.) Concepţiile despre românism ale celor doi soţi erau oarecum adaptate la firea lor, astfel încît Ileana nu a împărtăşit mulţumirea lui cînd a povestit că a fost salutat pe stradă cu „Lăudăm pă Isus!“. (Desigur că nici el nu dorea să-şi petreacă tot restul vieţii în Petrova, dar nici nu voia să rămînă „zînitură“[60] cît îi era dat să stea acolo.)

Marele eveniment – prima întoarcere acasă – a fost pregătit temeinic. Era cît pe-aci să revină cu trenul, fiindcă nu li s-au dat bonuri de benzină din Maramureş, avînd în vedere că nu aveau vize de flotant pe buletin. (Acestea nu trebuiau lăsate din mînă, căci exista riscul să-ţi schimbe domiciliul şi astfel să te lege de glie. Or, fără buletin de oraş mare nu te puteai prezenta la concursurile de secundariat cu posturi în astfel de oraşe sau de intrare în învăţămîntul superior.) S-a rezolvat totuşi şi problema combustibilului, cu benzină de camion (practic păcură – noroc că aveau Dacia), aşa că ajunul plecării a fost prima noapte cu adevărat liniştită petrecută de soţii Ardeleanu în Petrova.

Drumul de întoarcere a fost mai dificil decît se aşteptau. Poate că Bogdan era prea încrezător în sine însuşi ca şofer, şi sigur că gîndul îi stătea mai mult la destinaţie. De aceea a luat-o cam repede pe o porţiune cu polei, într-un loc unde şoseaua era rectilinie pe o distanţă lungă. Rezultatul a fost că maşina a început să balanseze de pe o parte pe alta a drumului, ajungînd în cele din urmă într-un şanţ destul de adînc şi plin cu zăpadă. De data asta nu mai putea fi împinsă afară de către el, aşa cum se întîmplase la dus, dar noroc că i-a ajutat un tractorist. Acesta însă nu voia să-şi rişte pîinea, aşa că le-a cerut celor doi tineri să anunţe accidentul la miliţie. Bineînţeles că şeful de post din Vişeu-de-Jos, localitatea cea mai apropiată, nu era nebun să se deplaseze în acele condiţii, şi a fost mulţumit să audă că nu există victime, deci a dat aprobarea telefonic.

O dată ajuns din nou pe şosea, şi-a propus ca de acolo încolo să fie concentrat „ca o supă la pachet“, cum zicea soţia sa. A făcut ce-a făcut şi a mers cu bine pînă în Salva, deşi parcursul numai uşor n-a fost. Pe tot drumul a văzut un singur şofer amator, şi nu s-a mirat, deoarece trebuia să meargă exact pe două canale săpate de roţi în şoseaua înzăpezită. Chiar şi camionagii erau destul de puţini, cu toate că aveau lanţuri antiderapante. Aceştia creau dificultăţi suplimentare maşinilor mici cînd veneau din faţă, pentru că trebuia să tragi maşina pe dreapta şi apoi să revii pe canalul roţilor.

În Fiad practic se termina coborîrea şi drumul a devenit mai uman. Se gîndea să se oprească puţin, din anumite necesităţi, dar ea nici n-a vrut să discute pînă n-a văzut asfalt. Ce-i drept, şi el, cînd a întîlnit condiţii cît de cît normale de drum (chiar dacă şoseaua era udă) nu şi-a mai lăsat nevasta la volan, aşa cum obişnuia.

E uşor de imaginat ce s-a întîmplat cînd au intrat în casă. Oricum, Bogdan a preferat să care bagaje decît să

[60] alogen („vinitură“ în Ardeal)

mai stea în acea atmosferă, în care toți vorbeau tare și se agitau. Desigur că Ileana s-a repezit imediat la copil, dar și ea avea o mamă, așa că e clar ce-a ieșit. Nu se putea spune, totuși, că soacra nu ținea și la el; de fapt prima întrebare i-a fost adresată lui: „Cum e acolo, în Polonia?“.

Era deja aproape 5 după-amiază, și soții Ardeleanu nu mîncaseră nimic în ziua aceea, așa că trebuiau să se pună la masă. Înainte de asta însă, Bogdan s-a ocupat de chestii practice: să-și anunțe părinții că a venit și să-și seminarizeze copilul la engleză, constatînd că micuțul nu uitase nimic. Aceasta a fost ordinea, pentru că a putut să se ocupe de Vlaicu de-abia după ce maică-sa l-a lăsat din brațe.

Noaptea n-au dormit-o atît de bine cît se așteptau, fiindcă amîndoi au visat drum înghețat, parapeți, rîu învolburat și alte „delicii“. Important era însă că – măcar pentru o scurtă vreme – erau din nou în mediul lor.

XIV

Zilele petrecute la Cluj au trecut – firesc – foarte repede pentru Bogdan Ardeleanu. Singurul lucru mai deosebit a fost că a aflat că unii colegi și-au descoperit brusc deviație de sept sau alte afecțiuni, ca să mai stea în concediu medical. El nu putea face așa, deoarece era superstițios (nici în scaune cu rotile nu stătea niciodată) și nu voia să atragă necazul. Oricum, vorba era vorbă, și promisese că va fi în sat de Crăciun.

Gîndul că a doua zi o va lua din nou spre nord nu l-a putut însă împiedica să se bucure de Ajun, mai ales că Moș Crăciun avea la cine să vină. Indiferent de politica oficială, aerul de sărbătoare se simțea, și toți puneau pe masă cîte ceva, numai ei știau de unde. Autoritățile închideau și ele ochii în legătură cu brazii luminați de la aproape fiecare fereastră sau cu colindatul. (Desigur că activiștii de partid, securiștii și milițienii aveau voie să împodobească pom doar de Anul Nou și să-l aștepte doar pe Moș Gerilă, dar nu toți respectau această directivă, fiindcă majoritatea proveneau de la țară și undeva în sufletul lor rămăsese frica de Dumnezeu.)

Crăciunul anului 1988 nu a fost o zi prea veselă pentru familia Ardeleanu. Bogdan a trebuit să plece înainte de amiază, ca să apuce să aprindă focul pe cînd ajunge. Bineînțeles că a fost condus la gară, în mașina tatălui său, sub pretextul că Ileana nu se putea întoarce singură în mașină cu copilul. (Bunica avea între timp puțin „concediu“.)

Deși era cu sufletul îndoit (sau poate tocmai de aceea), tînărul – căruia îi plăceau de mic drumurile cu trenul – se concentra asupra peisajului. Pînă la Salva, totul era cam ca în Cluj: cer înnorat, drumuri umede sau noroioase. La Salva a schimbat trenul și s-a trezit tovarăș de drum cu indivizi care i-au indus părerea că de-acolo încolo este o altă lume. Aproape toți aveau figuri crunte și erau cu port popular: cușme, laibăre, pantaloni de lînă și cizme. Vorbeau doar în frînturi de fraze, așa că românii puteau fi înțeleși de către clujeanul nostru doar parțial, iar ucrainenii (care erau în majoritate blonzi – cel puțin

după asta credea că-i dibuieşte) nu puteau fi înţeleşi deloc, ceea ce-i confirma părerea din prima uitătură.

Mediul înconjurător se schimbase şi el brusc. Cerul era relativ senin, adică de o culoare gri-deschis, şi se vedea un soare portocaliu care încerca să strălucească. Tot pământul era alb, căci zăpada pusese stăpînire nu numai pe dealuri şi pe munţi, ci şi pe defileul prin care calea ferată descria un traseu care-l umplea pe călător de admiraţie faţă de constructorii ei. Aceeaşi admiraţie putea fi nutrită şi pentru locuitorii căsuţelor aflate la înălţime, care nu aveau nici măcar curent electric, aşa cum putea fi bănuit după nuanţa ce se vedea prin ferestre. (Deşi trăiseră pînă atunci în oraşe, el şi soţia sa avuseseră de multe ori ocazia să vadă cum arată lumina lămpii de petrol, căci electricitatea era dirijată – inutil, s-ar putea spune – către întreprinderi.)

Trenul sosi în Petrova fără mare întîrziere. Era încă ziuă, aşa că se putea vedea uşor negura din ceruri, albul cîmpurilor şi poleiul de pe drumuri. Bogdan o porni cu curaj spre dispensar, gîndindu-se că e bine că Ileana nu suferă în această zi de mare sărbătoare şi că el va apuca totuşi să fie de Crăciun în mijlocul unei familii, care nu putea fi decît familia Ţăranu, cei care-l aşteptau din seara dinaintea plecării la Cluj.

Era de principiul că pe primul loc stă datoria, şi abia apoi vine plăcerea. De aceea dădu mai întîi telefon la Cluj, apoi văzu că se aprinde focul (surprinzător de repede) şi doar la urmă se pregăti de plecare.

Ileana îl asigurase că acasă totul e bine, dar o făcuse ca să nu-i dea griji. De-abia mai tîrziu avea să afle că fiul

său a făcut febră de aproape 40° imediat ce s-a întors de la gară. Ca orice mamă, ea s-a pierdut şi a uitat ce meserie are, aşa că l-a chemat pe bunic. Desigur că acesta a venit în mare grabă, şi – către seară – revenise calmul. Vlaicu nu mai avea febră, reîncepuse să mănînce (una din ocupaţiile lui favorite – se şi vedea pe el) şi asculta cu atenţie cum îi citea Grandpa.

Se întunecase deja cînd a ajuns la casa mătuşii Doca, aşa că era firesc să găsească animaţie. L-a mîngîiat pe suflet felul cum a fost întîmpinat, nu numai de familia Ţăranu, ci şi de ceilalţi meseni. Era acolo şi fiica prietenilor celor doi soţi Ardeleanu, precum şi Ana Novăcescu, soţia directorului şcolii, o femeie frumuşică şi simpatică. După ce s-a înfruptat cumsecade din mîncare şi băutură – acolo era o adevărată masă de nuntă, după cum zicea un profesor din Germania, care fusese ospătat după datină cînd venise în vizită la bunicii materni ai lui Bogdan – tînărul a văzut lucrurile mai în roz, şi abia aştepta ca – atunci cînd va fi şi Ileana acolo – să răspundă invitaţiei făcute de d-na Novăcescu. Aceasta urma să se întîmple însă după Anul Nou, iar el refuza în acel moment să se gîndească la viitor. Se retrase încă devreme, cu gîndul că a doua zi – luni – va fi o zi obişnuită de lucru. (Încă din 1982, cînd fusese în străinătate, ştia că numai în România şi în Bulgaria nu există zile libere de Crăciun şi de Paşti.)

În camera lui, a constatat cu bucurie că focul nu se stinsese. În plus, fiind duminică, avea şi curent electric. (Poate că şi cei de la centrala electrică se gîndeau că este sărbătoare şi încălcau pe ascuns dispoziţiile de sus.) Du-

pă ce a umplut soba cu buşteni şi a dat drumul la „Europa liberă“, tînărul medic s-a putut relaxa pe comodul său pat de spital, desigur cu ţigările pe noptieră, ca să nu-i lipsească nimic.

XV

În prima zi cînd rămăsese singurul medic din comună a avut puţini pacienţi, după cum se şi aştepta. A avut în schimb după-masa o deplasare la o urgenţă, şi atunci a văzut cît e de greu să aplici un tratament injectabil în condiţiile de acolo. Seara tîrziu a fost chemat telefonic la alt pacient, lîngă şcoală. Asta i s-a părut prea de tot: să fie silit să meargă un kilometru dus şi unul întors prin întuneric, cînd se putea foarte bine ca omul să fie adus cu căruţa la dispensar sau – dacă era chiar rău de tot – să cheme Salvarea şi să meargă la Vişeu. Ca dovadă că situaţia nu era aşa de gravă, nici n-a mai auzit de acel pacient.

Dimineaţa următoare părea să fie una foarte obişnuită. Cînd a sunat telefonul, puţin înainte de amiază, Bogdan a ridicat receptorul plictisit, gîndindu-se că iar o fi vreo banalitate. A fost destul de surprins s-o audă pe centralistă zicînd: „Rămîneţi, vă cheamă Clujul!“, dar nu s-a gîndit la nimic rău. Ileana sau – mai puţin probabil – altcineva voia pesemne să vadă cum îi merge. Într-adevăr, la telefon era soţia lui, care-l luă pe ocolite – desigur, după ce discutară despre copil:

— Eşti foarte ocupat?

— Nu. De ce?

— Cred că ar trebui să dai o fugă pînă în Crasna. Cora este în pragul sinuciderii, căci i-a murit un sugar.

Toţi ştiau care era conduita în legătură cu pacienţii: sub 1 an, mai bine murea doctorul decît el, între 1 şi 4 ani puteai să-i dai pace, iar peste 4 ani chiar nu te mai întreba nimeni nimic. Bogdan nu se mira de Cora că este disperată, fiindcă ştia cu cine are de-a face. Necazul ei era cu atît mai mare cu cît fusese şi ea plecată acasă de Crăciun. Trebuia s-o suplinească doctorul de la Bistra, care era şi şeful dispensarului comunal (la Crasna era numai punct sanitar, fiind sat). Acest medic, care stătea de mulţi ani acolo împreună cu soţia – şi nici n-aveau de gînd să plece, după cum era uşor de bănuit – era un şmecher uns cu toate alifiile şi ştia şi cum se trag sforile în spital. Aşadar, e lesne de înţeles că omologul său din Petrova a încheiat rapid convorbirea şi că la fel de iute a terminat consultaţiile şi s-a repezit la Crasna.

A găsit-o pe prietena lor îngropată între fişe de consultaţie, registre şi alte documente, împreună cu asistenţii ei, care nu prea îi erau de ajutor în această situaţie. Asistentul de la punctul sanitar era un om cumsecade, dar cam avea „darul suptului“, iar moaşa făcea şi ea ce putea, dar nu în urgenţe, fiindcă locuia în Petrova. Toţi cei trei căutau, cum era de aşteptat, să vadă dacă sînt în regulă cu controalele periodice şi alte chichiţe. Aceste amănunte căpătau importanţă covîrşitoare în cazul unei anchete, lucru ştiut de toată lumea. Doctorul din vecini venise însă şi pentru altceva: s-o ajute să-şi pregătească o

apărare „beton“ – asta, bineînțeles, pe lîngă susținerea morală implicită.

Nu era o surpriză s-o vadă plînsă și extrem de agitată, și nici cuvintele cu care fu întîmpinat:

— Te-a trimis Ileana, așa-i?

— Sigur că-i așa, dacă nu mi-ai dat tu telefon. (Adevărul era că, fiind 10 minute între Petrova și Crasna, mai repede comunicai mergînd de la un dispensar la altul decît așteptînd legătura prin telefon.)

— Nu m-am mai gîndit să-ți dau telefon, căci sînt distrusă. Îți dai seama că s-ar putea să nu mai am voie să dau secundariat și să rămîn blocată aici toată viața?

— Lasă, că nu-i dracul chiar așa de negru. Mai bine spune-mi concret cum s-a întîmplat, ca să vedem cum o brodim.

— Cînd am plecat acasă de Crăciun, m-am înțeles cu doctorul Bursuc că-mi ține spatele, căci altfel nu plecam. Chiar în ziua de Crăciun a apărut la punctul sanitar o sanie cu un copil de o lună care era deja mort. Domnul Crăsneanu poate să-ți confirme.

Interveni asistentul:

— Dom’ doctor, eu am venit cît am putut de repede, dar copilul era deja tot vînăt și rece.

Bogdan bănuia în ce stare venise, mai ales în zi de sărbătoare, dar știa bine că tot nu se mai putea face nimic cu un copilaș în asemenea situație. Prin urmare, mai relevant era să știe cum s-a întîmplat. Ceru amănunte de la cel care fusese cît de cît în miezul evenimentelor.

— Știu numai că mama a dormit peste el și l-a sufocat. Cînd l-a văzut că nu mai respiră și este vînăt, s-a urcat cu el în sanie și au venit încoace. Sigur că a durat pînă au apărut aici, căci stau pe vîrful unui deal și n-au nici curent electric, nici telefon. Vă dați seama că n-am mai putut să fac nimic.

Era de prisos să mai teoretizezi asupra modului cum medicii de circumscripție erau țapi ispășitori pentru condițiile de trai și pentru igoranța – și chiar reaua-voință a – mamelor (de tați nici nu se discuta, căci nu era obiceiul să fie implicați în vreun fel în creșterea copiilor). De aceea Ardeleanu trecu la ce voia să mai afle:

— Dar doctorul Bursuc ce-a păzit? Nu a spus că te înlocuiește?

— I-am dat telefon imediat – zise asistenta – dar nici nu i-a păsat, și mi-a spus s-o chem de acasă pe d-ra doctor.

— Îți dai seama că am venit încoace cît am putut de repede – interveni Cora – ca să constat că Bursuc se spală pe mîini.

— Chiar nici un sfat nu ți-a dat? – se miră colegul ei, care știa că individul în discuție nu mai are veleități în privința unui secundariat (era și prea bătrîn) sau pentru mutarea într-un oraș.

— Nu. Mi-a spus să mă descurc cum pot, dacă n-am avut concediu legal. Chiar dacă știe că va rămîne toată viața aici, nu are chef de încurcături, așa că a ținut să-mi precizeze că sugarul mi-a murit mie, nu lui.

Dată fiind situația, nu mai era loc pentru portretul moral al medicului de la Bistra, ci trebuiau să se gîndească foarte bine ce aveau de făcut. Porneau de la premisa justă că nu va exista îngăduință față de cea care era a ni-

mănui.

Stătură cu toţii în dispensar ca să elaboreze o linie de conduită pînă cînd Bogdan îşi dădu seama că începea să se întunece. Nu era necesar să se uite la ceas ca să ştie că era în jur de 4. Dacă tot o luase pe Cora sub oblăduirea lui, simţea că este dator să se îngrijească de toate. Prima urgenţă era acum ca ea să mănînce, pentru ca să nu i se înrăutăţească şi mai mult starea. Fără multă vorbă şi fără să accepte obiecţii, o luă la dispensarul din Petrova, chiar dacă nu avea să-i ofere mare lucru de mîncare. (Era de principiul că un bărbat adevărat, dacă are măcar o femeie pe lîngă el, nu face trei lucruri: gătitul, spălatul rufelor şi călcatul.) În acel moment era firesc să nu se mai afle nici o femeie în dispensar, aşa că – dorindu-se o gazdă bună – a preparat exact ce mînca atunci cînd era singur: supă din plic şi şuncă din conservă chinezească cu cartofi prăjiţi,. Servi mîncarea în farfurii de plastic spălate de el (de spălatul vaselor nu se ferea, căci îşi zicea că şi soldaţii fac asta, aşa că nu este o treabă exclusiv feminină). S-a confirmat încă o dată ce se spune despre foame, şi a avut mulţumirea de a fi lăudat pentru meniu şi pentru curăţenia vaselor, deoarece invitata – căreia îi mai venise inima la loc – i-a făcut hatîrul de a recunoaşte că din asemenea vase ar fi putut mînca şi Gorbaciov (asta fiind una din marotele gazdei).

După ce, desigur, o conduse acasă, se mai relaxă puţin, astfel că putu vorbi în linişte la Cluj, raportînd îndeplinirea misiunii. Spera din tot sufletul ca această întîmplare să rămînă fără consecinţe pentru prietena lor. Cum de obicei Dumnezeu îi ajută pe cei care merită, aşa

a şi fost. S-a discutat cazul în treacăt într-o şedinţă de analiză obişnuită în cadrul spitalului din Vişeu, după care totul a fost dat uitării.

XVI

Puţinele zile ce le avea de petrecut în Petrova treceau totuşi încet pentru Bogdan Ardeleanu. Deşi – în principiu – era vorba să plece la Cluj în penultima zi a anului, se gîndea să se întoarcă în seara dinainte, cu acceleratul. Îşi făcea socoteala că oricum nu va avea timp de consultaţii în ziua plecării, căci legătura spre casă era la 9 şi jumătate dimineaţa.

A oscilat pînă în seara ultimei zile pe care o mai avea de trăit în Petrova în acel an, şi în cele din urmă s-a hotărît să plece exact cînd făgăduise. Bine a făcut, căci, imediat după ce a auzit trecînd acceleratul de Cluj, a auzit şi bătăi puternice în uşa din faţă a dispensarului. S-a mirat puţin, fiindcă oamenii ştiau de soneria de la uşa din spate, dar ce avea să vadă avea să-l lase complet uluit.

În uşă era o femeie aparţinînd de enclava ţiganilor[61], şi ea avea în poală un nou-născut, cu cordon ombilical şi placentă cu tot. Tînărul medic, care încerca să nu-şi piardă capul în momentele grele şi să facă o ierarhizare co-

[61] Majoritatea ţiganilor din Petrova erau aşezaţi, cu case şi pămînturi, şi la ei era în general mai curat ca la români. Existau însă şi din aceia care trăiau tipic pentru etnia lor.

respunzătoare a priorităţilor, s-a asigură mai întîi că nounăscutul era viu şi ţipa. Fără să aibă timp să se mire şi să se bucure de acest lucru – asta avînd în vedere că femeia şi copilul ei fuseseră aduşi cu sania de la peste un kilometru depărtare, în plină iarnă – Bogdan o întinse pe patul din hol şi începu să se ocupe de cordonul ombilical. Tăiatul şi legatul buricului erau o problemă foarte mare, căci instrumentele şi aţa erau departe de a fi sterile. Era exclus să le pui atunci să fiarbă, fiindcă nu-ţi puteai permite să aştepţi încă jumătate de oră. Noroc însă că exista tinctură de iod din abundenţă, aşa că o turnă fără să se zgîrcească peste instrumente şi aţă. După ce a tăiat şi a legat buricul celui care abia venise pe lume şi s-a asigurat că nu suferă de frig (bine că se făcuse foc toată ziua şi chiar şi în hol era destul de cald), a putut în sfîrşit să cheme Salvarea ca să-i ducă pe mamă şi pe copil la spitalul din Vişeu. (După tot ce se întîmplase pînă atunci, n-ar fi fost de mirare ca ea să se întoarcă acasă, dar asta era prea de tot.)

O dată ce văzu că toate erau cît de cît în regulă, doctorul – cu un ochi la nou-născut, care bineînţeles că n-avea nimic, ca mai toţi aparţinînd etniei lui – o luă la întrebări pe mamă:

— Bine, dragă, dar n-ai simţit că te-au apucat durerile? Trebuia să vii imediat, fiindcă ştii că trebuie să mergi la spital. Vrei s-o păţim noi din cauza dumitale?

— Dom' doctor, am simţit eu ceva, dar a venit ca din tun.

— Dar al cîtelea copil este?

— Al şaselea.

— Bine, bine, dar bărbatul dumitale ce-a zis? Nu te-a ajutat cu nimic?

— Eu n-am bărbat. Dacă se poate, lăsaţi-mă să nu mă duc la spital, căci trebuie să am grijă şi de ceilalţi copii.

— Aşa ceva nu pot face – fu el categoric. O să stai vreo trei zile în spital, după care te întorci. (Desigur că nu putea spune cu glas tare, dar nu se putea opri să se gîndească la faptul că nu-şi face probleme pentru ceilalţi copii, din moment ce aparţineau unei rase de supravieţuitori. De altfel, toată lumea ştia că ţiganii nu sînt tocmai cei mai grijulii părinţi.)

Discuţia fu încheiată de sosirea Salvării. Ca să poată dormi liniştit, mai aşteptă vreo jumătate de oră, după care se asigură că mama şi copilul au ajuns cu bine. Îi trecu prin minte să telefoneze acasă, căci avea obiceiul să relateze soţiei lui momentele mai delicate. A renunţat însă imediat, dacă tot aveau să se întîlnească a doua zi. Se făcuse deja tîrziu, deci cel mai bun lucru ce-l putea face era să doarmă, mai ales că urmau nişte zile obositoare.

A avut totuşi ocazia să povestească despre această întîmplare a doua zi de dimineaţă, cînd mătuşa Marişca a găsit placenta aruncată în zăpadă, dincolo de uliţa dispensarului. A aflat că femeia respectivă era cunoscută în sat pentru asemenea isprăvi, dar în acel moment nu-l mai interesa decît să prindă trenul.

Ileana şi cu Vlaicu îl aşteptau la bunicii dinspre mamă, de unde au plecat abia seara, după cîte aveau de povestit. Cel mic şi-a primit – ca de obicei – consideraţia cuvenită, fiindcă de-acum întîlnirile cu tatăl său deveni-

seră prilej de mare bucurie pentru amîndoi. După ce a fost dus în spate aproape tot drumul pînă acasă, Vlaicu a ținut neapărat să se uite la diafilme împreună cu Daddy (toate rudele primiseră denumiri englezești), deși le mai văzuse de vreo sută de ori, căci bunica şi mama i le proiectau seară de seară, înainte de culcare. Bineînțeles că Bogdan a trebuit să citească şi el textul de pe film, deşi era clar că micuțul îl ştia pe de rost, după cum îi cerea tatălui său să-i spună să treacă la imaginea următoare. (E de prisos să spunem că deja cel mai tînăr din clanul Ardeleanu învățase să umble cu aparatul, căci acest lucru îi plăcea foarte mult, aşa cum le place tuturor copiilor mici să umble cu tot felul de scule şi aparate.)

A doua zi dimineața se prezentă cu un tonus bun în locul unde urma să treacă în anul 1989. Avea o oarecare reținere cînd se gîndea că trebuia să facă două gărzi la rînd, dar nu i se părea totuşi prea mare lucru, la cîte experiențe noi şi nu tocmai plăcute trebuise să suporte în ultima vreme. Conta enorm şi că îşi putea dovedi sie însuşi – în primul rînd – că nu fusese asimilat de mediul în care era nevoit să trăiască. Probabil că avea tendința de a hiperboliza totul şi de a-şi face construcții mentale în privința situațiilor ce aveau să urmeze, ca şi Till Buhoglindă (personaj cu care fusese asemuit încă din copilărie), cînd în fond viața era mult mai prozaică, deoarece indivizii cu care venea în contact nu îşi făceau atîtea probleme pur teoretice. Aşa se face că totul a ieşit foarte bine: a fost primit cu afecțiunea dintotdeauna, sentiment dublat acum de compasiune şi admirație în urma povestirilor proaspătului medic de țară. O dată ajuns din nou în

mediul său, tînărul doctor Ardeleanu şi-a dat seama că temerile i-au dispărut de la sine, iar el – şi ca om, şi ca profesionist – parcă n-ar fi plecat niciodată de acolo. E drept că nici n-a prea avut probleme în gărzi, dar senzația lui era că – fiind „pe teren propriu“ – putea face față la orice. Tot pentru că era în largul lui şi ştia că este ascultat cu interes, a povestit de-a fir în păr cam tot ce i se întîmplase, culminînd cu naşterea din seara din ajunul plecării la Cluj, care era firesc să nu i se şteargă uşor din minte.

Parcă o forță mai presus de orice înțelegere i-a împiedicat pe oameni să se îmbolnăvească în acel ajun de An Nou. Cert este că în tot complexul – care cuprindea nu numai Clinica Medicală III, ci şi Clinica Chirurgie III, împreună cu anestezia şi reanimarea – n-a mai intrat nici o Salvare de la ora 5 după-masa. (Clinica de chirurgie îi avea pe cei mai buni profesionişti din Cluj în domeniu, aşa că acolo nu te puteai plînge de lipsă de activitate, fapt simțit şi de Bogdan pe pielea lui, cînd era stagiar.)

Desigur că tot personalul de gardă se bucura că nu sînt urgențe, dar pentru el era mai important că putea s-o întîmpine liniştit pe Ileana, care fusese de acord să petreacă Revelionul împreună cu el, fiindcă amîndurora li se părea mai deosebit – şi chiar mai romantic – decît printre rude. Cu familia avea să fie tînărul Vlaicu, care a fost luat de acasă de către bunic, împreună cu mama sa. Aşa a putut şi Corneliu Ardeleanu să-şi vadă fiul, care nu avusese timp să treacă pe la părinți.

Lui Bogdan îi plăceau de mic festivitățile, dar în ul-

tima vreme situația era de așa natură încît prilejurile solemne sau de bucurie lipseau aproape cu desăvîrșire. De aceea ajunsese la concluzia că trebuie și poți să-ți creezi singur un cadru festiv, dacă-ți doreai neapărat asta. În acest spirit, se bărbieri abia seara, de parcă ar fi mers la vreun restaurant. (S-a apucat puțin cam tîrziu de această operațiune, căci soția și tatăl lui l-au găsit cu spuma pe față.) Pe lîngă aceasta, îi spusese Ilenei să aducă o sticlă de vin (era bun și ăsta, dacă nu făcuseră rost de șampanie, din simplul motiv că știa că ea bea doar un pahar și își dădea seama că nu-și poate permite să bea jumătate de litru din băutura spumoasă, din moment ce era de gardă).

Cu vinul și cu bunătățile de acasă, ea reuși să întindă o masă demnă de sărbătoarea pe care urmau s-o savureze, făcînd abstracție măcar în acele ore de ce-i înconjura. Se puteau simți cît de cît ca acasă, căci în camera de gardă era și un televizor, care era mai mult piesă de mobilă, dacă te gîndeai la ce emisiuni puteai vedea. Totuși, printr-un mecanism ciudat, emisiunile de duminică seara, cu coruri în cinstea partidului și a familiei liderului său, îi făceau lui Bogdan poftă de mîncare atunci cînd era de gardă.

Dacă tot nu aveau altă distracție, cei doi tineri au dat drumul la televizor, deși știau că nu vor vedea decît omagii închinate Marelui Stăpîn, muzică populară și umor de o calitate mai mult decît discutabilă, cu ironii la adresa portarilor și chelnerilor șperțari. Aceste emisiuni doar completau tabloul unei societăți în care erau „înfierați“ (termen la modă) sau chiar închiși oameni care luau

o mită ridicolă sau călătoreau pe tren fără bilet, în timp ce cei care își băgau mîna pînă la umăr în avutul statului trăiau bine-mersi și erau chiar omagiați. În consecință, se preocupau mai mult de ale gurii, interesîndu-i doar cînd termină de vorbit Marele Stăpîn, pentru a ști cînd trebuie să închine în cinstea trecerii în noul an.

Conducătorul țării era în funcție de aproape un sfert de secol, dar numai cu vreo 15 ani înainte începuse să i se facă un cult al personalității de tip asiatic. (De fapt, de acolo îl și învățase.[62]) Cum românul are imaginație, clănțăii transformaseră o unitate de lungime, anul-lumină, într-o unitate de timp. Pe de altă parte, supușii nu se lăsau mai prejos: denumeau așa-numita „epocă de aur“ cu termenul „la belle epoque“, termen pe care-l rosteau în așa fel încît ieșea „labele-poc“.

Pe măsură ce i se aduceau laude tot mai deșănțate, conducătorului i se rezerva un spațiu tot mai mare pentru mesajul de Anul Nou, astfel că în seara petrecută de soții Ardeleanu în Clinica Medicală III, Marele Stăpîn a vorbit 20 de minute, așa cum făcea de vreo 5 ani. Bogdan e-

[62] Să nu uităm că, în vizitele în China și și în Coreea de Nord (1971), Ceaușescu l-a avut „de-a dreapta“ pe Ion Iliescu, care era pe vremea aceea șeful U.T.C. Acesta din urmă a dovedit la congresul al XI-lea al P.C.R. (nov.1974) că a asimilat ce-a văzut la Kim Ir Sen. În momentul cînd Constantin Pîrvulescu – unul dintre participanții la răsturnarea de la 23 august 1944 – îl făcea „troacă de porci“ pe liderul de atunci al partidului, cel care s-a pretins dizident începînd din 22 decembrie 1989 a sărit în picioare și a început să strige lozinca – renumită mai apoi – „Ceaușescu – P.C.R.!“. (Țin minte absolut precis, căci aveam 14 ani trecuți, că pînă atunci se scandase doar numele partidului.) Vorba defunctului Ion Rațiu: „La vremuri noi, tot noi!“

ra sătul de platitudinile pigmentate cu stîlciri ale limbii şi cu agramatisme – toate caracteristice pentru „istoricele“ cuvîntări ale liderului, aşa că rosti cu glas tare ce gîndea, fără să-i pese de microfoanele omniprezente:

— Să dea Dumnezeu să fie ultima dată cînd îl vedem! – şi a închinat pentru asta cu Ileana la miezul nopţii.

XVII

După cele două gărzi, Bogdan se opri la bunicii dinspre mamă, ca să le ureze cele cuvenite şi totodată să-şi ia rămas-bun, căci chiar în acea după-masă trebuia să se întoarcă din nou la ţară, de data asta împreună cu Ileana. Timpul era scurt, aşa că au lăsat multe lucruri nespuse, dar subînţelese, aspect cu care erau obişnuiţi de mulţi ani. Bătrînii Vlădescu aprobau fără discuţie graba nepotului lor de a ajunge acasă, fiindcă ştiau că vrea să prindă cît mai mult timp împreună cu cel mic. Timpul zboară în astfel de situaţii, aşa că parcă dintr-o dată soţii Ardeleanu au observat că e vremea de plecat la gară, deci ar cam trebui să-l ducă pe copil la bunici, bunica dinspre mamă fiind încă „în vacanţă“. Aşa a apucat şi Bogdan să-şi vadă mama şi sora, şi a fost bine pentru toată lumea, căci nu erau formalişti ipocriţi.

Şocul întoarcerii la Petrova a fost atenuat – mai ales pentru Ileana – de intrarea în lumea intelectualilor din sat. Începutul a fost făcut printr-o invitaţie duminica la

prînz la directorul şcolii, în contextul celor spuse cu atîta amabilitate de soţia acestuia, cînd îl cunoscuse pe noul medic. Ea era din partea locului şi mai avea doi fraţi, dintre care unuia îi plătea Bogdan cotizaţia lunară la partid. El, profesor de ştiinţe exacte, venea din nordul Olteniei, cam din aceeaşi zonă cu bunicul dinspre mamă al oaspetelui. Aveau doi copii, şi tot acolo locuia peste iarnă şi bătrînul Novăcescu, tatăl directorului, care le plăcu tinerilor soţi de la prima vedere. Pe el l-a făcut să se gîndească la ce-i spusese bunicul său, şi anume că – dacă tragi o linie imaginară la sud de Tîrgu-Jiu – oamenii de la nord de această linie sînt cu totul altfel. Aceasta era consecinţa faptului că Oltenia stătuse sub austrieci doar vreo 20 de ani, nu peste 100, ca Bucovina.

Atmosfera se încălzi rapid, poate şi datorită ţuicii, pe care invitatul a apreciat-o drept cea mai bună pe care o băuse pînă atunci. Desigur că la crearea acestui climat contribuia şi felul de-a fi al celor două femei, ca şi masa îmbelşugată. Indiferent de motive, a căror analiză fu lăsată pe planul al doilea, chiar şi de către Bogdan, important era că la sfîrşitul prînzului ajunseseră să se tutuiască.

De atunci încolo, Ileana şi soţul ei s-au simţit mai puţin singuri şi izolaţi, mai ales seara, fiindcă făceau destul de des vizite noilor lor prieteni. Era oricum mai plăcut decît să înveţi pentru secundariat la lampă de petrol şi să asculţi posturile de radio străine, rugîndu-te să nu ţi se termine bateriile, căci nu ştiai dacă găseşti altele.

La familia Novăcescu au întîlnit şi pe alţii din pătura mai elevată a satului: inginerul agronom şi medicul veterinar (care ambii aveau soţii profesoare), precum şi

tehnicianul veterinar, care stătea peste drum de inginerul agronom, şi a cărui soţie răspundea de punctul farmaceutic, aflat chiar la ei în casă. Această femeie – sora asistentei Haitonic de la dispensar – i-a confirmat încă o dată lui Bogdan că un adevărat intelectual nu trebuie să fie neapărat absolvent de facultate. Încă de la primele întîlniri au avut discuţii consistente despre matematică – marea pasiune a lui dintotdeauna – şi cu asta i s-a apropiat de suflet, ceea ce nu era deloc uşor, şi nici frecvent.

Mai venea acolo şi primul om pe care-l cunoscuseră în Petrova, şi Bogdan a putut să vadă că impresia ce i-o produsese de la bun început era justă. Toţi cei cu care stătea la taifas în casa directorului îi întăreau convingerea că nu Clujul este buricul pămîntului şi că nu trebuie neapărat priviţi de sus nişte oameni care, din felurite motive, rămîn cantonaţi în locuri pe care conştiinţa comună le tratează cu răceală. Desigur că le plăcea să bea – şi nu numai bărbaţilor – dar nu prea aveau altceva de făcut ca să le treacă mai uşor lungile seri de iarnă. În orice caz, nu asta îi definea, aşa că tînărului i s-a vădit din nou că nu e bine să preiei de-a gata părerile altuia, gîndindu-se la ce spusese colega sa despre „inteligenţia“ din Petrova. După ce văzu cu cine are de-a face, clujeanul le propuse tuturor să se tutuiască. Soţia lui nu era prea încîntată de această iniţiativă, dar nici nu o dezaproba vehement, aşa că s-a putut şi ea simţi cît de cît în largul ei.

Chiar dacă nu mai erau atît de singuri şi de străini în sat, soţii Ardeleanu profitau de orice ocazie să plece acasă şi să stea cît mai mult. La una din aceste plecări au fost însoţiţi de uncheşul Gavrilă Ţăranu, împreună cu soţia lui. Cei doi nu se simţeau prea bine de-o vreme, şi s-au gîndit „să se caute“ în amănunţime la Clinica Medicală III, dacă tot are trecere acolo doctorul din satul lor.

Au pornit cu toţii cu acceleratul, căci altă variantă nu aveau, deşi ştiau că vor ajunge în Cluj la 1 noaptea. Desigur că i-au găzduit acasă pe cei doi petroveni, care au fost întîmpinaţi cum se cuvine de mama Ilenei, care revenise la datorie. Chiar dacă nu le putea pune pe masă oaspeţilor ce aveau la ei acasă, doamna Iancu s-a descurcat cît se poate de onorabil. Cei doi însă, văzîndu-se în „casă de domn“, parcă nici nu îndrăzneau să se aşeze, d-apoi să mănînce, aşa că abia au ciugulit cîte ceva. Bogdan se aştepta la asta, şi-i tot îmbia să nu se sfiască, dar degeaba. Bine că măcar au îndrăznit să se spele şi să se culce. Se simţeau stînjeniţi de aşternuturile curate, temîndu-se că gazdele s-au deranjat prea mult, dar pînă la urmă oboseala a învins.

Probabil au dormit ca pe ace, fiindcă dimineaţa erau gata de plecare înainte de a se crăpa de ziuă. Desigur că şi doctorul lor i-a însoţit la clinică, pentru ca să se revanşeze cît de cît pentru ce făcuseră pentru soţia lui şi pentru el. Au fost serviţi aşa cum era de aşteptat, şi au fost şi mai mulţumiţi că nu li s-a găsit mare lucru. Deşi soţii Ardeleanu şi mama lor îi îndemnau să nu se grăbească, se vedea că nu se simt bine la oraş, aşa că s-au întors cît au putut de repede.

XVIII

La scurtă vreme după ce se întoarseră şi ei în Petrova, într-o dimineaţă de luni, tinerii Ardeleanu auziră o gălăgie neobişnuită pentru acele locuri şi acea oră. Cînd se duse la fereastră, Bogdan văzu cum grupuri destul de mari înaintau pe uliţa dispensarului spre centrul satului. Erau şi deosebit de mulţi bărbaţi pentru perioada aceasta, cînd majoritatea plecau la tăiat păduri sau la lucrul cîmpului în Banat. Se comenta cu glas răstit, aşa că se putea auzi că sînt revoltaţi împotriva faptului că s-a decis ca Petrova să devină sat şi să aparţină de comuna vecină Leordina.

Deşi continua să se considere clujean get-beget, nu putea totuşi să nu fie alături de petroveni, mai ales că era vorba aici de o problemă care privea întreaga ţară, fiind un alt abuz al regimului. Ideea, izvorîtă desigur din capul „genial“ al Marelui Stăpîn, se numea „sistematizarea satelor“ şi avea mai multe aspecte. Unul dintre ele era desfiinţarea comunelor şi transformarea lor în sate, ca să se reducă şi numărul de primării, şcoli, dispensare, etc., din simplul motiv că nu mai era din ce să-i plăteşti pe cei care lucrau acolo. Pe de altă parte se urmărea mutarea ţăranilor în blocuri, ca să li se ia şi micile loturi de pe lîngă casă. Aceste blocuri de 4 etaje nu erau însă prevăzute cu canalizare ca la oraş, aşa că locuitorii lor aveau parte numai de dezavantajele de la ţară, adică fîntîna şi latrina în curte. (Se mai dorea şi mutarea cu forţa a pensionarilor la ţară, tot în astfel de blocuri – ca să se elibereze locuri în

oraş pentru muncitori[63], dar aceasta nu s-a reuşit, fiindcă n-a mai fost timp.)

Ştiind că în sudul ţării abuzurile asupra ţăranilor fuseseră duse la îndeplinire fără murmur, Bogdan se bucura că în sfîrşit cineva protestează. Abia aştepta să afle mai multe amănunte, şi norocul a făcut să apară destul de repede în dispensar cumnata uncheşului Ţăranu, care stătea şi ea în centrul satului.

— Ce se întîmplă aici?

— Dom' doctor, e bai mare. Vor să ne transforme în sat şi să fie centrul de comună la Leordina. Asta înseamnă că pentru fiecare scrisoare sau fiecare act de semnat de la primărie ar trebui să mergem pînă acolo[64]. Ba mai mult, şi registrul funciar o să treacă acolo, aşa că or să ne ia şi pămînturile.

— Bine-bine, dar cum s-a putut aşa ceva de pe-o zi pe alta?

— Au chemat-o pe primăriţă la partid, şi ea a semnat imediat să ne schimbe în sat. Ei nu-i pasă, căci e zînitură. A venit de undeva de lîngă Braşov şi n-are nici un pic de pămînt aici.

[63] Cine a trăit la ţară şi a încercat să-i înţeleagă pe cei de acolo şi-a putut da seama că se urmărea şi distrugerea sufletească a ţăranului român, prin ruperea legăturii lui cu pămîntul. O dată ce ai distrus psihic un om, poţi să-l faci o cîrpă în mîinile tale – şi sfătuitorii din umbră ştiau asta, fiindcă erau ticăloşi, dar nu proşti. Problema muncitorilor se punea mai ales în Bucureşti, unde se construia „Casa Poporului“ – denumire de un desăvîrşit umor negru pentru cei care au trăit în vremea aceea. Acolo au fost aduse echipe din toată ţara, şi unii îşi amintesc cu drag de acea perioadă, fiindcă aveau ce mînca şi bea (ca şi la Salva-Vişeu).

[64] Reamintesc că erau 7 km între Petrova şi Leordina.

Asta se adăuga la faptul că, deşi trecuse ceva vreme de cînd era medic în comună, nici n-o cunoscuse pe primăriță, care îşi îndeplinea funcția ca pe orice sarcină de partid, adică fără nici cea mai mică tragere de inimă. Voia totuşi să ştie dacă această femeie a călcat măcar în Petrova de cînd erau ei acolo.

— Primărița a fost pe-aici zilele astea?

— Da. Chiar azi-dimineață oamenii au vrut s-o rupă în bucăți, dar a fugit cu trenul, nu ştim cum.

Pentru un om care ştia istoria acestor locuri, începînd de la cum a căzut Sarmizegetusa, era uşor de bănuit cum a scăpat cea care ar fi trebuit să-şi apere oamenii. În acelaşi timp însă, un pasionat de domeniu îşi dădea seama că trăieşte în acel moment evenimente memorabile, deci trebuia să lase la o parte ce s-a petrecut în urmă cu aproape 2000 de ani. Toate acestea îi trecură într-o clipă prin minte tînărului medic, astfel că se hotărî să îşi continue întrebările:

— Care este situația acolo, în centru? Am văzut de dimineață că vin grupuri de oameni de pe toate dealurile.

— E nenorocire. Au venit din toate părțile şi au blocat drumul național. Au spart geamurile şi au dat foc la primărie, şi cer să vină primul-secretar, căci nu discută decît cu el. Cele mai furioase erau femeile, care-şi duceau şi copiii. Acum parcă s-au mai potolit, căci vicele le-a spus că va veni încoace primul-secretar. La început însă, n-a putut răzbi singur, aşa că l-a chemat în ajutor şi pe cumnatu-meu.

Bogdan Ardeleanu abia aştepta să vadă cu ochii lui că în sfîrşit țăranul român se ia de piept cu oricine pentru

pămîntul său, aşa că se îmbrăcă repede şi se duse glonț la primărie. (Ileana rămăsese în dispensar pentru orice eventualitate, dar era absurd să crezi că ar fi venit cineva la consultație, cînd practic tot satul era pe şoseaua principală.)

Făcîndu-şi loc printre oamenii care flancau drumul mare încă de la ieşirea din ulița dispensarului, ajunse destul de repede peste drum de primărie. I-a sărit în ochi că asistenta nu exagerase cu nimic: clădirea era plină de funingine şi cu geamurile sparte, iar mobilele erau aruncate în curte sau în drum. Femeile, cu copiii în fața lor (ca la Lupeni, în 1929), urlau şi se agitau, dar nu mai existau acte de violență. Oricum, nimeni n-ar fi îndrăznit să le agreseze, căci în spatele lor stăteau bărbații – tăcuți, dar cu figuri deloc prevestitoare de bine, mai ales că aveau şi topoarele la ei. Lui nu avea însă de ce să-i fie frică, fiindcă îi ajutase pe mulți dinre ei, şi oamenii țineau cont de asta. Se amestecă în discuții, asigurîndu-i pe cei din jur de sprijinul lui moral[65], după care trecu drumul şi spuse cîteva vorbe bune şi viceprimarului, pentru că stima lui față de acesta nu era conjuncturală sau de suprafață, aşa că puțin îi păsa de reacțiile celor din jur. (De altfel, nici în acea împrejurare „vicele“ nu-şi pătase obrazul prin ostilitate pentru săteni – ar fi însemnat să îşi calce pe inimă, şi evident că nu era genul de om care s-o facă – ci se rezumase la a încerca să păstreze ordinea.) Era bucuros că şoseaua națională se eliberase, în aşteptarea lideru-

[65] Expresia „suport moral“ este iarăşi o dovadă a uşurinței cu care ne lăsăm influențați ("support" înseamnă în engleză exact „sprijin“ sau „susținere“).

lui de partid din județ, și de-a dreptul încîntat că autoritățile de partid și miliției din sat dispăruseră ca-n gaură de șarpe.

Într-un tîrziu apăru și coloana oficială de la Baia-Mare. Primul-secretar coborî dintr-un Mercedes (asta tot în cadrul patriotismului socialist) și îi asigură pe oameni că Petrova va rămîne comună. Ei au întîmpinat aceste cuvinte cu aplauze, urale și ovații (așa cum scria în ziare că erau primite cuvîntările Marelui Stăpîn), dar singurul clujean din mulțime era sceptic, fiindcă știa cît prețuiește cuvîntul unui slujitor al regimului. Se gîndea că există totuși o speranță, datorită faptului că oricînd petrovenii ar putea relua revolta dacă le-ar fi înșelate așteptările.

Toate acestea le povesti soției lui cînd se întoarse la dispensar, și a fost destul să pomenească de cutia Pandorei pentru ca și ea să înțeleagă pe ce se baza. Se vede că a avut dreptate, căci nu a mai auzit să se pună problema alipirii la Leordina. Mai mult decît atît, data următoare cînd s-a întors la Cluj a aflat de la bunicul său dinspre mamă că „Europa liberă“ spusese că Petrova era una din cele două comune[66] din toată țara care se împotrivise sistematizării satelor. Desigur că n-a scăpat ocazia de a le povesti bunicilor că a fost martor ocular la evenimente, fără însă să se implice prea tare (asta ca s-o liniștească pe bunica, și ea membră de partid încă din anii ’50, care – amintindu-și de acea perioadă – se temea de repercusiunile asupra nepotului preferat).

[66] Cealaltă a fost Parva (jud. Bistrița-Năsăud), dacă nu mă înșeală memoria.

După ce a auzit cu urechile lui ce vorbeau posturile străine, Bogdan s-a simțit oarecum împlinit – deși continua să-și dea seama că n-are nici un merit în desfășurarea evenimentelor-și abia aștepta să fie întrebat de cei din jur despre ce s-a întîmplat acolo. Cele mai lungi și mai consistente discuții le purta, desigur, cu singurul din familie care asculta constant „Europa liberă“. Amîndoi erau pentru precizie, așa că bătrînul Mircea Vlădescu găsea înțelegere numai la nepotul său atunci cînd afirma că filmele despre primul război mondial – mai ales cele referitoare la luptele de pe Jiu – nu sînt veridice. Știa el ce știa, căci avea amintiri de pe vremea aceea, deși era doar un țînc. Nostim era faptul că formația lui de militar se vădea într-un domeniu aparent cu totul străin de război (deși nu tocmai). Cînd urmăreau împreună meciuri de fotbal – mai ales cele din cupele europene – Bogdan se distra teribil cînd, la cîte-o pasă greșită, îl auzea pe bunic zicînd: „Hait! Iar a dat-o la inamic!“.

În povestea mișcării din Petrova mai era ceva care-i provoca tînărului Ardeleanu o satisfacție răutăcioasă: evenimentele se produseseră către sfîrștiul lui ianuarie, ca un fel de „cadou“ de ziua de naștere a Marelui Stăpîn. Era binevenit acest lucru, fiindcă de ani buni se pusese pe același plan – ba chiar pe unul mai înalt – aniversarea șefului statului cu aniversarea Unirii de la 1859.

Toate acestea au fost comentate îndelung în familie, dar vorbele rămîneau vorbe, și celui ce fusese acolo îi părea rău că nu se trăsese concluzia practică: regimul era departe de a fi așa de puternic cum voia să pară, dovadă că dădea înapoi la prima opoziție fermă. Totul era să de-

monstrezi că nu ți-e frică, dar un om singur nu putea face minuni. Din păcate, solidaritatea nu era punctul forte al românilor, şi stîlpii regimului ştiau acest lucru, fiind buni cunoscători ai psihologiei maselor. Supuşii care gîndeau (fenomen destul de rar, şi chiar stînjenitor, în acea vreme) ştiau şi ei asta, şi de aceea sperau doar în Gorbaciov.

XIX

Era nunta de aur a bunicilor dinspre mamă ai lui Bogdan Ardeleanu (Bunicii dinspre tată o avuseseră exact în ziua cînd Ileana fusese pentru prima dată invitată la masă în casa celor care aveau să-i devină socri.) Este clar ca lumina zilei că nepotul pe care-l crescuseră cei doi bătrîni ar fi vrut din tot sufletul să participe la masa festivă, dar un sentiment stupid al datoriei l-a împins să se întoarcă la muncă, deşi colega era acolo. S-au întors amîndoi soții în Petrova, aşa că lui nu i-a mai rămas decît mica satisfacție de a şti că la masă va fi cel mai proaspăt şi mai important rod al acestei îndelungate conviețuiri: strănepotul. I-a felicitat pe bunici la telefon, dar simțea că asta nu era de ajuns. În fond, fiind sîmbătă, puteau să se repeadă pînă la Cluj şi înapoi, fără să țină cont de bani sau de oboseală.

Auzise la telefon că atmosfera era festivă (masa se desfăşura la părinții lui, pentru ca bunica să simtă că e sărbătorită), după care aproape că-şi şterse din minte evenimentul şi tot ce era legat de el. Curînd după aceea,

într-o zi în care consulta, auzi la telefon că îl cheamă Clujul. La celălalt capăt al firului era tatăl său.

— Cred că ştii de ce te-am sunat.

— Iară nu mi-ai luat banii de gărzi. (Se mai întîmplase în luna precedentă, şi erau în joc bani destul de serioşi, cam cît rata lunară la mobila din două camere, pentru că doctorul Ardeleanu-junior făcea cel mai adesea gărzi pe numele a doi medici primari, la care plata pe oră era altfel decît la tineri.)

— Nu. A murit Tata-I. (Această denumire fusese introdusă de nepoatele dinspre fiu ale bătrînului Vlădescu.)

Bogdan ştia că tatălui său îi place să facă pe marele bărbat, dar nu se aştepta să-l ia chiar aşa, „fără anestezie“. A avut totuşi puterea să întrebe ce s-a întîmplat. A observat că era de preferat să treacă peste amănunte şi a încheiat convorbirea cît a putut de repede, precizînd doar că va sosi în Cluj cu acceleratul de noapte, fiindcă legătura de zi nu mai avea cum s-o prindă.

Cu ochii în lacrimi, tînărul lăsă baltă tot şi se repezi în cameră, unde soția lui tricota. Stătea lîngă sobă, aşa că nu-l văzu de la început, dată fiind forma camerei. Mergînd către ea, a simțit nevoia – ca întotdeauna în situații delicate – să explice ce-i cu el, ca să-i calmeze cît de cît pe cei din jur.

Ileana nu se mişcase de la locul ei, pentru că nu era nimic neobişnuit în a mai veni din cînd în cînd sus în cameră dacă nu era lume jos. Cînd ajunse lîngă ea, se putea vedea clar că nu e în regulă ceva cu el. Fără să lase loc pentru întrebări, spuse, reuşind cu greu să aibă un timbru cît de cît normal:

— S-a întîmplat un mare necaz, dar fii calmă, căci nu e nimic cu Vlaicu. (Cu asta trebuia să înceapă de fapt, ca de cîte ori aducea o veste proastă, dar acum era prea răvăşit ca să se controleze într-atît.)

— Dar ce s-a întîmplat, pentru Dumnezeu?! – zise Ileana, ai cărei ochi măriți trădau şocul pe care i-l produseseră glasul şi ochii modificați ai soțului ei.

— A murit Tata-I! – şi glasul lui se înecă la ultimele sunete.

— Cum Dumnezeu? Doar acum trei zile, la nunta de aur, n-avea nimic!

Bogdan trecu peste această remarcă nu tocmai isteață, căci orice om gîndeşte şi spune platitudini şi truisme în situații foarte grele. De fapt şi el gîndea tot aşa, şi nici nu era momentul să-i ardă de ironii. Încercă pur şi simplu să răspundă:

— Mare lucru nu ştiu nici eu, şi se pare că nici taică-meu, care mi-a dat telefon. M-am enervat, căci aşa o voce liniştită avea, de am crezut că iar n-a fost în stare să-mi ia banii de gărzi. Cînd colo, îmi trînteşte chestia asta pe nepusă-masă. Din cîte am putut afla, l-au internat aseară cu insuficiență renală şi pînă dimineață a fost mort.

Ileana ştia şi ea că bunicul era diabetic şi cardiac, aşa că era uşor de explicat de ce a intrat în blocaj renal, mai ales că mînca dulciuri şi bea vin ca un om obişnuit. Ce nu era explicabil era că murise într-o singură noapte. Privind lucrurile ca om pur şi simplu şi sub aspect filozofico-etic, puteai să zici că bunicul se stinsese aşa cum trăise – cu demnitate şi fără să-i solicite prea mult pe cei

din jur, întocmai ca tatăl Ilenei. Ea era însă şi medic, şi ştia cum se ocupase soțul ei de bătrîn. Prin urmare îl aproba pe Bogdan cînd spunea că nu înțelege nimic din toată treaba. Speculațiile profesionale pe seama cazului n-au durat însă prea mult, fiindcă el era acum în primul rînd nepotul crescut de Mircea Vlădescu-senior, şi-i veneau în valuri amintiri legate de plimbările cu bunicul său, care se lăsau cu savarine sau brînză cu roşii, singurele lucruri pe care le agrea într-o perioadă cînd acasă nu voia să mănînce practic nimic. Năpădit de cele ce-i treceau prin minte, tînărul izbucni în plîns (ceea ce poate i se mai întîmplase de vreo două ori pînă atunci), iar soția lui făcu la fel, căci şi ea îşi amintea cît îi fusese de dragă bătrînului.

Cînd se mai liniştiră, Bogdan se repezi în baie să-şi radă barba, convins fiind că-i aduce ghinion. (Îşi lăsase de vreo săptămînă să-i crească părul pe față – el, care considera că un om civilizat nu poartă barbă – tocmai fiindcă îşi cam pierduse speranța de a reveni unde îi era locul.) Acum, superstițios cum era, se gîndea că schimbarea aspectului feței sale nu neapărat provocase necazul, dar era în strînsă legătură cu el. Date fiind condițiile, a putut să-şi radă doar părul de pe obraji, căci lama nu era destul de bună şi pentru firele din jurul gurii. Asta l-a enervat şi mai tare, aşa că s-a hotărît să lase totul baltă şi să poarte de atunci încolo mustață şi cioc[67].

Acestea erau mai mult fasoane; esențial era să fie alături de familie, ca în toate situațiile grele. Se înțelege

[67] Întocmai ca acum, dacă tot nu s-a schimbat nimic în esență.

de la sine că nu s-a mai gîndit să consulte în ziua aceea şi nici să ceară acordul colegei pentru ca să plece la Cluj. El şi Ileana i-au spus pur şi simplu despre ce era vorba, fără să precizeze cînd se întorc, iar Romina a înţeles, vrînd-nevrînd.

După ce-şi îndeplini şi obligaţia de care nu putea scăpa (promisese că merge să-l vadă pe tatăl medicului veterinar), a rămas în sfîrşit singur cu gîndurile sale, dar a preferat – cum era firesc – să aibă tot felul de ocupaţii cu care să-şi umple timpul pînă la ora plecării la gară.

Îl obseda în continuare cum de murise bătrînul aşa de repede şi se tot gîndea că e mare păcat că n-a fost acolo. Cu experienţa lui, poate că ar fi influenţat mersul evenimentelor. Timpul a fost însă prea scurt, deci – chiar dacă îl anunţau imediat că bunicul său a fost internat de urgenţă – tot ar fi ajuns tîrziu. Îl mai frămînta că defunctul nu apucase să-şi vadă îndeplinită cea mai mare dorinţă din ultimii ani: să-l vadă rece pe Marele Stăpîn. La cîte trecuse prin viaţă, nu-i mai păsa dacă îl aud vecinii şi – fudul de urechi cum era, ca orice artilerist – îl numea cu glas foarte ridicat pe conducător „ţiganul“[68]. Bogdan se simţea uns pe suflet de acest apelativ, dar parcă şi mai mult îi plăceau alte „înţelepciuni“: „Domnia a murit la 23 august ’44“ sau „Stalin spunea: «Prost să fie, dar să fie de-al nostru!».“.

Dată fiind ora tîrzie şi dificultăţile cu benzina, tînărul Ardeleanu îi spusese încă de dimineaţă tatălui său

[68] N-am fost niciodată curios să întreb dacă ştia ceva concret sau doar intuia adevărul.

să nu-l aştepte în gară. Ştia însă cu cine are de-a face, aşa că n-a fost o surpriză să-l vadă acolo. Mai deosebit a fost faptul că venise şi sora lui, probabil ca să mai iasă din atmosfera apăsătoare ce se instalase la bunici. Ea nu era atît de apropiată de aceştia, fiindcă nu o crescuseră efectiv, dar desigur că ţinea la ei, mai ales la cel ce nu mai era. Deşi era studentă, era încă infantilă în anumite privinţe, aşa că i s-a părut interesant că fratele ei poartă cioc. Acesta însă numai de chestii spectaculare n-avea chef, lucru pe care îl spuse fără înconjur.

Chiar dacă era trecut de 1 noaptea, au fost de acord cu toţii să treacă pe la bunica înainte de a se duce acasă. Bogdan ştia că are datoria morală să facă asta, chiar fără să aibă ce să spună; era însă destul să o ia în braţe. Prezenţa lui a avut un efect oarecum benefic pentru soţia şi fiica dispărutului, dar dintr-un motiv care în mintea unui om obişnuit nici n-ar fi trebuit să conteze în faţa marelui necaz: amîndouă erau contrariate că îşi lăsase cioc, şi desigur că au apreciat că-i stă rău. El trecu peste aceste observaţii ca şi cum nu le-ar fi auzit, mulţumit totuşi că abătuse pentru cîteva clipe gîndurile negre ale mamei şi bunicii, şi – ca de obicei – dori să ştie cu ce putea fi de ajutor. A aflat că trupul neînsufleţit al bunicului său va rămîne încă o zi în capelă – aşa cum se obişnuieşte – iar în dimineaţa următoare i se vor face funeralii militare, după care va fi dus la Ciacova, în Banat, şi va fi îngropat împreună cu socrii lui.

Iniţiativa în legătură cu onorurile militare fusese a lui Corneliu Ardeleanu, ale cărui pasiune şi respect pentru tot ce însemna viaţa ostăşească se vădeau încă o dată.

Aici era însă vorba în primul rînd de altceva, şi anume de afecţiunea şi de sprijinul reciproc dintre socru şi ginere, chiar dacă pe acesta din urmă îl irita cîteodată modul în care bătrînul voia să-l susţină. (Adevărul este că avea în oarecare măsură manie epistolară – poate şi fiindcă lucrase la ziarul local – însă nu totdeauna îşi dădea seama în ce vremuri trăieşte. Cînd nu-i convenea ceva, imediat aşternea pe hîrtie, ca în cazul uniformelor şi armamentului din luptele de pe Jiu. Ba mai mult, o dată Bogdan a putut citi în „Scînteia“ – ziarul oficial al partidului – o notiţă de răspuns pentru bunicul său, care nu se simţea bine la tribunal în postura de „numit“ şi dorea să i se spună „cetăţean“.[69] Era firesc ca un astfel de om, care nu pregeta nici să se laude cu familia lui – şi fusese primul care trîmbiţase peste tot că el şi soţia lui sînt străbunici – să facă tot posibilul să-l împingă înainte pe ginerele său, ale cărui merite profesionale şi personale nu numai el le ştia. Mare lucru nu reuşise, dar a continuat cu scrisorile către tot felul de foruri cu pondere, chiar după ce i se spusese să înceteze.)

Pe de altă parte, Corneliu Ardeleanu îl sprijinise pe socrul său în demersul acestuia pentru a obţine titulatura de veteran de război, şi reuşiseră acest lucru, cu toate că bătrînul Mircea Vlădescu luptase doar împotriva ruşilor. Acum doctorul Ardeleanu-senior îi avea ca pacienţi pe generalul armatei din Cluj şi pe soţia acestuia, aşa că n-a

[69] Era o vorbă în vremea aceea, în care termenul de „tovarăş“ fusese adînc demonetizat (ca şi termenul de „camarad“ pe vremea lui Horia Sima): „Cetăţene, dacă vrei să fii tovarăş cu mine, poartă-te ca un domn!“.

fost greu să primească acordul pentru funeraliile militare. Generalul[70] ştia bine că defunctul îi găsise locuinţă pe vremea cînd îi era subordonat, ca tînăr locotenent – şi mai era şi proaspăt căsătorit –şi nu uitase acele vremuri, ceea ce era demn de stimă în ochii lui Corneliu şi Bogdan Ardeleanu, fiindcă făcea o notă distinctă de ce puteai vedea la tot pasul.

Dacă legat de onorurile militare existase înţelegere deplină între urmaşi, au intervenit complicaţii în privinţa locului de odihnă veşnică. Toţi cei din familie ştiau că Lucia Vlădescu dorea să fie înmormîntată în locul unde se născuse şi unde erau îngropaţi şi părinţii ei, chiar dacă trăise mai mult de 40 de ani în Cluj, şi aici îi locuiau toţi descendenţii. Soţul ei acceptase să fie îngropat şi el acolo, deoarece nu mai avea practic pe nimeni în comuna sa natală. Un om cu gîndire cît de cît logică nici nu şi-ar fi pus problema ca bătrînii Vlădescu să nu fie puşi deodată în locul de veci. De aceea, Rada Ardeleanu – susţinută de soţ şi fiică – fusese de părere să i se găsească tatălui ei un mormînt în Cluj pînă cînd va muri şi mama, iar atunci să i se îndeplinească dorinţa legată de ultimul drum. Fratele ei însă nici nu vrusese să audă, şi – sprijinit de mamă – îşi impusese voinţa. Bogdan şi soţia lui considerau că – făcînd abstracţie de obsedanta problemă a benzinei şi, implicit, a costului pentru transportul sicriului (Ciacova fiind dincolo de Timişoara) – era inuman să nu poţi pune

[70] Iulian Topliceanu, cel aspru învinovăţit pentru represiunea de la Cluj, din 21 dec. 1989. Trebuie însă ţinut cont că – avînd milităria în sînge – a executat întocmai ordinele lui Ilie Ceauşescu, care poate i-a dat şi informaţii inaccesibile nouă, celor de rînd.

oricînd pe mormînt o floare sau o lumînare. Ascultau împietriți ce se punea la cale, dar nu mai puteau face nimic. S-au refugiat în ideea că pe primul plan este copilul, pe care trebuie să-l vadă de îndată ce se trezește, și asta avea să se întîmple peste puține ore, fiindcă la nici 2 ani și jumătate nu ai cum să pui la inimă ce nu ți se întîmplă ție direct, și nici atunci nu e vorba de probleme existențiale, în sens filozofic.

Ileana era acum o pildă vie a valabilității zicalelor din popor, fiindcă într-adevăr pentru ea în tot răul era și un bine, și nu orice bine. Avea neașteptata ocazie de a mai sta cîteva zile împreună cu cel mic, pentru că hotărîseră cu toții ca ea să nu meargă la Ciacova, dintr-un motiv absolut meschin: nu aveau destulă benzină, iar de tren se săturase.

Soțul ei trebuia însă să fie mai implicat în organizarea și desfășurarea tuturor momentelor legate de ultimul drum al celui cu care fusese atît de apropiat, și intră în miezul problemelor curînd după ce se trezi. Fără să apuce să stea prea mult timp cu cel mic, se duse iarăși la „Mama Uți", loc care devenise punctul de întîlnire al întregii familii. Le găsi acolo pe bunică și pe mamă (stătuseră împreună peste noapte), care îi așteptau pe ceilalți doi membri ai „fostei" (cum îi plăcea să zică) lui familii, ca să se ducă împreună la capelă. Propuse să rămînă el în casă, pentru orice eventualitate, ceea ce se și întîmplă. Toată lumea era astfel mulțumită: cei din jur – pentru că puteau priveghea, iar el – pentru că avea posibilitatea să mediteze în liniște, dovedindu-se util în același timp, ca să nu mai vorbim că n-ar fi dorit să-l vadă pe bunicul său

livid, cînd totdeauna fusese roșu în obraji.

Nu apucă să stea singur multă vreme, căci apăru unchiul său, împreună cu familia. Îi spuse acestuia ce gîndea, pe un ton potolit, dar care era clar că aștepta un răspuns pe măsură, ca să nu iasă scîntei. (Desigur că nici nu mai avea rost.) Mai deosebit a fost că au venit să prezinte condoleanțe niște foști camarazi de arme. Știind unde sînt toate cele de trebuință și fiind pătruns de ideea de a fi o gazdă perfectă – asta și pentru că se străduia să fie un cît mai bun român, și între puținele merite pe care le recunoștea poporului său se cuprindea ospeția – Bogdan reuși să-i determine pe cei care veniseră să nu facă imediat „stînga-mprejur". Făcu însă o gafă monumentală: dori să ciocnească, după ce pusese vin în pahare. Cei din jur i-au atras atenția, și au trecut repede peste acest lucru, după ce tînărul le-a explicat că nu avea de unde să știe care sînt obiceiurile în asemenea situații, fiindcă pînă atunci nu-i murise cineva apropiat. (La pomana după socrul său se pusese în umbră, fiind preocupat aproape exclusiv de soție și de posibilele urmări asupra celui ce-l așteptau.)

Oaspeții plecară fără s-o întîlnească pe cea căreia voiau să-i prezinte condoleanțele, și care se întoarse către prînz. Nepotul povesti amănunțit ce se întîmplase în lipsa ei, fără să-și ascundă stîngăcia, deoarece erau situații în care nu putea să ascundă adevărul, „ca și cînele c...", după cum îi plăcea să se exprime – dur, dar la obiect. Fără să-i mai pese dacă bunica și ceilalți îl judecă pentru acest incident minor (de fapt nici lor nu le prea păsa), plecă repede acasă, știind că promisese să revină seara – de

data asta împreună cu Ileana – ca să n-o lase singură pe Mama Uți înainte de o zi foarte grea.

Ca să-i dea o ocupație bunicii, cei doi tineri au servit cina acolo. S-au dus la culcare aproape imediat, fiindcă știau că le trebuie ceva timp pentru a adormi. Bogdan încerca să se sugestioneze cu ideea că doarme iarăși în casa în care fusese înconjurat din plin de afecțiune cu mulți ani înainte, dar asta nu l-a ajutat prea mult. Totuși, bucurîndu-se și în acele momente de afecțiune și de sprijin – de data asta din partea soției – reuși să prindă cîteva ore de somn profund. Ileana – care trecuse printr-o pierdere mult mai mare – adormi și ea destul de curînd, și probabil la fel a făcut și Mama Uți, judecînd după faptul că nu au mai auzit nimic din camera ei.

Ultimele onoruri militare pentru cel ce nu putuse ajunge la gradul de general fiindcă avusese norocul de a nu fi mobilizat și pe frontul de vest s-au desfășurat pe platoul cimitirului mare al orașului, nu numai pentru că era prezentă fanfara, ci și pentru că lumea care se adunase nu ar fi încăput în capelă. Limitele protocolului nu permiteau ca generalul armatei să fie prezent, dar toți au înțeles că era cu sufletul acolo cînd au văzut-o pe soția lui[71]. Tot din cauza protocolului, a fost o comemorare laică și nu s-au tras lovituri de tun. Pentru toți a fost însă destul să vadă sicriul acoperit de panglica tricoloră și să audă cuvîntările, iar cînd a început fanfara să intoneze „Presărați pe-a' lor morminte", foarte mulți lăsară să le

[71] A murit practic în brațele mele, într-o gardă, la vreo 7 ani după cele povestite aici.

curgă lacrimile pe față, inclusiv Bogdan, care pînă atunci nu fusese văzut plîngînd în public.

Viața era însă de așa natură încît nu-ți era dat să zăbovești asupra momentelor înălțătoare, ba chiar erai nevoit să uiți de ele și să te afunzi în prozaic sau chiar în ridicol. Așa se face că membrii familiei primiră condoleanțe la repezeală, după care sicriul fu pus în duba care urma să-l transporte la Ciacova, unde trebuia să ajungă pînă seara. Bogdan ar fi dorit să meargă și el cu duba – dacă tot era să fie doar pasager – dar tatăl său l-a rugat să-l însoțească, și – din spirit de echipă – a acceptat.

Avea să regrete acest lucru, fiindcă s-a întîmplat ceva absolut stupid: deși își fixaseră puncte de întîlnire pe traseul Cluj-Oradea-Arad-Timișoara, șoferul dubei nu i-a mai așteptat pe cei trei care-l urmăreau cu mașina (alături de fiica și fiul răposatului mai era și vărul lor primar dinspre mamă, împreună cu soția). Prin urmare, după Salonta, Bogdan decise să facă pe omul de legătură, măcar în al doisprezecelea ceas. Îl îndemnă pe tatăl său s-o ia la goană în urmărirea dubei – despre care știau sigur că trecuse pe acolo – iar el rămase să-i aștepte pe cei care plecaseră mai tîrziu din Cluj. Era o situație demnă de „filmele cu tîmpiți" (după cum zicea Ileana), dar de data asta nu era nimic de rîs, după cum nu era nostim nici faptul că tînărul a fost pasager în toate cele trei mașini. Cînd ajunseră la capătul acestui drum de coșmar – după o nouă pierdere de vreme în Timișoara – constatară că duba sosise de vreo oră și jumătate. Noroc că era acolo Ofelia – nepoată a Luciei Vlădescu – o femeie deosebită, îndrăgită de toată lumea. Cu Bogdan se iubeau de cînd el avea

vreo 4 ani şi ea, studentă fiind şi venind în fiecare an în casa bunicilor lui, se plimbau şi se jucau împreună. Ea venise cu trenul de la Timişoara, unde îi era casa părintească, şi reuşise deja să facă demersurile pentru ca sicriul să fie depus la cimitir.

După o noapte petrecută (e prea mult spus „dormită“) într-o cameră de internat, în condiţii mai proaste ca la Petrova (aici cişmeaua şi latrina erau afară) şi împreună cu încă vreo 10, Ardeleanu cel tînăr – ieşind în gerul de afară – a fost silit să-şi reamintească anotimpul în care se afla. (La Cluj nu mai avea nevoie de căciulă şi înlocuise paltonul cu un pardesiu, iar în Cîmpia Tisei – unde era soare şi nici un strop de zăpadă – fusese nevoit să stea în costum.) Soarele s-a făcut simţit însă destul de repede, aşa că, pe cînd a venit ora slujbei de înmormîntare, era din nou chiar călduţ, cel puţin pentru cel venit dintr-o iarnă adevărată. Partea neplăcută era că se topiseră micile ochiuri de gheaţă şi era noroi cam peste tot, dar nici nu conta în faţa momentului solemn care trebuia să urmeze.

Spre stupoarea tuturor, slujba de îngropăciune a fost de-a dreptul ridicolă, în loc să fie cum era de aşteptat. Corneliu şi Bogdan Ardeleanu au început pe loc comentariile critice la ce spunea preotul, comparînd ce se întîmpla acolo cu funeraliile din ziua dinainte. (Dacă şi tatăl său – mai ataşat bisericii, datorită educaţiei din copilărie – avea reproşuri la adresa celui care slujea şi se stăpînea cu greu să izbucnească în rîs, ce mai putea spune Bogdan? El se declarase iniţial ateu, pentru că se gîndea exclusiv la creştinism, dar apoi înţelesese că trebuie să existe ceva sau cineva care dăduse primul impuls Universului. Un om cît de cît inteligent nu putea prelua de-a gata afirmaţia lui Engels cum că materia este infinită în spaţiu şi timp.)

Reuşind să-şi stăpînească rîsul, poate şi datorită consternării (nici un om de bun-simţ n-ar fi putut crede, în ciuda îndoctrinării că o solemnitate laică poate fi mai măreaţă decît una religioasă), tînărul se îndreptă împreună cu ceilalţi spre restaurantul unde se ţinea pomana. Încă o dată i-a sărit în ochi paragina şi delăsarea tipică vremurilor pe care le trăia. Dacă pe vremea cînd era mică bunica sa, Ciacova era un adevărat orăşel, acum se vedeau doar nişte urme jalnice, care nu mai aveau cum să aibă în ele viaţa de atunci. În restaurant – care se vedea că există de pe vremea austriecilor – oamenii stăteau cu paltoanele pe ei, ceea ce era un indiciu de resemnare totală, după Ardeleanu-senior. (Căciulile pe cap – cu atît mai mult cu cît era vorba de un mort – denotau însă cu totul altceva.)

Ca să fie şi sfîrşitul aşa cum fusese începutul, în Aleşd li s-au stricat farurile, aşa că veniră vreo sută de kilometri pe urmele luminilor camioanelor, căci noaptea se lăsase de mult. După ce îi povesti celei mai bune prietene şi confidente tot ce se întîmplase şi înainte de a adormi, cel care avusese încă un motiv de suferinţă se gîndi că poate Dumnezeu a vrut să păţească tot ce-au păţit, fiindcă unii s-au încăpăţînat să-l ducă pe bunicul său departe de cei dragi, iar alţii au cedat prea uşor.

XX

Reîntorşi la Petrova, Ileana şi soţul ei au avut destul de repede prilejul să constate că se putea şi mai rău decît înainte. Sătenii reuşiseră să obţină ce doriseră, dar nu ştiau ce-i aşteaptă prin venirea noului primar. (E de prisos să spunem că primăriţa care fusese de acord în scris cu alipirea de Leordina n-a mai călcat niciodată în comuna pe care o condusese.) Absorbiţi de necazurile din familia lor şi de regretul că nu fuseseră prezenţi la nunta de aur a bătrînilor care-i dăduseră nepotului certitudinea că face bine căsătorindu-se cu fata cu care venise „în vedere", cei doi tineri aproape că uitaseră că-l cunoscuseră pe noul primar în casa directorului şcolii.

Era una din acele seri infinite de sfîrşit de ianuarie, în care Bogdan Ardeleanu se săturase de toate şi i-ar fi priit să bea ceva. Fiindcă nu avea cu cine face asta în cameră şi nu-i plăcea să bea singur, se gîndi să-i propună soţiei să facă o plimbare – asta şi ca să îşi aerisească şi să-şi răcorească puţinul ce-i rămăsese din creier. Se duseră drept la directorul şcolii, unde deja erau păhărele pe masă, fiindcă – alături de obişnuiţii casei – apăruse o figură nouă. Era un tip rubicond, cu ochi metalici, pe care Ana Novăcescu – jovială ca întotdeauna – îl prezentă soţilor doctori. Astfel făcură cunoştinţă cu Dulău, primarul numit de partid în Petrova. Seara, comentînd – ca de obicei – impresiile de peste zi, ajunseră la concluzia că nu vor avea probleme cu autorităţile nici de-acum încolo. Poate că tipul era cam orgolios şi egocentric, dar cei doi

soţi ştiau că sînt destul de diplomaţi ca să şi-l apropie.

Aveau să constate însă că prima impresie a fost amarnic de înşelătoare şi s-o regrete pe fosta primăriţă – mai ales Bogdan, care era şi membru de partid. De unde înainte doar trecea lunar pe la comitetul comunal ca să-şi achite cotizaţia – şi asta numai pentru că era conştiincios – acum trebuia să suporte şedinţe de partid duminica înainte de masă, fără să-şi prea poată permite să absenteze. Cu ierarhia în partid nu te puteai juca dacă n-aveai spate suficient de tare, şi primarul profita de aceasta ca să i-o plătească tînărului pentru că reuşise să i se impotrivească atunci cînd încercase să-şi extindă dominaţia asupra sectorului sanitar din comună. Medicii şi asistentele, spre deosebire de profesori de pildă, nu erau însă plătiţi de primărie, aşa că nu aveau nimic de împărţit unii cu alţii. Clădirea dispensarului era şi ea a Direcţiei sanitare, deci avea un statut ca de ambasadă. Doctorului Ardeleanu nu-i trebui mult să facă simţite – prin vorbe şi atitudine – toate acestea, căci nu suporta să ajungă la cheremul unui primar de comună, indiferent de poziţia socială la un moment sau altul. Pusese el la punct şi pe alţii mai răsăriţi cînd încercaseră să-l ia tare.

Localnicii nu erau nici ei mai mulţumiţi. La început se bucuraseră că plecase primăriţa care-i trădase, dar foarte repede au ajuns să vadă că individul adus în fruntea lor este un demn reprezentant al regimului. I-a atins unde-i durea mai rău, obligîndu-i să dea la stat cote tot mai mari de alimente. Confruntîndu-se cu şicanele şi adversitatea primarului, oamenii şi-au reamintit, vrînd-nevrînd, că sîngele apă nu se face. Reconstituindu-i biogra-

fia din spusele lor, i-a fost şi lui Bogdan mai uşor să-i explice atitudinea.

Acest Dulău fusese nu cu mulţi ani în urmă primarul oraşului Vişeu-de-Sus. Dorind să promoveze în ierarhia de partid, a aplicat cu atîta zel „orientările şi indicaţiile“ Marelui Stăpîn, încît s-a făcut profund odios. De teama unor mişcări de proporţii mai mari, a fost dat jos din funcţie, lucru excepţional în acea vreme. (Trebuia să fii din cale-afară de nemernic sau de hoţ pentru ca partidul să se debaraseze de tine – asta cînd simţea nevoia să arate ţării şi lumii cît de receptiv este la nevoile şi nemulţumirile oamenilor.) Individul ajunsese ceva directoraş la o fabrică din oraşul pe care-l condusese, cînd răzmeriţa din Petrova i-a oferit ocazia de a fi iarăşi în fruntea unei comunităţi. E drept că era doar o comună, dar ce conta? Important – ca pentru toţi cei cu un ego hipertrofiat şi bolnavi dacă nu sînt în prim-plan – era că putea din nou să comande şi să-şi facă mendrele, încercînd să imite în mic ce făcea Marele Stăpîn cu întreaga ţară. Atitudinea pe care o adoptase faţă de Petrova şi locuitorii ei nu se explica însă doar prin dorinţa de a-şi satisface setea de putere, ci şi prin aceea că visul lui era să ajungă iarăşi primar într-un oraş (de preferat Borşa, dar era bun la o adică şi Vişeul). Pentru asta era dispus să calce peste cadavre, închipuindu-şi că se va remarca la partid prin rezultatele în înăcrirea vieţii oamenilor, şi va fi cîndva promovat.

Toate cîte le aflase despre primar şi tot ce vedea zi de zi (şi care erau în ton cu cele ce se povesteau despre trecutul primarului) l-au dus pe Bogdan Ardeleanu la

concluzia că partidul se răzbunase perfid, dar cu vîrf şi-ndesat, pe petroveni, neputînd ierta o umilinţă de asemenea proporţii. Cîştigaseră ei menţinerea statutului de comună, dar de-atunci încolo aveau să-şi reamintească mereu că regimul îi are în vizor.

Era păcat de localnici că aveau iarăşi parte de necazuri, şi tînărul ajuns printre ei simţea profund nevoia să le fie alături, fiindcă refuza să-şi bage-n cap că lumea în care trăia era una în care tot ce era bun şi frumos în viaţă – dacă te luai după principiile universale ale moralei – era ignorat, batjocorit sau călcat în picioare. El încerca totuşi să nu devină inuman, fiind statornic în hotărîrea de a rămîne un bărbat adevărat, aşa cum erau cei din romanele lui Al. Dumas-tatăl şi ale lui Karl May, care-i luminaseră copilăria. Fierbea cînd vedea ce face primarul, şi se simţea oarecum dator să-şi apere oamenii, deoarece ca doctor trebuia să se îngrijească şi de liniştea lor sufletească. În plus, oricît de bine s-ar fi integrat în comunitate, nu era născut în Petrova şi nu avea de gînd să rămînă pe veci acolo. Prin urmare trebuia să-i arate lui Dulău, în aşa fel încît acesta să ţină bine minte, ce poziţie are un medic faţă de un primar şi care este diferenţa dintre Cluj şi Petrova, Vişeu sau Borşa. (Chiar şi pe vremea aceea, cînd se discuta peste tot – inclusiv în cercurile de aşa-zişi intelectuali – despre cît de ciubucari sînt doctorii, exista un soi de reţinere faţă de aceştia. Motivul era simplu: fie că voiau sau nu s-o recunoască, toţi ştiau că medicii sînt faţă de ceilalţi intelectuali cum sînt intelectualii faţă de restul populaţiei.)

Deşi abia aştepta să-l pună la punct aşa cum trebuie

pe cel care tindea să abuzeze de funcţia sa, Bogdan Ardeleanu – prin structură – nu se putea hotărî să atace el primul. Confruntarea era însă iminentă, fiindcă – mai mult sau mai puţin subtil – cei doi medici clujeni dădeau semne că nu vor şi nu e prudent să fie asimilaţi cu petrovenii. Ca de obicei cînd te gîndeşti intens la ceva, prilejul pentru conflict se ivi pe neaşteptate.

În ziua aceea era şedinţă cu toţi şefii de sectoare din comună, şi desigur că din partea branşei sanitare s-a dus colega mai veche. (Ileana şi Bogdan Ardeleanu acceptau fără discuţie ca ea să fie şefă pe linie administrativă, fiindcă scăpau astfel de nişte aspecte plictisitoare. Cît priveşte partea profesională, înţelegea singură că nu e cazul să se bage peste ei.) Se terminase de cîtva timp programul de consultaţii şi cei doi soţi se retrăseseră în cameră, pentru prînz. Ileana era deja gata cu masa, iar Bogdan – care voia să savureze una din excelentele ciorbe pregătite de mătuşa Marişca – era încă în faţa farfuriei cu felul II, care se compunea – ca mai totdeauna – din cartofi prăjiţi şi şuncă din conservă. Totul părea că este în ordine, dar – ca din senin – s-au trezit în cameră cu colega lor, care s-a gîndit să nu întîrzie a le comunica o veste neplăcută, aşa că venise direct la ei. Le-a spus că, în cadrul şedinţei, primarul – criticînd şi activitatea dispensarului, cum îi stătea bine unui lider din acea epocă, oricît de mărunt ar fi fost el – relatase că doctorul Ardeleanu neglijase un copil cu apendicită acută, care pînă la urmă ajunsese la Baia-Mare cu peritonită şi ocluzie intestinală. Unchiul copilului era într-o funcţie la judeţ şi făcuse mare tevatură. Astfel aflase şi primarul, şi – conform unei datini care nu ţinea numai de regim – cu toţii voiau să lovească în cel mai slab.

Se vede însă că nu ştiau cu cine au de-a face. Bogdan îşi amintea exact de copilul acela, ca de altfel şi Ileana, aşa că ştia că nu greşise cu nimic. Se întîlnise cu copilul şi cu mama lui la intersecţia dintre uliţa dispensarului şi şosea, într-o vineri după-masă, cînd se porniseră în vizite. Femeia le-a spus că îl doare în partea dreaptă şi că are uneori greaţă. Soţii Ardeleanu s-au întors imediat din drum şi l-au consultat în cabinet. Nici nu s-au gîndit să dea importanţă faptului că acesta urcase şi coborîse panta împreună cu ei, fiindcă era firesc să fie aşa. Foarte probabil că avea limbrici, şi medicul i-a spus mamei ce să facă, după care şi-a luat gîndul de la caz. A doua zi dimineaţa, ea şi copilul fuseseră văzuţi plecînd la Vişeu, dar nici asta nu era relevant. De multe ori petrovenii preferau să se ducă la medicii din spital, pe care-i considerau mai cu experienţă.

Trecuseră vreo două săptămîni de atunci, aşa că a fost foarte surprins cînd a auzit ce soartă avusese copilul. Ulterior avea să afle că fusese operat chiar în ziua în care se dusese la spital, de un chirurg care – nefiind practic niciodată treaz – se repezise cu diagnosticul şi cu intervenţia. Probabil că şi operaţia se făcuse sub influenţa alcoolului, ca şi îngrijirile post-operatorii, aşa că nu era de mirare unde se ajunsese. Îi era milă de copil, dar cu nici un preţ nu putea suporta să fie scos ţap ispăşitor. Se simţea sfredelit pînă în străfunduri, aşa că se hotărî să acţioneze fără mănuşi şi să-i arate primarului unde îi este locul.

Lăsă mîncarea pe jumătate terminată în farfurie şi – fără să aştepte să plece colega din cameră – îşi luă paltonul direct peste cămaşă şi se repezi la primărie. În anticamera primarului era multă lume, dar trecu printre toţi, abia aruncîndu-le un salut, şi aproape se năpusti în birou. Au încercat unii să-l întrebe ce doreşte, dar au văzut că nu se putea discuta cu el în acel moment. (Umbla cu capul mai aplecat decît de obicei şi arunca priviri semnificative pe sub sprîncene, aşa că aducea cu un taur înfuriat.)

După ce bătu la uşă – mai mult de formă, fiindcă n-a aşteptat să i se răspundă – se proţăpi drept în faţa primarului, fără să acorde nici o atenţie secretarei acestuia, după care îl luă direct:

— Domnule primar, aţi auzit de calomnie?

Dulău nu se aştepta la acest atac frontal şi ştia bine – ca şi Ardeleanu, care-şi pregătise cu grijă confruntarea cu cel care se întinsese mai mult decît îi era plapuma – că măcar teoretic calomnia şi pedeapsa pentru ea figurau în Codul penal. Surprins şi înfricoşat – aşa cum erau toţi reprezentanţii regimului cînd îi luai tare şi pe nepregătite (şi se văzuse asta de curînd) – primarul încercă să cîştige timp:

— Tovarăşu' medic, să dăm telefon la Baia-Mare, să vedem care-i situaţia.

— Bine, să dăm, deşi nu văd ce legătură are asta cu mine. Eu l-am consultat pe copil – şi am martori – şi ce s-a întîmplat mai departe nu mă priveşte.

A urmat o convorbire destul de lungă cu spitalul, din care s-a putut deduce că starea copilului era încă gravă. Nu se lăsă însă impresionat de teatrul jucat de primar, fiindcă atunci cînd era convins că avea dreptate mergea pînă-n pînzele albe, fără să-i pese ce gîndesc sau ce spun cei din jur. De aceea nu se osteni să-i explice celui din faţa lui toată tărăşenia cu acest copil, cu atît mai mult cu cît îşi însuşise zicala franceză care spunea că un om care se justifică de fapt se acuză. În schimb îi aminti că are un unchi cu pondere la judeţ, şi Dulău dădu încă o dată înapoi, ştiind exact cine era – şi, mai ales, cine putea fi – unchiul Petru.

Deşi era sigur că aşa-zisul său interlocutor nu va uita cum a fost pus la punct de cineva mult mai tînăr, deci va căuta să se răzbune prin orice mijloace, Bogdan ieşi pe deplin liniştit de la primărie. Se gîndea că va avea oarecari inconveniente dacă acest copil murea, dar îşi repeta a suta oară că n-avea ce să-şi reproşeze – tocmai el, care era autocritic pînă la exces. Cu atît mai puţin puteau alţii să se lege de el, fiindcă le-ar fi închis gura imediat. (Chiar dacă toată ţara era în paragină, între medicina din Cluj şi cea din Vişeu exista diferenţa din toate celelalte domenii.) Din fericire, şi în acest caz a triumfat binele, ca şi atunci cînd fusese în dificultate prietena lor Cora: băiatul s-a întors acasă perfect sănătos.

Mult mai tîrziu, mergînd în vizită la un bolnav, medicul petrovean de conjunctură avea să afle că în ziua aceea de pomină fusese „lucrat" de colega lui, din invidie. Fiica bolnavului îi povesti pe drum ce se întîmplase de fapt la şedinţă, unde participase şi ea. Cînd se adusese vorba despre dispensar, toată lumea strigase (dacă tot era obişnuită să-şi clameze drepturile): „Ne-am săturat de

«domnişoara»! Să rămînă doctorii din Cluj!“

Abia atunci a înţeles el de ce „domnişoara“ renunţase să se dezbrace şi să mănînce ca să le povestească despre şedinţă, chipurile din solidaritate. De fapt, primarul evitase să-l agreseze cu brutalitate, dar nu regreta absolut deloc că îi dăduse o lecţie, chiar în aceste condiţii.

XXI

Una din puţinele zile cu adevărat frumoase petrecute de Bogdan Ardeleanu în Petrova a fost o duminică de sfîrşit de februarie. Era absolut singur în dispensar, într-o linişte nu numai exterioară. Terminase obişnuitul prînz, cu supă din plic sau gătită de îngrijitoare pe mai multe zile, şi cartofi cu şuncă din conservă[72], şi încerca să studieze în cabinetul de consultaţii, unde i se părea mai cald. Deodată simţi că lumina este mult mai puternică decît de obicei. Ridică ochii de pe carte şi văzu – practic pentru prima dată de cînd ajunsese acolo – un cer albastru şi un soare adevărat.

După trei luni de negură, cer plumburiu şi zăpadă, era normal să se entuziasmeze în faţa reînvierii naturii. (Cînd s-a ridicat şi s-a uitat pe geam, a văzut că soarele era atît de puternic încît topise zăpada de dincolo de uliţa dispensarului, şi putea vedea iarba proaspătă. E drept că

[72] O fi plictisitor să repeţi un lucru, deci e uşor de închipuit ce însemna să şi mănînci.

era mai mult noroi, dar şi acesta îl bucura, fiind un semn că gheaţa se topise bine de tot.) Totuşi, chiar şi atunci cînd trăia ceva cu intensitate, se străduia să păstreze un minim de gîndire raţională. Prin urmare, ştiind că examenul de secundariat era mai mult o Fata Morgana şi că oricum sănătatea sa – sufletească, în primul rînd – era mai importantă decît un fel de joc de loto, dar în care şansele nu erau tocmai egale (cum devenise concursul de intrare în specialitate), Bogdan se hotărî să iasă la plimbare.

În centrul satului nu încăpeai de lume. Erau mai ales tineri, care înlocuiau tradiţionala horă cu plimbarea şi cu o prăjitură şi un suc la cofetărie. Fiind la o vîrstă la care era firesc să se bucure din plin de sănătate, nu acordară nici o atenţie celui care trecea agale printre ei. Acesta se bucura că era aşa, fiindcă saluturile tot la doi paşi l-ar fi întrerupt din meditaţie. Se gîndea că i se confirmă încă o dată că omul nu este făcut să trăiască în întuneric – nici la propriu, nici la figurat. Măcar asta nu putea face Marele Stăpîn: să oprească în loc natura. Primăvara fusese dintotdeauna – şi avea să rămînă aşa – anotimpul reînvierii, în primul rînd pentru că era mai mult timp în care soarele lumina existenţa celor care de multe ori nu-şi dădeau seama că depind total de el.

Încîntat de transformarea naturii, Bogdan îşi prelungi plimbarea pînă la lăsarea serii. Merse şi în Crasna, căci simţea nevoia să exprime ce simţea, şi altundeva n-avea unde s-o facă. Era deja un obişnuit al casei la gazdele prietenei lor Cora, ca să nu mai vorbim de cea care stătea acolo, şi se gîndi că ar fi nimerit să se afle între apropiaţi în această zi deosebită. Şi în Crasna oamenii ie-

şiseră în număr mare, dar aici erau la plimbare şi cei trecuţi de adolescenţă. La bufet se putea consuma şi afară, şi tînărul clujean a remarcat din mers, cu un zîmbet îngăduitor – determinat nu numai de atmosferă – că femeile beau bere din sticlă, lucru pe care nu l-ar fi putut concepe nimeni în lumea din care fusese rupt.

A fost întîmpinat aşa cum se aştepta în casa unde stătea colega lui. Gazdele erau ucraineni şi trăiau după ritul ortodox vechi, ceea ce pe Bogdan nu putea decît să-l bucure, fiindcă sărbătorise de două ori Crăciunul. (Oricum, „Crăciunul bătrîn“, cum îl numea toată lumea, era sărbătoare şi pentru cei care se conformaseră calendarului occidental, deoarece coincidea cu Sf. Ion.)

Era totuşi sfîrşit de iarnă, chiar dacă mult mai timpuriu decît erau obişnuiţi localnicii. (Mulţi dintre ei i-au mărturisit asta celui care trăise prima iarnă printre ei, şi atunci acesta a putut uşor să-şi explice de ce erau atît de mulţi pe uliţe.) Îşi dădea şi el seama de acest lucru, şi simţi că – oricît de plăcută i-ar fi fost şederea – trebuia să se întoarcă unde avea să doarmă, căci focul în sobă mai trebuia făcut multă vreme. În drum spre Petrova a putut percepe – dacă mai era nevoie – că frigul se lasă mai devreme decît întunericul.

O astfel de zi nu putea fi întreagă decît după o convorbire cu cei dragi. Deşi ştia că Ileana nu va vibra ca şi el cînd îi va povesti că a venit primăvara şi în nord, ţinea neapărat să-i împărtăşească impresiile. Făcea asta mai mult pentru el, căci nu se punea problema să dea creşterea copilului în oraş (unde trebuia să-i fie locul) pe nişte peisaje frumoase.

XXII

Toţi cei din Petrova – localnici sau stînd acolo prin forţa împrejurărilor – credeau că acea zi de duminică fusese doar o întîmplare şi că iarna avea să revină, dar, din fericire, n-a fost aşa. Cerul şi-a reluat culoarea obişnuită, dar gerul şi zăpada nu au mai revenit. („Geărul“, cum îl numeau localnicii, era cu adevărat serios, fiind departe de ce s-ar fi numit ger în Cluj. Dacă făcea imprudenţa să plece fără izmene lungi, mai ales noaptea, Bogdan Ardeleanu simţea după un minut că prinde ţurţuri pe părul de pe picioare.)

Într-una din aceste zile de început de martie, pe acelaşi Bogdan îl aştepta o încercare grea: trebuia să meargă la un sugar chiar pe dealul Hera, şi avea de făcut pînă acolo peste 7 kilometri. Se porni cu curaj pe şosea, făcînd tot timpul semne la camionagii, în speranţa că va fi scutit de cea mai mare parte din drum. Aceştia însă nici nu se gîndeau să oprească, după ce priveau din mers la ţinuta lui. Era îmbrăcat cu paltonul moştenit de la bunicul lui (transformat dintr-o manta militară), cu blugi şi cu cizme de cauciuc. Pe cap avea o căciuliţă cu un mic pompon, pusă în stil „cocoş“, ca să nu mai vorbim de faptul că se vedea clar că nu era de-acolo, după mustaţă şi cioc. La început se enervă că nici un şofer nu vrea să-l ia, dar apoi îi înţelese şi se resemnă.

Cînd ajunse la căsuţa unde era sugarul care tocmai ieşise din maternitate, se gîndi că numai Dumnezeu poate ajuta ca micuţul să rămînă sănătos pînă la 1 an, ca să

nu aibă ei probleme. Locuința era din lemn, desigur fără electricitate sau apă curentă, dar asta nici nu conta atît de mult cît condițiile insalubre. Murdăria din casă și culoarea rufelor – inclusiv a cîrpelor în care era învelit sugarul – nu era ceva nou pentru tînărul medic, care făcuse destule vizite la domiciliu. Scrupulos cum era, și-ar fi dorit ca bebelușii să crească în alte condiții, dar se gîndi că și generațiile dinainte crescuseră tot așa, și cam toți aveau o energie și o forță fizică de invidiat. Bine măcar că mama avea lapte, căci era greu de crezut că ar fi venit la dispensar după lapte praf, oricît i-ai fi spus, și i-ar fi dat copilului din primele zile lapte de vacă (evident, nici măcar diluat cu apă). El își făcu datoria: îi spuse mamei ce avea de spus și îi lăsă medicamente de strictă necesitate. O porni voinicește înapoi cît putu de repede, sperînd să apuce să-și ia prînzul la o oră cît de cît normală. Știa că la dispensar este control de la spital, dar de asta îi păsa mai puțin. Se îndoia că respectivii vor întreba de el, și prefera să nu-i întîlnească la întoarcere, căci cine știe ce le-ar fi trîntit în față, mai ales la oboseală și la nervi. În timp ce el făcea 15 kilometri ca să-și facă datoria de a vedea un sugar de care practic nimănui nu-i păsa (dar la o adică era un bun pretext de a face rău unui medic la începutul carierei și chiar de a i-o afecta pentru totdeauna), cei care făceau controale procedau ca peste tot: se încruntau puțin și căutau nod în papură, după care se înmuiau cu mîncare și băutură (eventual și la pachet).

Cînd ajunse în fața școlii și văzu borna kilometrică, simți că nu-l mai ascultă picioarele, după ce venise pe jos și la întoarcere. Se gîndea cu groază că va mai trebui să

treacă pe lîngă o bornă înainte de a o lua la dreapta spre dispensar. Își propuse să nu cedeze și se sugestionă cu ideea că se apropie de centru. Ca să-i fie mai ușor, își împărți drumul în etape: pînă la primărie, pînă la căminul cultural și bufet, și apoi pînă la dispensar. Pas cu pas, își atinse țelurile. Cînd ajunse în fața bufetului, toată oboseala îi dispăru parcă dintr-o dată, făcînd loc iritării: din față veneau cei care fuseseră în control, care se grăbeau să intre în local. (Se vede că nu le ajunsese ce primiseră la dispensar.) Se salutară scurt, și le dădu de înțeles că n-are ce să stea de vorbă cu ei. Era revoltat cînd se gîndea că fuseseră omeniți cu de toate, în timp ce el și soția lui erau nevoiți să-și aducă gem și conserve de la Cluj – asta ca să vadă pe piele proprie cît de darnici erau petrovenii. (Mai aduceau ei ouă, cartofi sau fasole boabe, dar numai rar și cu țîrîita.) Era profund nedrept ca niște angajați ai unui spital dintr-un fund de țară să facă pe grozavii, în timp ce unul căruia nu foarte de mult îi trimiteau bolnavi să fie acum un oarecare în fața lor. Tot ce se putea spera era să treacă acele vremuri de coșmar și să triumfe esența în fața aparenței. Numai cu aceasta se putea mîngîia Bogdan Ardeleanu, care vedea încă o dată că este croit din altă stofă decît cei care îi erau pe moment ierarhic superiori, cînd îi vedea că nu se jenau să bea într-un bufet comunal, ceea ce el n-ar fi făcut în ruptul capului. (A pățit-o chiar nevinovat: într-o seară a intrat să-și cumpere chibrituri, și cineva venit la consultație înainte de a ajunge el la dispensar „a avut grijă“ să-i spună soției: „L-am văzut pe dl. doctor la bufet.“.

Această zi – în care se împlineau 5 ani de cînd I-

leana şi Bogdan stătuseră pentru prima dată de vorbă mai îndelung – avea să fie în continuare interesantă. Imediat ce-şi terminară somnul de după-amiază, cei doi tineri auziră bătăi puternice în uşa camerei lor. Li se spuse că sînt invitaţi la căsătoria religioasă a moaşei. (Era a doua căsătorie, cu un tip care mai fusese şi el însurat. Stătuse destulă vreme singură – ca şi el de altfel – aşa că era de înţeles că vor să-şi ofere sprijin unul altuia, mai ales că se apropiau de 50 de ani.) Ileana nu era prea încîntată, dar soţul ei nu putea concepe să refuze o astfel de invitaţie, căci ar fi fost nu numai nepoliticos, ci aproape inuman. Prin urmare, puseră pe ei tot ce aveau mai decent în acel moment. (Bogdan nu-şi adusese cu el nici un costum, şi nici cravată, fiindcă nu-şi pusese problema că ar avea nevoie de aşa ceva acolo.)

Ajunşi la biserică, au văzut că toată lumea îi aşteaptă. Tînărul se miră puţin, dar se gîndi că o fi vorba de consideraţia ce li se acordă unor doctori, mai ales că sînt dintr-un oraş mare. Toţi se uitau la ei într-un anume fel, dar şi acest lucru putea fi explicabil prin întîrzierea lor, pentru care se scuzară. După ce intrară în biserică, împreună cu tot alaiul, Ileana a fost prima lămurită asupra a ceea ce văzuseră la intrare, căci se trezi în mînă cu o lumînare mare. Moaşa nu suflase nici un cuvînţel înainte, probabil pentru ca soţii Ardeleanu să nu se agite pentru cadouri şi altele care intră în îndatoririle naşilor. Era destulă onoare pentru ea dacă tinerii clujeni acceptau să o cunune, şi făcuse în aşa fel încît să nu mai lase loc pentru refuz. Oricum nu s-ar fi pus problema de aşa ceva, fiindcă lui Bogdan îi surîdea ideea de a nu fi trecut prin Pe-

trova ca raţa prin apă. Acum se crea o legătură sacră, cel puţin pentru el, care era pătruns de faptul că în engleză termenul de „naş“ este echivalent cu „părinte întru Domnul“[73]. Era cu atît mai deosebit cu cît naşii erau cu vreo 20 de ani mai tineri decît finii.

Ceremonia religioasă i-a impresionat pe surprinzătorii (şi surprinşii) naşi mult mai puţin decît gestul moaşei, cu care fusese de acord şi mirele, deşi îi vedea atunci pentru prima dată. Slujba trebuia să fie ortodoxă, desigur, dar a fost deosebită de alte cununii la care luaseră parte, inclusiv ca eroi principali. Lui Bogdan îi veni atunci ideea că preotul din sat este dintre greco-catolicii care abjuraseră, şi bănuiala i se confirmă, fără mare plăcere din partea celor din jur. Îşi dădu seama că atinsese un punct sensibil într-un moment nepotrivit, aşa că nu mai insistă. În fond, şi el fusese cununat de un asemenea preot, fiindcă dorise să se căsătorească româneşte. (Era el greco-catolic prin botez, dar n-ar fi acceptat să meargă la o biserică romano-catolică – aşa cum făceau mulţi din cei de-un rit cu el – fiind foarte naţionalist. Copilul şi-l botezase greco-catolic, asta fiind dorinţa tatălui său – dar acasă şi cu un preot care nu abjurase, ci preferase să facă închisoare şi apoi să aibă un serviciu obscur.)

Din fericire, cununia religioasă n-a durat mult, şi s-a trecut la partea plăcută: o mică petrecere în casa celei cununate. Bine că au fost duşi şi aduşi cu maşina, fiindcă naşului numai de mers pe jos nu-i mai ardea. Seara se gîndi că totuşi soarta nu este chiar aşa de rea cu el, din

[73] “Godfather”. Firesc, „fin“ se spune “godson“, etc.

moment ce o zi care începuse atît de greu s-a încheiat atît de vesel şi – s-ar putea spune – impresionant.

XXIII

Căsătoria moaşei a fost un eveniment deosebit pentru cei doi soţi Ardeleanu doar pentru că s-au văzut într-o postură specială şi onorantă. Altfel, prilejuri de ieşit în lume erau destule. Au început cu Lăsata Secului[74] de Paşti, în casa directorului şcolii. Atunci au aflat şi ei – care nu aveau cum să cunoască toate datinile, fiindcă la oraş erau trecute cu vederea – că ajunul intrării în postul Paştilor sau al Crăciunului este un minunat prilej pentru români de a mînca şi a bea pe rupte, chipurile pentru că multe zile de-atunci încolo nu aveau să mai facă aşa ceva. Important era că se găsise pretextul pentru o nouă întîlnire, în care cu toţii să se înfrupte din excelenta ţuică a casei Novăcescu şi din bunătăţile puse pe masă (care le făceau cu ochiul mai ales celor doi tineri). Din toată societatea de acolo, unul singur nu bea alcool: medicul veterinar. Ştia el de ce: gurile rele spuneau că în trecut abuzase de băutură şi tutun, fiind pus în situaţii penibile. Cu ajutorul soţiei, care era fiica preotului din sat, reuşise să se lase de ambele „distracţii“, motiv pentru care Bogdan îl admira. Mai greu era cînd se ducea să se uite la fotbal în casa veterinarului – singurul din centru care avea televizor în culori – căci nu putea să fumeze decît în pauză. (Bineînţeles că era servit doar cu cafea sau eventual cu apă minerală.)

[74] Acolo se zicea „Lăsarea de Sec“.

Se ţineau nu numai sărbătorile creştine, ci şi cele laice. (Probabil şi subconştientul îi îndemna pe oameni să caute tot timpul prilejuri de relaxare şi distracţie, în condiţiile în care trăiau.) De 8 Martie, Ileana Ardeleanu şi soţul ei se aflau în vizită la Crasna, fără să se gîndească la semnificaţia zilei. Cu timpul văzură că se umple camera în care stăteau de poveşti. Atmosfera se încălzise repede, fiindcă ţuica nu lipsea nici acolo, şi – la un moment dat – unul din invitaţi se gîndi să danseze, fiindcă văzuse nişte casete pe o policioară. Casete erau, dar casetofon nu. Atunci Bogdan se oferi să aducă el casetofonul primit cu mulţi ani în urmă, cînd părinţii şi bunicii lui dinspre mamă fuseseră în R.F.G. Drumul dus-întors pe jos pînă la dispensarul din Petrova ar fi ţinut destul de mult, şi tînărul se gîndea cu reţinere la aceasta. Cînd căuta soluţii, făcea asocieri deseori surprinzătoare, aşa că îi sări în ochi bicicleta gazdei. Ştia că nu se mai urcase de mult pe o bicicletă, dar – cu euforia dată de păhărelele băute şi de perspectiva unei seri cu dans – i-o ceru proprietarului. Acesta se cam codi, dar i-o dădu destul de repede. Conştient că trebuie să aibă grijă de un lucru care nu-i aparţine, „sportivul“ ad-hoc simţi dintr-o dată că se risipeşte influenţa „euforizantului“ asupra sa şi pedală voinicеşte pînă la dispensar şi înapoi. (Pe ulicioară nu s-a încumetat să urce sau să coboare pe bicicletă, căci îşi cunoştea limitele.) Pînă la urmă s-a simţit mulţumit şi răsplătit prin faptul că a fost o petrecere reuşită, care a ţinut pînă către

miezul nopții.

Spre sfîrștiul lunii martie au fost invitați și la o nuntă. Lui Bogdan Ardeleanu – amator de experiențe noi și de cunoașterea cît mai largă a vieții comunității din care se putea spune că face parte – i s-a părut interesant că petrecerea s-a desfășurat noaptea, și nu cum era el obișnuit. (În orașe, toate localurile trebuiau să se închidă la ora 10 seara, pentru ca nu cumva oamenii să se simtă bine prea multă vreme sau să le dea nesomn celor care-i supravegheau pas cu pas. Și programul televiziunii se termina tot la 10, fiindcă „oamenii muncii" trebuiau să fie apți pentru roboteală. Asta nu era mare pagubă, căci oricum vedeai practic numai emisiuni care proslăveau conducătorul sau care redau „marile succese din economie".)

Nunțile se țineau la căminul cultural, dar petrecerea începea cu mult înainte. Alaiul mirilor traversa cam tot satul, iar starostele avea în mînă sticle de jumătate de litru pline cu țuică, din care le dădea să bea celor cu care se întîlnea. Doctorul trebui să ia și el o înghițitură, căci n-avea cum să refuze, și își învinse reținerea gîndindu-se că este vorba de alcool tare. Mai important pentru el era că putea să vadă cu ochii lui datinile de la țară, despre care doar citise. Se dispunea cînd urmărea cum își fac nuntașii simțită prezența în tot satul, cu strigături și muzică de ceteri și tobe.

Cînd să se așeze la masă, a constatat cu surprindere și jenă că mai toți bărbații – cu excepția bătrînilor, care nu-și părăseau portul tradițional – aveau costum și cravată. Stătu el cît stătu, dar ca pe ace, așa că pînă la urmă se simți nevoit să împrumute măcar o haină și o cravată.

Norocul a fost că fiul unei asistente (și soțul alteia), care și stătea aproape, avea cam aceleași măsuri cu el. În cîteva minute își găsi ce-i trebuia și reveni în sala unde era cheful, mult mai relaxat. De-acolo încolo și-a putut permite să savureze ce era pe masă și să se dispună bine, făcînd abstracție de tot ce detesta, așa cum își impunea din cînd în cînd. La un moment dat se gîndi să-și joace nevasta, plictisindu-se să stea pironit pe scaun, după ce se înveselise. (Erau toate genurile de muzică, dar era firesc să predomine cea din partea locului.) Ea a refuzat la început, temîndu-se să nu se facă de rîs, căci desigur că nici unul nu știa să joace, dacă nu făcuseră asta niciodată. El era însă de părere că petrovenii vor aprecia, mai mult decît tehnica și stilul, intenția clujenilor de a se apropia de ei. Așa a și fost, și destul de repede au găsit și parteneri care să-i inițieze în dansurile de prin partea locului. Distracția a continuat pînă spre dimineață, ceea ce nu putea decît să-l bucure pe tînărul Ardeleanu, care – făcînd permanent asocieri în minte – se gîndea la poezia lui Coșbuc, tot despre o nuntă. Chiar dacă – o dată cu trecerea timpului – era firesc să se lase lîncezeala și mai ales bărbații trebuiască să iasă la aer curat, era încă destul de vioi cînd cerul începu să se lumineze. Nu-i era somn deloc, dar – cum toată viața dorise să facă numai ce se cuvenea – își zise că e momentul să plece. Ileana nu aștepta să-i spună de două ori ce gîndea, fiindcă se vedea că simțea nevoia să se culce. Desigur că adormi imediat ce se puse în pat, dar nici soțul ei nu mai apucă să reflecteze multă vreme la această noapte deosebită.

O dată cu primăvara au început și meciurile de fot-

bal, care-l deconectau pe Bogdan cu atît mai mult cu cît acum le urmărea în grup, cu inerentele „stimulente“ şi comentarii. Într-o seară, însă, a avut o surpriză neplăcută. Era meciul Grecia – România, şi fusese invitat la unul din cumnaţii directorului. Pe cînd se instalaseră cu ţuica şi ţigările în faţă, constatară că ai noştri joacă în echipament roşu, iar grecii – în albastru. Desigur că gazda avea televizor alb-negru, ca aproape toţi pe vremea aceea, aşa că au fost nevoiţi să aleagă între o atmosferă relaxată şi urmărirea fără efort a meciului, ceea ce însemna să se auto-invite la televizorul în culori al veterinarului. Celălalt medic era atît de pasionat de fotbal, mai ales cînd juca echipa naţională, încît îi trase după el pe convivi. E greu de spus cîtă plăcere le făcea celor vizitaţi de nevoie să se trezească pe cap cu vreo 5 bărbaţi pe la 10 seara, dar cert este că şi ei se uitau la meci, aşa că subtilităţile legate de manierele elegante au fost lăsate la o parte. (Un alt meci văzut în casa medicului veterinar avea să fie prilej de iritare şi mai mare pentru omologul său, dar acesta din urmă şi-a făcut-o cu mîna lui, fiindcă voia neapărat să vadă în culori cum Steaua se califică a doua oară în 3 ani în finala Cupei Campionilor Europeni. Pe lîngă abţinerea de la fumat – băutura era doar „frişca de pe tort“ – a trebuit să suporte şi compania primarului, pe care – firesc – îl curtau toţi cei care ştiau că vor rămîne acolo pentru totdeauna.

Împrejurările făcură ca fotbalul să nu fie urmărit numai la televizor. Echipa locală juca în campionatul judeţean şi – ca să fie condiţii regulamentare – trebuia să asigure un medic la meciurile „acasă“. Acesta nu putea fi

altul decît singurul bărbat dintre cei trei de la dispensar, aşa că duminica după-masa apăru o nouă distracţie, de data asta în adevăratul sens al cuvîntului. Improviză o trusă medicală într-o geantă veche, dar ştia că nu are auxiliarul esenţial al unui medic sportiv: spray-ul anestezic. De aceea îşi pregăti nişte seringi, ca să injecteze direct în muşchi anestezicul, dar – din fericire – nu a fost niciodată nevoie. Din cînd în cînd mai cădea cîte un jucător şi medicul sportiv de conjunctură alerga către el, întru deliciul mulţimii (exprimat zgomotos), dar se ridica singur.

Ce-i plăcea mai presus de toate celui care, ca vechi iubitor al fotbalului, găsea o oarecare plăcere în a vedea un meci chiar de acest nivel, era că terenul din spatele gării avea o uşoară pantă, aşa că se înţelegea de la sine că una din echipe era avantajată. Noroc că – per ansamblu – era echitabil, cu schimbarea terenurilor la pauză,.

A avut ocazia să fie şi simplu spectator, la un meci din Cupa României, cînd s-a dus în plimbare la Vişeu împreună cu inginerul agronom. Deşi s-a mirat, şi într-un fel s-a bucurat, că echipa locală i-a învins pe cei de la Gloria Bistriţa (care era atunci în Divizia B), acea zi avea să-i rămînă în minte prin altceva.

Înainte de meci, se aşezară la o bere în singurul restaurant din orăşel. Veni la ei un cunoscut de-al agronomului, şi acesta se grăbi să facă prezentările: „Uite, ăsta-i medicul uman de la noi.“. De aici se putea deduce uşor că „doctorul“ era veterinarul, căci oamenii acordau mai multă atenţie animalelor decît sănătăţii lor sau a copiilor. Cu această mentalitate, evitarea mortalităţii infantile – obsesia celor care voiau să plece de la ţară – devenea

într-adevăr o aventură.

XXIV

Dacă în privința petrecerii timpului liber apărea veşnic ceva nou, activitatea profesională era cam aceeaşi, şi părea că nimic nu va sparge această monotonie. Mai încercau ei să învețe ceva, dar cu tot mai puțină tragere de inimă, fiindcă deveneau tot mai convinşi, pe măsura trecerii timpului, că nu va fi nici vorbă de secundariat în acel an. Intraseră deja în rutină, deoarece pacienții erau tot copii, mai ales mici, şi bătrîni (mai rar). Motivele pentru care se prezentau erau şi ele banale: răceli la cei mici şi „tensiune mare“ sau dureri în articulații la cei de vîrstă înaintată. Se străduiau să-i examineze şi să-i trateze corect, dar copiilor în scutece trebuiau să le dea antibiotice cu ghiotura, ca să împace şi capra şi varza. (Dacă ar fi murit vreun sugar dintr-o pneumonie – ceea ce era perfect posibil, avînd în vedere cum erau îngrijiți – primul lucru pe care l-ar fi verificat cei de la spital ar fi fost dacă micuțul primea antibiotice. La cîtă medicină ştiau, era practic imposibil să le explici cum devine cu administrarea acestui gen de medicamente. Adevărul este că şi în lumea civilizată se făcea abuz de antibiotice – deşi specialiştii în domeniu atrăgeau atenția asupra fațetelor negative ale acestui mod de tratament – şi consecințele începeau să se vadă.)

Dincolo de problemele de principiu, era vorba şi de

lupta pentru clientelă. Mamele voiau neapărat să primească antibiotice pentru copii, de preferință injectabile, căci era înrădăcinată la țară convingerea că un medicament care nu doare cînd îl iei nu are efect. Profitînd de aceasta, şi simțind că îi fuge pămîntul de sub picioare, colega lor se hotărî să-i saboteze, după cum aveau să afle mai tîrziu. Cînd consulta unul din ei, cea de-a treia doctoriță stătea în cabinetul asistentelor, pe unde obligatoriu treceau mamele, ca să li se dea medicamente sau să se facă injecții copiilor. Controla rețetele celorlalți doi şi imediat îi spunea femeii care intrase cu copilul: „Porcăria asta ți-a dat-o? Las' că-ți dau eu ceva mai bun!“. În majoritatea cazurilor figura reuşea, şi Romina se alegea şi cu ceva în buzunar. Şi asta era o problemă, încă mai mare decît concurența pe plan profesional: petrovenii erau zgîrciți şi preferau pe cei care nu cereau nimic, aşteptînd ca ei să fie mulțumiți de felul cum au fost serviți. Desigur că soții clujeni au aflat repede cum îi „lucrează“ aşazisa colegă, fiind mai apropiați de asistente, dar nu au putut reacționa în nici un fel, dacă nu au surprins-o asupra faptului. (Încă o dată se dovedea că nu erau oamenii vremurilor, dacă se ghidau după principiile de drept anglo-saxone, dar acestea erau mai presus de loc şi de timp.)

Totul mergea pe acelaşi făgaş pînă cînd, într-o dimineață în care consulta doctorița Marian, se auziră brusc urlete de dincolo de pîrîiaşul din spatele dispensarului. Bogdan n-a acordat la început nici o atenție acestor urlete, văzîndu-şi mai departe de tăiatul lemnelor din magazie. (Deşi era aproape luna aprilie, încă erau nevoiți să

facă foc în sobă. Cei de la spital sau de la primărie nici nu se gîndeau însă să le mai dea buşteni de calitate, ba chiar le atrăgeau atenţia că era ilegal să folosească lemnele dispensarului pentru camerele lor. În aceste condiţii, era clar că trebuia obţinut tot ce se putea din cioturile de la tăierile dinainte. Pe lîngă că erau noduroase, aceste bucăţi de lemn erau şi uscate, fiind acolo din toamnă, aşa că nu era tocmai uşor să le despici. Pentru tăietor era totuşi o destindere, fiindcă îl mai abătea de la gînduri, ba chiar uneori îl amuza să-şi imagineze că dă cu toporul în Marele Stăpîn şi acoliţii lui.)

Cînd auzi că din dispensar se răspunde pe acelaşi ton ridicat (lucru care iarăşi îl distra, fiindcă îşi zicea că femeile din sat nu mai au nevoie de telefon, dacă urlă de se aude de pe un deal pe altul – şi asistase la asemenea scene de destule ori), tînărul Ardeleanu se întoarse totuşi spre locul de unde veneau strigătele. Imediat văzu pe una din asistente – sora farmacistei – luînd-o la goană spre căsuţa în faţa căreia era femeia care începuse să ţipe. Asistenta se întoarse la dispensar în cîteva clipe, cu un bebeluş în braţe, şi urmată de două femei foarte agitate. Fără să aştepte să-l cheme cineva, a intrat şi el în clădire, căci presimţea că e ceva deosebit.

Ajuns în cabinetul de consultaţii, văzu că toate femeile – inclusiv doctoriţa de serviciu – se agită în jurul patului pe care se puneau bolnavii. Îşi făcu loc într-o clipă şi se îngrozi în faţa a ce-i era dat să vadă: un sugar care nu mai respira şi era deja alb la buze. (Bine-ar fi fost să fie măcar vînăt la buze şi la unghii, căci atunci tot mai erau speranţe, se gîndea el, dar chiar şi aşa trebuia să în-

cerce ceva.) S-a apucat imediat să-i facă respiraţie artificială copilului, sperînd într-o minune. O auzea doar cu jumătate de ureche pe colegă spunînd „E mort!“. Se întoarse totuşi spre ea:

— Taci, tu! Vrei s-o încurcăm cu toţii?

Între timp coborîse şi Ileana în cabinet, atrasă de gălăgie, dar şi bebeluşul începuse să mişte cîte ceva, ceea ce-l făcu pe reanimator să îşi îndrepte încă o dată gîndurile şi recunoştinţa spre Cel-de Sus. După ce a fost sigur că foarte tînărul lui pacient şi-a reluat cît de cît respiraţia, se întoarse cu o figură cîtuşi de puţin deschisă către grupul de femei:

— Ce-ai făcut cu el? – o întrebă pe mamă.

— A fost în tratament cu bronhopneumonie. – răspunseră în cor asistenta, doctoriţa şi vecina.

— Şi?

— Şi – zise mama – de la o vreme am văzut că este mai bine şi n-am mai vrut să-l chinuiesc. (Era clar – chiar fără să fie convins că el sau soţia lui nu văzuseră niciodată copilul – cine îi recomandase tratamentul.)

— Cîte zile ţi-a spus domnişoara doctor să faci tratament?

— Măcar 7.

— Şi cîte ai făcut?

— Trei.

— De cînd se simte mai rău şi nu mănîncă?

— De azi-dimineaţă, dar am crezut că-i trece.

— Cît timp are? (abia atunci îi veni în minte să întrebe asta)

— Trei luni.

Interveni vecina:

— Am fost pînă la ei pentru altceva, şi am văzut că ea şi soacră-sa se uitau la copil, care stătea în leagăn şi nu mai sufla, şi altceva nu făceau decît se jeleau. Atunci am chemat repede asistenta.

— Bine ai făcut! – zise Ardeleanu din toată inima. Dacă nu erai dumăta (prinsese deja graiul local), era năcaz mare.

Medicul făcea interogatoriul cu un ochi la copil, şi constata cu un sentiment imposibil de descris că respiraţia şi culoarea îi revin. Ca să fie norocul şi mai deplin, nu mai trebuia să cheme Salvarea de la Vişeu, căci maşina lor era într-o curte, la stradă. Îi spuse soţiei sale să supravegheze copilul pînă s-a repezit în cameră după acte, iar apoi i-l dădu în braţe şi fugiră cu toţii la maşină.

Deşi vremea era încă rece, gheaţa şi zăpada dispăruseră de mult, aşa că se putea goni. Deschiseseră geamurile pe ambele părţi, chiar dacă nu le era tocmai cald, fiindcă Bogdan se gîndea să-i facă măcar aşa oxigenoterapie micuţului pe care-l transporta. Ca dovadă că această metodă – mult spus empirică – a fost eficientă, la intrarea în oraş se auziră din spate nişte scîncete. Cel care le scotea era încă în braţe la Ileana, iar mama lui – care stătea lîngă cei doi – întrebă:

— Pot să-i dau ţîţă?

— Să nu te-atingi de el! – urlă cel de la volan, înăbuşindu-şi o înjurătură cumplită.

Asta era chiar culmea: iarăşi să-i afecteze respiraţia, după ce-şi riscaseră viaţa venind într-un sfert de oră pe cei 25 de kilometri dintre Petrova şi Vişeu şi după ce intraseră în orăşel cu 90 de kilometri la oră, claxonînd ca turbaţii. (În fundul sufletului, şoferul abia aştepta să-l oprească vreun miliţian.)

Cînd l-au predat pe copil în viaţă medicului de gardă de pe secţia de pediatrie, cei doi soţi au uitat de toate. S-au relaxat mergînd într-o vizită la nişte rude îndepărtate, după care Bogdan –ştiind de-acum că drumul nu e foarte periculos – s-a lăsat dus la întoarcere de către soţie, fiindcă era firesc să dea pe gît cîteva păhărele, după o asemenea aventură.

XXV

Primăvara trecea, şi nici vorbă de vreo şansă de a pleca din sat. Bogdan Ardeleanu începuse să se resemneze şi îşi mai dorea doar să poată da concurs înainte de 35 de ani, şi nu numai pentru că teoretic asta era vîrsta maximă la care ţi se permitea să intri în secundariat, ci şi pentru că ştia bine că – pe măsură ce înaintează în vîrstă – îl lasă intelectul. Se temea şi de fireasca scădere a memoriei şi a capacităţii de studiu o dată cu trecerea anilor, dar –mai ales – că declinul intelectual ar putea fi grăbit de asimilarea lor în lumea satului, cu tot ce însemna asta: limitarea orizontului la bîrfe ieftine şi la creşterea animalelor de curte, ca să nu mai vorbim de băutură.

Primarul voia mult „să-i ajute“ să rămînă legaţi acolo, dacă tot exista indicaţia de partid referitoare la stabilirea domiciliului intelectualilor în comunele unde lucrau

Asta ar fi însemnat practic sfîrşitul pentru soţii Ardeleanu, căci n-ar mai fi putut da concurs de intrare în specialitate decît pentru vreun oraş din judeţul Maramureş. Pentru că ştiau ce important era să ai buletin de Cluj şi cît de greu îl dobîndise Ileana, nici nu se gîndeau să le lase din mînă, chiar sub pretextul de a li se pune viză de flotant. Sătul de atîtea şicane, Bogdan îi expuse necazul directorului spitalului – fără mari speranţe, căci se gîndea că acesta fusese pe-o mînă cu primarul, pe vremea cînd cel din urmă era în fruntea Vişeului. Se vede însă că între ei nu domnea tocmai armonia, din faptul că directorul le oferi celor doi tineri un sprijin puternic şi puţin aşteptat. Le spuse simplu:

— Dacă vă mai face figuri primarul, vă mut în altă comună, şi – dacă şi acolo se repetă povestea cu domiciliul – după 6 luni, cît aveţi dreptul să staţi fără viză de flotant, vă mut iarăşi, şi tot aşa. (În alte comune nici nu se punea problema buletinelor, după cum aflaseră de la colegi[75].)

De-acolo încolo, cei doi clujeni au stat mai liniştiţi, şi au avut grijă să-i spună primarului de ce. Mai ameninţat se simţea el, care avea mai des relaţii cu liderul local, acesta din urmă fiind automat şi şeful organizaţiei de partid. Uneori putea colabora cu el, cum a fost cînd a adus produse cosmetice din Cluj şi a făcut drumul dus-întors în aceeaşi zi. De asemenea, tînărul medic fusese

[75] În schimb, în alte părţi era şi mai rău. Într-o comună din Sălaj, doi soţi intelectuali – ambii clujeni – fuseseră ţinuţi în arestul miliţiei pînă dăduseră buletinele. Desigur că nimeni n-a mai fost tras la răspundere pentru această acţiune de Ev mediu.

prompt cînd i se ceruse să prezinte un raport despre demografia din Petrova într-o şedinţă extraordinară, cu delegaţi de la judeţ. (Avusese însă grijă să pomenească doar de partid şi de guvern, omiţîndu-l cu bună ştiinţă pe Marele Stăpîn, ceea ce practic nu se întîmpla la vremea aceea. Din neatenţie sau – mai probabil – din laşitate, nimeni nu i-a spus vreun cuvînt.)

Uitînd – ca de obicei – ce vremuri trăia, tînărul Ardeleanu se gîndea că primarul va aprecia onestitatea sa ca şi colaborator şi-i va răspunde cu aceeaşi monedă. De aceea se mira foarte tare de ce nu îl lasă în pace cu buletinul, ca să-i dovedească în acest fel că doreşte în continuare să fie „aproape prieteni“. (Această expresie era tipică pentru Dulău, ca şi „tovarăşu' medic“ – într-o lume în care toţi ştiau să spună „dom' doctor“.) Avea un gust foarte amar cînd vedea cu cine are de-a face şi – deşi îi displăceau situaţiile tensionate, ca şi să se certe sau să critice pe cineva – era hotărît să nu cedeze nici un pas. Jumătăţile de măsură îi erau străine, aşa că – în momentul cînd cineva îi ieşea din suflet – se repezea la el chiar dacă îi dădea bună ziua, căci era destul să i se pară că tonul nu era corespunzător.

Pe de altă parte, tînărul citise din doască-n doască un cod al eticii şi echităţii socialiste, elaborat de regim pe vremea cînd era elev. (E drept că această carte, alături de programul şi statutul partidului, mascau „Arhipelagul Gulag“ şi „Doctorul Jivago“, dar la fel de adevărat este că Bogdan n-o lăsa nici pe mama lui să-i cureţe în cameră, ca să n-o împovăreze. Era de principiul străvechi şi sănătos: „Un secret este un lucru cunoscut de o singură

persoană“.) Cît era el de idealist, vedea bine că una se spune şi alta se face, şi a avut iarăşi ocazia să constate că la fel este la toate nivelele ierarhiei.

Într-o zi cînd consulta, a fost chemat la telefon de către primar, care – nici una, nici două – i-a spus:

— Tovarăşu’ medic, să-i faceţi bilet de trimitere lui Vişovan la sanatoriul de alienaţi mental din Sighet şi să chemaţi Salvarea ca să-l ducă, fiindcă e bolnav psihic periculos.

— Staţi puţin, domnule primar! De unde pînă unde psihic periculos? Îl cunosc de cînd am venit aici şi niciodată n-am constatat aşa ceva. (Acesta era adevărul; omul mai venea din cînd în cînd pe la dispensar, mai mult duminica, şi îşi amintea că-l cunoscuse chiar în prima zi trăită pe de-a întregul în Petrova. Se vedea imediat că era „sărit de de pe fix“, dar era paşnic. Mai făcea cîte-o trebşoară pentru dispensar, ca să primească o pungă de fasole boabe sau ceva bani, dar cel mai adesea cei trei medici îi dădeau cîte ceva numai din milă. Stăteau şi de vorbă cu el, mai ales Bogdan, care adopta un ton uşor ironic, ca faţă de toţi cei care nu erau tocmai întregi sau copţi la minte. Chiar dacă îl lua cu fineţe peste picior, îi vorbea cu condescendenţă, aşa că se înţelegeau bine. Ştia de cînd era student că se renunţase la tratamentul brutal asupra alienaţilor mental încă din secolul XVIII. Acest lucru i se întipărise bine în minte, şi încerca să-l aplice de cîte ori avea ocazia. Pînă atunci nu eşuase niciodată, şi nu s-a întîmplat aşa ceva nici cu acest om.)

Totodată e firesc ca omul – oricum ar fi el – să reacţioneze la atitudinea celor din jur. „Uncheşul“ Vişovan

(cum îi zicea doctorul, chiar dacă-şi dădea seama că, din cauza bolii, arăta mai bătrîn decît era) avea o cu totul altă atitudine faţă de primar decît faţă de cei de la dispensar, făcînd-o pe Ileana să-şi reamintească o zicală dintre multele pe care le enunţa – şi totdeauna cu sens: „În gura nebunilor şade adevărul“. Se prea poate ca pe Vişovan să-l fi supărat – ca pe toţi petrovenii – acţiunile brutale ale primarului, care lua şi laptele de la gura copiilor, şi la fel de posibil era ca – profitînd de faptul că lumea ştia că „nu e cu toate acasă“ (altă expresie a Ilenei) – să-i caute pricină lui Dulău. Sigur este însă că ştia de o crimă conjugală făptuită de o rudă a primarului, şi trecea destul de des pe la primărie, mergînd în biroul conducătorului instituţiei, ca să-i amintească de această treabă murdară. Probabil că şi alţi petroveni ar fi vrut să facă la fel, stîrniţi de ce le făcea primarul, dar nu aveau cum.

Tînărul venit deja de multişor din Cluj aflase şi el de această crimă, şi înţelegea bine că primarul vrea să se descotorosească de cineva care-l incomoda. Nu accepta însă ca altcineva, şi mai ales Dulău, să-şi plătească poliţele pe seama lui. Toate acestea îi treceau prin cap în timp ce-l asculta în continuare:

— Tot satul se plînge de el. Sperie fetele care vin cu trenul din schimbul de după-masă. Loveşte cîinii cu pietre şi cu bîte – într-un cuvînt trebuie izolat. Acum e la mine, l-am reţinut, deci de-aici să vină să-l ia Salvarea.

Sărea în ochi că primarul încerca să pară înger, făcîndu-se totodată exponentul vocii poporului, aşa cum voiau toţi activiştii de partid. Manevra era însă prea ieftină, chiar pentru un copil. Cît despre cîinii loviţi, se ştia

bine că fusese vorba de un cîne vagabond care sărise să-l muşte pe Vişovan, aşa că oricine ar fi reacţionat ca el. Prin urmare, pentru Bogdan trecea pe un plan secundar faptul că nu era dispus să asculte de primar în problemele legate de sănătate. În primul rînd conta că n-ar fi putut să-şi păteze conştiinţa şi statutul de medic, colaborînd la închiderea fără motiv a unui om. Ar fi putut să i le spună toate acestea interlocutorului său, dar se gîndi că nu e cazul să sporească tensiunea. Încercă să fie diplomat:

— Domnule primar, numai un specialist psihiatru poate aprecia dacă acest om era psihic periculos. Eu sînt generalist, şi nu mă bag.Voi da nişte telefoane, să văd ce-i de făcut.

Aşa şi procedă; vorbi atît cu secţia specializată din Sighet, cît şi cu directorul de la Vişeu. Le expuse situaţia şi le preciză că nu are de gînd să se bage, lucru cu care toţi au fost de acord. Oarecum mulţumit de ce obţinuse, sună la primărie:

— M-am sfătuit cu cei de la Sighet, şi ei au fost de acord că eu n-am ce să intervin. Dacă vreţi, chemaţi dumneavoastră Salvarea, pe motiv că a făcut ceva antisocial. Eu repet însă că n-am avut niciodată impresia că e psihic periculos.

După ce văzuse că nu poate scoate castanele din foc cu mîna unui medic, Dulău nu s-a lăsat totuşi. Miliţienii, fiind mai dependenţi de el, au trebuit să-i facă pe voie şi să-i găsească ceva lui Vişovan, aşa că pînă la urmă l-au trimis la Sighet. Ca dovadă că Ardeleanu avusese dreptate, omul s-a întors în sat după cîteva zile.

XXVI

La întîlnirea de 10 ani de la terminarea liceului, Bogdan Ardeleanu s-a putut lăuda exclusiv cu fiul lui. Sigur că pentru toată lumea a avea copii este raţiunea supremă de a trăi, chiar dacă mulţi nu pot sau nu vor să-şi dea seama de asta, dar bine ar fi fost să existe realizări şi pe alte planuri. Aşa, putea doar să constate – şi a făcut-o cu glas tare la ora festivă – că, în timp ce inginerii se întorseseră în Cluj după ce făcuseră stagiatura în altă parte, la medici era invers. (Nu mai avea rost să sublinieze, căci ştia toată lumea, că stagiul inginerilor se făcea în oraşe şi că, oricît de mici şi de mizerabile ar fi fost acestea, aveau totuşi alte condiţii decît satele.)

Necazul cel mare era însă că nici şanse nu existau. Trecuse luna mai, în care toată lumea aştepta secundariatul, şi foarte puţini îşi mai făceau iluzii că va fi totuşi un concurs în toamnă. Tot în această lună, Bogdan a făcut ultimele gărzi în Clinica Medicală III, pentru că simţea că nu mai poate pleca aşa de uşor din Petrova. Pe colega lor nu se putea baza şi, în plus, era firesc ca primarul să fie cu ochii pe el. Ştia că nu-i poate face rău direct, dar în schimb putea arunca o vorbă la conducerea spitalului, care probabil i-ar fi făcut zile fripte aflînd unde mai lucrează.

Cînd se părea că totul merge cum nu se poate mai rău, se ivi o şansă pentru tînărul Ardeleanu: intrarea în învăţămîntul superior, la o disciplină preclinică. Firesc pentru vremea aceea, nu era vorba de vreun concurs, ci

de acceptarea unor dosare. Condiția esențială era să fii membru de partid. Era prima dată cînd putea să profite de acest lucru, după ce, mai ales în ultima vreme, avusese doar necazuri din această cauză, începînd cu interminabilele şedințe de duminică.

Rămăsese la ideea că a făcut medicina pentru ca s-o practice, aşa că nu era tocmai idealul său să ajungă într-un domeniu fără tangență cu bolnavii. Esențială era însă revenirea acasă, care era mult mai dificilă pentru el. Ileana putea oricînd să lucreze în Cluj cu jumătate de normă, şi exact asta aveau de gînd să facă în perspectivă, oricît de greu le-ar fi fost cu banii.

Chiar dacă nu era încîntat să disece cadavre sau broaşte, Bogdan se mîngîia cu aceea că va ajunge să predea şi să explice, lucru pe care şi-l dorise întotdeauna. (Inițial voise să se facă profesor de liceu, dar mama lui îi pusese în față problema banilor, la care trebuia să se gîndească serios, ca viitor cap de familie.) Oricum, era clar că nu va rămîne o veşnicie în afara medicinii practice, fiindcă era obligatoriu să primească şi o jumătate de normă într-o specialitate clinică şi, încet-încet, avea să rămînă în acea specialitate, aşa cum făcuseră toți pînă atunci.

Deocamdată acestea erau doar ipoteze. În primul rînd trebuia ca rectorul să-şi dea acordul de principiu pentru depunerea dosarului, căci de el depindea ca acest dosar să fie trimis la minister, unde aprobarea era doar o formalitate. Ca de obicei, nu sperau mare lucru, dar au avut o surpriză plăcută. Ardeleanu-tatăl, bazîndu-se pe faptul că îl cunoştea pe rector de mulți ani, şi avuseseră tot timpul relații bune, se duse să afle opinia acestuia. A

ieşit de acolo încîntat, după ce a auzit că rectorul îşi amintea cu plăcere de fiul său, fiindcă tînărul îl impresionase ca student. Corneliu Ardeleanu se avea bine şi cu conferențiarul Doljescu, care era bun amic cu profesorul Georgescu, rectorul I.M.F. Conferențiarul – deşi cam coleric, din care pricină mai avusese conflicte cu tînărul Ardeleanu – avea în fond o inimă bună şi îl aprecia pe fostul său colaborator, aşa că s-a oferit cu entuziasm să pună şi el o vorbă bună.

Toate acestea le-a aflat Bogdan la telefon, fiindcă revenise în Petrova chiar în seara precedentă. (Se reîntorsese singur, aşa cum se întîmpla tot mai des în ultima vreme, fiindcă îşi dădea seama că soția lui suportă tot mai greu despărțirea de copil şi atmosfera de la țară. Dacă ar fi ştiut că în acea seară cînta Dumitru Fărcaş la căminul cultural, s-ar fi întors cu trenul de după-masă. Nu a avut însă parte nici de această mică mîngîiere sufletească şi – ca de obicei – s-a resemnat. Cu atît mai bine i-a picat telefonul de la Cluj.)

Cea mai importantă latură a poveştii era că rectorul aştepta dosarul chiar în ziua următoare. Candidatul simțea – firesc – nevoia de a fi în miezul evenimentelor, deci, amintindu-şi ce îşi jurase la moartea bunicului său, şi-a înăbuşit urgent mustrările de conştiință legate de această nouă şi imediată plecare de la post şi i-a păsat prea puțin dacă Romina era dispusă să-i țină spatele sau nu. Totuşi i-a explicat despre ce era vorba, iar ea nu a obiectat nimic, şi din solidaritate „de castă", dar poate şi pentru că nu i-ar fi displăcut să rămînă din nou singură în sat.

Mai putea să plece doar cu acceleratul de seară şi, ca să-i treacă timpul mai uşor, se duse pînă la Cora. (Era atît de încîntat de perspectiva ce i se oferea, încît simţea nevoia să împărtăşească starea lui de spirit, şi nimeni nu era mai potrivit pentru asta atunci decît vechea lui prietenă.)

Cînd se întoarse în Petrova, află că a fost chemat la miliţie în legătură cu buletinul. Făcu prostia să se ducă, şi fu practic reţinut acolo, ca să dea o declaraţie cum că nu acceptă – nici el şi nici soţia lui – să primească măcar viză de flotant. Miliţienii nu erau băieţi răi, şi s-ar fi putut înţelege cu ei dacă nu era de faţă şi primarul. Aşa, deşi le explicase cît este de important să se întoarcă la Cluj, l-au ţinut în clădire (aceeaşi cu primăria) pînă aproape de sosirea acceleratului. A urmat o cursă peste cîmpuri, căci nu se afla chiar aproape de gară. Cînd zări gara în depărtare, auzi şi şuieratul trenului care intra. Îşi mobiliză toate resursele şi – ca de obicei cînd nu avea încotro – reuşi ce-şi propusese.

Ulterior avea să constate că – întocmai ca şi tatăl său – se entuziasma prea repede. Obţinu de la rector doar cîteva vorbe frumoase şi se întoarse la ţară fără nimic concret. Totuşi, speranţele i-au fost revigorate într-o noapte cînd aştepta un telefon de la tatăl său, ca să ştie că s-a întors cu bine dintr-o excursie lungă. Corneliu Ardeleanu, cu inima lui mare, plecase în Deltă şi pe litoral cu viitorul ginere şi cu nepotul de soră, la care ţinea ca la copilul lui. Îl invitase şi pe Bogdan, dar acesta – ştiind care sînt condiţiile ce l-ar aştepta într-o excursie în Delta Dunării, căci mai fusese acolo şi trăise o experienţă nu

tocmai fericită – a refuzat de la bun început. Se gîndea că era culmea să ajungă să se spele la fîntînă în concediu (ca să nu mai spunem de nevoile fireşti), în timp ce la circă nu era silit să facă aşa ceva. Pe de altă parte, era primordial să fie el tată în cele cîteva zile libere pe care le avea.

În noaptea cu pricina era numai ochi şi urechi la telefon. Cînd auzi soneria, se repezi; nu era însă unul din părinţii lui, ci Doljescu (pe care l-a recunoscut imediat deoarece graseia). Fostul său şef îl felicită că a intrat în graţiile rectorului şi îl sfătui să aibă răbdare, căci drumul lui spre învăţămîntul superior este practic netezit. Foarte curînd, Bogdan a sunat-o pe mama sa, spre a-i anunţa vestea cea mare. Voia să ia şi un coniac mic, dar fu necăjit să afle că nu se putea, fiindcă tatăl său nu se întorsese. Era aproape de miezul nopţii, şi se felicita că încă nu consumase bonurile de benzină pe luna în curs, care urma să se termine. Pe cînd se pregătea să le folosească şi să meargă în întîmpinarea aventurierilor, a primit un telefon care l-a liniştit şi i-a uşurat somnul.

XXVII

Venirea verii se făcuse simţită din plin chiar şi în nord, aşa că soţii Ardeleanu se gîndiră că ar fi momentul să îşi ducă şi moştenitorul cu ei la ţară, într-un fel de vacanţă. Dacă altceva tot nu puteau să-i ofere, măcar să aibă parte de aer proaspăt şi de alimentaţie mai sănătoasă.

În plus, aveau mari speranțe că erau pe sfîrșite zilele „surghiunului“ – cum zicea Ileana – deci oricum nu se punea problema să-și ducă definitiv copilul acolo, cum li se sugerase la repartiție. Prin urmare, Bogdan considera că era momentul să-i prezinte fiului său o imagine completă a vieții lor de zi cu zi, chiar dacă nu se știa cît își va aminti peste ani[76] și chiar dacă mama lui – mai puțin aplecată spre teoretizare și viziuni de ansamblu – era de părere că micuțul se poate foarte bine lipsi de această experiență.

Cu mașina ticsită de lucrurile copilului, în speranța de a preveni toate neplăcerile, descinseră la dispensar. (Chiar blindați cu de toate, erau pregătiți să plece de urgență înapoi în orice moment, fiindcă era posibil ca Vlaicu să nu se adapteze și să reacționeze în consecință – prin niște urlete interminabile, cum era firesc la vîrsta lui.) Se făcuse aproape seară cînd au apucat să se instaleze, și destul de curînd se înființă și Cora, dornică să-l vadă pe micul ei prieten. Acesta „trona“ pe oliță în mijlocul camerei, cu o carte în mînă, și recita din ea, ceea ce stîrni uimirea vizitatoarei. Pentru părinți nu era nimic uluitor, căci se obișnuiseră deja ca el să știe pe de rost și texte în proză, dacă i le citeai de mai mult de 10 ori.

Spre ușurarea tuturor, noaptea a trecut cu bine, iar dimineața toate cele care veniseră la lucru s-au întrecut în a-i da atenție celui despre care Ileana Ardeleanu vorbise atîta. Foarte repede s-a ataşat de îngrijitoare și au pornit-o cu avînt la explorarea satului. Au început cu curtea,

[76] E mult spus foarte vag.

unde celui mic i-au plăcut mai ales găinile și hrănirea lor, adică desfacerea boabelor de porumb de pe știuleți. Mai apoi s-au dus după lapte de vacă „veritabil“ (cum le plăcea să zică, preluînd expresia de la bunica) sau după alte cumpărături. Așa se face că în scurt timp toată Petrova știa că doctorii din Cluj și-au adus copilul. În special femeile erau de părere că se și vedea pe el al cui este. Cînd Bogdan se îmbățoșa pe uliță cu descendentul de mînă, cîte una îi spunea: „Gîndești că dumăta l-ai făcut sîngur!“.

Chiar a doua zi după sosirea celui mic a fost control mare de la spital. S-a înființat și primarul, deși nu-l chemase nimeni, foarte probabil fiindcă dorea să fie deosebit de activ pe toate liniile. Era însă și un motiv pe care nu l-ar fi recunoscut cu glas tare: după obiceiul pămîntului, s-a întins o masă cu bunătăți de negăsit la vedere. Cei care își umflau burțile cu ele nu făceau însă comentarii asupra proveniență. (Se și spunea că legea – ca și etica și echitatea socialistă – e ca o barieră; numai boul dă cu capul în ea.) Desigur că lui Vlaicu nici că-i păsa de inspecție, așa că adormi liniștit după prînz în patul mamei sale. Îi era bine în cameră, căci era răcoare, spre deosebire de ce era afară. (În iulie, chiar și la Petrova putea fi cald.)

O dată copilul adormit, se așezară și părinții lui la masă. După o vreme, Bogdan – care de altfel se săturase de companie – merse sus să vadă ce face, gîndindu-se că s-ar putea lovi dacă s-ar răsturna din pat (care era destul de înalt) sau ar putea începe să plîngă de frică, văzîndu-se singur. Curînd după ce ajunse în cameră, se trezi cel mic. Imediat l-a luat în brațe, somnoros cum era, și s-a dus cu el în balconul care dădea spre meseni, de unde

mica vedetă i-a salutat. Bineînțeles că toată lumea a lăsat la o parte orice altceva, şi Vlaicu a trebuit adus la masă, unde a fost purtat din brațe-n brațe şi îndopat pînă la plecarea așa-zișilor oaspeți.

Cu această ocazie s-a spart gheața şi cu cealaltă doctoriță de la dispensar, care în seara sosirii nu se bucurase de prea multă simpatie. Bogdan îşi explica uşor acest fapt dacă se gîndea că micuțul îi seamănă în privința rezervei față de necunoscuți, chiar dacă moştenise de la maică-sa (aproape exclusiv, se putea spune) sociabilitatea. Pe de altă parte, oricît n-ar fi recunoscut-o femeile pe față, cineva cît de cît deschis la cap îşi dădea seama că nu se simt împlinite fără să răspundă instinctului matern, căsătoria fiind mai mult pentru a evita răutățile cvasi-definitorii pentru sexul lor. În consecință, raționînd aproape matematic – chiar dacă îşi dădea seama că asta este departe de a fi suficient pentru a înțelege sexul opus – tatăl lui Vlaicu pricepea de ce acesta este rezervat față de colega părinților: fiind foarte senzitiv, ca orice copil mic, percepuse invidia față de mama lui. Noroc că răceala între Romina şi cel mai tînăr Ardeleanu a fost trecătoare, şi s-a vădit aceasta cînd au fost tuspatru cu maşina într-o excursie pînă aproape de granița sovietică. Atunci copilul a stat practic tot timpul în brațe la „tanti doctor“, şi a şi adormit acolo pe drumul de întoarcere – firesc, după ce a zburdat cîteva ore în aer de munte.

Soții Ardeleanu n-au pregetat să se afişeze peste tot cu urmaşul. Aşa a avut el ocazia să fie în compania altor copii, nu totdeauna mai mari. Uneori tatăl său îl ducea în vizitele obligatorii la sugari şi constata că-i plăcea să-i

vadă pe cei mai mici decît el, cu un singur amendament: îl deranja că nu vorbesc. De aceea se înțelegea mai bine cu copiii inginerului agronom şi ai farmacistei de peste drum, cărora le putea povesti despre animalele pe care le ştia din cărți (de citit sau de joc). Foarte tinerii petroveni (obligatoriu se mai adunau copii de prin vecini) ascultau cu gura căscată cum cel mai mic din grup le vorbea despre vietățile exotice care figurau în cărțile din jocul „Animale din continente“, iar acesta se simțea şi el bine în acel mediu nou.

Un singur lucru n-a putut realiza: să călărească. Aceasta era mai mult o dorință a bunicului, care cunoştea marea pasiune pentru cai a celui mai mic din clanul Ardeleanu. Din păcate, Bogdan nu era în relații destul de apropiate cu cei care aveau căruțe ca să le ceară pentru fiul său „un număr de călărie“. Acest obstacol l-ar fi putut depăşi el cumva, dar se gîndea în primul rînd să nu se sperie calul şi să-l trîntească pe micuț, cu consecințe sinistre. Ca să împace şi capra şi varza, l-a aşezat pe tînărul Vlaicu pe o scroafă în curtea inginerului agronom, şi copilul a fost mulțumit şi cu atîta.

Cînd totul părea să meargă bine, au venit nişte zile mai reci, şi pe micul Vlaicu l-a prins răceala. Au mai stat ei vreo două zile, dar – văzînd că nu-i trec febra şi tusea – mama lui a decis că e momentul să se întoarcă acasă. De la vorbă la faptă n-a mai fost decît un pas, spre regretul localnicilor. Era greu de crezut în acel moment că va mai reveni în Petrova, dar aşa s-a întîmplat. În toamnă nu a putut merge la grădiniță în primele zile fiindcă localul era în reparație, aşa că a mai stat puțin la țară – de data

asta şi împreună cu bunica dinspre mamă, care era curioasă să vadă cum e „în Polonia“.

XXVIII

Mama Ilenei a fost cea din urmă – în ordine cronologică – dintre rudele apropiate ale celor doi tineri doctori care a vizitat locul unde erau nevoiți să stea. În cursul verii trecuseră pe acolo cei alături de care crescuse Bogdan.

La vreo săptămînă după revenirea lui Vlaicu la Cluj, părinții săi au trebuit să se întoarcă. Acum nu mai era vorba de obligațiile de serviciu, ci de ceva mult mai plăcut: trebuiau să fie naşi, de data asta la un botez. Interesant era cum se ajunsese în această situație. Cea mai tînără dintre asistentele de la dispensar avusese în primăvară, cînd sarcina era bine vizibilă, o discuție cu doctorița Ardeleanu, pornind de la faptul că la o ecografie făcută la Baia-Mare i se spusese că va avea o fetiță.

— Eu văd după forma burții că o să faci un băiat!

— Nu există, doamna doctor! Dacă mi-au spus la ecograf că fac fetiță…

— Lasă tu ecograful, că se mai înşeală şi el. Am mai văzut cazuri de fibrom uterin… pînă a mişcat! Mai bine spune-mi: te-ai simțit bine în timpul sarcinii?

— Da.

— Atunci e clar. – mai zise Ileana, bazată în primul rînd pe experiența proprie.

Se amestecară şi celelalte asistente, în frunte cu cea care urma să devină bunică:

— Totuşi, dacă i s-a spus că va fi fată…

— Dacă va fi băiat, eu ți-l botez!

La sfîrşitul lui iunie se născuse un fecior, şi după o lună veni momentul să-şi țină promisiunea. Ca şi în cazul căsătoriei moaşei, mai mulțumit era soțul ei, care se gîndea să se aleagă şi cu ceva mai luminos din această perioadă de ruptură brutală cu trecutul. Era convins că-şi va aminti toată viața de şederea în Petrova, şi bine ar fi fost să fie şi reciproc, dar amintirile din partea localnicilor să fie de cu totul alt gen. Şi-ar fi stricat tinerețea degeaba dacă n-ar fi lăsat nici o urmă a trecerii sale pe acolo.

Divagațiile teoretice şi le cam păstra pentru el, căci soția era tot mai puțin încîntată să le asculte, mai ales cînd era vorba de strîngerea legăturilor cu Petrova şi locuitorii ei. Ileana – ca şi ceilalți – a fost în schimb receptivă la o idee mai concretă a lui Bogdan: s-o ducă şi pe sora lui acolo.

Tînăra a acceptat cu tragere de inimă să vină, nu numai ca să vadă unde îşi duc zilele fratele şi cumnata ei, ci şi pentru ca să ia contact cu o atmosferă cu care era tot posibilul să aibă de-a face după terminarea facultății[77]. Avea să intre în problemă mai adînc decît se gîndeau cu toții. Pe cînd urcau spre dispensar, veni din față o femeie mai în vîrstă, cunoscută de altfel cu tulburări nervoase.

[77] N-a mai fost cazul, fiindcă din 1990 au fost tot timpul concursuri de secundariat la terminarea stagiaturii (care s-a redus la 1 an, în loc de 3).

Fără să se sinchisească de faptul că era sîmbătă după-masă la ora 5, i se adresă direct lui Bogdan:

— Dom' doctor, aşé-mi vine o slăbie!

— Ştii ce, dragă? Eu sînt în concediu şi am venit aici pentru altceva, aşa că du-te la domnişoara doctor – răspunse acesta, cu o acreală firească.

— De ce-ai repezit-o? – îl luă sora lui, care îşi mai permitea să trăiască într-o lume idilică, în care apostolatul se cuvenea să fie unicul ţel al unui absolvent de medicină.

— Fiindcă am încercat să fiu prevenitor la început, şi rezultatul a fost că mi s-au urcat în cap. Mă port cu ei omeneşte, dar nu mă las batjocorit.

— Dacă i-ai vedea zi de zi – interveni Ileana – poate ţi-ai mai schimba părerea. Cărţile sînt una, şi realitatea este cu totul alta.

Discuţia s-a încheiat în acest punct, fiindcă trebuiau să ajungă la timp la casa preotului, unde a avut loc slujba de botez. A fost încă o ocazie de a cunoaşte tradiţiile locului – e drept, cam pe nepregătite. De cum s-au înfiinţat la locul unde urma să se desfăşoare ceremonia, au constatat că mai era o pereche de naşi, ceea ce nu mai văzuseră decît la nunţi. Asta însă a fost nimic pe lîngă faptul că nimeni din familia bebeluşului – nici măcar mama – nu avea să participe. Cel mic a fost pus pe loc în braţele Ilenei Ardeleanu, foarte probabil ca un semn de respect pentru poziţia ei, a doua naşă fiind rudă din partea mamei eroului principal al evenimentului.

Surprizele nu aveau să se oprească aici. Cînd se pregătea să intre în curtea popii – fiindcă i se părea normal

să participe, chiar dacă la botez naşul este un fel de prinţ consort (şi îşi aminti pe loc cum sora sa fusese botezată de o mătuşă văduvă) – Ardeleanu fu poftit fără menajamente să rămînă afară, împreună cu celălalt naş. S-ar fi putut ca aşa să fie obiceiul acolo, dar era loc de îndoială, fiindcă şi la nunta moaşei preotul oficiase într-un mod cu totul particular, punîndu-i pe miri să-şi jure credinţă în genunchi. Pînă una-alta, nu era nimic de făcut, deci cei doi bărbaţi rămaseră în drumul naţional, fumînd ţigară după ţigară. Curînd li s-a alăturat şi tatăl copilului, cu care legătura de suflet a celui venit din Cluj se crease cam pe vremea cînd soţiile lor purtau discuţia care dusese la ce se întîmpla acum, el fiind cel care împrumutase haina şi cravata la nuntă. (Între timp beneficiarul de atunci trăsese învăţăminte din păţanie şi proceda în consecinţă, fiind şi mai atent la situaţiile în care era de aşteptat să fie în prim-plan.)

Noroc că n-a fost mult de aşteptat, şi s-a putut trece la partea mai plăcută. Desigur că în capul mesei a stat şi Bogdana Ardeleanu, între cei care o aduseseră acolo, şi tot atît de sigur este că gazdele s-au simţit interesate şi onorate de prezenţa ei. Avea ea ce avea cu cît bea fratele ei, dar acesta i-a atras atenţia să se concentreze asupra bunătăţilor, cu care acasă nu se prea întîlnea.

Petrecerea a ţinut toată noaptea, şi cei trei au plecat printre primii, ca să prindă trenul de ora 5. Cînd ajunseră în vîrful Dealului Ştefăniţei, tocmai răsărea soarele. Cu imaginea discului portocaliu tronînd pe cerul senin şi luminînd dealurile înverzite la poalele cărora de-abia se zărea rîul, bărbatul din micul grup aţipi, în primul rînd

mulțumită liniştii sufleteşti pe care i-o dădea orice peisaj măreț.

În acea perioadă doar natura îți mai oferea satisfacții şi pace spirituală, senzații pe care aveau să le încerce şi părinții lui Bogdan Ardeleanu atunci cînd l-au vizitat, împreună cu bunica la care crescuse. Îşi propuseseră să vină în sîmbăta liberă din august, ca să prindă încă vară, cînd mai aveau şanse la cer senin şi temperatură suportabilă.

Ca în orice lună, sîmbăta liberă era ultima, dar de data aceasta avea ceva deosebit venea curînd după sărbătoarea națională, la care se dădeau două zile libere, ca de obicei. Nu era chiar o mini-vacanță, căci ziua de 23 august pica într-o miercuri, aşa că vineri era teoretic zi de lucru, dar – ca în alte situații de felul acesta – medicii din Petrova s-au suplinit. Era rîndul soților Ardeleanu să stea la dispensar, fiindcă de Paşti stătuse colega lor. Era normal să fie aşa; la ea nu trebuia să vină Iepuraşul, dar nu înseamnă că pentru ceilalți doi a fost o atmosferă de sărbătoare, fiindcă nu erau în dispoziție pentru aşa ceva. Oricum ar fi fost, înțelegerea era înțelegere, iar Bogdan convenise cu soția lui să se întoarcă singur, pentru ca ea să aibă mica alinare de a sta 5 zile împreună cu copilul şi departe de mediul din sat.

I-a fost dat să nu se plictisească aşteptîndu-şi părinții şi bunica. După ce a petrecut o zi şi jumătate bucurîndu-se de soare şi de peisaj, s-a trezit pe cap cu contabilul-şef al spitalului. A scăpat repede de el, fiindcă fusese trimis doar ca să vadă dacă sînt acoperite circumscripțiile. Voia să-l rețină la un pahar de țuică, dar se grăbea,

şi asta i-a dat celui vizitat un mic regret, căci tare i-ar fi plăcut să aibă un pretext pentru ca să-şi mai alunge amarul. (De unul singur nu bea, fiindcă îşi dădea seama unde l-ar fi putut duce asta.) Se resemnă, îşi „găti“ prînzul obişnuit, după care se lăfăi în patul lat de spital, pe care-l considera mai comod decît cel de acasă. Se trezi cu o durere de gît cumplită, dar din nou nu recurse la banalul remediu care şi „omoară viruşii“, ci folosi un alt leac natural: laptele fierbinte, în care ar fi trebuit să pună şi o bucată de unt, dar nu era de unde.

Înainte de a apuca să vadă efectul metodei şi de a-şi bea cafeluța (desigur cu năut, dar pe care o făcea excelent, după cum apreciau soția lui şi stomatologa din sat, venită în acea vară), fu scuturat din meditație de țîrîitul soneriei dispensarului, care parcă-i trecea prin creieri. Era o țigancă venită de pe ulicioara de lîngă cofetărie[78], care, fără introducere, spuse:

— Dom'doctor, nasc!

— Al cîtelea e?

— Al patrulea.

— Apa s-a rupt?

— Nu.

— Bine, stai aici liniştită şi nu te încorda, pînă chem eu Salvarea.

O întinse pe canapeaua din hol şi sună şi la spital, dar şi la asistenta care era de serviciu (bunica finului lor celui mai tînăr). Îi spuse din nou femeii să stea cît poate

[78] Bufetul, poşta, căminul cultural şi cofetăria erau la 5 minute de dispensar.

de liniştită şi nu se atinse de punga apelor, sperînd că va putea întîrzia naşterea pînă la sosirea Salvării. Era o speranţă în cel mai adînc sens al cuvîntului, fiindcă ştia el bine cum merg naşterile în astfel de situaţii, şi experienţa de la sfîrşitul anului fusese cît se poate de ilustrativă. Şi de această dată s-a întîmplat ce era de aşteptat: copilul a venit ca din tun, cu punga apelor cu tot. Tînărul medic a fost atunci nevoit să rupă membranele cu degetele. Bine că măcar şi în continuare a fost ca de obicei: nou-născutul a urlat imediat, iar placenta a ieşit fără nici o problemă, ba chiar – dobîndind certitudinea că nu vor fi complicaţii – Bogdan şi-a permis o delivrenţă dirijată[79], ca în clinica de ginecologie unde fusese stagiar.

Prin urmare, cînd a venit asistenta (totuşi înaintea Salvării, şi era culmea să fie altfel, căci stătea peste drum de ulicioara ţigăncii), n-a mai avut de făcut decît curăţenie prin hol. Deşi simţea că nu mai are de ce, cel care fusese mai mult moaşă decît doctor s-a interesat la spital de starea femeii şi a copilului. Ca de obicei cînd totul iese bine, n-a mai aflat după aceea nimic despre cei doi.

În sfîrşit veni şi ziua pe care o aştepta Bogdan din multe motive, dintre care dorinţa de a fi compătimit era departe de a fi pe primul plan. De la aşa ceva se putea aştepta eventual de la bunică, şi asta deoarece părinţii – poate şi ca să-l susţină moral, în felul lor – îi spuneau, de cîte ori le mărturisea cum se simte, ce greu era pentru ei în vremurile de care el nu avea cum să-şi amintească.

[79] Delivrenţă înseamnă ieşirea placentei, şi poate fi înlesnită (echivalent aici cu „dirijată") de unele substanţe care totodată reduc sîngerarea.

(Cu toţii ştiau că primele lui amintiri – de pe la 2 ani – erau legate de injecţiile cu Penicilină în picior, pentru o bănuială de reumatism. Pentru aceste injecţii era trezit înainte de a pleca tatăl său la serviciu, dar în Cluj.) Şi tînărul era perfect conştient că tatăl său o dusese mult mai greu în vîrf de munte, la Săcătura (nume cît se poate de sugestiv, schimbat din motive „cosmetice" în Vadul Moţilor), dar considera că între Petrova şi Cluj era discrepanţă mai mare decît între Săcătura şi Petrova, şi tare i-ar fi plăcut să-i spună asta şi alţii din familie, nu numai Ileana. (Rămăsese doar ea, de cînd se stinsese cel care fusese la fel de prompt în a-şi exprima revolta – în scrisori către cunoscuţi – faţă de ce li s-a întîmplat nepoţilor lui mai mari, pe cît fusese în a mărturisi trăiri diametral opuse cînd aceştia îl făcuseră străbunic.)

Totuşi, dacă se gîndea profund, cel care se simţea bătut de soartă simţea şi că are părinţi în cea mai proprie accepţiune a cuvîntului. E drept că nu-l pupau pe frunte, dar tot el era cel care le spusese tuturor să ţină minte povestea „Sarea-n bucate", care – după părerea lui – avea mai prejos decît „Regele Lear" doar că nu fusese scrisă într-o limbă care urma să cucerească lumea. De altfel, stînd şi tot cugetînd (căci, din fericire, după naşterea din dispensar n-a mai fost nimic spectaculos), Bogdan a lăsat la o parte orice faţă de faptul că mama lui se dusese în audienţă la secretara U.T.C. pe oraş, pentru a-i facilita intrarea în învăţămîntul superior. Aceasta a făcut la început nazuri, sub pretextul că n-a terminat facultatea cu 10 „curat", dar apoi şi-a amintit cum îi răspunsese în anul II la examenul de filozofie (inclusiv din bibliografie, adică

mai ales din Lenin) şi a promis să îl susţină. (Chiar dacă era în funcţia în care era, era o femeie cu scaun la cap, aşa că recunoştea un intelect, şi reciproc. Cel puţin fostul ei student o compătimea pentru ce era nevoită să facă.)

Încercînd să-şi abată gîndurile de la situaţia din acel moment, pe care speranţa în legătură cu revenirea acasă o făcea parcă şi mai grea, Bogdan se aşează pe un ciot din curte şi începu să citească. Era deja după-amiază, aşa că i se părea ciudat că ai lui nu mai apar; îi ştia matinali, deci ar fi trebuit să ajungă pe la prînz. Motive nu prea aveau să-şi întîrzie sosirea, pentru că şoselele nu erau ca atunci cînd făcuse el primele drumuri în nordul Maramureşului. Se străduia să gîndească de bine[80], aşa că îi veni în minte că era perfect posibil ca tatăl său să le fi dus pe cele două femei pe Valea Izei, unde mai fuseseră numai cei doi reprezentanţi masculini mai tineri ai familiei Ardeleanu, în urmă cu vreo 15 ani. Tare le plăceau excursiile în doi, şi în acel an avuseseră ocazia să trăiască din plin această plăcere, căci în vară se duseseră pînă la Bucureşti, ca să întîlnească şi să aducă la Cluj nişte prieteni din R.F.G. ai bătrînilor Vlădescu. Stătuseră la fratele mamei lui Corneliu Ardeleanu, Frederic Alexandrescu, zis unchiul Freddy, care-l făcea pe Bogdan – altfel melancolic de

[80] Sintagma „gîndire pozitivă“ (de la “positive thinking“), foarte la modă azi, este o altă dovadă a slugărniciei faţă de cei puternici la un moment dat, atît de caracteristică pe aceste meleaguri, în primul rînd pentru aşa-zisa elită. Îmi pare rău că spun asta chiar în ziua în care România a fost primită în NATO – fapt care era de domeniul absurdului la vremea în care se petreceau cele povestite, dar şi mai rău îmi pare că această primire este ceva de conjunctură, şi nu o consecinţă a împămîntenirii unui capitalism autentic.

mic – să rîdă în hohote, în timp ce ochii lui de un albatru metalic rămîneau parcă goi de expresie.

Acel an 1974 îi evoca multe tînărului Ardeleanu în legătură cu simpaticul unchi Freddy, dar asta nu era totul. Cu 10 ani înainte îi scrisese o ilustrată, pe cînd începuse să cunoască literele de tipar, dar nu şi regulile ortografice. Toată familia îşi amintea cum începea epistola: „DRAGĂ UNQULE FREDDY“ – asta pentru că începuse deja franceza împreună cu bunica dinspre mamă, iar în română nu înţelegea cum devine cu „che“ şi celelalte.

Vizita la Bucureşti – în care a făcut „schimb de experienţă“ cu unchiul, care era departe de a fi legat la gură – a fost doar un episod al amintirilor din 1974 legate de fratele bunicii sale. Înainte de asta fuseseră împreună la mare, prin Bucovina şi Deltă, şi – fundamental pentru Bogdan – văzuseră împreună finala Campionatului Mondial de fotbal, la căminul cultural din Putna. Mai spre toamnă făcuseră excursia la care îi zburau gîndurile celui care savura ziua frumoasă de sfîrşit de august. Văzuseră bisericile din Maramureşul istoric şi cimitirul de la Săpînţa, dar o întîmplare nefericită a făcut să nu se mai întîlnească pe drum (plecase fiecare cu maşina lui), aşa că s-au mai văzut doar în toiul nopţii, în faţa blocului în care stătea familia Ardeleanu.

Asociaţiile de idei, născute de cîte ori îşi putea permite să evadeze din prezent, i-au făcut bine celui care îşi regreta în acel moment copilăria, căci i se păru că n-a trecut timp pînă cînd auzi cum maşina urca pe deluşor. Tatăl său s-a amuzat cînd l-a văzut, ştiind precis – cel puţin aşa a afirmat – că-l va găsi aşteptînd nerăbdător, ca

şi cînd era mic. S-a confirmat însă şi că bănuielile lui în legătură cu excursia pe Valea Izei fuseseră întemeiate, şi avea să afle puţin mai tîrziu că vizitatorii nu se opriseră numai la unicele biserici din lemn.

După ce au despachetat cît de cît, Corneliu Ardeleanu a ţinut neapărat ca el să dea ţuica de bun-venit. Ştiindu-l bine, fiul său i-a lăsat această plăcere, chiar dacă se pregătise – cum îi stătea în fire – pentru primirea celor care în această împrejurare îi erau musafiri. Cînd a deschis sticla, Ardeleanu-senior a destăinuit de unde o avea: de la un coleg al lui Bogdan, care era medic în Bîrsana şi care venise la Petrova pe jos, peste deal, cu vreo lună înainte[81] – asta pentru că erau legaţi printr-o colegialitate cu totul ieşită din comun. Celui care îşi lua totdeauna în serios rolul de gazdă i s-a permis să contribuie măcar cu păhărelele, şi s-a bucurat că mama lui – care abia dacă bea cîte o jumătate de pahar de vin sau de bere, indiferent de ocazie – a acceptat să guste şi ea din „licoare“. Bunica n-a putut fi convinsă nicicum, şi Bogdan n-a insistat, fiindcă nu se integrase chiar într-atît în lumea satului încît să considere asta lipsă de afecţiune.

Desigur că, după poveşti îndelungi – datorită şi stimulentului cunoscut cu mult înainte de cei care au dat patrimoniului universal zicala „In vino veritas“ – şi o masă la care şi-au dat toată silinţa cele două femei, a venit şi un somn pe măsură, cu toate că trebuiau să doarmă doi într-un pat. Ca de multe ori în viaţă însă, lui Bogdan Ardeleanu nu avea să i se ofere ocazia să se relaxeze de-

[81] Timpul a fost prea scurt pentru ca această vizită să fie întoarsă.

plin, deşi existau cam toate premisele. Adormi adînc, dar la un moment dat auzi vocea mamei sale: „Sună cineva la uşă!“. Imediat a fost în picioare, ca atunci cînd era elev mic şi tot mama lui îl atingea pe umăr şi-i spunea cu voce coborîtă (ca să nu o scoale pe cea mică, încă departe de a merge măcar la grădiniţă): „Bogdan, e 7 fără un sfert!“. Se uită în treacăt la ceasul deşteptător, pe care-l ţinea mai ales pentru situaţiile cînd trebuia să prindă personalul de 5 dimineaţa spre Cluj, văzu că arăta 2 şi jumătate, după care – într-o dispoziţie uşor de imaginat – se îndreptă spre uşă lucid ca în plină zi.

Deschise şi văzu un tînăr pe care nu-l cunoştea. Acesta îi zise gîfîind:

— Dom'doctor, haideţi repede, căci nevastă-mea a născut în uliţă!

N-a mai întrebat nimic, ştiind că asemenea lucruri se pot întîmpla oricînd în acest colţ de ţară. A fugit pînă aproape de şosea şi a găsit-o pe mamă cu toate în braţe. Din nou i-a mulţumit lui Dumnezeu că nou-născutul urla (era băiat – şi a remarcat asta într-o clipă, aşa cum se întîmpla cînd simţurile îi erau toate „la pîndă“) şi s-a repezit înapoi în dispensar, ca să treacă prin iod instrumentele care-i trebuiau pentru tăierea buricului.

Trecu în plină viteză pe lîngă tatăl său, care, spre deosebire de situaţiile obişnuite, sărise şi el în picioare – cu nostalgia după tinereţe, şi se întoarse la fel de repede, avînd la el şi o cutie de chibrituri, fiindcă uliţa era – desigur – neluminată, chiar dacă în noaptea aceea (fiind sîmbătă spre duminică) era curent electric în sat, „din înalta grijă a partidului şi statului, şi personal a Marelui Stă-

pîn".

— Ce se întîmplă? – întrebă doctorul Ardeleanu-senior.

— Nu vezi? Trebuie să-i tai buricul, cum ți-am povestit că mi s-a întîmplat înainte de Anul Nou, şi uite ce condiții am. Ia dumneata cutia asta – se întoarse spre „fericitul tată" – şi aprinde chibrit după chibrit pînă termin eu de legat buricul.

Zis şi făcut. De data asta Bogdan s-a descurcat mult mai uşor decît la precedenta experiență de acest gen – după cum era şi normal, cu un ajutor mai mult decît priceput, care avusese şi el parte la vremea lui de „delicii" de felul acesta (ba chiar şi mai şi) şi se descurcase fără reproş.

După ce terminară cu cordonul ombilical, o luară pe mamă în „scaunul împăratului"[82] şi, cînd ajunseră s-o întindă pe patul din camera de consultații, Corneliu Ardeleanu îi puse urechea pe burtă şi declară:

— Aici mai este unul!

— Cum dracu'?! – replică fiul său, simțind că-l trec toate apele.

Din nou se întoarse spre proaspătul tată:

— Nu ştiai că aveți gemeni?

— Ba da – răspunse, împreună cu soția. Am fost acum vreo 2 luni la ecograf, la Baia-Mare, şi acolo ne-au spus că sînt doi.

— Bine, dar nu ştiați că trebuie să nască în spital

[82] Sper că nu trebuie să explic ce înseamnă asta; oricum nu este locul aici.

dacă are gemeni? Astea sînt dispozițiile.

— Ştiam, dar nu credeam s-o apuce aşa de curînd.

Medicul circumscripției lor a renunțat să exprime cu glas tare înjurăturile şi blestemele care-i treceau prin cap, fiindcă trebuia să se concentreze la a doua naştere. Pînă una-alta o chemă la telefon pe moaşă, şi i se răspunse pe un ton care confirma ce se vorbea prin sat, respectiv că avea „darul suptului". Oricum, nici nu s-ar fi gîndit să-i reproşeze ceva, avînd în vedere că era duminică dimineața la ora 4 fără douăzeci, după cum era uşor de văzut pe ceas. Mai important era că mama lui – conştiincioasă ca totdeauna – se transpusese în rolul de moaşă, aşa că îl înfăşase şi îl supraveghea pe băiețel.

Pînă cînd cel care trebuia să se ocupe de toate, sau să coordoneze, a chemat la telefon şi ambulanța, începu a doua naştere. Era bine că ieşea cu capul înainte („Măcar atît!" – se gîndi tînărul, şi văzu repede că era fetiță), dar era strangulare cu dublă circulară de cordon, ceea ce îl făcu pe doctorul-senior să zică:

— Asta-i moartă, că-i cu asfixie albă!

— Ce, ai înnebunit? Vrei să nu mai plec de aici?

Pus pe jar de această eventualitate, secționă urgent cordonul, bucurîndu-se încă o dată că nu era singur, după care începu mişcările de reanimare empirice, întocmai ca şi cu bebeluşul din primăvară, şi încă o dată mulțumi Celui-de-Sus că rezultatul a fost la fel de bun.

Pe cînd şi fetița începuse să țipe, şi celui care o reanimase îi veni zîmbetul pe buze, gîndindu-se cu cîtă seriozitate va sta mama lui în brațe cu doi bebeluşi, nu a mai fost nevoie de aşa ceva, căci a apărut şi moaşa. S-a

scuzat pentru întîrziere cu aceea că a întîlnit o turmă de oi, venind pe bicicletă, dar nimeni nu i-a mai dat atenție. Cînd i-au văzut pe toți „îmbarcați“ în ambulanță, nici n-au mai avut putere să-și binecuvînteze norocul. S-au dus repede la culcare, lăsînd-o pe moașă să-și dovedească și ea utilitatea, prin curățenia în dispensar.

Epilogul acestei povești i-a confirmat lui Bogdan Ardeleanu cu cine avea de-a face. S-a simțit oarecum lezat cînd, a doua zi dimineața, tatăl gemenilor s-a înființat cu o sticlă de țuică (atît prețuia el ce făcuseră) – bineînțeles pentru cel mai în vîrstă dintre doctori. Poate că era de înțeles să fie așa, pentru că îl considerau pe cel tînăr de-al lor, așa că își făcuse numai datoria, în timp ce era cu totul altceva să se ocupe de ei un medic din Cluj, care avea și o alură prestantă.

Acest episod putea fi ușor trecut cu vederea, dar ce a urmat a fost de-a dreptul tragic. La întoarcerea din concediu, după vreo trei săptămîni de la acea noapte, medicii clujeni au aflat că unul dintre gemeni murise. Culmea a fost că era băiatul, care se născuse sănătos. Desigur că Bogdan a întrebat ce s-a întîmplat, și din motivul că îi părea rău că eforturile îi fuseseră compromise. A auzit de la îngrijitoarea dispensarului că micuțul primise lapte de vacă integral la vîrsta de 2 săptămîni, după care a lăsat comentariile pe seama ei.

XXIX

— Dacă mai stau o iarnă în Petrova, mă decompensez psihic! – repeta tot mai des Ileana. Vreau să mă mut la Cluj, cum s-au mutat și altele-și încă de la început. O să fac asta începînd cu 1 octombrie, mai ales că Vlaicu începe grădinița.

În fața acestui din urmă argument soțul ei nu mai putea să zică nimic, deși avea din ce în ce mai puține speranțe că va ajunge acasă, în învățămîntul superior. În ziua în care trebuia să-și înceapă cariera didactică[83], se întorsese în sat împreună cu familia, în care de multișor se cuprindea și soacra. Prin urmare, era foarte probabil să rămînă la post pînă după mijlocul lui februarie, cînd eventual ar mai fi fost o serie de angajări, o dată cu începutul semestrului II.

A doua parte a lui septembrie – ultimele zile pe care spera doctorița Ardeleanu să le trăiască în Petrova[84] – a trecut repede pentru amîndoi, desigur din motive diferite. Ea își rezolvase ușor transferul la Cluj cu jumătate de normă, iar el se gîndea cu reținere cum să se plieze la noul statut de „ficior“[85], și începu să acționeze în acest sens. I se părea că se cuvine să aibă o femeie în casă – exclusiv pentru gătit, căci n-ar fi lăsat ca vreo petroveancă să-i spele rufele (de altceva nici nu putea fi vorba) –

[83] Anul universitar începea la 15 septembrie, o dată cu școlile și grădinițele.
[84] Așa a fost, din fericire.
[85] Bărbat necăsătorit încă, în Ardeal.

aşa că dorea să se mute în gazdă, chiar dacă nu-i era tocmai la îndemînă, fiindcă îşi dădea seama că nu va mai avea parte de intimitate, care era sfîntă pentru el. Pe lîngă că era fumător – ceea ce este un handicap în a-ţi găsi un loc la alţii – putea fi căutat la orice oră de către săteni, chiar pentru lucruri de nimic. (Ceva de acest gen se petrecuse în cursul verii, cînd – către miezul nopţii – părinţii aduseseră în dispensar o fată de vreo 14 ani, care dădea semne de „slăbie“. Amîndoi soţii Ardeleanu s-au lămurit repede că e vorba de cea mai pură isterie. Au aplicat tratamentul clasic: apă distilată periombilical, şi desigur că fata s-a însănătoşit pe loc. Părinţii – mai mult tatăl – erau îngrijoraţi că va repeta crizele, dar celălalt bărbat i-a asigurat că nu se va întîmpla aşa ceva, fiindcă de-acum ştie care e tratamentul – cît se poate de dureros, de altfel. Desigur că tînăra n-a mai venit în dispensar, şi nu numai în noaptea aceea.

Cu toate neplăcerile la care se putea aştepta dacă stătea la cineva, Bogdan Ardeleanu s-a gîndit că ar fi şi mai rău să stea în dispensar împreună cu colega lui, căci cine ştie ce vorbe ar mai fi ieşit. Prin urmare începu demersurile, mai întîi la uncheşul Gavrilă. Oarecum de aşteptat, cu toată simpatia manifestată faţă de el pînă atunci (şi nu numai în vorbe), cei doi se codiră. Nu s-au încumetat să-l refuze făţiş, dar i-au subliniat că trebuie să-şi îngrijească fiul bolnav, ceea ce a fost o aluzie suficient de transparentă. Nici la familia în curtea căreia îşi ţinea maşina n-a avut mai mult succes – deşi mai găzduiseră medici – aşa că, împreună cu personalul dispensarului, se ajunse la soluţia să rămînă unde era şi să-i gătească îngrijitoarea. (La acest ultim capitol măcar, se simţea clar în cîştig.)

Pe cînd se gîndea cu reţinere cum avea să-i fie singur, i se ivi o posibilitate de scăpare, sau cel puţin de amînare a răului. Începuse perioada recrutărilor, şi la Vişeu-de-Sus nu exista oftalmolog. Atunci, cum ştia să facă un examen oftalmologic elementar în urma practicii pe lîngă tatăl său, se oferi să trieze candidaţii, respectiv să le determine acuitatea vizuală şi simţul cromatic. Cei de la spital au primit favorabil iniţiativa medicului din Petrova, probabil pentru că le era peste mînă să-i poarte pe toţi tinerii la Sighet sau la Borşa doar pentru aprecierea vederii. Desigur că orice caz de abatere de la baremuri trebuia trimis la specialistul oftalmolog, dar asta conta prea puţin. Pentru Ardeleanu era esenţial că va sta o lună, cu casă şi masă, la spitalul din Vişeu.

Masa se servea la cantina spitalului şi era ca orice mîncare de cantină, dar nu era nici un necaz în asta. Mai mîncase el „de la cazan“, şi oricum nu era pretenţios. I se părea mai important pentru sufletul său că nu trebuie să-şi încălzească hrana cu porţia şi nici să îşi spele vasele.

Condiţiile de cazare erau şi mai puţin încurajatoare. Era un salon aproximativ de forma unei prove. Asemănarea cu un vapor mergea însă şi mai departe, căci avea ferestruici ca nişte hublouri (doar că erau dreptunghiulare) în locul unde se forma „ciocul provei“. Pe jos era ciment, fără nici un acoperămînt, iar pereţii îşi pierduseră de mult culoarea văruielii, ca să nu mai vorbim de scorojeli. Mobilierul era de spital: pat şi noptieră de metal, şi un

scaun de lemn, vopsit cîndva în alb. În tavan – asortat cu restul, s-ar putea zice – era un bec atîrnînd în dulie, dar esențial era că ardea și că nu se întrerupea substratul pentru funcționarea lui.Totul te-ar fi dus cu gîndul la o celulă de închisoare, baia era pe hol – destul de departe, dar tînărul trecu repede peste ispita spre dramatizare, savurînd avantajul de a nu mai fi deranjat o dată ce ți-ai încheiat programul de lucru. Avea cu el radioul și cărțile, și altceva nu-i mai trebuia ca să-și creeze un mediu în care să se simtă bine.

Se simțea relaxat cînd intra în cameră după masa de prînz și, profitînd și de faptul că n-avea cine să-l scoale din pat, se străduia – și reușea – să-și refacă prin somn cîte ceva din energia nervoasă atît de încercată. La trezire se apuca să citească și să asculte radioul și, dacă se plictisea, mai făcea cîte-o plimbare prin orășel. În plin centru erau niște clădiri din perioada interbelică, pe care îi făcea plăcere să și le imagineze înainte de a trece peste ele dezastrul socialist. Făcea analogie cu Ciacova și încerca să pună transpunerea mentală în niște vremuri de liniște și prosperitate înaintea regretului și furiei de a vedea la ce decădere morală și materială se ajunsese[86]. A avut ocazia și să vadă încă o dată cum sînt oamenii, cînd se gîndea să facă o vizită rudelor îndepărtate la care fusese împreună cu Ileana după ce lăsaseră bebelușul practic înviat la spitalul din oraș. S-a anunțat telefonic și a primit răspunsul că s-au culcat, la nici 7 și jumătate seara. E

[86] Atunci credeam că nu se poate mai rău, ca dovadă că n-am fost niciodată „optimist".

la mintea cocoșului că nu i-a mai căutat niciodată.

Activitatea profesională îi era de așa natură că și în această privință se simțea în vacanță. Sîmbăta nu lucra (și asta însemna că putea sta acasă de vineri noaptea pînă duminică după-masă), iar în rest se ducea în cabinetul de oftalmologie al policlinicii după ce participa la raportul de gardă pe spital (adică pe la ora 8 și jumătate) și își făcea treaba cel mult pînă la 1. După cum se aștepta în zona locuită de urmașii dacilor liberi, unde bărbații se ocupau cu activități fizice grele, extrem de puțini tineri aveau neajunsuri pe plan sanitar – și nu numai la ochi. De aceea putea termina repede cu ei.

Asistenta era o femeie încă tînără și destul de atrăgătoare, foarte dinamică atît ca activitate cît și ca locvacitate. Avea un discret accent, pe care îl sesiză imediat. Desigur că n-a fost nevoie să întrebe el nimic pentru ca să afle că e ucraineancă, chiar dacă avea un diminutiv tipic românesc (Anuța). În cîteva ore se lămuri și de ce nu avea Vișeul oftalmolog: aici lucrase o doctoriță săsoaică, și bineînțeles că, de îndată ce i se ivise ocazia, plecase definitiv în R.F.G. Era încă un exemplu al modului cum regimul își făcea parcă voit singur în ciudă, împingînd oameni serioși și pricepuți să-și ia lumea-n cap, în loc să-i folosească.

Pe Bogdan îl deranja de obicei vorbăria, dar asistenta sa temporară era atît de prevenitoare și de bună colegă încît se simțea bine în cabinet, mai ales că – trebuind permanent să întrețină conversații sau măcar să dea un minim de atenție inerlocutoarei – nu se mai gîndea la ale lui. Amabilitatea d-nei Anuța – cum i se adresa tînărul

medic, fidel conduitei sale-avea însă cîteodată consecinţe de un umor burlesc. Se oferi să-i spele halatele, deşi le ducea acasă săptămînal, şi insistă pînă îl înduplecă, argumentul decisiv fiind că nu se oboseşte, avînd maşină automată de spălat. Cînd a adus unul ele înapoi, se vedea de la distanţă că are dungi mari de culoare roz. La o privire pe care deţinătorul nu şi-o putu reprima, se fîstîci toată:

— Vai, dom' doctor, l-am băgat împreună cu nişte rufe roşii, şi nu mi-am imaginat că-l colorează!

Săraca femeie nu se gîndise că, oricît de automată ar fi fost, maşina de spălat era românească, şi detergentul la fel. Evident că şi lui îi scăpa motivul pentru care s-a colorat halatul, fiindcă spălatul rufelor era cu totul în afara preocupărilor lui. Era în schimb preocupat să se poarte omeneşte, aşa că o consolă şi veni în întîmpinarea dorinţei ei de a-şi repara greşeala. A doua zi halatul apăru impecabil, şi n-au mai vorbit despre acest episod, nici măcar în glumă.[87]

Puţine erau momentele care să rupă monotonia acestei existenţe. Într-o seară a avut o surpriză plăcută cînd a aflat că se transmite totuşi în direct de la ei meciul Danemarca – România, din preliminariile C.M. de fotbal. Era mare lucru pentru acele vremuri, dar Marele Stăpîn şi-o fi zis că va avea ocazia să prezinte o altă realizare pe care să şi-o atribuie dacă echipa va rezolva problema calificării. Asta ar fi putut recunoaşte, dar probabil că era un substrat care n-ar fi fost admis cu glas tare: voia

[87] Inclusiv la nunta fiicei ei mai mari, după vreo 10 ani de la întîmplare.

să dea o mică satisfacţie „plebei“[88], ca să le mai abată gîndurile de la ce se întîmpla în acel moment în R.D.G., după ce liderii comunişti dogmatici căzuseră deja în Polonia, Cehoslovacia şi Ungaria.

Cînd era de urmărit mari meciuri de fotbal, Bogdan redevenea copilul care nu acorda nici o importanţă faptului că a luat premiul I în clasa a III-a faţă de istoricul eveniment că, în aceeaşi seară, Brazilia a cîştigat definitiv Cupa „Jules Rimet“[89]. Prin urmare a lăsat la o parte – şi din dorinţa semi-inconştientă de a nu se încărca sufleteşte şi mai mult – consideraţiile politice şi s-a pregătit cum se cuvine pentru meci – psihic şi nu numai (a mîncat de cină mai devreme ca de obicei). Într-un fel îi era mai bine decît acasă, chiar dacă stătea în hangarul unde erau maşinile Salvării, fiindcă avea drept companie cam tot personalul de sex bărbătesc al spitalului care era în tură. Se simţea stînjenit numai dintr-un punct de vedere: considerînd că trebuie să-şi ţină rangul, nu putea să comenteze în voie, ceea ce ar fi însemnat mai ales înjurături –

[88] Numai „circenses“, fără „panem“!

[89] Exista riscul de a plictisi dacă inseram cele ce urmează în naraţiune, dar nu am sufletul să trec peste ele. În 1970, la sfîrştiul lunii iunie, finala Campionatului Mondial de fotbal din Mexic a fost ultima în care s-a atribuit trofeul originar, care purta numele iniţiatorului competiţiei. Se stabilise ca trofeul să fie adjudecat definitiv de echipa care cîştigă de 3 ori titlul mondial, şi ambele finaliste (Brazilia şi Italia) erau deja duble învingătoare. Am avut marea bucurie să văd întîmplîndu-se ce era de aşteptat, chiar dacă în fotbal nu se ştie niciodată. Totuşi, pe lîngă că echipa lui Pelé era mai bună, italienii erau practic epuizaţi după acel 4-3 din semifinală cu R.F.G. – unul din cele mai frumoase meciuri din istoria campionatelor mondiale. Scorul finalei are mai puţină importanţă, dar trebuie amintit, pentru acurateţe: Brazilia – Italia 4-1.

lucru firesc la un meci pierdut cu 3-0. Noroc că nu era totul terminat; peste o lună urmau să vină danezii la noi, şi ne puteam califica dacă îi băteam.

Cu o zi înainte de această seară cu sfîrşit trist pentru microbişti, tînărul Ardeleanu a avut iarăşi nişte experienţe din categoria celor care rămîn ca poveşti pentru nepoţi. Era mare şedinţă de partid în Petrova, cu participarea primului-secretar în persoană. Ghidîndu-se după normele de conduită rigide de la care nu se prea abătea, a explicat de ce în ziua aceea nu putea fi prezent la recrutări şi, îmbrăcat în costum şi cu cravată (doar era vorba că e festivitate), luă autobuzul de dimineaţă spre comuna din a cărei organizaţie făcea parte..

A ajuns cu vreo jumătate de oră înainte de a începe şedinţa, aşa că şi-a zis că mai are timp să treacă pe la dispensar. După ce a schimbat cîteva vorbe cu asistentele şi îngrijitoarea, a fost poftit în camera colegei lui. Deşi nu era membră de partid, în calitate de şefă de sector trebuia să participe şi ea la această reuniune de bilanţ (care era şi o ocazie ca Dulău să se împăuneze cu realizările de pe urma împilării oamenilor – dar asta era în subtext).

Cea care se plîngea, dar probabil numai de formă, că rămăsese din nou singură în sat se pregătea să plece cu o încetineală care îl făcea pe colegul ei – obişnuit cu punctualitatea – să fiarbă tot mai tare. Îi atrase atenţia cu discreţie să se grăbească, dar ea parcă voit îi făcea în ciudă. Clipele începură să treacă precum orele pînă cînd în sfîrşit plecară, cu vreo 5 minute înainte de ora 10, la care era programată şedinţa.

Cum nu se întîmplă practic niciodată la noi, dar

Bogdan Ardeleanu păţea frecvent cînd nu se „blinda“, şedinţa a început la fix. Prin urmare, deşi căminul cultural era aproape, au ajuns cînd deja directorul şcolii – din prezidiu – îi ura bun-venit invitatului de onoare. Se aşezară repede în fundul sălii (unde era semi-întuneric; luminată era numai masa prezidiului – bineînţeles electric, chiar dacă era zi de lucru, căci regulile erau pentru cei de rînd). Întrerupseră totuşi vorbitorul, care – după cum s-a aflat mai apoi – a trebuit să-i explice primului-secretar cine sînt cei care inoportunaseră „marele eveniment“. Cu reţinerea caracteristică a regimului şi căţeilor lui faţă de doctori, acesta a lăsat-o moartă.

Şedinţa s-a terminat surprinzător de repede, dar trecuse totuşi de ora prînzului. Noroc că lui Bogdan nu-i era foame şi, avînd mintea eliberată de instinctual, se putea orienta spre cele sufleteşti. De aceea se îndreptă către Crasna, unde se găsea singurul om de pe acele plaiuri cu care mai putea împărtăşi idei şi trăiri.

Ajuns la Cora, desigur că amabilele ei gazde l-au invitat la o gustare, aflînd că nu mîncase. El nu a refuzat, nu numai ca să le întoarcă drăgălăşenia (nu mai era nevoie de aşa ceva, după cît trăiseră împreună), ci şi pentru că începeau să se estompeze amintirile de la şedinţa de bilanţ, deci slăbea şi strînsoarea din stomac.

Pe cînd îşi savura cafeaua, după ce aflase mare parte din ce se întîmplase în Petrova de cînd plecase, auzi agitaţie în bucătărie. Era un bărbat care întreba de doctoriţă şi care imediat apăru în uşa camerei:

— Domnişoara doctor, haideţi repede, că naşte Floarea lu' Savciuc!

— Bine, bine, aşteaptă afară, că vin!

Ştiau amîndoi de ce îl trimisese afară. Instantaneu Cora începu să se agite:

— Aoleu, Bogdane, ce mă fac acum?

— Lasă, că sînt eu cu tine! Doar am mai trecut prin aşa ceva. Ai uitat că ţi-am povestit? Hai să mergem repede!

Noroc că uliţa unde stătea femeia era doar la vreo 3 minute de mers întins şi că aveau umbrele, căci ploaia destul de serioasă ar fi avut urmări mai ales asupra lui, care – firesc – purta pantofi. Desigur că a fost chemată şi moaşa, dar aceasta locuia în Petrova, deci oricum ar fi făcut cu 5 minute mai mult decît ei.

Deja de la intrarea în cameră se putea vedea că femeia nu mai are mult pînă să scape, dar şi că e vorba de un travaliu normal. (Bogdan Ardeleanu avea obiceiul să nu-şi dea cu părerea despre ce nu experimentase el însuşi, dar avusese vreo două colici renale „ca la carte“, iar tatăl său îi spusese că ştia de la paciente că durerile de rinichi sînt mai mari decît durerile facerii.) Cea care suferea pe pat s-a uitat oarecum surprinsă la domnul în costum care o însoţea pe doctoriţa lor. Acesta prevedea reacţia, aşa că zise imediat:

— Nu te speria, dragă! Eu sînt doctorul din Petrova şi am venit s-o ajut pe d-ra doctor pentru că am avut deja două naşteri în dispensar şi sînt obişnuit. Al cîtelea copil este?

— Al doilea.

— Bine, stai liniştită, căci o să meargă uşor, după cum văd.

Mulţumit că vorbele lui aveau efect, îşi dădu jos haina, lărgi puţin nodul la cravată şi îşi suflecă mînecile la cămaşă.

— Să fie şi apa aici, şi totul poate să înceapă.

În sinea lui nu avea atîta siguranţă cîtă afişa, căci medicina nu e matematică, dar deznodămîntul a fost din nou cel dorit. Ca întotdeauna în situaţiile cu adevărat grele, Dumnezeu Îşi întorsese faţa spre el.

XXX

Era deja aproape anul de cînd viaţa soţilor Ardeleanu şi a altor sute de medici din generaţia lor luase acea întorsătură nefericită care îşi urma drumul, netulburată de momente de speranţă sau de oarecare bine. Pentru Ileana era acum destul de comod, chiar dacă dispensarul era la celălalt capăt al oraşului. Cu banii se descurcau cît de cît, deci avea premisele pentru oarecare linişte sufletească. Noroc că nu avea firea soţului, să se gîndească la ce va fi dacă în cei 3 ani pe care mai avea dreptul să-i petreacă acasă nu se va ivi nici o posibilitate de schimbare în bine a statutului ei – definitivă, şi nu de conjunctură.

Cu tot scepticismul său, pe care el ar fi fost primul să-l dorească anihilat de fapte, Bogdan Ardeleanu era hotărît să nu alunece spre pasivitate şi abandon. Dacă secundariat nu fusese şi dacă nici cu intrarea în învăţămîntul superior nu se mai auzea nimic, măcar cu atîta să-şi îmbunătăţească viaţa: să rămînă la o circumscripţie în

Vişeu, ceea ce îi surîdea faţă de revenirea la ţară, fiindcă în esenţă şi-ar fi continuat existenţa din acel moment. Aşa ceva fusese posibil pentru alţii, şi voia să se asigure din timp că va rezolva şi el. De aceea se duse la directorul spitalului, la începutul ultimei săptămîni în care mai avea de stat la recrutări. Îl abordă fără prea multe paranteze:

— Domnule director, întrucît soţia mi-a plecat la Cluj, iar eu ar trebui să rămîn în dispensar, căci posibilitate de gazdă n-am găsit, nu s-ar putea să lucrez aici la vreo circă? Ştiu că şi alţii au făcut aşa. În plus, cred că nici colegei mele nu i-ar displăcea.

Prin sistemul de turnătorie de care se slujesc toţi conducătorii, la orice nivel şi în toate locurile şi vremurile, dar care ajunsese la o înflorire parcă fără seamăn în România acelei epoci, directorul ştia poate mai bine decît interlocutorul său cum devine treaba cu cealaltă doctoriţă din Petrova. Doar el le spusese în vară soţilor Ardeleanu că în spatele unei reclamaţii ajunse pînă la „Scînteia“ stă colega lor, care aparent era cea mai vizată de conţinut, şi făcuse pe mirata şi pe agitata cînd cei doi îi spuseseră ce citiseră în ziarul central al partidului. Acum însă datele problemei erau cu totul altele, şi erau lucruri noi pentru cel care venise să ceară favoarea.

— Domunle doctor, nu pot să fac nimic pentru dumneavoastră. Ştiu toată situaţia, dar este nevoie de încă un medic la Petrova, fiindcă în curînd se va deschide casa de naşteri, deci trebuie neapărat să fie un doctor tot timpul acolo. De altfel, unii dintre colegii dumneavoastră vor pleca peste cîteva zile la Cluj, pentru reciclare în ob-

stetrică.

Medicul mai tînăr auzise ceva vag despre aceste case de naşteri rurale – una dintre noile găselniţe ale Marelui Stăpîn în cadrul obsesiei sale de a creşte natalitatea. Era preconizat ca la ţară să se desfăşoare naşterile presupuse a merge bine, adică de la al doilea copil încolo şi în lipsa antecedentelor de cezariană şi – pe cît se putea prevedea – a anomaliilor travaliului sau ale poziţiei placentei. La Petrova încă nu se făcuse nimic, pentru că singurul loc în care se putea organiza o mică maternitate era în camera unde locuiseră clujenii şi unde unul dintre ei trebuia să se întoarcă. S-a agăţat şi de asta:

— Domnule director, unde o să stau eu dacă în camera mea se face casă de naşteri? Plus că trebuie zugrăvită înainte, ceea ce nu ştiu cum se va face pe frigul din noiembrie.

— Lăsaţi, că nu veţi fi nevoit să staţi în camera aceea! O să vă mutaţi în camera colegei dumneavoastră, căci se mărită în sat.

Asta chiar n-o ştia, Romina fiind foarte secretoasă. Ştia însă că niciodată nu spusese nimănui că ar vrea să rămînă definitiv în sat. Era posibil ca, în perspectivă, să lupte şi mai mult pentru clientelă, avînd şi atu-ul că a devenit de-a lor. Deocamdată însă, Bogdan încerca doar curiozitatea de a afla cu cine se mărită şi abia aştepta să flecărească un pic cu nevasta pe această temă, chiar în aceeaşi seară.

Păcat că trebuia să înceapă prin a-i da veşti proaste în singura vizită pe care i-a putut-o face la reşedinţa lui provizorie. S-ar fi bucurat şi ea să-l ştie fără griji legate

de masă şi de cazare şi liniştit de la prînz încolo. Şi-au îndulcit puţin existenţa cu o cină de rămas-bun la asistenta lui, care nu admitea ca doamna doctor Ardeleanu să nu-i cunoască familia, aşa de mult îi plăcuse de ea din clipa cînd o văzuse. Amîndouă erau vorbăreţe şi cu firi mai degrabă vesele, spre deosebire de bărbaţi, care erau mai tăcuţi şi mai gînditori – oaspetele cu atît mai mult cu cît se intristase profund pentru iminenta întoarcere în Petrova. Totuşi, atmosfera plăcută şi mîncarea foarte bună – au savurat fuduliile, de care pînă atunci doar auziseră – au făcut ca invitaţii să se bucure de moment, aşa cum făcea îndeobşte Ileana, cînd îşi dădea seama că oricum nu putea evita ce se profila.

Deşi ştia că nu-i ajută cu nimic, şi de obicei era de părere că, dacă tot trebuie să se întîmple ceva, măcar să se întîmple cît mai repede, Bogdan Ardeleanu s-a prevalat de faptul că nu consulta lunea şi şi-a amînat cu o zi întoarcerea la post. Ca să „mănînce“ cît mai puţin din timpul petrecut acasă, plănuise să-şi mute înapoi lucrurile o dată cu întoarcerea în sat, ceea ce presupunea o oprire în Vişeu. Ştia ce risca: vreo 3 ore de diferenţă între trenuri şi sosirea la dispensar după 2 noaptea. Spera totuşi să prindă o ocazie, şi de aceea s-a postat la bariera de lîngă spital, care totodată era unul din capetele centrului oraşului, fiind şi staţie de autobuz. Din păcate, şi cu autobuzele era ceva paradoxal (în spiritul epocii, s-ar putea spune): exista cursă directă cu Poienile-de-sub-munte, sat la mare distanţă de şoseaua principală, în schimb cu Petrova, care era chiar pe şoseaua Moisei-Vişeu-Sighet, nu.

Tînărul stătea totuşi la barieră, cu bagajele alături, încercînd să desluşească în întuneric vreun număr de maşină sau vreun chip cunoscut. Cînd îşi cam pierduse speranţa şi se gîndea să se îndrepte spre haltă (pe care de altfel o vedea cu uşurinţă), ca să ia legătura spre Vişeu-de-Jos pentru acceleratul care ajungea în Petrova la două ore după miezul nopţii, opri lîngă el medicul veterinar. De unde pînă atunci considera calvarul deja început, şi-a mutat gîndurile spre alt „fix“: norocul în situaţiile cu adevărat dramatice.

Se temea că revenirea în sat – implicit faptul că n-a reuşit să se descurce – îl va pune într-o poziţie de inferioritate. Era pregătit să facă faţă la asta, dar s-a încordat degeaba, probabil şi fiindcă primarul şi şefa nominală a dispensarului ştiau cu cine au de-a face. După ce s-a lămurit că şi-a făcut probleme fără rost, s-a liniştit îndestul ca să comenteze cu prietenii din sat subiectul fierbinte: nunta „domnişoarei“.

Primul lucru de care s-a interesat a fost – desigur – cine este viitorul soţ. A fost destul de surprins să afle că este cel căruia îi plătea cotizaţia de partid în vremurile în care nu era tracasat de manifestările dorinţei de parvenire a lui Dulău. Şi-a păstrat comentariile şi analiza pentru sine, mai ales că nu se mai putea schimba nimic, fiindcă se apropia postul Crăciunului; de altfel nici nu avea de ce să se implice.

Cînd credea că totul merge normal, a avut surpriza să audă că vărul primar al mirelui nu vrea să participe la nuntă, pe un motiv pe care un clujean n-ar fi putut să-l înţeleagă dacă nu ştia de „nemeşi“. Pentru Bogdan însă

era deja destul de mult timp de cînd, vrînd-nevrînd, intrase şi în altă lume decît cea în care crescuse. În plus, considera că rudenia – în primul rînd de sînge – trebuie să fie deasupra micilor neînţelegeri, fiindcă îşi dădea seama că unul din marile păcate ale lumii în care trăia era lipsa de solidaritate[90], care începea din familie.

Bizuindu-se pe faptul că era în termeni apropiaţi cu ambii în cauză – le şi propusese de multă vreme să se tutuiască – şi că părea că reuşise să cîştige respectul şi simpatia petrovenilor, clujeanul nostru îşi spuse că n-ar fi deplasat să încerce să readucă armonia în această familie. Motivul discordiei era pueril: cel care urma să se însoare nu îl chemase de naş pe vărul său, tehnicianul veterinar. Datina (nu numai a) locului presupunea aceasta, fiindcă părinţii viitorului mire îl cununaseră pe cel ofensat. Pe un plan cu totul secundar erau neînţelegerile dintre soţia lui – asistenta de farmacie – şi doctoriţă, avînd la bază faptul că mintea şi poziţia socială (care este în mare parte rodul şansei) nu se aflau la aceeaşi persoană. Desigur că în primul rînd conta rangul, aşa că „farmacista“ – care auzea destule şi de la sora ei – nu putea decît să rîdă prin spatele doctoriţei împreună cu cel către a cărui inimă îşi deschisese drumul atingîndu-i o coardă cît se poate de sensibilă: matematica.

Acesta din urmă se ducea ca împăciuitor cu speranţe moderate, căci era destul de lucid ca să-şi dea seama că – oricît ar fi fost de ataşaţi – era greu de crezut că un petrovean get-beget, şi încă şi „nemeş“, se va plia la modul său de gîndire. (Pentru ei nu conta că aflaseră că şi strămoşii doctorului fuseseră nemeşi, cu pămînt în Cîmpia Transilvaniei.) Se hotărî însă să vadă doar partea bună a lucrurilor: chiar dacă n-ar fi reuşit ce-şi propusese, măcar va sta o după-masă într-o atmosferă mai plăcută decît izolarea din dispensar (cu colega abia se saluta, şi tot aşa s-ar fi întîmplat şi dacă ea n-ar fi fost în preajma nunţii), pe lîngă kilometrul de plimbare pînă acolo şi înapoi. Trebuia să facă tot posibilul, căci mai era doar o zi pînă la căsătoria civilă şi religioasă şi încă una pînă la petrecere.

[90] Multe se perpetuează, din păcate.

A fost întîmpinat şi omenit aşa cum se aştepta, dar şi rezultatul demersului său a fost tot pe-acolo, chiar dacă – fără să aibă nevoie – elocinţa i-a fost sporită într-un mod cunoscut de toată lumea. Cu toate că n-a simţit ceva deosebit în cap sau în picioare – se dusese fără probleme în fundul curţii, şi întunericul se lăsase de mult – Bogdan a observat la un moment dat cum gazda pune pe masă, alături de gustări, o jumătate de litru de ţuică şi s-a întrebat unde se dusese sticla aproape plină pe care o văzuse cînd s-a aşezat în bucătăria lor. (Stătea acolo fiindcă nici unul de-al casei nu fuma, şi considera că bunul-simţ şi manierele sînt aceleaşi, în orice loc sau perioadă ai fi fost.)

Cu cît trecea timpul, mijlocitorul din proprie iniţiativă vedea că şansele îi „tind spre zero“ (că tot era cu matematica). Era a nu ştiu cîta oară cînd o femeie îl asculta interesată, fără ca asta să ducă la nimic concret. Nu prea se putea să fie altfel, căci cei doi soţi erau solidari, aşa cum se şi cuvenea, mai ales că nu era ceva de ochii

lumii. Un observator superficial ar fi bănuit cu greu această unitate în concepții, pentru că fizic se deosebeau mult. El era înalt, solid și smead, iar ea era micuță, subțire și cu un păr cărunt care contrasta – în cel mai propriu sens al cuvîntului – cu fața tînără, a cărei trăsătură frapantă erau ochii expresivi, chiar dacă n-ar fi fost azurii. Cel din fața lor își muta privirea de la unul la altul, dar și pe ceas, așa că într-un tîrziu i-a devenit clar că trebuia să se retragă. Gazdele – Veronica și Ion – au fost amabile pînă la capăt; ea a susținut inițiativa soțului de a-l duce înapoi pe oaspete cu mașina (doar milțienii erau tot din sat), deși acesta se opunea, convins – cu mult temei – că o plimbare i-ar fi făcut bine.

Căsătoria civilă și religioasă a doctoriței a stîrnit foarte puțin interes din partea colegului ei, dacă tot nu avea un rol deosebit. Pentru că ținea la protocol, s-a prezentat la evenimente avînd și flori, numai el știa de unde. Mica sărbătorire de după cununie s-a ținut în casa părinților mirelui, căci a lui era încă în construcție, și desigur nu era neașteptat pentru Bogdan să fie invitat. Extrem de surprinzător a fost însă – cel puțin pentru el – că proaspăta soție s-a culcat sub același acoperiș (chiar dacă nu se punea problema să fie și aceeași cameră) cu colegul, și nu cu soțul. Cel dintîi nu înțelegea chiar nimic, mai ales că fuseseră cununați și religios – ceea ce petrovenii puneau pe primul plan. A renunțat să reflecteze asupra situației oarecum comice fiindcă avea și-așa destule probleme, dintre care cea mai presantă era să asculte „Vocea Americii“ la 7 fără un sfert dimineața.

Parcă presimțise ceva, ca și tatăl său în 1968, într-o

excursie exclusiv masculină la mănăstirile din Moldova, la care – pe lîngă cei trei reprezentanți ai clanului Ardeleanu – fusese și unchiul Vasile. Corneliu Ardeleanu, la volanul unui Trabant, se mobilizase să facă „dintr-una“ drumul Suceava – Cluj, chiar prin pasul Oituz; fiind milităros, i se păruse suspect că este închis drumul pe la Bicaz[91]. Ajunseseră la 3 dimineața și se culcaseră în casa unchiului lui Bogdan, ca să nu deranjeze pe nimeni. (Soția sa și copilul erau la mama ei.) Cum nu aveau prea mult somn în situația dată, după cîteva ore au aflat de la radio că rușii intraseră în Cehoslovacia.

Cei care erau destul de în vîrstă ca să înțeleagă ce se întîmplă își dădeau seama – după ani – că atunci Marele Stăpîn, prin atitudinea diferită față de celelalte țări din Tratatul de la Varșovia, își deschisese drumul către cultul personalității. Cum sovieticii erau fără egal în „intoxicare“ și cum marea majoritate a românilor nu știau că în fruntea lor se afla unul care – după război – devenise general ca absolvent de Frunze (cu racolarea la KGB aferentă) fără să facă nici o zi în armata țării, așa-zisa dizidență față de uriașul din est devenise un clișeu acceptat. Și pe plan internațional „se înghițise gălușca“, la Olimpiada de la Los Angeles, în 1984. O dată cu Gorbaciov însă, se cam schimbase orientarea (esența era aceeași, dar acum „dădea bine“ să se renunțe la comunismul dogmatic), ceea ce chiar el dăduse clar de înțeles cînd fusese la București. Prin urmare, dizidența față de sovietici era fo-

[91] Drumurile Iacobeni – Moisei – Borșa și Vatra-Dornei – Bistrița nu erau practicabile pentru mașini mici la acea vreme.

losită pentru a justifica menținerea sistemului la noi, argument de altfel total inconsistent în fața a ce vedeau oamenii zi de zi, determinîndu-i să se gîndească mai degrabă la opusul acestei independențe de paradă, fiindcă de la ruşi aşteptau schimbarea celui care îi teroriza împreună cu nevasta. Erau încurajați de faptul că liderii fosilizați din Răsărit căzuseră unul după altul, cu excepția a două țări: Bulgaria şi România.

Pe tînăr îl interesa în primul rînd ce se întîmplă în țara lui, deci spera că zilele regimului sînt numărate. Deocamdată în interior părea să nu se schimbe nimic, chiar dacă existaseră manifestări izolate. De aceea se agăța de fiecare schimbare din jur şi considera o eventuală imixtiune sovietică un rău necesar. În acest spirit, i-a fost dată bucuria de a afla, de cum s-a trezit, că se terminase şi cu „dinozaurul“ din Bulgaria[92], dat jos în plină şedință de partid de către ministrul său de externe (lesne explicabil, de altfel). Desigur că se repezi la telefon, ca să-i spună soției să deschidă radioul (bănuia ea pe ce post). În împrejurări obişnuite ar fi asigurat-o că o aşteaptă la trenul de după-masă, dar nu era momentul pentru banalități; putea fi sigură că avea să-l vadă în gară.

La amiază se hotărî ca pur şi simplu să închidă uşa dispensarului, înainte de terminarea teoretică a programului, ca să poată să se odihnească un pic, avînd în vedere că îl aştepta o noapte de nesomn. Se gîndea că oamenii îşi văd de treburile lor sîmbăta la prînz, şi corectitudinea raționamentului i-a adus profit, spre deosebire de alte situații: a dormit vreo 2 ore neîntors.

[92] Todor Jivkov a fost liderul comunist din Europa cu cea mai lungă „domnie“.

Dată fiind poziția protagoniştilor, petrecerea de nuntă nu a avut loc la căminul cultural, ci într-una din casele familiei în care Romina intrase cu o zi în urmă, case aflate toate într-o ogradă mare, dacă s-ar fi gîndit cineva să facă unirea între curtea în care locuiau părinții mirelui (şi fratele său cu familia) şi curtea unde stătea sora lor, soția directorului şcolii.

Cum era firesc, au fost invitați toți doctorii cu care mireasa era în relații mai apropiate, aşa că Bogdan veni însoțit de două femei. (Cora fusese în ziua precedentă doar la ceremonii, cît timp era lumină afară, fiindcă ştia că vechiul ei prieten se va simți obligat s-o conducă „acasă“.) Se aşezară cu toții lîngă stomatologă şi soțul ei, la masa de onoare, față-n față cu mirii. Se aşteptau la aşa ceva, pentru că 6 ani de facultate de elită într-un oraş mare cizelează, vrînd-nevrînd.

Mireasa era, ca la aproape toate nunțile, în alb. („De data asta este unul din rarele cazuri în care are tot dreptul să se îmbrace aşa“ – gîndea Bogdan, care ştia bine că termenul „domnişoară“ nu mai are semnificația de pe vremurile în care i-ar fi plăcut să trăiască – asta fără să condamne pe nimeni.) Era acolo ca să se simtă bine, şi nu ca să facă speculații, aşa că ridică un pahar şi făcu din ochi spre un văr al mirelui, şi acesta înțelese imediat la ce se referea. Se întîlniseră o dată în tren, prilej cu care cel ce considera că de la oricine poți să înveți reținuse o replică memorabilă: „Dom' doctor, muierea numa' pînă-i mirea-

să o tomăsc alții; dup-aia să tomé[93] ea sîngură!“. Această amintire nu reuşea să-l amuze suficient ca să nu dea importanță faptului că vărul primar al mirelui nu venise. Se hotărî să facă o ultimă încercare de a îndrepta lucrurile şi, crezînd că o să aibă mai multă pondere, îl convinse şi pe Ionuț, soțul dentistei, să i se alăture.

Cei vizați nu erau acasă, ci undeva sub Chiceră[94], dacă tot se hotărîseră irevocabil să nu meargă la nuntă, şi tînărul care se străduise şi în al doisprezecelea ceas să facă pace s-a ales doar cu ceva probabil meritat: a intrat adînc în noroi, necaz cu atît mai mare cu cît purta pantaloni gri-deschis şi pantofi. Veronica şi Ion i-au propus să-l ajute să se schimbe sau măcar să se curețe, dar el simțea – cum rareori se întîmpla – că îl lasă nervii. Prin urmare a refuzat fără menajamente şi oferta lor de a-l duce pe el şi pe prietenul său înapoi la nuntă. Trebuia să treacă mai întîi pe la dispensar, ca să se curețe, ceea ce reuşi fără reproş. După ce s-a examinat de mai multe ori, direct şi în oglindă, a fost satisfăcut de ce vedea, aşa că s-a putut întoarce la petrecere.

S-a simțit dator să dea explicații doar soției, care deja ştia povestea şi avea considerație pentru ideile lui despre onoare şi spiritul de familie, chiar dacă nu concepea că un doctor clujean se coboară să se amestece în conflictele dintre petroveni. Astfel, singurul lui of deve-

[93] Acestea sînt variante petrovene ale ardelenismului „a tomni“, care este echivalent cu „a aranja“, „a potrivi“, „a repara“.

[94] Cam la 1 km în plus față de cel dintre locul unde era nunta şi farmacie – asta pe lîngă că locuințele erau pe dealuri. Chicera este denumirea generică pentru toate aceste dealuri.

nise că în ora cît lipsise se servise obişnuita aici carne de viței cu piure de cartofi, de care însă acasă nu avea parte.

Controlul îi era în cea mai mare parte pierdut, după ce mai dăduse pe gît cîteva păhărele de țuică, în speranța că va uita – el, care nu putea suporta eşecurile – că n-a reuşit împăcarea dintre veri, şi nici să se înfrupte din carnea pentru care ajunsese să aibă o obsesie. A „reuşit“ însă ceva mult diferit de ce-şi propusese: o lipsă de bunăcuviință, care era practic imposibil să i se întîmple în condiții obişnuite (normal nu mai era nimic atunci). Lucreția, stomatologa totdeauna plină de viață şi prietenoasă (fapt remarcat de Bogdan încă de la prima ei vizită în dispensar, cînd lăudase cafeaua din năut pregătită de el), a încercat să-l tragă de pe canapeaua pe care voia să se lăfăiască, avînd pe brațul acesteia scrumiera şi păhărelul:

— Hai să dansăm!

— Nu.

Asta a fost prea de tot, chiar şi pentru Ileana, care s-a solidarizat cu colega ei în a pleca pe loc. Cora le-a urmat, volens-nolens, pe celelalte două. iar el şi-a dat seama imediat ce gafă făcuse, căci în situațile serioase aburii alcoolului i se risipeau imediat, aşa cum se întîmplase de Ziua Femeii. Analizîndu-se, ajunse la concluzia că subconştientul îi dictase această mîrlănie, fiindcă Lucreția – după părerea lui – era uneori cam prea directă şi cinică (mai ales în referirile la petroveni) şi nu se purta totdeauna cu soțul cum s-ar fi cuvenit.

Acum nu mai era nimic de făcut; bine că măcar cele trei femei puteau cît de cît să se odihnească pînă la ziuă în cele două paturi din camera soților Ardeleanu. Desigur

că Bogdan nu mai avea chef de nimic, aşa că îi propuse soţului stomatologei să se retragă şi ei în dispensar, dar în camera asistentelor. Furios cum era, simţea nevoia să mai bea ceva, aşa că se oferi să cumpere un litru de ţuică de la fratele mirelui. Se aştepta ca acesta să i-l dea pur şi simplu (cum ar fi făcut el într-o situaţie analogă), dar trebui să scoată din buzunar 200 de lei[95], ca şi cum ar fi fost un cumpărător oarecare. Îşi zise încă o dată că ăştia sînt petrovenii şi se consolă cu gîndul că măcar îşi făcuse safteaua, întocmai ca în vară, cînd dăduse 350 de lei pe o cutie de ness, adusă de la ucrainienii din U.R.S.S. prin micul trafic de frontieră. (Oricît de chivernisit ar fi fost, simţea că turbează dacă nu-şi satisface această plăcere, după un an şi jumătate.)

Făcură şi o oală mare de cafea (cu năut, căci cea instantaneu solubilă se terminase de mult), iar apoi au avut o discuţie cît se poate de omenească, în care Ionuţ Popa şi-a deschis sufletul, simţind că poate să îşi destăinuie insatisfacţiile. După o copilărie şi o fragedă tinereţe destul de triste, în căsnicie era tratat oarecum de sus, din cauza originii sale mai modeste, deşi nu oricine era informatician la acea vreme. („Aha!“ – îşi zise Bogdan – „deci am simţit eu ceva de am fost mojic cu ea, pe lîngă ce-am putut vedea. Asta însă nu mă scuză cu nimic, căci un domn adevărat trebuie să păstreze nişte standarde, indiferent cu cine are de-a face.“)

Cînd s-a crăpat de ziuă, s-au dus să ia maşina soţilor Popa, din curtea unde se ţinuse nunta. Ionuţ se simţea o-

[95] V. nota de la începutul cap.VI

bligat s-o aibă la el, fiindcă nu voia să-şi lase nevasta să meargă pe jos kilometrul pînă la farmacie, unde acceptase în seara precedentă invitaţia la o mămăligă „pă picioci[96]“, specialitatea locului. Bogdan nu spusese nici da, nici nu, căci deja le dăduse de înţeles celor doi că l-au mîhnit profund. Totuşi se gîndi că n-are cu cine să ţină ranchiuna, aşa că era foarte posibil să meargă şi el, împreună cu Ileana. Pînă una-alta însă, cineva trebuia să conducă maşina, şi acela nu putea fi decît clujeanul – chiar dacă nu era tocmai treaz – după cum vedea că arată celălalt.

Şi-au dat seama ce ger se lăsase doar cînd au văzut că Dacia lui Ionuţ are geamurile îngheţate bocnă. Desigur că acesta n-avea nimic de curăţat şi că instalaţia de dezaburire nu funcţiona, aşa că Bogdan s-a dus pînă la farmacie cu capul afară pe geam. Noroc că ştia satul perfect; cît despre o eventuală întîlnire cu miliţienii – de care în mod obişnuit cineva care şofa în starea lui s-ar fi temut – nu-şi făcea chiar nici o problemă, mai ales după întîmplarea din vară legată de buletin.

I-a fost frică în schimb după ce l-a lăsat pe amicul său la casa „farmacistei“. Trebuia să întoarcă maşina pe un drumeag din spatele dispensarului cam cît lăţimea ei, pe malul pîrîiaşului, de altfel destul de abrupt. Întocmai ca şi de 8 Martie cu bicicleta, concentrarea fu mai puternică decît efectele alcoolului. Nimeni nu este însă semizeu; imediat după ce a predat soţiei sale cheile Daciei şi i-a arătat că este cu botul spre ieşirea în şosea, s-a aşezat

[96] cartofi

pe lada de lemne de lîngă sobă şi – cum focul fusese stîrnit încă de cînd veniseră ele – a adormit pe loc.

A fost trezit repede, dar a avut compensaţia că s-a înfruptat din excelenta mămăligă făcută de Veronica. De-abia spre seară a putut rămîne liniştit în intimitate cu consoarta. După aceste zile tracasante ar fi vrut să-şi prelungească puţin relaxarea, care nu putea fi deplină fără ea; de aceea se gîndiră amîndoi s-o mai ţină o zi. Dădu imediat telefon la tatăl său, ca să tatoneze cum ar fi primită lipsa ei de la serviciu, sub un pretext pe care socrul trebuia doar să-l comunice. Acesta nici nu a vrut să audă, argumentînd că-şi pusese obrazul pentru Ileana în faţa noii directoare a Direcţiei sanitare. Bogdan ştia foarte bine că directoarea nu le făcuse nici o favoare primind-o pe soţia sa în Cluj (dacă i-ar fi dat detaşare cu salariu întreg ar fi fost cu totul altceva), dar totodată ştia că nu putea pe moment să schimbe modul de gîndire al tatălui său, şi nici energie pentru discuţii în contradictoriu nu mai avea.

Prin urmare, îşi conduse nevasta pentru trenul de 5 dimineaţa, blestemîndu-şi din nou soarta. Cînd se pregătea să consulte, o văzu pe colega lui că îl salută pe soţ şi se îndreaptă spre cabinet (fiind luni, în mod obişnuit era ziua ei de consultaţii). Desigur că-şi exprimă surpriza:

— Ce faci aici? N-ai plecat în luna de miere?

— Nu; plec abia joi.

— Bine, dar nu mi-ai putut spune aseară? Poate plecam şi eu împreună cu Ileana. (Ca mai totdeauna, o păţea cînd nu epuiza toate posibilităţile şi variantele; în seara precedentă Romina luase ceva din camera unde locuise,

dar lui nici prin cap nu-i trecuse că nu-şi ia liber după nuntă.)

Chiar dacă n-ar fi ştiut că n-are cu cine discuta după standardele lui, nu mai avea timp de pierdut, deci se repezi la legătura spre Salva, cu promisiunea că va fi în dispensar la timp. Ca de obicei în situaţii încurcate, se străduia să pună pe primul plan binele, aşa că era foarte mulţumit că va vedea acasă meciul retur cu danezii. Era mare lucru pentru el, de aceea se decise să ignore faptul că va ajunge înapoi în Petrova la 2 noaptea, fără foc în sobă de 3 zile.

De cum a ajuns acasă s-a gîndit din nou cu regret la carnea de viţel cînd a văzut în farfurie salamul prăjit (desigur, din comerţ[97]) pe care consoarta i-l servea în chip de delicatesă, căci nici la aşa ceva nu prea puteau ajunge. Era aşa de răscolit încît îi spuse că a venit exclusiv ca să mai stea cu copilul şi – bineînţeles – să vadă marele meci, fiind poate pentru prima dată cînd răspundea astfel manifestărilor afecţiunii ei

După încă o zi, în care i s-a dat ocazia să se ţină de ce spusese, căci micul Vlaicu era răcit şi nu mergea la grădiniţă, Bogdan s-a plimbat o dimineaţă întreagă prin oraş, ca să se pregătească pentru marea confruntare, la care participa sufleteşte aproape la fel de mult ca jucătorii. Cu destul timp înaintea începerii meciului, s-a instalat în hol (căci numai acolo puteau vedea bine la micul televizor „Sport“). Avea toate cele de trebuinţă alături şi

[97] Asta apropo de cine a mîncat într-adevăr salam cu soia, chiar dacă astăzi nu mai are relevanţă.

– ce era mai important – micuțul adormise. Oricum ar fi fost în grija mamei, după cum îi precizase încă de la sosirea acasă, dar tot i-ar fi distras atenția într-un moment în care chiar că n-ar fi suportat aceasta nici măcar din partea celui pe care voise să-l facă să se simtă prinț încă de la naştere.

A fost un adevărat şoc pentru el atunci cînd danezii au deschis scorul, după cîteva minute[98]. Se gîndea că iar îl loveşte ghinionul, dar totodată – convins că e prea de tot – a refuzat să accepte că vom pierde calificarea, cum se tot întîmplase în ultimii 20 de ani. Noroc că la fel au gîndit şi alții, mai direct implicați decît tînărul suporter. Prin urmare, Gică Popescu[99] şi-a asumat rolul de ultim fundaş, ceea ce şi antrenorul Jenei a trebuit să accepte, căci era chestie de viață şi de moarte. (Cu toții ştiau bine că numai dacă se califică mai au şansa de a merge în străinătate. Marele Stăpîn nu permitea transferări la cluburi din afară decît pentru jucătorii pe care-i considera terminați, după criteriul vîrstei – ca dovadă că şi la fotbal se pricepea ca la toate celelalte.) Văzînd că – datorită schimbării de tactică – apărarea funcționează, Bogdan începu să spere, nu fără temei, căci la pauză era 2-1 pentru noi şi la scurt timp după aceea se marcase al treilea

[98] Ce urmează se doreşte a fi interpretat în contextul mai larg al treburilor de suflet, chiar dacă pare tentativa autorului de a impune preferințele sale.

[99] Indiferent de situația din prezent – peste toată lumea au trecut anii – pentru cunoscători e clar de ce el, şi nu Hagi, a fost primul fotbalist român milionar în dolari. Meciul de la Bucureşti cu Danemarca din toamna lui 1989 a fost pilduitor pentru amîndoi.

gol. Desigur că la fiecare reuşită urla din toți bojocii „Goool!“, ca un comentator sud-american; nu degeaba marea lui iubire dintre celelalte echipe era Brazilia. De fiecare dată venea Ileana şi-i spunea:

— Taci, măi, căci scoli copilul!

— Nu mă interesează! O să-ți explic dup-aia ce eveniment este!

Cu o jumătate de oră înaintea încheierii teoretice a disputei, am rămas cu un jucător în minus. Era tocmai Hagi, cel mai mare talent autohton al momentului[100], care – poate datorită vîrstei fragede – nu ținuse cont că are de-a face cu un arbitru străin. Nu era însă împrejurarea optimă pentru speculații, şi nici pentru estetisme în joc, aşa că, la fiecare bubuitură de minge în tribună, tînărul care fierbea pe scaun (alături de alte milioane) striga: „Aşa, băieți!“.

„Băieții“ au rezistat pînă la sfîrşit, şi imediat Bogdan închise televizorul şi se repezi la geamul din bucătărie, acoperindu-şi fața cu palmele, ca să nu se vadă că nu putea să-şi stăpînească plînsul. (Putea să fie observat doar de soție, căci cel mic totuşi mai dormea, dar era ceva atît de dificil de împărtăşit încît dorea să fie absolut singur.)

Văzîndu-l că trece ca un robot prin bucătărie şi se apleacă pe fereastră, ea se duse să vadă dacă mai e în toate mințile. După ce mai fumă o țigară şi-şi şterse din lacrimi, îşi mai reveni în fire şi luă în considerare că, în

[100] E bine de precizat, pentru cine l-a văzut (sau nu) jucînd şi pe Dobrin.

principiu, femeile habar n-au de fotbal. De aceea se gîndi să-i explice ce era cu el:

— Tu ştii că de 20 de ani nu ne-am mai calificat la un campionat mondial de fotbal? Îmi amintesc şi acum că eram la Mama Mare şi că am fost puţin dezamăgit că n-am bătut Grecia acasă la noi. A fost bun însă şi acel 1-1, cum s-a văzut. Sînt aşa de fericit, că nici nu mai vreau să mă gîndesc ce mă aşteaptă în Petrova. Oricum, am toată credinţa că peste 2 săptămîni vin acasă pe 2 luni.

Atitudinea Ilenei s-a schimbat radical în acel moment, fiindcă ştia – dar abia după căsătorie – că una din puţinele situaţii în care Bogdan plînsese în viaţă fusese atunci cînd o văzuse în gara Teiuş îndreptîndu-se către legătura de Cugir, şi fusese convins că excursia lor la mare a fost prima şi ultima împreună.

XXXI

Prin forţa împrejurărilor, Bogdan Ardeleanu trebuia să treacă a nu ştiu cîta oară peste momentele înălţătoare şi să revină în viaţa de zi cu zi, pentru care „prozaic“ ar fi fost un eufemism.

Neplăcerile începură înainte de a se cuveni, după socoteala lui – ceea ce însemna o dată cu reluarea slujbei. (Era o experienţă nouă, măcar în privinţa duratei, căci pînă atunci nu stătuse două săptămîni ca singur me-

dic în sat, deci în imposibilitate de a se mişca de acolo. Se gîndea însă că dacă femeile au putut aşa ceva – şi Ileana stătuse vreo 3 zile numai ea, pe cînd soţul ei îşi făcea gărzile – va putea şi el). Imediat ce s-a suit în tren a adormit, deşi era abia 9 seara, ceea ce l-a iritat foarte tare, fiindcă aşa ceva i se întîmpla extrem de rar. Îşi amintea că mai păţise asta în Cehoslovacia, pe cînd călătorea cu bunicii care îl îngrijiseră de cînd venise în casa lor şi voiau să-i vegheze primii paşi şi în afara mediului arhicunoscut, dar atunci era după o noapte nedormită. Acum însă, nu-şi găsea justificări, probabil fiindcă nu băga în seamă consumul nervos din timpul meciului. Se gîndi el cît se gîndi, după care – văzînd că tot timpul îi cade capul în piept – se lăsă în voia somnului. Mîndria lui avea şi ea o limită: decît să lupte cu o reacţie profund umană, în special după o astfel de zi, mai bine să-şi asculte nevoia instinctuală de relaxare.

Totuşi, la fel de profund făcea parte din fiinţa lui sentimentul datoriei. Oricît de bine se simţea în meditaţie[101], ştia că trebuie neapărat („musai“ – cum zic ardelenii, cu un termen împrumutat) să coboare în Petrova. De aceea, de la Vişeu-de-Jos stătu în picioare, dar chiar şi aşa simţea că îi cădea capul. Mai fumă vreo două ţigări, apoi în sfîrşit văzu biserica din satul „lui“ – întorcîndu-se după bagaj – şi se sugestionă intens să nu mai închidă ochii pînă în gară.

[101] Termen în sensul oriental, pe care autorul îşi permite să-l folosească, deşi pe atunci nu se prea ştia „cu ce se mănîncă“ aşa ceva, după cum se putea constata din relatările despre cercul de meditaţie transcendentală din Bucureşti.

Aerul rece l-a trezit bine, aşa că – la colţul cu şoseaua naţională – îşi dorea să vadă lumina aprinsă la farmacie, ca să-şi poată permite să intre şi să comenteze cu cineva într-adevăr priceput succesul nostru. I-ar fi priit să-l şi „stropească", după cîte îndurase (şi) pe tren, dar soarta i-a fost încă o dată potrivnică.

Punînd pe primul plan bunul-simţ, cu regret în suflet ajunse în camera unde abia aştepta să pună capul jos. Ar fi vrut să fie alte condiţii şi să nu fi făcut legămîntul de a nu bea cînd era singur (în dulap era un sfert de litru de ţuică); deşi venea de afară, a început să dîrdîie de cum a încuiat uşa pe dinăuntru (precauţie de altfel inutilă, fiindcă nu mai era nimeni în clădire). Făcu focul destul de repede, după care îndesă buşteni pînă umplu soba. Renunţînd la pijama, îşi puse pe el ce avea mai gros şi se acoperi cu tot ce găsi; măcar atîta profit să tragă din lipsa soţiei.

Se trezi la timp ca – după toaleta personală, la care nu făcea rabat, indiferent de condiţii – să coboare în camera asistentelor şi să le anunţe că de-atunci încolo, timp de două săptămîni, au încurcat-o (termen eufemistic – el le-a spus altfel, cum le obişnuise deja şi cum nu se poate scrie pe hîrtie). Toată lumea a înţeles gluma, dar pe tînărul doctor nu-l încălzea deloc că obţinuse efectul dorit, fiindcă se gîndea mereu la ce perioadă are de traversat.

Activitatea profesională nu-i dădea bătaie de cap, fiind cea obişnuită. A simţit însă dezamăgire în urma unui aspect colateral: un control al directoarei adjuncte a spitalului. Pînă atunci fusese cumsecade cu el, şi la ea se dusese cînd nu mai putuse suporta şicanele aşa-zisei co-

lege, ştiind că va avea parte de înţelegere. De acea dată însă, răbufni în directoare că părea doar nemţoaică, avînd numele prin căsătorie: le-a caracterizat dispensarul drept casă de nebuni, pe temeiuri absolut stupide, după părerea medicului de acolo. S-a legat de faptul că acesta purta un pulover cu gît pe sub halatul scurt de molton albastru-închis[102], deşi era peste mînă şi oarecum ridicol să fii într-un impecabil halat alb în acel loc şi la acea temperatură. O altă nemulţumire era legată de cutiile de bomboane de pe peretele scării în spirală spre camerele de sus, pe care a ţinut să le vadă luate de-acolo, după care i-a venit greu să recunoască sincer (şi nici n-a făcut-o) cum arată peretele fără ele. Bogdan Ardeleanu simţea cum începe să se înfurie teribil, şi nu mult a lipsit să-i dea de pereţi – la modul propriu – pe cei care-şi închipuiau că medicii de circumscripţie rurală sînt iobagii lor (era şi un bărbat în delegaţie, dar acesta a tăcut mîlc imediat ce a văzut privirea doctorului din Petrova). Se stăpîni însă la timp, cu gîndul la apropiata plecare. Din acelaşi considerent nu dădu telefon directorului, pentru a-i relata modul de comportare al oamenilor lui – cum intenţionase iniţial.

Mai serioase, fiind practic legate de supravieţuire, erau dificultăţile apărute o dată cu mutarea în fosta cameră a şefei de dispensar – asta pentru că pregătirea casei de naşteri, în camera unde stătuse pînă atunci, a început printr-un zugrăvit, imediat după revenirea lui în Pe-

[102] Cred că soţia mea a avut o premoniţie, fiindcă îl numea „halatul de scriitor".

trova. Prima impresie era că-i va fi mai bine; avînd şi bucătărie, nu mai trebuia să coboare la aragazul de jos. A avut însă prilejul să constate din prima noapte că ştia Romina ce ştia în legătură cu temperatura din cameră. Din cauza geamurilor mari şi a sobei proaste, nu se putea încălzi nicicum, oricîte lemne ar fi folosit. Boilerul era şi el stricat, aşa că nu avea decît apă rece (şi rece ca la Cugir, adică apă de munte, nu ca la Cluj). Toate acestea îl făceau pe Bogdan să aştepte cu groază seara; după ce studia la opaiţ pînă la 8, îşi lua cina, pe fondul dat de „Vocea Americii“, iar apoi începea adevăratul chin: trebuia să se spele şi să-şi cureţe vasele cu apă îngheţată. Cînd termina, îşi lua izmene lungi pe sub pijama, iar peste ea mai punea o pereche de pantaloni şi puloverul de schi. Termometrul din cameră îi confirma ce simţea: arăta 10°. Mai îndesa el cîţiva buşteni, după care se întindea, în sacul de dormit şi acoperit cu o cergă pe care o primise Ileana. Dacă îi mai trebuia radio, îl trecea pe baterii, căci curentul electric se lua fix la 10. De obicei însă, nu mai avea chef de nimic, şi reuşea destul de repede să adoarmă, numărînd zilele pe care le mai avea de dus aşa. Dimineaţa erau 7°, dar atunci era parcă altceva, fiindcă îşi începea activitatea, şi uneori bătea şi soarele prin geamuri.

Desigur că şi-ar fi putut da iluzia de încălzire, amorţindu-şi totodată trăirile, cu ajutorul restului de ţuică din dulap. Ştia însă bine că, dacă ar fi cedat tentaţiei de a bea un păhărel, în seara următoare ar fi băut mai multe, şi tot

aşa[103]. Totuşi, cum nu era chiar sfînt, mergea în scurte vizite la prietenii din satul în care stătea sau din cel vecin. Astfel mai alunga singurătatea, şi în acelaşi timp îşi liniştea conştiinţa, dat fiind că nu bea singur.

Dacă se suprapunea ceva peste această existenţă ternă şi nu tocmai relaxantă, de obicei o îngreuia şi mai tare. De pildă, cînd a făcut bilanţul consumului de medicamente (unde se includeau costurile), a trebuit să lucreze „în draci“, deoarece calculatorul de buzunar împrumutat de la farmacistă funcţiona pe bază de celule fotoelectrice, şi lumina naturală era cea de sfîrşit de noiembrie. A fost o rară împrejurare în care a avut noroc cu geamurile mari, cu atît mai mult cu cît afară era senin. Chiar şi aşa, abia a putut termina astfel încît să nu ajungă să calculeze pe hîrtie. Era o eventualitate nedorită, căci se lucra cu multe zecimale; de exemplu, o tabletă de aspirină avea valoarea de 0,015 lei. (E clar că la farmacie nu puteai să ceri decît minimum 10 tablete, ca să poţi să le plăteşti – cu moneda de 15 bani.) Imediat ce a fost gata, şi-a oferit o compensaţie, cum făcea de cîte ori putea, după solicitări psihice sau fizice. De data aceasta o avea la îndemînă – deşi era cam forţată nota – prin returnarea promptă a calculatorului. Totuşi, nu stătu mult, căci se apropia noaptea, aşa că focul trebuia înteţit din greu.

Foarte curînd după ce se întoarse i se întîmplă ceva cu adevărat dramatic, şi era cu atît mai şocant cu cît începuse printr-o supriză plăcută. A fost anunţat de centralis-

[103] „Licoarea“ a rămas neatinsă la plecarea în Cluj, dar – tipic, aş spune – a fost furată peste iarnă.

tă că îl cheamă Baia-Mare, ceea ce l-a derutat pe moment. Se întreba ce-o fi vrînd cu el unchiul Petru, singurul care – din cîte-şi închipuia – ar fi putut să-l sune, cînd o auzi pe vechea lui prietenă Ileana Crişan (se obişnuise să-i zică aşa, deşi de multişor o chema Lăzăreanu).

— Am vrut să văd ce mai faci.

— Obişnuit; îţi dai seama cam ce pot face aici, şi încă şi singur, căci Ileana mea a plecat la Cluj cu jumătate de normă. Dar tu, cum de eşti acasă?

— Am venit amîndoi la stagiul acela de ginecologie, şi sperăm să-l prelungim cu o lună.

— Foarte bine, foarte bine. De altfel şi eu mă pregătesc să plec acasă, cu 1 decembrie.

— Necazul e că nu se mai poate. „Băieţii“ de sus s-au prins, şi nu te mai lasă decît în spitalul judeţean.

Ar fi banal să spunem că Bogdan Ardeleanu a simţit că pur şi simplu cade cerul pe el. În schimb vom spune că a mai putut doar să îngaime:

— De unde ştii tu asta?

— De la directoare.(Mai multe nu trebuia să-i spună, fiindcă n-avea cum să uite că e cunoştinţă bună a mamei ei.)

— Bine, bine, o să văd eu ce fac.

Era din nou o situaţie în care nu mai putea să-şi controleze tonul şi reacţiile pînă într-atît încît să continue cu banalităţi; de altfel nici nu era cazul, cu cineva care-l cunoştea bine de multă vreme. Cum e lesne de presupus, convorbirea s-a încheiat practic pe loc.

Înnebunea de ciudă; încă o dată i se demonstra că se culcase pe-o ureche prea devreme, fiind sigur că va avea

timp să se refacă după această perioadă grea, care de altfel nici nu era atît de lungă, privită din exterior. (Din miezul lucrurilor, evident că impresia era total opusă.) Pînă atunci se mîngîiase şi se sugestionase cu aceea că va petrece iarna acasă, unde, deşi condiţiile erau departe de a fi împărăteşti, era totuşi cer de pămînt faţă de ce cunoştea deja şi – cel mai important – era lîngă ai săi. Discuţia de la telefon i-a arătat însă că regimul nu se abate de la a face rău în toate domeniile şi în orice compunea existenţa; doar aparatul de represiune nu era privilegiat degeaba sub toate aspectele.

În acel moment erau însă complet deplasate consideraţiile de ansamblu, implicit teoretice în grad extrem de mare. De altfel, tînărului clujean nici nu-i trecea prin minte să facă exerciţii mentale; pe el îl rodea foarte tare că devenise unul din cobaii dezrădăcinării practicate cu osîrdie de clica de la conducere, din dorinţa de a înăbuşi orice posibilitate de abatere a gîndurilor de la lupta de zi cu zi pentru supravieţuire şi – mai ales – orice schiţă de organizare.

„Asta-i chiar culmea!“ – gîndea Ardeleanu, care nu fusese atît de furios şi de disperat nici în ziua cînd i se vădise că nu are cum să scape de postul dobîndit la neomenească repartiţie de la care se făcuse deja anul. „Chiar nimic să nu se poată pentru mine? Voi fi oare condamnat să stau 2 luni în Baia-Mare, cine ştie pe unde, în loc să mă duc acasă şi să mă mai refac un pic? De uitat ce-i aici nu se pune problema, dar era altceva să mă întorc în primăvară din Cluj – căci mi-aş fi prelungit şi eu cu o lună şederea, ca şi colegii mei.“

Întunericul – parcă potențat în efectele sale asupra psihicului de iluminarea depășită cu 100 de ani – și frigul îi accentuară deprimarea. Se simți dintr-o dată mai singur ca oricînd, și se tot uita înspre telefon, în speranța că-l va căuta cineva de acasă. Era cam fără sens să-și facă iluzii, fiindcă ei n-aveau de unde să știe prin ce trece în acele clipe, și nu obișnuiau să-l caute doar ca să se intereseze cum o mai duce. Văzînd că telefonul se încăpățîna să nu sune, treptat în sufletul lui o mînie clocotitoare înlocuia simțămintele mai degrabă feminine. Gîndindu-se cu o ură netrăită pînă atunci la Marele Stăpîn, își zise: „Ăsta vrea să-mi strice mie familia și să mă despartă de copil (căci, orice-ar fi, n-o să-l aduc la țară)? Păi, pentru asta merită să plătească, și nu oricum! Ar fi prea ușor să moară, chiar și împușcat, fiindcă n-ar suferi destul. Nici cu mîna mea nu l-aș omorî pe loc, și dacă aș avea șansa[104]. Trebuie să aibă timp să se gîndească la ce-a făcut atîta vreme cu noi toți, așa că i-ar fi numai buni vreo 20 de ani de temniță grea. Să dea Dumnezeu să fie judecat, și eu să-i văd procesul la televizor!“.

Această răbufnire îl răcori, și astfel i se și limpezi puțin mintea. Își dădu seama că din nou se lăsase pradă pesimismului, înainte ca răul să se fi produs cu adevărat.

[104] Pe atunci nu aveam un orizont suficient de larg ca să-mi însușesc principiul că numai Dumnezeu are drept de viață și de moarte asupra noastră. Îmi dădeam seama însă că o condamnare pe termen lung poate fi mai chinuitoare decît un sfîrșit rapid. Pe de altă parte, prima variantă dă posibilitatea de a dovedi o eventuală nevinovăție, ceea ce desigur că nu era cazul pentru Nicolae Ceaușescu și soția lui. Încă o precizare, probabil inutilă: doream un proces de tip anglo-saxon, și nu un simulacru, menit să mușamalizeze aspecte tenebroase.

În fond, putea fi doar un zvon sau ceva auzit cu jumătate de ureche, și nici nu era obligatoriu ca tot ce spune o șefă de direcție sanitară județeană să fie literă de evanghelie. Totuși nu era de glumă, așa că pasivitatea sau indiferența erau cele mai proaste atitudini; de altfel nu fuseseră luate niciodată în vizor de către Bogdan Ardeleanu în situații pe care le considera periculoase pentru bunăstarea sa. Dimpotrivă, se mobiliza pentru a lupta pe toate căile, punîndu-și intens mintea la lucru. Cît se poate de firesc, în acea seară de coșmar îi veni imediat ideea să apeleze la unchiul Petru, pe care nu-l mai deranjase de cînd ajunsese la țară, din moment ce se descurcase singur – deci fără să fie nevoie să pună în funcție „artileria grea“ – chiar și cu primarul cel zelos. Se gîndi o clipă cît de ciudată e viața – chiar nostimă, dacă ești în dispoziție corespunzătoare, nu ca el atunci; pînă la urmă tot îi era dat să vorbească în acea seară cu protectorul din Baia-Mare.

Se simțea cam stînjenit că își caută unchiul numai la greu, dar în asemenea momente încerca să treacă peste finețuri; de altfel, pe cît îl cunoștea, se îndoia că ar fi apreciat manifestările de paradă. De îndată ce primi legătura însă, lăsă toate speculațiile la o parte, concentrîndu-se mai ales la cum să exprime ce dorea, fiindcă era ușor de imaginat în ce grad este ascultat telefonul unui activist de partid. Oricum, decența și convingerile intime îi impuneau să înceapă cu manifestări ale condescendenței:

— Mă scuzați că vă deranjez, și iară numai cînd sînt în nevoie.

— Lasă, nu-i nimic. Ce-i necazul?

— Vă explic pe scurt: se înființează case de nașteri

la țară, şi medicii fac stagii de pregătire în clinici de ginecologie. Treaba a început cu 1 noiembrie, şi unii din colegii mei au plecat acasă pentru acest stagiu. Eu trebuia să plec cu 1 decembrie, dar am aflat că directoarea ar fi zis că nu se mai poate face stagiul decît în spitalul județean. Aş dori s-o întrebați dacă e adevărat.

Deisgur că unchiul pricepu repede substratul; era altceva să se intereseze un tovarăş din comitetul județean de partid decît un medic de la mama dracului – asta pe lîngă „pila“ implicită.

— Sigur, sigur, o să vorbesc; să fii liniştit.

Liniştit putea fi el numai pînă în acel punct, căci nu se îndoia de bunăvoința interlocutorului său, ca şi de îndeplinirea rugăminții. Dubiile îi erau în legătură cu directoarea, şi era normal să vrea să ştie în timp util ce are de făcut – eventual să meargă personal la ea, dar de data asta cu alt spate. De aceea mai spuse:

— O să vă caut eu la serviciu cînd o să am timp, căci acum sînt singur aici. Pînă la cîte sînteți acolo?

— Pînă pe la 4.

— Atunci e bine. (Îşi făcea socoteala că autobuzul care pleca înainte de 6 dimineața din Petrova ajungea în Baia-Mare cel tîrziu la 2, chiar iarna. Esențial era să nu fie Gutinul atît de înzăpezit încît să nu circule deloc, dar avea să facă tot posibilul să prindă o zi cu vreme acceptabilă.)

Deşi la o analiză rațională îşi dădea seama că nu are temei, era atît de supărat pe cei de la Cluj încît îşi impuse să nu mai telefoneze acasă, cum făcuse pînă atunci cînd era ceva deosebit. Oarecum surprinzător pentru el, ador-

mi repede în acea seară, dar şi pentru asta şi-a găsit explicație – pe lîngă consumul nevos din ultimele ore: se gîndea intens ce bine avea să-i fie totuşi în curînd, căci spera cu încăpățînare că va petrece acasă cele mai grele luni din an.

Pînă să se aleagă într-un fel sau altul, atenția şi speranțele tînărului – şi probabil nu numai ale lui – se îndreptau spre congresul partidului, de la care aştepta ceva similar cu ce se întîmplase de curînd în Bulgaria. Se gîndea însă că nimic nu-i mersese foarte neted în viață, deci ar fi fost prea frumos şi excesiv de uşor să se împlinească atît de repede ce îi cobise cu ardoare atotputernicului lider. Era discutabil dacă pe el personal l-ar fi avantajat o schimbare în acel moment; pe lîngă speranțele în legătură cu apropiata plecare la Cluj – cu sprijinul unchiului, care însă trebuia să rămînă în funcție – nu avea motive ferme să abandoneze ideea cu învățămîntul superior. Cu toate acestea, era de la sine înțeles că prefera o soluție radicală; într-o conjunctură nouă avea să depăşească toate impasurile, chiar de-ar fi fost să mai stea o vreme unde era.

Judecînd la rece, erau şanse infinitezimale să fie şi la noi ca la vecinii de la sud. O cedare a puterii în urma conştientizării dezastrului nici nu intra în discuție, fie pentru că trepăduşii îi ascundeau şi îl împiedicau să vadă realitatea deplină, fie – categoric mai probabil – pentru că nu dădea o ceapă degerată pe suspuşi. (La nevastă-sa era sigur aşa: se ştia că îi etichetase drept viermi pe cei care stăteau la una din lungile şi foarte obişnuitele cozi din acea vreme.) Cert este că dictatorul arătase clar că nu

are de gînd să se abată cîtuşi de puţin de la linia urmată cu cerbicie de aproape 10 ani, ba dimpotrivă. În primăvară anunţase plata integrală a datoriilor externe şi curînd după aceea apăruseră în „Scînteia“, principalul ziar al ţării (doar era al partidului), planuri pînă prin 2010, care te îngrozeau numai cînd le citeai.[105]

Bogdan Ardeleanu ştia bine toate acestea, şi totuşi – cum îşi asemuia sufletul cu cutia Pandorei, fiindcă în străfunduri exista un optimism ferm, care din păcate ieşea greu la suprafaţă – aduse radioul cu el cînd coborî pentru consultaţii, ca să nu scape o extrem de iluzorie lovitură de teatru. Puse aparatul în camera asistentelor, cu transformator cu tot, căci – cum era de aşteptat – curentul electric nu fusese tăiat. (După-amiază, cînd s-a dus în vizită la inginerul agronom, a aflat şi că televiziunea făcuse rabat de la cele 2 ore de program în zilele de lucru, începîndu-şi transmisia o dată cu deschiderea lucrărilor – doar trebuia să se arate poporului că nu are nici o şansă, prin această nouă demonstraţie de forţă a Marelui Stăpîn.) Era firesc ca doctorul să nu spună nimănui ce-l frămînta în timp ce trăgea cu urechea la radio, şi îşi înăbuşi un zîmbet cînd văzu că asistenta de serviciu şi îngrijitoarea cred că vrea doar să fie în pas cu actualitatea. Cu gîndirea lor, prea puţin orientată spre analiză profundă şi abstractizare, era de înţeles că îl considerau pe cel de departe mai puţin vinovat de tot ce li se întîmpla decît pe primar sau pe miliţieni, de exemplu.

[105] Printre altele se vorbea de reducerea şi mai mare a transportului rutier, ceea ce ar fi însemnat ca practic maşinile personale să nici nu mai circule.

La Bucureşti s-a întîmplat ce era firesc, adică nimic. Clănţăii din sală au dovedit încă o dată că sînt „strîns uniţi în jurul partidului şi conducătorului iubit“, şi toată lumea trebuia să bage bine la cap treaba asta. Poate de aceea electricitatea a fost permanentă în cele 5 zile ale congresului. Ca încă o manifestare a unui cinism incalificabil şi a unui dispreţ fără margini faţă de cei de rînd, de îndată ce acest bîlci pilduitor pentru democraţia socialistă s-a încheiat, s-a terminat şi cu curentul electric.

Medicul din Petrova, ca toţi cei din sat, bănuia că va fi aşa, dar în acele momente şicanele regimului – cărora ajunsese să nu le mai dea atenţie dacă erau la nivel general – îi păreau cu atît mai lipsite de importanţă cu cît tocmai îşi întîmpinase la gară soţia.

Venise ca să-i mai alunge urîtul, pe care îl încercase din plin în precedentul sfîrşit de săptămînă, chiar dacă fusese avertizată în privinţa frigului la care se expune. Ca totdeauna – şi nu numai în cazul lor – în doi le-a fost mai uşor, datorită şi căldurii din interior. E drept că n-au stat prea mult în încăperea îngheţată, fiindcă se cuvenea – şi era şi o plăcere – ca Ileana să-şi vadă finul şi, pe de altă parte, avea multe de povestit cu vechea ei prietenă din Crasna. Cu această din urmă ocazie, vizitatorii s-au ales cu o invitaţie la nuntă.

Deşi ştiau că avea să ţină toată noaptea, deci de acolo vor trebui să plece practic direct, unul la tren şi unul la autobuzul de Baia-Mare, soţii Ardeleanu mizau pe tinereţea lor şi nu lăsară să le scape acest prilej de a se dispune bine cît de cît. Uneori se simţeau mai în largul lor între cei din satul vecin, aşa că au putut să estompeze fră-

mîntările, în special în legătură cu ce avea să fie peste o săptămînă, cînd începea pregătirea în obstetrică. Cel care voia să afle a doua zi verdictul în această privință a încetat totuși să se simtă confortabil de cînd a fost pe neașteptate tachinat de capul familiei care o găzduia pe prietena lui în legătură cu pasiunea pentru fumat, care de altfel era înrădăcinată și la cea care stătea la ei. Poate că era o mărturie de simpatie și o exprimare a unui îndemn de a urma exemplul unuia care se lăsae de acest viciu, dar problema fusese pusă pe un ton vag ironic, și de aceea Ardeleanu se simți lezat și agresat. Imediat puse pachetul de „Snagov" fără filtru pe masă („Carpați" – de care fumase de cînd se apucase – nu se mai găsea nicăieri de vreo 6 luni[106], tot din „grija" regimului de a chinui oamenii pe cît mai multe căi) și – văzînd că era 10 fără un sfert – îi spuse celui din fața lui că nu va mai aprinde țigară pînă la miezul nopții. Așa și făcu, dar la ora 12 și 1 minut, primul fum i l-a suflat drept în nas.

De-acolo încolo tinerii au mai avut cîteva ore de bună-dispoziție, datorită în primul rînd jocurilor populare, la care Bogdan ținea atîta. Și-au făcut programul astfel încît să nu aibă timpi morți, în care probabil că somnul s-ar fi instalat imediat – și asta nu-și puteau permite. Au

[106] Acum, în martie 2003, aceste țigări s-au scos de tot din fabricație, ceea ce oferă încă un prilej de a asemăna situația actuală cu cea din 1989. Desigur că este un aspect minor, mai ales pentru cei puțin sau deloc împătimiți de fumat, dar mi se pare simptomatic. Mai mult nu vreau să spun, și nu pentru că aș distrage atenția prin lungirea acestei note, ci fiindcă tot mai des observ ceva ce nu credeam să mai trăiesc: oamenii se tem nu numai să emită, ci și să asculte, comentarii la adresa celor de la putere.

mai stat în dispensar doar preț de-o cafea, contînd pe faptul că aveau timp pentru un pui de somn pînă la destinație.

Orarul mijloacelor de transport contribuia și el la organizarea judicioasă a timpului, una din părțile existenței căreia Bogdan Ardeleanu îi dădea multă importanță. A putut lejer să-și conducă soția la gară, după care n-a avut de așteptat mult cînd s-a întors și s-a oprit în fața primăriei, unde era stația.

Drumul a fost suportabil, deși ușor înzăpezit, după cum era de presupus. Călătorul din Petrova spera să ațipească, dar gîndurile nu-l lăsau. A simțit oboseala abia în Baia-Mare, mai ales că avea de traversat pe jos aproape tot orașul pentru a ajunge la unchiul său. Acolo însă, se simți despăgubit pentru toate și parcă reînviat cînd i se spuse că nu există obstacol în calea plecării la Cluj; de fapt, nici nu se pusese serios problema privind stagiul în reședința de județ. „Iar m-am agitat degeaba, ca de obicei, dar bine că a fost așa, și am suflat și-n iaurt" – gîndea, în timp ce-i mulțumea rudei sale și își lua la revedere.

Fiind de-acum liniștit sufletește, de îndată ce autobuzul începu să urce pe Gutin înapoi și parcă brusc plonjă în peisajul splendid de iarnă, cu munții albi care dădeau senzația că merg vertical spre cer și înghit șoseaua, adormi ca un prunc și se trezi abia în Sighet, doar din cauză că autobuzul oprise. Mulțumit și că nu se întîmplase nimic rău în lipsa lui, s-a culcat mult mai devreme ca de obicei, cu trăiri ușor de imaginat, din moment ce speranțele fierbinți deveniseră certitudini.

XXXII

După cum toată lumea ştie, naşterile au loc mai ales noaptea, aşa că medicii veniţi din Maramureş nu făceau prea mulţi purici în clinica de profil, cu programul lor de dimineaţă. Stăteau ei la poveşti cît stăteau, dar la un moment dat nu mai aveau ce să împărtăşească. Cîţiva, printre care şi Bogdan Ardeleanu, fuseseră acolo şi în stagiatură, şi acum chiar aveau ce să relateze vechilor cunoştinţe. Cu toate acestea, timpul petrecut la aşa-zisul serviciu era destul de limitat, dar asta practic nici nu conta; important era că aveau să stea acasă de sărbători, şi apoi pînă în primăvară.

Fericit că, după un an întreg, are din nou o viaţă de familie normală şi este în lumea de care de fapt aparţinea, Bogdan reprima ce îi venea în minte prin chiar natura lui, şi anume că această perioadă bună va lua cîndva sfîrşit. Încerca să trăiască din plin fiecare clipă, ceea ce includea şi reluarea educaţiei fiului său, în primul rînd în privinţa limbilor străine. Mai nou intrase pe fir şi germana, pe care micuţul o învăţa la grădiniţă. Îl ajuta mai mult mama Uţi, care era avansată în domeniu şi îşi folosea din plin harul didactic; doar ea îl învăţase franceza în fragedă copilărie pe tatăl celui pe care se străduia să-l facă acum s-o rupă pe nemţeşte. Acesta din urmă nu prea era cooperant, şi aici trebuia să intervină rigoarea paternă, dublată de oarecari cunoştinţe, deoarece făcuse 4 ani în liceu. „Examenul practic“ (cum îi plăcea să zică, folosind termenii din facultate) şi-l dăduse cînd fusese în vizită împreună cu bunicii la prietenii din R.F.G. Atunci vorbise în limba ţării, după ce văzuse coloanele de soldaţi americani şi britanici pe şosea şi îi devenise clar că – avînd în vedere şi mîndria naţională arhicunoscută – ar fi primit cu multă reticenţă dacă ar folosi limba ocupanţilor. Vorbind germana, chiar dacă mult mai rău decît engleza, şi-a confirmat că intuise corect. Pe lîngă aprecierile gazdelor – care aveau acea bună-creştere întîlnită aproape numai la generaţia interbelică – a dobîndit repede simpatia farmacistei şi tutngioacei din colţ, cărora probabil că le-a făcut o surpriză plăcută. (Deşi nivelul de civilizaţie şi aspectul de ansamblu erau total diferite faţă de ce era acasă, Bogdan a văzut şi el că lumea dintr-un orăşel[107] este cam la fel peste tot. Pe lîngă că zvonurile despre sosirea românilor s-au răspîndit cu o viteză previzibilă, el – care ieşea mai mult din casă – era departe de a avea trăsături de arian, fiind foarte brunet şi cu ochi căprui-închis. Prin urmare, era clar că le deschide sufletele sporovăind pe limba lor, şi nu în cea folosită incomparabil mai des în toată lumea.

Susţinut de aceste amintiri – şi fără să întrerupă engleza, după ce se convinsese din nou că Vlaicu nu pierduse practic nimic prin pauzele îndelungate – se ţinea de capul celui mic cu poeziile şi cîntecele în germană, căci

[107] Neuwied, situat pe Rin, lîngă Koblenz. După cum cred că e destul de clar, denumirea orăşelului ar veni în româneşte „noul Wied“, acesta din urmă fiind locul de origine al primei regine a noastre, al cărei nume de domnişoară – mă îndoiesc că multă lume ştie – era Elisabeta de Wied. Familia ei încă locuieşte în castelul aflat în Neuwied, aşa că nu l-am putut vizita.

se apropia prima serbare, unde n-ar fi conceput ca moştenitorul să-l facă de rîs. Ar fi fost păcat, după ce se dovedise foarte bun la matematică, fiind – cu toate că era cel mai mic – singurul din grupă care reuşise să rezolve o problemă, în cadrul unei ore cu inspecţie. La obiectul principal al activităţii era cu mai puţină tragere de inimă, dar ascendenţii erau de acord că trebuie să se obişnuiască şi cu spiritul poporului a cărui limbă o deprindea, deci cu rigoarea şi disciplina.

Micile conflicte pe tema pregătirii pentru serbare scoteau parcă şi mai puternic în faţă bucuria de a fi împreună pe care o trăiau cei trei din tînăra familie Ardeleanu. Capul nominal al ei avea aşa de multă linişte sufletească încît nici nu-i mai păsa ce se întîmplă în jur. Tot mai rar asculta ştirile la posturile străine (cele autohtone nici nu intrau în discuţie), poate şi fiindcă nu mai voia să-şi facă sînge rău, de cînd se părea că Marele Stăpîn va mai „ferici" poporul destul timp. I-a atras totuşi atenţia, stîrnindu-i şi un rîs mai mult amar, descrierea la televizor a întîlnirii Bush – Gorbaciov de la Malta. descriere pe care a surprins-o cu totul întîmplător, pe cînd trecea prin hol. Prezentînd imagini cu vaporul pe care se discuta clătinat bine de marea agitată, comentatorul a afirmat (desigur, citind ceva impus de sus) că pînă şi elementele naturii se opun acestei întîlniri. Bogdan nu înţelegea de ce îl irită pe despot reuniunea capilor superputerilor; doar dăduse o nouă lovitură la recentul congres, şi nu prea mai avea ce să se întîmple, căci bătea la uşă perioada sărbătorilor, în care era de presupus că românii vor fi şi mai pasivi în privinţa protestelor, dacă aşa ceva

era posibil. (Nu era primul lucru pe care nu-l înţelegea – şi care totodată îi provoca un rîs mai degrabă răutăcios – în atitudinea Marelui Stăpîn. Cel mai recent episod ilustrativ în acest sens se petrecuse la începutul verii, cînd – la o plenară pregătitoare pentru congres – i se propusese, a nu ştiu cîta oară, conducerea partidului pe viaţă. A refuzat din nou, deşi era greu de închipiuit că va amăgi chiar şi pe oligofreni cu această paradă de modestie şi de conformare la staut. Interesant însă a fost că a afirmat cu acest prilej – şi Bogdan Ardeleanu a auzit cu urechile lui – că pentru el nu există „ţel mai suprem" decît să-şi servească partidul şi ţara, indiferent de funcţie. Tînărul, după ce se răscoli încă o dată gîndindu-se ce analfabet terorizează peste 20 de milioane de oameni, abia aştepta să vadă cum o vor brodi ziarele[108] cu această adevărată revelaţie, chiar pentru cei obişnuiţi cu termeni ca „tutulor" sau „muncipiu". Cum cei de la „Scînteia" erau experţi în mistificare, a apărut „ţel mai înalt, suprem".)

Evenimentul cel mai presant în acel moment pentru familia Ardeleanu – prima serbare din viaţa celui mai tînăr membru – punea însă în umbră tot ce era în jur. Dacă nici Bogdan nu mai acorda atenţie actualităţii politice, aşteptînd noul an pentru o minune – singura cale pe care se întrevedea doborîrea Marelui Stăpîn şi a regimului său – cu atît mai puţin era interesată Ileana, preocupată aproape în totalitate de binele familiei ei. E la mintea cocoşului că dorea şi ea din tot sufletul prăbuşirea celui ca-

[108] Cuvîntarea televizată era în direct, aşa că n-au avut cum s-o „cosmetizeze".

re o îndepărtase brutal de copil, dar se concentra asupra vieții de zi cu zi, lăsînd considerațiile de ansamblu în seama soțului.

Ca orice mamă, simțea în primul rînd înduioşare în ziua cea mare, moderîndu-l pe cel care nutrea ambiția de a-şi vedea fiul evoluînd fără greşeală. Pentru părinți nici nu s-a pus problema să meargă la serviciu în acea sîmbătă – în principiu lucrătoare, căci era a treia din lună. Se îmbrăcară ca pentru ceremonie (căci asta şi era pentru ei) şi urmăreau cu fiori lesne de înțeles ce se întîmpla. Emoționate erau şi celelalte rude care veniseră la serbare: mama şi sora lui Bogdan (care venise împreună cu logodnicul – şi ca fotograf, fiind mai detaşat sentimental) şi, bineînțeles, cea care se străduise cel mai mult cu pregătirea la germană a protagonistului.

Cel mai mic din „trupă“, cu o căciulă de pitic cam cît el, s-a descurcat tot mai bine pe măsura derulării secvențelor din program. Astfel, tatăl său – scăpat de ce se temea – şi-a putut dirija atenția şi spre alte puncte din spectacol, care au ajuns să-l impresioneze. Că se vorbea de Moş Crăciun nu era mare lucru, căci nici în Germania de Est nu exista termen pentru ateist-comunistul Moş Gerilă, după cum nu exista nici stupida formulare „era noastră“, ci anii se socoteau ca în țările civilizate[109] – şi asta Bogdan putuse constata la fața locului. În schimb era o surpriză plăcută pentru el – şi chiar un gest curajos – să pui copiii să cînte colinde, dintre care „Stille Nacht“ – preferata lui între cele străine – l-a uns din nou pe suflet,

[109] Creştine, bineînțeles.

mai ales că a fost o intrepretare neaşteptat de frumoasă din partea unei fetițe de 4 ani.

Fiecare din cei care veniseră să-l vadă pe micul Vlaicu reacționa în felul lui la ce se desfăşura pe scenă. Străbunica urmărea cu toată seriozitatea aspectele profesionale ale programului, Ileana şi cumnata ei se distrau şi savurau drăgălăşenia celor mici, iar bunica avea ochii împăienjeniți. La fel îi avea şi tatăl, care – din acest motiv – a fost mulțumit că i s-a oferit ocazia să plece, pentru a-şi conduce cu maşina bunica şi mama.

Abia a doua seară avea să afle Bogdan Ardeleanu ce importantă fusese şi pentru alții acea zi de sîmbătă, 16 decembrie 1989[110]. Cum se întîmplă destul de des (doar nu degeaba se zice că viața este cel mai palpitant roman), nu exista nici un semn prevestitor al şocului pe care avea să-l trăiască, atmosfera fiind cît se poate de obişnuită. După cină, copilul se culcase, mama lui se uita la televizor, iar tatăl – văzînd că e un film românesc (asupra cărora era lămurit) – a preferat să stea în bucătărie şi să asculte „Vocea Americii“, dacă tot n-o mai făcuse de mult. Îşi luă şi o carte, dar fondul sonor îi trebuia, căci îi devenise a doua natură de cînd începuse încercările de a-şi alunga astfel senzația de singurătate şi părăsire. Emisiu-

[110] E prima oară cînd dau data exactă, deşi îmi amintesc şi altele (ziua căsătoriei moaşei, de exemplu). Cred că e limepde de ce fac aşa, dar mai deosebit este ce vreau să adaug: biografia acestui tînăr (copilul de atunci) a fost jalonată de mari evenimente internaționale şi interne. Am luat-o în ordine cronologică, el fiind născut în 12 octombrie. Ar mai fi de spus că tocmai începuse şcoala cînd se împlineau 500 de ani de la descoperirea Americii.

nea era banală, cartea – aşijderea, aşa că mai mult îi zburau gîndurile spre cîte-n lună şi-n stele, cu excepţia întoarcerii la ţară, pe care se străduia să şi-o scoată din minte.

Buletinul de ştiri de la ora 9 nu părea nici el în măsură să-l distragă de la lectură şi reflecţii, căci începuse cu situaţia internaţională, care nu-l interesa dacă nu era un fapt cu totul spectaculos. La un moment dat însă, auzi cuvîntul „Timişoara“ şi începu să asculte mai concentrat, deşi era aproape sigur că se vorbeşte despre ceva minor, ceea ce pentru el însemna că nu determină prăbuşirea regimului. (Se săturase să gîndească în jumătăţi de măsură şi paşi mici, căci vedea că nu duc nicăieri, şi nu avea în vizor decît esenţa: înlăturarea cauzei primare a dezastrului naţional, care se reflecta în existenţa fiecăruia şi era amplificat de consecinţele însumate ale acestor existenţe, cărora nu le puteai spune vieţi.

Au fost doar cîteva clipe pînă cînd Bogdan şi-a dat seama că prima impresie îl înşelase şi a început să vibreze cum nu mai credea că este posibil, cel puţin în acel an. Cînd auzi că mişcarea de solidaritate cu pastorul Laszlo Tökes[111] – pe care regimul plănuia să-l izoleze de enoriaşi, fiindcă se făcuse oarecum remarcat pe la posturile străine prin declaraţii în legătură cu drepturile omului – se transformase într-o revoltă amplă, care dusese şi la distrugerea „genialelor opere“ ale conducătorului, tînărul ascultător nu mai avu stare pe scaun. Clocotea în el

[111] Stăruiesc în a reda trăirile din acea perioadă, indiferent de dezvăluirile de mai tîrziu.

adevărata fire, cu sentimente şi trăiri intense, care, vrînd-nevrînd, se amestecau: entuziasm şi mîndrie pentru că totuşi cei de aici nu sînt de mămăligă, dar şi îngrijorare pentru ce putea să li se întîmple acelor oameni, ca şi silă la gîndul că vor reveni cu toţii în cloaca dianinte, o dată cu înăbuşirea acestei acţiuni măreţe. Doar aşa fusese şi la Braşov, în urmă cu 2 ani, şi era de presupus că şi de această dată revolta va rămîne izolată, cu atît mai mult cu cît s-ar fi putut invoca pregătirile pentru Crăciun în disimularea indiferenţei şi laşităţii. Totuşi, în acest pesimism dictat de raţiune speranţa îşi croia un drum timid, dar ferm şi bine bătătorit, şi nu trebuia abandonată pînă la deznodămînt; în fond, de ce să nu fie posibilă o minune, cu atît mai mare cu cît erau într-o perioadă în care o minte obişnuită era orientată spre refugiul în petrecerea sărbătorilor, deci şi acţiunile erau în consecinţă?

Ileana îşi vedea în continuare de film[112] – care nu era unul tezist pe faţă, ci doar inconsistent şi plin de falsitate – şi tricota liniştită, neputînd să audă radioul sau să vadă efectul ştirii-bombă asupra soţului ei. Avea însă să fie pusă repede la curent, căci era de la sine înţeles că el îi va împărtăşi ce aflase, cît mai prompt şi mai complet. Imediat ce se terminară cele relatate despre aceste evenimente excepţionale, dădu buzna în cameră:

— Auzi ce s-a întîmplat la Timişoara! Cică e necaz mare, căci cam toată lumea a ieşit pe stradă şi în fine au început să răbufnească. Au protestat şi la comitetul jude-

[112] „Raliul“, cu Florin Piersic. Încă o dată, cred că nu trebuie să explic de ce ţin minte chiar şi asta.

țean de partid, dar n-au putut să intre și să facă prăpăd, ca la Brașov. În schimb, au spart o librărie în plin centru și au distrus „operele“ idiotului ăstuia[113]. Mi s-a părut interesant că două elemente[114] în principiu opuse – apa și focul – au fost folosite în același scop: jumătate din cărți au fost arse, iar celelalte au fost aruncate pe Bega. Doamne dă să se trezească toți, măcar în al doisprezecelea ceas, și să nu fie ca la Brașov, căci nu știu dacă aș mai putea suporta. Nu vrei să vii și tu să asculți? Poate mai spune ceva.

— Dacă mai este ceva, cheamă-mă.

Obișnuit cu felul ei de-a fi, nu mai zise nimic, mai ales că se grăbea înapoi la radio. Dorința de a afla mai multe nu i-a fost împlinită în acea seară, așa că a avut timp să-și sedimenteze în minte aceste noutăți senzaționale, cu inerentele considerații asupra conexiunilor cu micul lui univers.

Cu totul deosebit i se părea că mișcarea începuse cam în vremea cînd se terminase serbarea ce reprezentase de asemenea un moment remarcabil în viața lor. Se bucura că tocmai timișorenii se ridicaseră, fiindcă îi plăcuse foarte mult orașul și atmosfera cînd stătuse acolo cîteva zile. Nu numai geografic era mult mai aproape de Occident decît Clujul, ca să nu mai vorbim de marile o-

[113] Pentru cei tineri sau cu memorie slabă: desigur că nu scrisese nimic la viața lui, dar i se adunaseră cuvîntările (aduse din condei) în vreo 30 de volume groase, cu coperți tari și hîrtie de cea mai bună calitate, care alcătuiau seria „România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate“.

[114] Aceasta nu este o carte de chimie.

rașe de dincolo de Carpați (cît despre satele de acolo, chiar era bine să taci mîlc), și asta se datora poate în special compoziției populației. Cînd începu să se gîndească la aceasta, își aminti că a doua limbă pe care o auzise pe stradă sau în tramvai era sîrba, și nu maghiara, ca în orașul său. De aceea, pe lîngă că avea un mic of legat de faptul că nu românii porniseră revolta, i se părea ciudat cîtă aderență a ajuns să aibă un individ de care auzise rareori la „Europa liberă“ și care milita aproape exclusiv pentru drepturile minorității sale. Toate acestea aveau însă puțină importanță; principalul era că se manifestase ura populară, care – firesc – răbufnise violent. Era singura cale într-o astfel de conjunctură; dacă ar fi spus cineva, chiar într-o doară, să se recurgă la metodele de schimbare a conducătorului prevăzute în statutul partidului sau în constituție, ar fi fost categoric catalogat pe loc drept idiot sau provocator parșiv. Marea tragedie era însă că represiunea era de așteptat să fie și mai violentă, ca și repercusiunile asupra participanților în caz de înăbușire. Singura nădejde era ca această înăbușire să nu mai aibă loc, și Bogdan s-a rugat Celui-de-Sus pentru asta înainte de culcare, dobîndind liniștea interioară necesară somnului în urma auto-sugestionării că dorințele fierbinți îi vor fi ascultate cu bunăvoință.

Se duse la clinică în dimineața următoare cu speranța că monotonia de acolo va fi dată la o parte, bineînțeles din motivul extraprofesional care-l pusese pe jar. Era însă rezervat în acest sens, deoarece putuse deduce din povestirile colegilor că nu erau atît de preocupați în a asculta posturile de radio străine, probabil pentru că – fiind

concentrați exclusiv asupra propriilor probleme – neglijau ansamblul, care conținea cauza primară a necazurilor tuturor. Bănuielile i se confirmară: nimeni nu aduse vorba despre Timişoara, şi se vedea clar că nu pentru că s-ar fi temut (se cunoşteau între ei de multă vreme, trecuseră prin aceleaşi necazuri, şi mai rău decît ce-i aştepta – reîntoarcerea în Maramureş-nu prea avea ce să fie), ci pentru că pur şi simplu nu ştiau nimic. Acest fapt se putea citi pe feţele lor, morocănoase ca întotdeauna, neavînd de ce să fie altfel. Ardeleanu îi privea cu un zîmbet pe care se străduia să şi-l reprime şi care îi reflecta gîndurile: „Ei, dacă aţi şti voi ce ştiu eu, aţi fi mai surîzători!“. Totuşi, nu le spuse nimic, fiindcă nu avea încredere în nimeni dinafară şi nu putea şti cum vor evolua evenimentele. (Îşi controla rapid impulsurile spre bravură, gîndindu-se la familie, şi se consola cu ideea că măcar nu lătrase în sprijinul regimului.)

La fel de discret s-a păstrat cînd s-a întîlnit pe stradă cu un fost colonel de securitate, care se ținea rudă cu ei. Acesta l-a luat direct:

— Ai auzit ce-i la Timişoara?

— Nu. (Evident că era singurul răspuns pe care i-l dicta prudența.)

— Cică e răzmeriță mare. Au spart, au distrus… Cam toată lumea e în stradă.

— Dar unde-ați auzit?

— La „Europa liberă“, azi-dimineață.

„«He-he, să fii dumneata sănătos!» – vorba lui Creangă“ – gîndi Bogdan, după care zise:

— Poate o să ascult şi eu, să vedem ce va fi – asta

pentru că simțea că nu poate exagera în a face pe prostul.

După ce se despărți de interlocutorul său, primul gînd ce i-a venit a fost cît e de mîndru de vechiul său radio „Mamaia“, chiar dacă acesta mergea practic numai pe unde medii. (După ce fusese la Petrova şi suferise cîteva căderi pe jos, era firesc să nu mai prindă undele scurte[115] decît cu bîrîieli, mai ales că fusese primit de la o mătuşă, care se putuse uşor dispensa de el.) Se bucura şi că „Vocea Americii“ – pe care o considera mai obiectivă – era superioară față de „Europa liberă“ şi la capitolul promptitudine.

Ca întotdeauna în situațiile deosebite, simțea nevoia să se oprească la bunica dinspre mamă. De această dată i se părea clar că trebuie să-i împărtăşească noutățile ardente (chiar şi la propriu), căci ea nu mai asculta radioul, de cînd rămăsese singură. Apăru şi Ardeleanu-senior, în drum spre serviciu, şi crezu că-i face o surpriză extrem de plăcută fiului său:

— Am vorbit cu directoarea Direcției sanitare, şi te detaşează şi pe tine la Ciurila[116], de la anul!

— Stai încet, să vedem ce va fi la anul!-şi-i povesti tot ce ştia.

Nimerise bine, căci tatăl asculta doar „Europa liberă“, şi exclusiv seara, în puținul său timp de destindere. Acum îi dăduse un motiv în plus să se lipească de radio la sosirea de la serviciu, şi asta avea să facă şi el în cursul serii, la acelaşi post – cu un hiat între 8 şi 10, cînd

[115] „Vocea Americii“ era pe unde medii, iar „Europa liberă“ – pe unde scurte.
[116] La vreo 10 km de Cluj.

„Vocea Americii“ avea prioritate.

A reuşit să prindă „Europa liberă“ surprinzător de repede şi de bine, dar asta nu s-a putut numi noroc. I-a fost dat să sufere profund în urma celor aflate, de a căror veridicitate nu se îndoia, fiind relatări de la faţa locului. Mila şi compasiunea au fost parcă puse în umbră de oroare şi scîrbă cînd a auzit că porţile catedralei din Timişoara au rămas încuiate – din ordinul mitropolitului[117] – pentru cei care încercau să se refugieze de soldaţii care-i urmăreau şi care au tras asupra lor pe scări.

„Ce fel de slujitor al lui Isus o fi ăsta?“ – se întreba Bogdan. Nu era creştin practicant, dar rămăsese idealist, şi nu putea concepe cum mulţi preoţi – în special cu rang înalt – colaborau cu acest regim ateu şi anti-uman, în loc să-şi facă un titlu de glorie din a se sacrifica aidoma Celui ale cărui învăţături şi fapte au creat această religie universală[118]. Tînărul Ardeleanu considera că mitropolitul Banatului se făcuse complice la o crimă în masă, pe care foarte probabil ar fi putut-o evita; oricît de ticăloşi ar fi fost comuniştii şi cei sub comanda lor, nu-i vedea în stare să intre înarmaţi în lăcaşul Domnului, ca legionarii. (Majoritatea erau de la ţară, şi acum ştia bine că acolo există frică de Dumnezeu. În plus, auzise că însuşi Marele Stăpîn nu crîcnea cînd tatăl său rostea o rugăciune înainte de a se pune cu toţii la masă.)

[117] De aceea pentru mine nu are nici o relevanţă faptul că a retrocedat nişte biserici greco-catolicilor, după 1990. (Desigur că a rămas în funcţie, întocmai ca şi patriarhul, despre care am ce scrie mai încolo.)

[118] Ţin neapărat să spun că aceste rînduri au fost scrise în Vinerea Mare a lui 2003.

Şocat cum era de măcelul de pe treptele catedralei – şi mai cu seamă de cum ajunsese să fie posibil – Bogdan Ardeleanu s-a gîndit abia într-un tîrziu că în această întîmplare tragică există totuşi ceva de bine, întocmai ca speranţa pe fundul cutiei Pandorei[119]: revolta continua, fără a se reduce în intensitate. Indiferent de deznodămînt, deja afectase regimul mai mult decît mişcarea de la Braşov, care durase doar o duminică.

Se vede însă că persoana-cheie a acestui regim judeca altfel decît un supus oarecare, sau poate nu voia să dea satisfacţie „viermilor“, manifestîndu-şi îngrijorarea. Cert este că îşi urma programul stabilit dinainte, şi anume vizita în Iran. Totuşi, trimisese la Timişoara cîţiva membri ai comitetului central al partidului, printre care Ion Coman, fostul ministru al armatei[120]. Aşadar era uşor de bănuit că nu se va da în lături de la nimic pentru a se menţine la putere – şi episodul de la catedrală era o mărturie extrem de clară.

În cursul serii au apărut noi indicii în acest sens, peste care s-au suprapus întîmplări ce au alimentat scepticismul lui Bogdan în privinţa solidarizării concetăţenilor săi. Se convocase o şedinţă a locatarilor de pe scara blocului, avînd drept scop achiziţionarea unei antene pa-

[119] S-ar crede că am o obsesie patologică pentru asta, dar şi acum – ca şi în 1989, şi probabil ca totdeauna şi peste tot – numai un firicel de speranţă ne mai rămîne, căci răul pare etern şi de nebiruit, ca şi cei care sînt în slujba lui.

[120] Aşa cum am arătat mai sus, mă transpun în zilele acelea, deci spun doar ce ştiam atunci. De aceea nu mă opresc asupra şedinţei la nivel înalt din 17 decembrie 1989, şi nici la generalii Chiţac şi Stănculescu.

rabolice, căci era lesne de înțeles că nu mai voiau să înghită (și) de sărbători unicul program la care aveau acces. Deși ar fi trebuit să dea o sumă modică de fiecare apartament, au bătut apa-n piuă și n-au ajuns la nimic concret.

Lehămetit, i-a lăsat baltă și s-a întors la radio. Noutățile își puneau cu tărie amprenta pe sufletul său, potențînd impresiile dinainte. Cu toate acestea, a rămas lipit de această unică sursă de informare pînă la încheierea emisiunilor, și i se părea normal să fie așa; dorința de a-și alimenta speranța în triumful acestei revolte de o amploare nemaiîntîlnită – de el, cel puțin[121] – era mai puternică decît oroarea sau teama. De fapt, pe cea din urmă începuse să n-o mai simtă, deoarece – poate printr-o conexiune a evenimentelor mai presus de înțelegerea omenească – primise chiar în acea zi (pe sub mînă, evident) un exemplar dactilografiat din „Viață după viață“ a lui Raymond Moody. De cum a început s-o citească, n-a mai lăsat-o din mînă, în primul rînd cu gîndul la victimele din Timișoara, care ar fi meritat să cunoască acea existență indescriptibil de liniștită de dincolo. Voia cu tot prețul să creadă în enunțul și mesajul lucrării[122], și bine-ar fi fost să fie cît mai mulți ca el, pentru că asta ar fi dus la aboli-

[121] Pe atunci nu aflasem despre rezistența din munți.

[122] O recomand cu căldură tuturor, chiar dacă acum e greu de găsit din cu totul altă cauză: a fost epuizat rapid tirajul. A fost prima carte studiată de mine pe această temă, deci ocupă un loc special în suflet, oricîte lucrări cu sorginte în înțelepciunea orientală am mai citit. Cît privește convingerile, au rămas cele de la început, neavînd vreo dovadă palpabilă; din păcate nu am putut coopera cu pacienții resuscitați sau anesteziați (o stare întrucîtva echivalentă cu moartea clinică)

rea puterii regimului asupra lor, iar următorul pas ar fi fost prăbușirea lui, din moment ce era fundamentat doar pe teroare.

Cartea doctorului Moody avea asupra lui Bogdan efect benefic și pe linie cît se poate de palpabilă: îl făcea să nu fie afectat de orele lungi de nesomn, firesc în urma celor acumulate peste zi. Se și mutase în camera destinată pentru copil (acesta încă ocupa pătuțul din camera părinților) și citea pînă către 2 noaptea. Atîta doar că își propusese ca acolo să nu fumeze, dar lectura era așa de captivantă că uita de această pasiune nu tocmai sănătoasă, dar de ajutor în situații tensionate.

De-acuma aflase cam toată lumea excepționalele vești (care nu mai puteau fi numite noutăți), și[123] în acest timp mijloacele de informare în masă[124] oficiale tăcuseră chitic. Te puteai aștepta să fie așa, fiindcă Marele Stăpîn și a sa acolită dirijau totul, chiar de la distanță. Probabil că nici ei nu-și închipuiau că supușii nu știu ce se întîmplă la Timișoara, dar nu le păsa, din moment ce erau convinși că nu vor îndrăzni să schimbe impresii, cu atît mai puțin să treacă la fapte. La acel moment se putea spune că, în mare, apreciază situația corect. Cel puțin așa era în colectivul în care își desfășura activitatea Bogdan; era imposibil să ignore evenimentele (prea erau neobișnuite,

[123] Aici nu pot să pun formularea „deși“, fiindcă nimeni întreg la cap nu mai punea bază pe ce zicea Bucureștiul, indiferent pe ce cale – și asta de multă vreme.

[124] Termenul "mass-media“ (care nu se declină!) nu era în vogă la acea vreme, și oricum nu-mi place să-l folosesc, avînd obsesia preluărilor stîngace din engleză.

deci ar fi riscat să-şi pună singuri eticheta de idioţi), dar comentariile erau cît se poate de lapidare şi rezervate.

Cu totul altceva era cînd se întîlneau doctorii Ardeleanu tatăl şi fiul. Cel dintîi se aprindea mai repede, aşa că avea speranţe mari după doar o seară petrecută la radio. Ca întotdeauna în momentele deosebite, ţinea să afle părerea celui pe care-l considera cel mai de nădejde sfătuitor:

— Ce zici, măi Bogdane, scăpăm noi de ăştia?

— Nu ştiu ce să zic; în R.D.G., de cînd a început balamucul, Honecker a mai avut 7 zile. La noi a început duminică, şi asta ar însemna ca duminica viitoare – cel tîrziu – să scăpăm de el. Ar mai fi 5 zile, dar eu tare mă-ndoiesc, fiindcă vine Crăciunul şi – pe de altă parte – nu ştiu dacă se bagă Gorbaciov, ca acolo[125].

— Oricum, ar fi bine să-ţi păstrezi destulă benzină ca să poţi trece graniţa, în caz de ceva. Dacă vrei, îţi dau şi eu, căci în primul rînd copilul trebuie pus la adăpost. Să-ţi iei cu tine tot ce ai de valoare, şi aşa am să fac şi eu.

Era o idee bună, aşa că a adoptat-o, şi a concretizat-o de cum a venit acasă. Alături de bani şi bijuterii, puse în geanta diplomat (singura care se putea încuia) cîteva pachete de ţigări, care pentru el nu erau doar valoroase, ci pur şi simplu vitale – de înţeles în acele circumstanţe. Pe moment însă, i se părea practic imposibil s-o şteargă, fiindcă avea semne că represiunea se întetise. Deşi a aflat că ieşiseră în stradă muncitorii din toate fabricile Timişoarei (şi era de aşteptat să fie mulţi), moralul i-a fost puternic afectat de o înregistrare cu rafale de automat[126]. Era şi o dovadă că are temei cînd se îndoieşte că armata ar fraterniza cu demonstranţii, în special fiindcă soldaţii în termen nu ar putea accepta să tragă în ai lor. I se părea o viziune idilică şi pur speculativă, fiindcă trăise între ei, deci ştia că nu-i caracterizează altruismul şi sentimentalismele. Gîndea aşa deoarece văzuse ce fac caporalii şi sergenţii din armata obişnuită cu noii-veniţi, cu toate că în urmă cu nici un an li se făcuse şi lor la fel – asta ca să nu mai spunem că erau de condiţie socială similară, deci ar fi fost firesc să fie camarazi. Era însă destulă bestialitate şi laşitate acumulată în ultimii ani, aşa că n-ar fi fost de mirare ca pe unii din mediul cazon chiar să-i distreze cum cad cei din faţă sub gloanţele lor, cu atît mai mult cu cît nu puteau să le riposteze pe măsură; doar şi în viaţa civilă erau foarte fioroşi şi loveau cu sălbăticie cînd erau 3-4 contra unuia singur. „Cu ideile astea de roman, poate că or să mă ia cam toţi drept nebun, şi sigur n-o să răzbesc în lumea asta – gîndea Bogdan – „dar nu pot, şi nici nu vreau, să renunţ la ele. Dumnezeu o să ne judece pe fiecare“[127]. De aceasta era tot mai con-

[125] Am arătat mai sus că răsturnarea din R.D.G. a avut loc în octombrie 1989. Dacă tot am ajuns aici, vin cu o precizare care mă preocupă şi pe care cred că trebuia s-o fac cu mult înainte, nefiind poate atît de inutilă cum îmi pare mie:înainte de 1990 existau două state germane, adică R.D.G. (Republica Democrată Germană) în est, sub dominaţie sovietică, şi R.F.G. (Republica Federală Germania – care este de altfel denumirea oficială şi a Germaniei de astăzi).

[126] Le am în urechi şi acum.

[127] Aceste gînduri se vor o preîntîmpinare a comentariilor la frazele dinaintea lor, fraze care – din păcate – rămîn valabile. Sînt convins că oricine admite asta, măcar în sinea lui.

vins pe măsură ce se cufunda în lectura care – mai cu seamă în acea noapte – îi oblojea cît de cît psihicul.

Existînd posibilitatea să fie nevoiți să se îndepărteze de miezul evenimentelor, din motive cît se poate de clare, voiau să fie siguri că maşina îi va sluji. Prin urmare, cel care o condusese în condiții demne de povestit decise să-i facă o verificare amănunțită. Voia s-o ducă la atelier curată, aşa că se duse la părinții lui, care aveau furtun şi sursă de apă în pivniță.

Pe cînd o dichisea cu detergent – dorind să arate impecabil, căci o considera prietenă şi îşi zicea că, dacă îți baţi joc de ea, îşi va bate la rîndul ei joc de tine – l-a strigat un vecin de sus:

— Ai auzit ce-i la Timişoara?

— Păi cum să nu aud?

— Bine-bine, dar nu ce ştie toată lumea. Îți spun eu ceva de ultimă oră: ăştia nu mai controlează centrul şi armata nu mai trage.

— Cum adică?

— Mi-a dat telefon un vechi prieten, care stă chiar în centru, şi a pus receptorul la geam, ca să aud ce-i afară. Vorbea cineva care zicea că reprezintă Frontul Democratic Român[128], şi toată lumea striga „Jos Ceauşescu!“[129], „Jos comunismul!“. Mi-a spus că piața mare

[128] Poate că era Claudiu Iordache sau Lorin Fortuna, dar – dacă n-am ştiut sigur atunci – nu mă hazardez să dau nume.

[129] Pînă aici nu i-am trecut numele, fiindcă inițial voiam ca această lucrare să aibă mai multe elemernte de ficțiune, iar apoi m-am dus în virtutea inerției. Mi s-a părut însă ridicolă formularea „Jos Marele Stăpîn!“.

este plină, iar soldații stau şi se uită, în frunte cu comandanții lor[130].

Bogdan ştia cît e de mare piața dintre catedrală şi operă, şi simțea că-l inundă mîndria şi bucuria, mai ales că era prima manifestație de o asemenea amploare care nu numai că nu fusese organizată de regim, ci îi era şi profund ostilă. Cel mai înălțător i se părea că nu putuse fi împiedicată. Totuşi, cum de obicei lua în considerare în special aspectele negative, euforia lăsă repede loc îngrijorării că timiuşorenii vor rămîne izolați, fiindcă în restul țării nu existau semne de ridicare, cel puțin din cîte ştia el[131]. (Se şi întreba ce face Bucureştiul.) Prin urmare, încă nu sosise momentul să-şi exprime prea expansiv ideile şi sentimentele. În acelaşi timp însă, nici în ridicol nu putea să cadă, vorbind „pe linie“. Cel mai bine era să se refere la valori universale, pe care le-ar fi afirmat cu toată tăria oricînd şi în față oricui:

— Într-adevăr, este ceva cu totul deosebit, şi Doamne dă să nu-i termine, căci ar fi prea cumplit pentru toată lumea!

[130] Poate că sînt prea multe notițe, dar mi se par necesare, fiind pătruns de zicala „Cine uită, nu merită.“. Revenind la obiect: nu aflasem despre Viorel Oancea şi gestul său, de aceea iarăşi nu am dat nume.

[131] Despre mişcarea de la Iaşi, din 14 decembrie 1989, s-a vorbit abia în anii '90. Pe lîngă că poate fi asemuită ca proporții şi desfăşurare cu cea de la 1848, tare mi-e teamă că a fost pusă pe tapet ca să nu se spună că a trebuit un ungur să declanşeze Revoluția Română (să-i zicem şi noi aşa, deşi o revoluție schimbă profund vechea stare de lucruri). În plus, să nu uităm că moldovenii l-au votat în masă pe Iliescu la primele alegeri teoretic libere (libere cu adevărat sînt cînd există deplină cunoştință de cauză).

Pe seama viitorului oamenii pot doar să facă speculații, și cine știe dacă ar fi mai fericiți avînd posibilitatea să-l cunoască – în eventualitatea că și-ar dori-o, ceea ce nu era cazul lui Bogdan Ardeleanu. Era și acesta un motiv să se ancoreze în prezent, dar nu principalul. Ce era mai important era că ieșirea de sub control a orașului de pe Bega zguduise regimul în asemenea hal încît fusese nevoit să recunoască pe față că acolo este o situație excepțională. În acest spirit, s-a anunțat că la ora 7 va vorbi la televizor Marele Stăpîn, ceea ce iarăși era deosebit, fiindcă în mod obișnuit programul începea la 8[132].

Bogdan a aflat asta de la mama lui, în momentul cînd a intrat în casă, după ce-și terminase treaba. Avea de gînd să mai stea doar la „un nechezol" și o țigară, dar și-a schimbat planurile, căci n-ar mai fi ajuns acasă la timp ca să prindă cuvîntarea.

— Poate, prin absurd, ne anunță că-și dă demisia. Ce zici, mamă?

— Nu cred.

— Nici eu, dar e plăcut să te gîndești.

Corneliu Ardeleanu nu venise încă de la serviciu, și a fost mai bine așa, căci a scăpat de (încă) o pricină de enervare. Soția și fiul său au auzit însă ce se așteptau, și anume că s-a decretat starea de necesitate în județul Timiș, pe motiv că forțe anti-naționale tulbură construcția socialismului (pentru români, țara și orînduirea trebuiau să fie una).

În loc de demisie se proferau amenințări foarte pu-

[132] Și dura pînă la 10, cum am mai spus.

țin voalate; de altfel, expresia „ripostă hotărîtă" trebuia să spună tot. Măcar se văzuse cum justifica tiranul deschiderea focului asupra oamenilor neînarmați: cică fuseseră atacate unitățile militare. Că așa ceva puteau crede doar șoimii patriei[133] (cum naiba să ataci un loc care are în dotare arme de foc și blindate cu sticle, bîte și pietre, cel mult?) era cu totul secundar; oricum în acel moment nimeni n-ar fi putut să-l ia peste picior pe Marele Stăpîn sau să îl tragă la răspundere.

Încă o dată dezamăgit, Bogdan n-a mai comentat nimic cu Ileana, care desigur că urmărise și ea prelegerea. Sila avea să-i fie sporită mai tîrziu, cînd pînă la ore mici a ascultat, vrînd-nevrînd, „manifestările de adeziune ale oamenilor muncii cu ideile și inițiativele conducătorului iubit". Se organizau adunări de acest gen mai ales în colectivele mari (și se și transmiteau), de cîte Marele Stăpîn se pronunța asupra unor marote ale sale: lupta pentru pace în lume sau racilele capitalismului. Se putea bănui că iarăși se vor regiza aceste caraghioslîcuri, dar de această dată aveau un punct de plecare cu totul inedit – și implicit își pierduseră latura comică. Normal că tînărul Ardeleanu nici nu s-a gîndit să deschidă televizorul. A avut însă ghinionul ca vecina de jos să dea aparatul foarte

[133] Din dorința de a-i înregimenta pe toți, încă din fragedă copilărie, Ceaușescu coborîse vîrsta de primire ca pionier de la 9 ani (cum a fost cazul celor de-o seamă cu mine) la 7. În plus, înființase organizația „Șoimii patriei", pentru copiii între 4 și 7 ani sau chiar mai mici (fiul meu a fost primit la 3 ani, fiind în primul an de grădiniță). Toate acestea i-au făcut pe români, care glumesc mai ales nepotrivit, să spună că se vor înființa și organizații ale sugarilor: „Scuteciștii" (de la uteciști – membrii Uniunii Tineretului Comunist) și „Biberonul roșu".

tare, şi – cum era miezul nopţii, deci linişte în bloc – a trebuit să facă mare efort ca să se concentreze la „Viaţă după viaţă“ (de somn iarăşi nu putea fi vorba). Efortul de concentrare era cu atît mai mare cu cît se gîndea tot timpul la situaţia în care fuseseră puşi cei ce trebuiseră „să-i înfiereze“ pe timişoreni. Era clar că li se impusese să spună exact opusul a ce gîndeau şi că o făcuseră de frică. Bogdan – care recunoscuse întotdeauna că nu este un temerar – nu voia să-i judece, dar totodată considera că este un moment prea de cumpănă ca să mai faci compromisuri. El, cel puţin, ar fi evitat pe toate căile să vorbească, mergînd pînă la absenţa de la adunare dacă n-ar fi avut curajul să refuze ferm blamarea celor care îi stîrniseră admiraţia. Pînă la judecata supremă, nu ar mai fi putut privi în oglindă, şi nici în ochii celor din jur.

Starea de necesitate (care nu putea fi etichetată făţiş drept stare de război, cum era în fapt, din moment ce în frunte se afla „un neobosit militant pentru pace“, care ţinea la imaginea sa în exterior) se extinsese practic în toată ţara, dacă tot se ivise un prilej de a strînge şi mai tare şurubul. Aveau să simtă această sporire a terorii şi medicii veniţi la stagiul de obstetrică. De cum se adunară în bibliotecă (unde stăteau majoritatea timpului, căci în continuare erau puţine naşteri), o persoană din conducerea clinicii le atrase atenţia să nu plece mai devreme, fiindcă ar putea fi opriţi de patrulele de miliţie instituite în număr mare, care în mod sigur le-ar fi cerut să-şi justifice prezenţa pe stradă. Ardeleanu stătu cît stătu, dar tot plecă puţin mai repede, alegînd un drum periferic spre casă, fiindcă era foarte ocupat în ziua aceea. Înainte de

verificarea maşinii trebuia să aibă o întîlnire extrem de importantă, în legătură cu intrarea în învăţămîntul superior. Promisese că îl ajută un fost coleg de liceu, ajuns într-o funcţie mare pe centrul universitar.

Pe cînd ajunse acasă începuse deja transmisia televizată a adunării convocate de Marele Stăpîn în Piaţa Palatului, în chip de corolar al condamnării timişorenilor. Ştia de ea, şi nu înţelegea de ce trebuia Ileana să se uite; lui – mai cu seamă în această conjunctură – îi făcea pur şi simplu rău să audă stîlceli şi agramatisme la care să se răspundă cu urale. Tocmai atunci însă, veni la ei un prieten, care le spuse că la miting e posibil să se întîmple ceva surprinzător.

Din ce putuseră vedea pînă atunci nu existau indicii în acest sens. Piaţa era plină, şi se vedeau pancarte cu lozincile obişnuite, ca şi portretele „Stejarului“[134] şi ale „tovarăşei“ (alţii nu mai aveau dreptul, spre deosebire de anii '60, cînd apăreau tablouri cu tot comitetul central). Cuvîntarea era şi ea la fel ca toate celelalte, şi tot aşa păreau ovaţiile după salutările şi urările de început, de parcă ar fi scos pe gură nişte înţelepciuni epocale. Totuşi, la acest stadiu i se aprinse lui Bogdan un bec în cap, sesizînd că uralele veneau exclusiv din megafoane. (La manifestaţiile unde fusese, vrînd-nevrînd, martor mai înainte, megafoanele doar „dădeau tonul“, şi exista în fiecare colectiv cîte unul cu misiunea să-i îmboldească pe ceilalţi, care nu prea îndrăzneau – sau nu-şi puneau proble-

[134] „Stejarul din Scornicești“ era numai una din găselniţele aşa-zişilor literaţi.

ma – să nu-l urmeze. În consecință, se punea mai în spate, fiindu-i imposibil să strige în cinstea conducătorului.)

Vorbitorul a continuat prin a anunța creșterea veniturilor cu cîteva sute de lei[135], în urma hotărîrilor luate – desigur – de către C.C.[136], în mod democratic. Poate că nici el credea cu adevărat că asta era soluția pentru domolirea supușilor, dar spera că încă o dată vor fi atît de proști ca să accepte ceva cu care oricum n-aveau ce face, căci de cumpărat nu era practic nimic.

Aici a intervenit supriza de care vorbea cel venit la tinerii Ardeleanu: uralele (mai puțin sonore decît primele) de la megafon au fost rapid acoperite de strigătele de protest și „Jos“ venite din primele rînduri. Se auzeau mai ales voci de femei, fiind mai stridente. Conducătorul a fost derutat cîteva momente, așteptînd – degeaba – ca securiștii și milițienii să facă liniște. (Ceilalți din fruntea partidului și țării dovediră încă o dată că nu contau.) Era „o gorilă“ în spate, spre care șeful cel mare se tot uita, dar – văzînd că nici acesta nu prea știa ce să facă – începu să strige:

— Tovarăși, stați liniștiți! Stați la locurile voastre![137]

„Ăsta nu știe să vorbească decît cu «tu» și «voi»“ – se gîndi Bogdan – „pentru că i s-a permis să nu dea doi

[135] Adevărat moment de referință mai apoi, deci nu am voie să-l omit.

[136] Avînd frămîntarea legată de cele două Germanii, îmi exprim speranța că se înțelege ce înseamnă inițialele.

[137] Poate că nu acestea au fost exact cuvintele, dar contează ideea de ansamblu. E greu să-ți amintești precis după atîta vreme, și oricum aici nu e un tratat de istorie – sau științific în general.

bani pe nimeni. Sper ca în curînd să-i stea vorbele în gît.“

Cam așa s-a și întîmplat. Prin urmare, a trebuit să intervină „savantul și omul politic de renume internațional“, care își păstrase sîngele rece, fiindcă nu avea pic de suflet în ea. A repetat apelurile la calm, dar tot degeaba. Manifestația era compromisă, căci începuse vînzoleala în toată masa de oameni. Rămînea o întrebare: cum putuse fi Marele Stăpîn (care nu-și mai merita titulatura) atît de prost încît să adune el însuși atîta lume în preajma sa, cînd în țară era situația care era?

Unul cu minte normală n-ar fi trebuit să caute răspuns[138], mai ales cînd avea preocupări mult mai presante și concrete. Fostul său coleg îi spuse.

— Acum nu pot face nimic pentru tine, fiindcă toți sînt foarte ocupați; pricepi tu de ce. Vino după Crăciun, cînd poate se termină balamucul ăsta.

„Doamne dă să nu se termine cum vreți voi“ – își zise Ardeleanu. „Mai bine să nu intru acum în I.M.F. decît să mai trăiesc sub ăștia, cu atît mai mult cu cît e clar că va fi mai rău decît era. O să am eu șansa să ajung în învățămînt – și încă unde vreau eu – dacă se schimbă starea de lucruri[139].“

A observat că nu poate s-o ia spre atelierul A.C.R. pe drumul cel mai scurt, prin centru, căci circulația era oprită. Abia cînd a ajuns acasă a aflat că ratase de puțin șansa de a deveni erou, fiind foarte aproape de piața cen-

[138] Ca și mai apoi de altfel; în orice caz, Ceaușescu nu era prost.

[139] S-a schimbat doar aparența, ca în toate domeniile, începînd cu politica.

tralã[140], unde avusese loc o demonstraţie reprimată cu sălbăticie.[141] Un alt conflict de acest gen – pe strada principală către gară – o împiedicase pe Lia, vechea lor prietenă, să le facă o vizită. Locul unde fusese Bogdan să încerce să verifice maşina (şi nu găsise pe nimeni, fără să poată pe moment să-şi explice de ce) era aproape de locuinţa prietenei lor, dar nici de această dată n-a văzut şi n-a auzit nimic deosebit, de pe strada paralelă cu cea folosită de troleibuze.

Aflînd de la radio că situaţia e gravă de tot (pînă la ei nu răzbătea zgomotul gloanţelor), Ileana se hotărî să facă nişte provizii, deşi mai era de mîncare prin casă. O porni, împreună cu vecina de vizavi, după macaroane (singurul lucru ce se mai găsea), iar soţul ei, văzînd un TAB la colţul blocului, se întrebă încă o dată ce fel de minte or fi avînd femeile astea. Esenţial a fost că s-au întors cu bine, şi s-au mai şi mirat de ce se îngrijorează soţii lor, ca dovadă că vehiculul blindat nu le spusese ni-

[140] Adică la Casa de Cultură a Studenţilor, pentru cine cunoaşte Clujul. În altă ordine de idei, nu înţeleg de ce au schimbat numele Pieţei Libertăţii, din moment ce ajunsese să-l merite cu adevărat.

[141] Am obligaţia morală să aduc un omagiu (sper că nu ultimul) celor care s-au sacrificat acolo – şi, desigur, nu numai lor – în 21 decembrie 1989. Cel mai mult m-au mpresionat decesele tinerilor Lucian Matiş şi Mihai Ţiclete (pe ai cărui părinţi îi cunoşteam). În acel moment se credea şi despre Călin Nemeş că e mort, şi aş spune că, unde nu au reuşit comuniştii declaraţi, au reuşit cei disimulaţi. (Vreau să cred că lumea îşi mai aminteşte că acest tînăr s-a sinucis „de bine ce i-a fost“ cînd a văzut că urmările aşa-zisei revoluţii asupra părţilor care s-au înfruntat au fost exact pe dos decît era firesc.)

mic[142].

Poate că o asemenea atitudine nu ţinea de sex, ci de naţie. Mai spre seară, un tip din vecini se apucase să bată covoarele (deh, venea Crăciunul!), după ce se putuse auzi desluşit cum se trage aproape de ei, probabil în cei care voiau să meargă s-o elibereze pe Doina Cornea de sub paza miliţienilor care îi stăteau permanent la poartă. Scena cu bătutul conştiincios al covoarelor stîrni în soţii Ardeleanu reacţii diametral opuse: rîs la ea şi furie la el, care şi spuse:

— Chiar aşa de nepăsători şi de egoişti să fim oare, încît şi acum să-şi vadă fiecare de ale lui, fără nici un pic de consideraţie pentru cei din jur?

Era o întrebare pur retorică, aşa că se întoarse a nu ştiu cîta oară la radio, sperînd să afle ce s-a întîmplat în Bucureşti. „E aproape sigur că şi acolo au fost manifestaţii, mai ales că dobitocul ăsta «şi-a băgat mortul în casă» cu mîna lui “ – gîndea, şi desigur ar fi fost greu să se înşele[143]. Ce era condamnabil era că se trăsese în plin – ca şi în celelalte oraşe, de altfel – şi nu la picioare, cum fusese ordinul iniţial (între timp aflase şi asta) al liderului (care desigur că era şi comandantul suprem al armatei). Probabil acest ordin fusese dat tot din considerente de imagine; chiar şi cei fără spirit cazon sau nepricepuţi în domeniu – ca Bogdan – ştiau că în lumea civilizată regu-

[142] O dată cu împărtăşirea acestor rînduri, am aflat că nici nu-l remarcaseră.

[143] Cu privire la existenţa manifestaţiilor. Cît despre acţiunile din acea zi (în special) ale lui Ceauşescu, îmi menţin părerea, dar pe alt temei: că s-a lăsat îmbrobodit (eufemistic spus).

lamentele militare prevăd că nu se trage mortal de la început în situații de criză internă. Îi scăpa momentul cînd se schimbase orientarea şi liderul ajunsese să se comporte asemenea unui tigru grav rănit. Era în ton cu ansamblul, fiindcă el şi soția lui ajunseseră de mult la un nivel subuman. Pe de altă parte, s-ar fi putut şi ca unii comandanți sau soldați să fi simțit nevoia să-şi satisfacă instinctele sadice[144].

„Bine măcar că vine sîmbăta liberă" – îşi zicea Bogdan în dimineața următoare[145], pe cînd se îndrepta spre clinică şi vedea urmele şenilelor de tanc în piața catedralei ortodoxe[146], unde era pe colț comitetul județean de partid. O dată ajuns, simți că – în ciuda atenționărilor din ziua precedentă – nu era deloc în dispoziție să stea, mai ales degeaba. Plecă rapid împreună cu vechiul său amic Gabriel Ionescu, medicul din Bîrsana. Erau oarecum vecini şi în oraşul natal al amîndurora, căci stăteau pe aceeaşi stradă. O luară pe drumul ocolit şi nu scoaseră un cuvînt, Gabi fiind cu atît mai cătrănit cu cît avea copil în scutece. De altfel, îşi luă rămas bun cam aşa:

— Ne vedem luni, dacă ne-om mai vedea!

Orice răspuns ar fi fost deplasat, ca şi zăbava în reflecții triste. În consecință, Bogdan îşi găsi ceva de făcut:

[144] Nu renunț la această ipoteză, oricît de şocantă ar fi.

[145] Mi se va părea totdeauna remarcabil că ziua de 22 decembrie 1989 a fost vineri, ca şi ziua în care m-am născut. (O vreme am făcut o asociere puternică între ele, căci simțeam că am renăscut, dar mi-a trecut repede.)

[146] Se numea Piața Victoriei, deci e valabilă observația referitoare la Piața Libertății (v. mai sus).

se duse pînă la părinții săi cu maşina, care trebuia să aibă motorul încălzit, ca să nu le facă vreo figură în eventualitatea perfect posibilă că ar fi avut nevoie de ea pentru a-şi pune la fereală copilul. Ajunse tocmai la timp ca să audă la televizor că se decretase starea de necesitate pe tot teritoriul țării. Asta nu era ceva atît de surprinzător pe cît era că televiziunea avea program la ora 10 dimineața, dar şocant a fost anunțul care a urmat: „Trădătorul Milea s-a sinucis!"[147].

Rada Ardeleanu începu să se agite puternic:

— Ăsta o să ne pună la zid pe toți!

— Fii serioasă! Cum să pună la zid 23 de milioane? – a replicat Bogdan.

Ceva trebuia să spună, dar în sinea lui era cît se poate de îngrijorat. Într-un moment atît de serios, nici măcar cu soția nu mai avea dispoziția să stea de vorbă. De altfel, ea l-a anunțat că pleacă după un brad de Crăciun. Nu prea voia s-o lase, şi l-a înduplecat doar faptul că pomii (mai degrabă molizi) se găseau la colțul străzii lor.

Copilul se juca singur, în linişte, şi taică-său dădu drumul la radio. Era în jur de amiază, şi la acea oră putea asculta doar posturile naționale. Trecu pe programul II, sperînd să găsească muzică simfonică sau de operă şi, parcă din senin auzi: „Dictatorul a fugit!". O clipită a crezut că este o piesă de teatru, dar apoi şi-a dat seama că asemenea cuvinte n-ar fi fost permise de cenzură nici

[147] Aici aş fi avut ceva de comentat, dar e mai bine să lăsăm morții în pace.

măcar în literatură sau în filme. Totuşi, era prea frumos să fie adevărat. Asta era părerea lui, nu neapărat corectă, ceea a putut constata imediat, de la o voce cunoscută: „În cîteva minute deschideți televizoarele, căci vom fi acolo!“.

Dintr-un salt a fost în hol, cu degetul pe buton. Îi văzu pe Ion Caramitru (şi-şi dădu seama că vocea lui fusese mai înainte) şi pe Mircea Dinescu[148], în spatele cărora erau mulți necunoscuți. Unii aveau steagul tricolor cu stema decupată, care devenise unul din simbolurile Revoluției (cum o numeau toți). Pentru prima dată în viața lui auzea vorbindu-se liber la Televiziunea Română, şi era atît de încîntat încît n-ar fi vrut să piardă nici o secundă. Bine că telefonul era pe aceeaşi măsuță cu televizorul, fiindcă simțea nevoia să-i facă pe toți părtaşi la bucuria lui. În primul rînd erau părinții, cu care a fost foarte lapidar, căci comentariile şi divagațiile erau fără sens:

— Deschideți repede televizorul!

După aceea se duse la fereastra din bucătărie, în dorința de a-şi mai limpezi mintea, ajutat şi de o gură de aer proaspăt. Era o vreme splendidă, nefiresc de caldă pentru acea perioadă, şi care ținea de la începutul săptămînii, ca să fie nişte zile excepționale din toate punctele de vedere[149]. De cum scoase capul pe geam, văzu un tip în bal-

[148] Sînt convins că aproape nimeni n-a auzit cuvintele făcute renumite şi interpretate răuvoitor de către cei care aveau interesul: „Mircea, fă-te că lucrezi!“.

[149] Că a fost mînă divină sau nu, tot nu ne este dat nouă să ştim, aşa că se cuvine să rămînem la locul nostru.

conul unui bloc vecin răcnind:

— Ceauşescu, p… mă-ti!!!

Îl pufni un rîs sănătos, cum nu i se mai întîmplase de mult (nefiind de ce) şi se gîndi că expresia este cum nu se poate mai reprezentativă pentru nişte prime cuvinte ale românilor în libertate. Cu aceeaşi față radioasă o văzu şi pe Ileana, care se întorcea fără brad, dar cu o sticlă de vin în mînă. Era însoțită de prietenul care venise la ei în ajun şi de soția lui. Nu mai avea răbdare să aştepte pînă ajunge acasă, aşa că a strigat:

— Ce faci cu sticla aia de vin?

— Am adus-o ca s-o bem cu toții, pentru că am auzit-o pe Doina Cornea vorbind în fața catedralei

— Asta-i nimic! Hai să-ți spun eu ceva! A fugit banditul ăsta!

Era într-adevăr un motiv ca să goleşti o sticlă de băutură, ceea ce au şi făcut. De-abia apoi îşi amintiră de copil şi că era ora prînzului. Nu trebuiau chiar să-şi pună cenuşă în cap pentru asta; în fond se impunea ca şi el să simtă – deşi nu prea conştientiza – că trăieşte o zi epocală.

Au adus masa în hol, cum mai făceau cîteodată seara, mai ales că acum chiar că aveau ce urmări la televizor[150]. Tocmai era o pauză în transmisia directă din locul de unde se dăduseră ultimele ştiri ale epocii pe care „cu legitimă mîndrie“ clănțăii o denumiseră după conducă-

[150] Repet că nu este istorie seacă, deci este posibil – şi chiar probabil – să apară inadvertențe în cronologie. Cît priveşte atenția şi interpretarea date diverselor părți din acea emisiune fără precedent şi fără egal în istoria Televiziunii Române, orice lămurire ar fi de prisos.

tor, loc despre care aflaseră deja că este studioul 4 al Televiziunii[151]. Chiar numai cu genericul, emisiunea continua să-i facă mare plăcere lui Bogdan: muzica de fond era „Rapsodia română“, de care prinsese şi mai mult drag în tristele seri din Petrova, pentru că deschidea „Actualitatea românească“ la „Europa liberă“. Într-o pauză de mai apoi avea să audă şi „Trei culori“ cu textul original, mişcător în special prin mesaj, şi s-a simţit mulţumit că acest cîntec, atît de încărcat de semnificaţie istorică, redevenise ce se cuvenea să fie. Chiar dacă analfabeţii din fruntea statului transformaseră melodia în imn naţional, îşi bătuseră joc de ea prin text, care preamărea orînduirea. Mai mult, se introdusese în şcoli, pe vremea cînd soţii Ardeleanu se apropiau de absolvire, obligativitatea de a intona acest imn în careu, înainte de începerea orelor. E uşor de înţeles ce reacţii aveau elevii încă somnoroşi, care totodată erau departe de a fi încîntaţi de o nouă zi în compania profesorilor. Ieşea o lălăială jalnică, şi practic nimeni nu se gîndea că e vorba totuşi de imnul naţional, indiferent de cine era la putere. Era un indiciu aparent minor, dar totuşi semnficativ, al decăderii majorităţii românilor; probabil că nu mai exista popor care să trateze cu nepăsare sau chiar în batjocură simbolurile naţionale.

Reflectau ei, dar se ocupau şi de treburi cît se poate de concrete, mai ales cel mic, care nici nu prea avea ce să-şi amintească. O dată masa terminată, intrară la vecinii de vizavi, bineînţeles ca să schimbe impresii, după ce

[151] Ce este cu adevărat faimos nu lasă loc pentru omisiuni sau interpretări.

ani de zile situaţia tuturor fusese o temă despre care nu se vorbea. La televizor continuau să apară tot felul de indivizi care-şi spuneau părerea, şi se citeau comunicate diverse, care de la un moment dat îşi pierdeau din interes. Se tot spunea că armata a trecut de partea poporului, deşi acest lucru era evident, măcar în privinţa conducerii, din moment ce masele luaseră sub control televiziunea şi radioul. Cît despre „odiosul dictator şi sinistra lui soţie“ (expresie preluată de aproape toţi vorbitorii), după ce plecaseră cu elicopterul de pe clădirea comitetului central, erau reperaţi în diverse locuri, şi era greu de înţeles de ce nu fuseseră prinşi, mai ales după ce ajunseseră să fie duşi în maşini. Era esenţial să fie capturaţi, fiindcă astfel trebuia să se ajungă la încetarea confruntărilor armate[152], de vreme ce trupele încă loiale fostului regim n-ar mai fi avut pentru cine să lupte.

Interesant cu adevărat a fost că a apărut un căpitan de infanterie (chiar dacă televizorul nu era în culori, se vedea că are semnele de armă negre), în ţinută de luptă. Numele de Mihai Lupoi nu spunea nimic celor patru te-

[152] În clipele acelea eram – ca toţi cei de rînd – de bună-credinţă, dar la scurt timp mi-a devenit clar că nu era în interesul noii puteri (care deja exista, tot fără să se spună). Aş comenta eu mai multe (în primul rînd despre tragedia de la Otopeni), dar a sosit iarăşi vremea să fim prudenţi în afirmaţii, sau chiar să nu le facem. Îmi pun totuşi întrebarea – şi sper să nu fiu singurul: cum s-a putut ca în celelalte ţări est-europene doborîrea comunismului să se facă paşnic? Ţin minte că s-a vorbit de un singur mort, la Praga, dar şi acesta „a înviat“ în uniformă de căpitan KGB. (Şi la noi s-a văzut „mîna“ acestui serviciu secret fără egal, cel puţin după mine, dar a existat şi „săritura peste cal“ specific românească, întîlnită şi în „experimentul Piteşti“, de exemplu.)

lespectatori (pe copii îi trimiseseră la joacă în camera alăturată, şi erau în largul lor, căci era firesc să nu priceapă mare lucru din ce se întîmpla). Faptul că era necunoscut a trecut în umbră cînd a început să vorbească, arătînd că este un om cu orizont. Cînd s-a apucat de organizare pe linie militară, Bogdan a fost surprins că de aşa ceva se ocupă un căpitan, fiindcă implica ordine către ofiţeri superiori. Nu stătu prea mult să caute răspuns, fiindcă îşi propusese să nu fie chiţibuşar – cum era de obicei – în aceste momente de neuitat pentru un popor întreg. Avea timp să se gîndească mai tîrziu, chiar şi la şansa de a fi fost martor la un eveniment cu adevărat istoric; deocamdată era cel mai bine să se abandoneze total euforiei[153].

Întorşi acasă, primiră un telefon de la părinţi, care voiau şi ei să aibă cu cine să comenteze, mai ales tatăl. I-a invitat acolo pînă dimineaţă, şi au acceptat pe loc, ştiind că se profila ceva infinit mai deosebit şi mai plăcut decît o noapte de Revelion.

Maşina a dat mici rateuri la pornire, ceea ce l-a mirat şi, inevitabil, l-a iritat un pic pe şofer, care în ziua aceea nu avusese probleme de acest gen, nici măcar pe motor rece. Au plecat ei cumva, dar s-au oprit în mijlocul străzii principale, şi acolo au rămas. Benzină aveau, acumulatorul era bun, şi mai încolo nu se pricepeau. Se enervară de-a binelea şi, cum nu voiau să-şi strice dispoziţia într-o asemenea zi, recurseră la ceva banal, dar eficient în urgenţă: o împinseră pe dreapta şi o lăsară acolo.

[153] Poate că niciodată nu vom şti toate dedesubturile. Este preferabil pentru suflet să punem pe primul plan certitudinile: amintirile de o frumuseţe şi complexitate unică din acea zi.

— Bine că n-am fost nevoiţi să plecăm în fugă cu ea, cine ştie unde – zise Bogdan, şi ca să-şi mai consoleze soţia, dar şi pentru că nota dominantă a momentului era indescriptibil de roz..

Mînat de entuziasm şi de dorinţa de a asista la noi întîmplări pentru care era greu să găseşti un epitet sugestiv, îşi urcă fiul în spate şi făcu un marş forţat pînă la destinaţie, fără să simtă dealul destul de abrupt şi nici greutatea „călăreţului“, care era totuşi destul de semnificativă pentru ceilalţi. Îi era doar cald, dar asta nu se datora efortului, ci temperaturii, care era binişor peste 10°.

Se aşezară iarăşi la televizor, cu convingerea că vor asista la noi momente cu totul deosebite, necunoscute fiind doar conţinutul şi succesiunea lor. Aşteptările le-au fost – firesc – împlinite, şi încă în aşa măsură încît de la un moment dat iarăşi n-au mai reţinut decît ce i-a impresionat mai tare, într-o ordine în timp valabilă doar în mare[154].

Emisiunea era deja ceva mai organizată, deoarece un individ mai în vîrstă îşi asumase rolul de coordonator. Aveau să afle că îl cheamă Teodor Brateş, dar nu ştiau de unde să-l ia. În schimb, îi văzuseră de multe ori pe cei ce-i ofereau ajutorul: prezentatorii de pînă atunci ai telejurnalelor, în frunte cu Petre Popescu, care apărea cînd erau evenimente considerate mai deosebite, fiindcă liderul se desfăşura mai amplu ca de obicei. Dintre aceşti prezentatori, cel care fusese la ultimele ştiri ale „epocii“

[154] Pare o repetiţie a ceva spus mai sus, dar nu este chiar aşa. Am vrut astfel să preîntîmpin cramponările de amănunt, cu care m-am confruntat de cîte ori am deranjat, indiferent de domeniu.

(dar şi cînd cu furia naturii faţă de întîlnirea de la Malta) – George Marinescu – se pocăi pentru ce spusese în urmă cu cîteva ore, şi lumea l-a înţeles, căci era un simplu executant care n-a avut curajul să rişte să-şi piardă pîinea sau chiar libertatea (în accepţiune juridică, evident) Erau alţii cu păcate mult mai mari, pe care se făceau că le ignoră, şi – dintre ei – cineva în mod sigur trebuia să fie cu atît mai pătruns de ele cu cît era om al Bisericii, şi nu cu orice rang[155].

A fost extrem de şocantă pentru cei patru membri ai familiei Ardeleanu – şi imediat s-a observat că nu numai pentru ei – apariţia patriarhului Teoctist în ţinuta albă, de mare ceremonie. Venise cu seninătate (eufemistic spus pentru un tupeu incalificabil) să-i binecuvînteze pe reprezentanţii noii stări de lucruri. Pînă să vadă că este împiedicat să vorbească, Ileana şi Bogdan apucaseră să-şi urle, aproape într-un glas, indignarea:

— Ia uite, Anticristul dracului! După ce a colaborat la demolarea bisericilor şi i-a trimis telegramă de adeziune lui Ceauşescu pentru represiunea de la Timişoara, acuma se întoarce cu 180 de grade fără nici cea mai mică tresăltare!

Oricît li s-ar fi spus că în toate timpurile clericii nu excelau prin moralitate sau verticalitate (doar nu degeaba „iezuit“ ajunsese în special epitet), asta era prea de tot. Cei din studio dovediseră că gîndeau şi ei la fel, ca şi toţi cei ce participaseră la revoluţie[156] şi era firesc să fie şi

[155] Rangul preoţesc nu este primordial pentru mine, dar contează ca aspect de suprafaţă.

[156] Am mai spus că mă transpun în acele clipe, de aici şi termenul.

mai înverşunaţi, aşa că trebuia să nu-i mai rămînă decît să se retragă la vreo mănăstire uitată de lume[157], şi numai dacă Dumnezeu era nemărginit de iertător, cum Îl ştiau cei cu o credinţă sănătoasă, aflaţi – paradoxal numai în aparenţă – mai mult în rîndul mirenilor.

Erau încă sub impresia neplăcută stîrnită de apariţia patriarhului cînd Brateş a anunţat – dînd senzaţia că este pătruns de eveniment – sosirea lui Ion Iliescu, „fiu de revoluţionar, el însuşi revoluţionar“ (cam acestea au fost cuvintele). Se vede că numele spunea ceva şi celorlalţi din studio, din moment ce l-au lăsat în prim-plan, dar Bogdan nu înţelegea de ce. Omul, cu un aspect şi o îmbrăcăminte cît se poate de obişnuite, s-a recomandat drept director la Editura Tehnică, afirmînd că fusese adus la Televiziune de către revoluţionari. Auzind acestea, Ardeleanu cel tînăr se simţi vîrît şi mai rău în ceaţă, căci nu era logic să se bucure de o asemea primire un director de editură cu public restrîns, care nu se remarcase înainte prin nimic. Nu fusese pe stradă, ca Dan Iosif, Dumitru Dincă, Florin Filipoiu sau alţii, de care deja aflase, şi nici nu auzise despre el că ar fi manifestat vreo opoziţie faţă de regim. Se întrebă cu glas tare:

— Oare cine-o mai fi şi ăsta? că n-am auzit de el.

— Ba eu am auzit, la „Europa liberă“ – zise tatăl său. Era prezentat drept cel mai probabil înlocuitor al lui Ceauşescu dacă Gorbaciov ar instaura şi la noi comunis-

[157] Aşa a şi făcut o vreme, ceea ce poate unii au uitat. Pentru situaţia din prezent însă, nu e nevoie de memorie. Degeaba s-a argumentat că Biserica nu este o instituţie democratică în accepţiunea obişnuită; aici e vorba de trecerea cu vederea a unor păcate la modul cel mai propriu.

mul „cu față umană“. Ei doi pare-se că se cunosc, căci Iliescu a făcut facultatea la Moscova.

— Cînd naiba s-a vorbit de el? Eu – știi bine – ascult de mai mult de un an „Europa liberă“ și „Vocea Americii“, dar habar n-am.

În continuare doar gîndi, căci voia și el să-l asculte pe cel la care acum se uita mai interesat: „Poate eram acasă chiar cînd era vorba de el, dar astea erau perioade scurte. Dacă s-ar fi manifestat prin ceva deosebit, s-ar fi spus săptămîni în șir, la cît de puține lucruri mai aparte se întîmplau aici. Oricum, nu are așa de mare importanță. Bine că m-am lămurit ce hram poartă.“

Protagonistul momentului începu prin a afirma despre liderul fugit că întinase valorile socialismului[158], adică tocmai ce credea și Bogdan[159], care pînă la adolescență nu observase ca omul obișnuit să suporte lipsa unor bunuri de primă necesitate sau încălcări flagrante[160] a tot ce se putea cuprinde într-o oarecare etică (și era statuat în codul elaborat de partid). Prin ce spusese, cel de pe ecran îi trezi o oarecare simpatie, dar nu putea trece peste faptul că nu știa nimeni ca înainte să fi fost cît de cît cri-

[158] Dacă nu vor apărea precizări, termenul trebuie luat în accepțiunea lui de atunci, respectiv ce s-a numit mai apoi comunism. (În acea vreme, termenul „comunism“ reprezenta faza finală a orînduirii socialiste: un fel de rai pămîntesc, în care toate nevoile să fie satisfăcute.)

[159] Sînt curios cîți din aceeași generație – care nu cunoscuse altă societate – gîndeau mai evoluat. Ne obișnuisem cu lipsa libertății de exprimare, care – de altfel – singură nu duce la nimic, după cum vedem astăzi.

[160] Măcar nu apăreau în presa internă, iar de avutul statului dispunea numai familia conducătoare.

tic, de pe aceleași poziții socialiste. Doar existau exemple de acest gen: „Scrisoarea celor șase“ sau o altă scrisoare, cea a lui Dan Deșliu, ale cărui poezii despre partid trebuiseră studiate de multe generații. (Despre criticile de pe poziții anti-comuniste îi era greu tînărului să se pronunțe, cîtă vreme de-abia aflase că economia planificată nu ține cont de cerere.) Desigur că scrisorile vechilor militanți ai partidului comunist, ca și alte manifestări de opoziție, fuseseră total ineficiente[161], dar măcar le dădeau autorilor dreptul de a fi implicați în edificarea unei noi stări de lucruri[162]. Ca mai totdeauna însă, poziția socială este influențată de merite în infinit mai mică măsură decît de protectori sau chiar de șansă, și fusese pilduitoare în acest sens primirea de care se bucurase cel care-l contrariase[163] pe Bogdan Ardeleanu.

Nu a stat să-l asculte pînă la capăt, considerînd că nu are autoritatea morală să traseze linii directoare pentru refacerea prestigiului socialismului. Mult mai nimerit i se părea să fie și la bine alături de bunica dinspre mamă, care părăsise încăperea cu televizorul curînd după începutul emisiunii. Pentru ea venea prea tîrziu prăbușirea regimului care făcuse tuturor atîta rău, mai ales că nu mai era nici bunicul, care ar fi savurat din plin căderea

[161] De aceea nu le-am menționat la vremea cînd s-a aflat despre ele.

[162] Pe care majoritatea o vedea la acea oră tot în cadrul dat de socialismul de tip gorbaciovist.

[163] E clar că a fost nimic față de ce avea să urmeze, mai ales în 1990 (incluzînd aici și dezvăluriile despre decembrie 1989). Sînt convins totuși că am redat fidel prima impresie, dornic fiind să mă țin de ce mi-am propus: transpunerea în acele zile.

„țiganului“.

— Ce zici, Mama Uți, nu-ți pare bine?

— Ba da, ba da. Măcar voi să mai aveți timp s-o duceți cum trebuie.

— Eu așa sînt de încîntat, de nici nu pot să spun! Am pierdut intrarea în I.M.F., dar deloc nu-mi pasă. Sînt convins că o să intru pe meritele mele, și o să-mi împlinesc visul de a preda. Mai ales dacă se face secție în engleză, gîndește-te cîtă nevoie or să aibă de mine! O să fac în așa fel încît cei ieșiți din mîna mea să reprezinte cu cinste medicina românească – și țara în general – oriunde în lume[164].

S-a întors la televizor, fiindcă apăruseră personaje mai interesante și mai cunoscute decît cel de mai înainte. Așa i se părea lui, pentru că îi lega pe membrii „vechii gărzi“ a partidului de perioada de oarecare bunăstare și sobrietate care se încheiase în 1974. În primăvara acelui an se făcuse un pas mare spre autocrație, prin introducerea funcției de președinte (care – printre altele – era comandant suprem al forțelor armate) și prin descotorosirea de primul-ministru Maurer și de ministrul de externe Corneliu Mănescu, oameni care erau în funcție încă de pe vremea lui Gheorghiu-Dej și – prin prestanță și lejeritate în comunicare – îl eclipsau[165] , mai cu seamă în exterior, pe piticul și incultul șef al statului. Poate cel puțin la fel de important era că soțiile lor aveau o prezență incomparabilă cu a celei care fusese destul să se hotărască să iasă din umbră, devenind viceprim-ministru, și care, foarte probabil, nu fusese străină de trecerea pe linie moartă a celor doi demnitari. Se vădea astfel pentru prima dată că statutul în familie al proaspătului președinte era total diferit față de cel public.

[164] Încă o dovadă că idealismul extrem se numește naivitate. Doar pentru acurateță voi spune că U.M.F. din Cluj (vezi Doamne, a devenit universitate, în loc de simplu institut) are secție în engleză de cîțiva ani buni, dar aș fi mers sigur la eșec dacă încercam să mă apropii.

[165] Ca dovadă a imaginii pe care o avea în Occident Corneliu Mănescu, reamintesc că el a fost considerat în primele momente noul lider al Ro-

Pentru familia Ardeleanu a fost o plăcere să-l revadă pe ministrul de externe din perioada invadării Cehoslovaciei, care – prin poziția sa la O.N.U. – îi oferise conducătorului României un sprijin solid în a face opinie separată în cadrul Tratatului de la Varșovia, deschizîndu-i astfel drum spre cultul personalității. Prezența lui printre cei șase semnatari ai scrisorii care făcuse oarecare vîlvă în primăvara anului ce se încheia atît de spectaculos demonstra că își dăduse seama de răul făcut prin încălzirea șarpelui la sîn.

Afară de Corneliu Mănescu, s-a remarcat prezența și a unui alt autor al „Scrisorii celor șase“, Silviu Brucan, care ieșise în față mai ales după mișcarea de la Brașov[166], putîndu-și spune cuvîntul datorită legăturilor cu ambasadele superputerilor. Era cunoscut mai mult la Washington, dar nici sovieticii nu-l ignorau.

O dată cu lăsarea întunericului, s-a trecut din studio

mâniei, deoarece apăruse la televizor Sergiu Nicolaescu, cu care aducea oarecum.

[166] Se observă că atunci nu știam ce rol avusese în perioada sovietizării. Un lucru e cert: singurul lui crez a fost interesul propriu. Este ceva destul de obișnuit, mai ales la noi, dar puțini au făcut atîta rău.

la prima adunare de sprijin pentru cei care voiau să edifice noua putere, în locul unde fusese ultimul miting convocat de dictator. Se vorbea din balconul comitetului central, care era luminat puternic, în timp ce în piață se trăgea – dar undeva în spate, într-o beznă aproape totală. Era de neînțeles cum de teroriștii rămaşi fideli fostului regim nu țintesc vorbitorii – presupuşi a fi liderii insurgenților, şi totodată atît de expuşi[167]. La fel de fără sens era ca tirurile soldaților din tabăra populară să fie dirijate de doi actori: Ion Caramitru şi Sergiu Nicolaescu. Cu privire la cel de-al doilea, Bogdan nu-şi putu stăpîni o remarcă malițioasă:

— Ăsta se crede în filmele regizate de el![168] Tu, tată, care eşti mult mai „acasă“ ca mine în ale milităriei, pricepi ceva din treaba asta?

Nu avea ce să-i răspundă, ca şi la contrarietatea legată de faptul că la Timişoara reîncepuseră luptele, după două zile de liniște, din moment ce dictatura nu avusese forța de a încerca să supună din nou oraşul. Au lăsat totul la o parte, fiindcă atenția le-a fost captată de o busculadă în studio, determinată de dorința cîtorva de a-l linşa pe Nicu Ceauşescu. Era adus acolo legat, în timp ce despre părinții săi tot nu se ştia dacă avuseseră aceeaşi soartă.

[167] Poate că multă lume a remarcat ce mi-a sărit mie în ochi în 1990, cînd am fost la București: singura clădire din Piața Palatului care nu era nici măcar atinsă de gloanțe – în timp ce toate celelalte erau ciuruite – era fostul sediu al C.C. al P.C.R. Biblioteca Centrală Universitară fusese distrusă cu tunul, şi chiar Iliescu şi ai lui afirmaseră că „teroriştii“ au numai armamant uşor.

[168] Poate că aşa i se ceruse.

Fără discuție că „beizadeaua“ era un om de nimic, şi tratase şi el țara ca pe o feudă, dar unii[169] din cei care acum voiau să-l mutileze ar fi dat orice în urmă cu cîteva luni ca să participe la orgiile lui.

Era seară de-a binelea cînd li s-a anunțat că s-a constituit noua putere. Denumirea nu era prea fericit aleasă, ducîndu-te cu gîndul la Frontul Renaşterii Naționale, deci la suprimarea vieții democratice de către Carol al II-lea, dar probabil voia să sugereze implicarea în refacerea țării şi a celor care nu fuseseră membri ai partidului comunist. Existau premise favorabile pentru a se trece la treabă: alături de entuziasmul intern, țara şi poporul începuseră să redobîndească simpatia şi considerația străinilor, pe care le avuseseră şi în anii de deschidere spre lume de la începutul regimului despre care încă nu se ştia cu siguranță dacă fusese răsturnat, cu toate că era deja numit „de tristă amintire“.

Din noul organ suprem de conducere făceau parte toți cei care se opuseseră dictaturii – ştiuți sau pretinşi, cum era „cu voia dumneavoastră, ultimul de pe listă“ (după propria prezentare), adică de-acum nelipsitul Ion Iliescu. Rolul său în viitor putea fi deja întrevăzut, din moment ce citea platforma acestei formațiuni, care – aşa cum puteau să se aştepte cei obişnuiți cu abilitatea comuniştilor de a mima democrația – îşi crease, sau era în curs de a-şi forma, filiale peste tot.

A început prin a oferi indicii suplimentare asupra

[169] Se ştiu ei care. Celebra scenă cu scuipatul în obraz n-am văzut-o personal, de aceea nu figurează aici.

poziției sale, afirmînd că s-a luat legătura cu ambasada sovietică, pentru a-i pune la curent asupra noii formațiuni. Poate a fost o scăpare (greu de admis la cei ce aveau şcoala supraviețuirii, şi în special a parvenirii, în comunism) sau o cinică demonstrație de forță (mai degrabă), dar cert este că a fost o ştirbire a demnității naționale; în fond, ce treabă – teoretic – aveau ruşii sau oricare alții dacă noi[170] reuşisem în sfîrşit să înlăturăm atît de opresivul regim?

Programul de guvernare reflecta intențiile de afişare a apolitismului. Cuprindea elemente care în celelalte țări socialiste nici n-ar fi fost menționate, cum erau aprovizionarea cu alimente, electricitate şi căldură sau libertatea planificării familiale, dar se mai vorbea despre paşapoarte permanente şi – mai ales – despre alegeri libere, pluripartite, ceea ce deja nu mai ținea de socialism, nici măcar aşa-zis „cu față umană". Problema era cum puteau să apară alte partide; marile tendințe politice din Occident aveau nevoie de o vreme pentru a fi asimilate de un popor care trăise vreo 45 de ani în totalitarism[171].

Oricum, mai aveau timp să se gîndească la toate astea pînă în primăvară, cînd se preconizau alegeri. De mare actualitate erau sarcinile concrete, mai presus de toate supraviețuirea noului regim, care părea amenințată extrem de serios. În toiul nopții, după ce femeile se duseseră la culcare, apăru din nou Teodor Brateş, cu un apel

[170] În acel moment credeam încă în revolta spontană a celor care nu mai suportau să continue aşa.

[171] Partidele istorice nu le luam în considerare, ştiind despre ele că au dispărut definitiv. Dacă mergem la esență, aşa şi este.

disperat către populație spre a sări în apărarea televiziunii şi a radioului, înconjurate de forțe înarmate. În jur de ora 2 s-a întrerupt emisia, şi lui Bogdan i se strînseră inima şi stomacul la gîndul că s-a terminat cu visul frumos – nu numai al lui, ci al aproape tuturor românilor.

Cînd s-a reluat transmisiunea, scriitorul Ioan Grigorescu continua, cu un aer foarte liniştit, un fel de analiză literară a programului Frontului Salvării Naționale, analiză pe care o începuse imediat după lectura făcută de Iliescu. Poate fără să-şi dea seama că-i calcă pe nervi în ultimul hal pe cei care vedeau în desprinderea de trecut o problemă de viață şi de moarte[172], cel de pe ecran despica firul în patru la fiecare cuvînt. Curînd, tînărul Ardeleanu a explodat:

— Ia uite şi la ăsta! După ce s-a plimbat sub Ceauşescu pînă-i hăul, acuma s-a dat cu ăştilalți, şi ne mai şi înfurie la culme! Crede că sîntem idioți şi nu înțelegem ce spune programul?

Din nou s-a dus la bucătărie şi – ca în alte situații de tensiune extremă – a deschis geamul. Aproape imediat a auzit împuşcături, semn că forțele ostile noii stări de lucruri căpătaseră curaj, dar s-a liniştit cînd a auzit că li se răspunde cu tunul.

Situația părea a se fi calmat – cel puțin la televizor nu mai era nimic deosebit – dar nu mai avea sens să se culce, fiindcă mai era puțin pînă la emisiunea de dimineață de la „Vocea Americii". A fost cam dezamăgit de

[172] Sau – mai probabil – îşi rîdea de noi. Sigur este că nu mai vreau să aud de „Spectacolul lumii".

ce-a auzit, deoarece distanța – nu numai în sens geografic – definitorie pentru acest post găsea acum un receptor mult diferit sufletește, așa că părea mai degrabă un defect decît o calitate de prim ordin, cum o considera în trecut.

Cînd s-a făcut ziuă de-a binelea și s-au întors acasă, tot Bogdan a fost cel care s-a repezit la televizor, deși acuza oboseala și senzația de încleială dată de lipsa toaletei de dimineață. Ce a auzit i-a sporit disconfortul, ducîndu-l de-a dreptul la lehamite: deși generalii Gușe și Vlad dăduseră asigurări toată noaptea că trupele de sub comanda lor[173] sînt alături de popor, noii guvernanți au ținut să apeleze la sovietici în scop militar. „Decît așa democrație, mai bine lipsă“ – gîndi el, foarte deprimat. Închise pe loc televizorul, se bărbieri și se culcă, renunțînd să se alăture celor care făceau de pază voluntar la diverse obiective.

Imediat după ce s-a trezit dintr-un somn foarte scurt s-a dus împreună cu soția și vecinii de vizavi să readucă mașina în parcare, căci pe stradă treceau vehicule blindate. El se gîndea că, dacă va fi cum își imaginează, o să aibă bani să-și cumpere 10 mașini, dar femeile – mai realiste[174] – știu cum e cu vrabia din mînă, și deseori e bine

[173] Armată, respectiv securitate – pentru cei care pot să uite acele zile sau erau prea tineri. Să ne amintim și că generalul Gușe a murit dintr-un cancer galopant la scurt timp după ce s-a opus ferm inițiativei de a se cere sprijinul rușilor.

[174] Mi-a tot spus că s-a orientat bine și cînd s-a dus la culcare în prima noapte de libertate, și nu am ce să comentez. De altfel, altă mașină am luat în 1999, dintr-o moștenire.

să faci și după capul lor.

O dată rezolvată și această treabă, a putut trece la concretizarea a ce îl frămînta de o zi întreagă deja: să afle ce s-a întîmplat la Petrova, de care se simțea atașat în măsură ușor de intuit. I-a fost dat să audă că puțin a lipsit ca primarul să fie omorît cu topoarele, și norocul lui a fost că stația de autobuz era aproape de biroul de unde a fost alungat imediat ce s-a aflat de fuga celui pe voise să-l imite. Doctorul de care petrovenii – în felul lor – se apropiaseră era satisfăcut că nu s-au dezis. În același timp se gîndea că, dacă ar fi fost acolo, și-ar fi folosit prestigiul în fața sătenilor pentru a-l proteja pe primar – nu din simpatie, bineînțeles, ci pentru a-i da o lecție de comportare cînd ești „pe val“.

Spre seară primiră în sfîrșit vestea pe care o așteptau cu o nerăbdare de nedescris, din moment ce era hotărîtoare pentru destinul unui popor întreg[175]: arestarea soților Ceaușescu. A fost urmată de promisiunea că se va difuza la televizor procesul. Bogdan s-a simțit cu adevărat renăscut, și și-a canalizat entuziasmul și energia spre pregătirea sosirii lui Moș Crăciun, cu atît mai îmbucură-

[175] Prin amînarea acestui anunț, cei din noua putere și-au atins scopurile meschine (ca să nu zicem mai dur). Tuturor oamenilor obișnuiți li s-a batjocorit astfel buna-credință, și unii au fost în situația de a plăti cu viața (îmi vor rămîne mereu în minte tinerii de la Otopeni și colonelul Trosca de la Academia Militară). Au fost evenimente atît de scandaloase încît nu am avut puterea să mă refer la ele. Despre reluarea focului la Timișoara am pomenit înainte, desigur nu întîmplător. Oi fi eu subiectiv, dar o lume întreagă poate avea în față argumentul sec al cifrelor: în acele zile au fost de 10 ori mai multe victime după plecarea lui Ceaușescu.

toare cu cît era o atmosferă cu totul nouă. Nici bine nu a închis telefonul care-l anunța că are un brad pus deoparte, că s-a și înființat.

Revenit în intimitate, a vrut să-și manifeste oarecum ostentativ fericirea, dată și de revenirea mîndriei de a fi român. Îmbrăcat în roșu, galben și albastru, a luat cina în perfectă liniște și la lumînare, pentru dubla ei semnificație: de masă festivă și de pomenire a celor care se sacrificaseră[176] pentru a schimba viața compatrioților.

Febra sufletească inerentă acelor momente îl făcu să se trezească din nou dis-de-dimineață. Își amintea cu nostalgie că i se întîmpla la fel înainte de plecarea la țară, și cu atît mai mult își binecuvînta soarta. Ajunul Crăciunului ar fi fost oricum o zi de pace spirituală, în care se sugestiona să lase la o parte tot ce era neplăcut, dar acum – pentru prima dată – dispoziția îi era de-a dreptul euforică, necesitînd poate o sugestionare în cu totul alt sens: să nu-și piardă controlul.

La ora 5, o dată cu deschiderea programului la Radio București, o crainică pe care o mai auzise la buletinele de știri a recunoscut că se află în fața unei premiere pentru ea și pentru foarte mulți ascultători: a subliniat că era Ajunul și le-a oferit un program de colinde. Era de la sine înțeles că pentru Bogdan era ceva cu totul nou, căci trebuia să ai vreo 50 de ani ca să mai fi prins asemenea momente la radio.

A dus aparatul cu el în pivniță cît timp a pus pomul

[176] Îmi închipui ce au simțit și simt cei rămași în viață, mai ales mutilații.

în talpă, ferit de ochii celui căruia trebuia să-i mențină credința în Moș Crăciun. Balsamul sufletesc dat de cîntecele tradiționale a fost înlocuit de trăiri opuse cînd a auzit un comunicat cu notă amenințătoare semnat de Iliescu, ales deja președinte al Frontului Salvării Naționale. Era redactat într-un mod care alergiza, fiindcă aducea aminte de cei dinainte[177]. Străduindu-se să își păstreze starea, Bogdan a pus pe primul plan că era un ultimatum adresat teroriștilor, dar un mic ghimpe în suflet tot i-a rămas[178].

Așezîndu-se la televizor, a aflat – printre multe altele, căci începuse să aibă ce urmări la telejurnal – că americanii intraseră în Panama exact în ziua cînd fuseseră marile manifestații din București, pas esențial în căderea tiraniei. De-abia atunci s-a lămurit de ce fusese atît de iritat de întîlnirea de la Malta cel ce părea de neclintit la momentul acela. „Știa el ce știa, lua-l-ar dracu'! Să n-aibă pace nici în mormînt, și numai Dumnezeu să-l ierte, dacă mai poate și vrea chiar și El!".

Spre deosebire de anii precedenți, la pomul de Crăciun au venit bunicii la nepot, deoarece ei nu împodobiseră brad.

— Ce v-a venit? – întrebă fiul lor.

[177] Deprinderile de-o viață răbufnesc în situații mai grele, o dată cu inerenta – pentru majoritatea – scădere a controlului. Există un exemplu proaspăt: comentariile la remarcile ambasadorului american, de altfel în interesul țării și poporului. (Poate tocmai asta a deranjat, fiind evident că oamenii politici de la noi au interese exact opuse.)

[178] Pe foarte multă vreme, ca să nu zic chiar pe toată viața, alături de „ghimpi" mult mai mari.

— Bradul este un simbol al bucuriei, şi noi nu putem să fim în dispoziţie bună cînd au murit atîţia tineri.

— Ei tocmai pentru asta au murit, şi ar fi cu atît mai împliniţi acolo sus cu cît ar vedea că nu s-au sacrificat degeaba.

Aceste idei erau urmare a lecturii din acea săptămînă extrem de intensă[179]. Acum însă nu mai era atît de binevenit să se refugieze în speculaţii despre o existenţă viitoare, cînd această viaţă se anunţa deosebit de plăcută. Din moment ce avea certitudinea că îşi va satisface o dorinţă ce părea absurdă cînd şi-a pus-o în gînd, cea legată de judecarea celui care atunci era Marele Stăpîn, însemna că poate spera orice. Aveau amîndoi şansa de a fi secundari la 30 de ani (în loc de 35, cum acceptau înainte), implicit de a se realiza profesional pe deplin, ceea ce pentru el era echivalent cu a ajunge medic primar înainte de 40 de ani. Mai important, şi concret totodată, era că plecarea din Petrova era doar o chestie de timp[180]. Totul mergea spre îndeplinirea visului celui mai frumos din timpul „surghiunului“: să fie din nou toţi trei la casa lor şi să nu se mai despartă.

[179] Şi se păstrează.

[180] În Petrova nu am mai profesat, şi am devenit medic primar la 39 de ani neîmpliniţi. (Soţia mea îşi luase deja acest grad, în altă specialitate.) Am ajuns însă să fim definitiv cu toţii împreună abia în 1993. S-ar părea deci că sînt un om fericit, dar – dacă ar fi aşa – poate nu aş mai fi reluat şi terminat această carte, şi sigur n-aş fi inserat atîtea notiţe acide.

POSTFAȚĂ

Am dorit neapărat ca această povestire de suflet să se termine bine, cum mi-a plăcut totdeauna în postura de cititor. Este motivul principal pentru care m-am oprit înainte de prima mare dezamăgire pe care mi-a produs-o noul regim: simulacrul de proces al lui Nicolae Ceauşescu şi al celei care a contribuit covîrşitor la starea de lucruri la care se ajunsese.

Reamintindu-mi acele incomparabile prime zile fără cel care ne-a acrit viața tuturor şi ne-a influențat – uneori ireversibil, chiar fatal – destinele, mi-a trecut prin cap să scriu o continuare la această lucrare. Ar fi într-adevăr ceva de domeniul ficțiunii: cum ar fi trebuit să arate viața noastră dacă se împlinea – măcar în măsură rezonabilă – ce speram sub imperiul euforiei.